पेशवे दप्तरांतून निवडलेले कागद

३५

इंग्रजांचा साष्टीवर हल्ला

[किंमत—२ रुपये ११ आणे किंवा ४ शिलिंग ९ पेन्स]

संपादक—गो. स. सरदेसाई, बी.ए.

गव्हर्न्मेंट सेंट्रल प्रेस, मुंबई
१९३४

(या प्रकाशनांतील संपादकीय टीका व मतें यांजबद्दल कोणतीहि
जबाबदारी सरकारावर नाहीं.)

Selection No. 35.

THE CAPTURE OF SALSETTE BY THE ENGLISH.

29th December 1774.

One of the immediate consequences of the murder of Na Peshwa in 1773 was, the sudden outbreak of hostilities betw the Marathas and the English whose relations had hitherto been amica The murder led to the formation of what is known as the League of Barbhais, who ousted Raghunathrao from the Peshwaship, forcing h to flee for his life and ultimately to seek the shelter of the English at Su Fleeing from the pursuing armies of Haripant Phadke, Raghunath crossed the Nerbudda in the hope of securing the support of Maha Sindia and Tukoji Holkar, but doubtful of their adherence to his cau he simultaneously sent urgent appeals for help to the English, throu Mr. Mostyn, their representative at the Court of Poona. Under th circumstances Mostyn suddenly left for Bombay in the autumn of 1 in an endeavour to profit by the Maratha dissensions and thereby sec for the English the fertile lands in the vicinity of Bombay so much cove by them, as through them passed the only convenient trade-rou leading to the port of Bombay (61). Knowing that the attention of rulers of Poona was distracted by a domestic feud, Mostyn planned a na expedition against the fort of Thana which commanded Salsette. T sudden move on the part of the English, without previous warning any plausible excuse for hostilities, annoyed the Barbhais so intensely, t they at once took measures to avert the danger and meet the threaten attack. But the English did not take long to accomplish their obj and tried to restore friendly relations with the Court of Poona as so as the fort was captured. They justified their conduct by urging t the Portuguese had already planned an assault on Thana and instead letting the fort fall into their hands, they (the English) had mer anticipated them. Hence the whole affair did not last for more than couple of months.

The papers here presented, over 200 in number, graphically descri the whole episode and the minute details in which they abound cann fail to be of absorbing interest to the student, particularly when studi along with the English papers published by Forrest. Anandrao Ra Bivalkar, who figures most prominently in them, was the Marat commandant at Thana and conducted the operations with great coura and judgment, till at last, finding further resistance hopeless and havi already lost a large number of his men, he was forced to surrender the fo to the English who conveyed him to Bombay with all the honours of wa Bhawanrao Kadam, the Killedar, had however to suffer a more disgrace fate. While operations were in progress Bhawanrao was bribed by t English to hand over the fort to them on certain conditions. H treachery was detected and he was threatened with dire consequen

ell into the hands of the English after the surrender, and was blown them from the mouth of a cannon, thus paying the just penalty for crime (128).

otwithstanding a few repetitions the letters clearly describe the rganised condition of the Maratha forces and their want of discipline, main causes to which, in spite of great individual heroism, most of the tha failures are rightly attributable. One item of the Barbhais' owever seems to have affected the English more adversely than the ighting. The Barbhais organised a strict blockade of English le and cut the supplies reaching Bombay from the west coast, as far th as Surat. This measure was so well organised and proved so ective that, dependent as they were upon their trade, the English inquished further hostilities against the Marathas and tried to re-establish endly relations with Poona, with all speed. Many well-known figures later Maratha history such as Raghoji Angria, Anandrao Dhulap, ivaji Vithal Vinchurkar, Visaji Keshav Lele and Visaji Krishna niwale are seen taking part in the defence of the fort of Thana and creditable service so far as land fighting was concerned: in naval rfare however they shewed a woeful lack of skill.

lthough for convenience of study this and the next selection no. 36 separately presented, they both treat of one and the same subject, . the war with the English, the first important episode of which is alt with in this selection. Letters nos. 34, 72, 74, 75, 80, 82, 83, 89, , 124, 137, 139, and several others will give a graphic idea of the rapid cline of the traditional Maratha spirit,—troops refusing to face danger l eminent commanders shirking duty under one pretext or another. It however a relief to find a few bright spirits like Anandrao Ram, the mmander of Thana, Naro Appaji, Governor of Poona, and Naro andrao Keskar, Maratha officer at Surat doing their utmost to save the ratha cause.

पैवस्ति छ १० जिल्काद
सन आर्बा

श्री

पुरवणी राजश्री नाना फडणीस
स्वामीचे सेवेसी

विनंती विशेष. राजश्री राघोजी आंगरे यासी घसघस मांडली आहे विरुध्ध वाढवणार, याचा खुलासा काय तो लिहिणें म्हणोन लिहिलें. त्यास मशारनिले याचे बुधीस भ्रंश गुदस्तापासून पाडिला. याजमुळें त्याजपासून अंतरें पडलीं. बितपसील.

१ निजामअली पुणियास आला तेसमई सरकारचे शत्रु कोकणपटींत हबसी इंग्रेज आहेत. त्यांस मोंगलाचीं वस्त्रें व मुल्क जाहागिरीच्या सनदा सादर जाहाल्या, त्याप्रमाणें यांसहि आल्या. इंग्रेज हबसी याणी वस्त्रें व पत्रें घेतलीं. त्याअन्वयें मशारनिलेनीहि घेतलीं, तेव्हां येकनिष्ठता त्याकालीं येक प्रकार दिसली. कलम १

१ सरकारची देशमुखी चेऊल सुभांची तेथील कमाविस सरकारतर्फेनें नारो राम यास सांगोन गुदस्ता रवाना केलें. अमल बसूं दिल्हा नाहीं. दरम्यान हबसी आणून अंमलास खलेल केली. कलम

१ सरकार कौली [1]डंगी बसराईस गुदस्तां घोड्यासाठी रवाना जाली, ती साल मजकुरी घोडे आरबी घेऊन समागमें सरकारचा बारगीर व कौल असतां वसईचे बाऱ्यावरून धरून नेली; बारगीर सरकारचें नांव सांगत असतां व कौल सरकारचा व घोडे बजिनस असतां, डंगी खालीं करून घेतली; आणि बयाज मात्र लिहिला. तो माल मुंबईस पाठऊन फरोक्त केला. डंगीचे लोक व बारगीर कैद करून ठेविले. कलम

१ किरकोल सरकारकामांत येकनिष्ठता दिसोन न आली. कलम

१ सावकारी [2]तेरांडी कौली त्यास उपद्रव होऊन खालिसा करून घेऊं लागले. कौलाचे कौल अमान्य होऊं लागले. कलम

१ हैदर नाईकाचे वकील मुंबईत आले आहेत त्याजवळ याचे वकील याचें बोलणें चालणें होतें. कलम

६

१ जहाजाचा एक प्रकार. २ जहाजविशेष.

दरहू सा कलमाची वर्तणूक दृष्टोत्पत्तींत आली. अंतरंगी आणखी काय असतील हे त्याचे चित्त साक्ष देत असेल. त्याजवरून चित्तांत आलें कीं ारचे पदरचे लोक येकनिष्ठ त्याच्या बुधी याकालीं विपरित जाल्या. शत्रु ाप त्यास कलत चालला. तेव्हां त्यास हाल विशेष होत चालले. याजकडील ील जंजिऱ्यास व मुंबईस नेहमी राहूं लागले. यास्तव विना निष्ठुरता दाख- न जरबेंत आणिल्याखेरीज स्थितीवर न येत. याजकरितां जरब थोडीसी खविली, तेव्हां नरम होऊन मध्यस्त पाठऊन सान्या गोष्टी दुर्बुधिच्या होत्या ा दूर करून भेटीस आले. डंगीचे मालाचा पैका व घोडे सरकारांत आणून देल्हे. निखालस जाहाले. हालीं समागमें आहेत. बहुमान विशेषात्कारें रून बरोबर ठेविले. आणीकसारिखे याजउपरी दाखवीत नाहीं. जरी ीतीवर न येते, तरी पारपत्याची योज्यना बरेवजेने केली होती. कलावें हे संकलित वृत्त पाल्हाळ पत्रीं कोठवर ल्याहावे? भेटी अंतीं सविस्तर निवेदन करूं. सारांष इतका विचार कारभारी यानी त्याचे बुधीस संचार लाऊन जाबसालाखालीं आणिलें. जातीने कांहीं भेटीनंतर निशा पडिली. आतां आपण खुलासा मजकूर लिा यावरून कर्चे वर्तमान या रीतीचें हा मजकूर परिछिन दुसरियासी न कलावा. कदाचित लस्करांत लिहिलें तरी सर्वज्ञ: लेहून तेथेंहि दुसरे याचे हातीं पत्र न लागे या बंदोबस्तीनें ल्याहावें; आणि हें पत्र आपल्या खास रुमालात असावें, कार्यवर नजर आहे. विरुधांत किमपि दाखवीत नाहीं. बहुत काय लिहिणे लोभ वृधि कीजे हे विनंती.

¶*Nana Fadnis is informed by Ramaji Mahadeo why he was required to resort to harsh measures to bring round Raghoji Angria.*

No. 2] [*10-2-1774*

पौ छ ९ जिल्हेज

श्री

श्रीमंत राजश्री बापू

स्वामीचे सेवेसी

विनंती सेवक आनंदराव राम मुा साष्टी साा नमस्कार विनंती. येथील वर्तमान ता छ २८ जिलकादपर्यंत वर्तमान येथास्थित असे विशेष. आपले पत्र छ २१ जिलकादचे आले तेथे आज्ञा. छ १९ जिलकादी श्रीमंत सौ पार्वतीबाई व मातुश्री गंगाबाई यासी आम्ही व राजश्री नाना फडणीस मिळोन किले पुरंधरास घेऊन

आलो. सर्वांची येकवाक्यता आहे. हाली तमाम सरदारास पत्रे पाठविली आहेत. फौजसुधा लौकरच जमा होतील. तुम्हाकडील तालुकेयाचा बंदोबस्त राखून हुशार राहून वर्तमान वरचेवर लिहीत जाणे म्हणोन आज्ञा. आज्ञेप्रमाणे किले कोटाचा बंदोबस्त केला आहे. इंगरजाकडील बातमी राखली आहे. अधिक उणे वर्तमान आढलेल ते वरचेवर सेवेसी लिहून पाठवीन. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Anandrao Ram assures Sakharam Bapu of his readiness to obey all the orders that were sent to him by the addressee and of his being fully on his guard in the critical situation. He also promises to send in full news of whatever will happen.*

No. 3] [*12-2-1774*

पो छ ३० जिल्काद
आर्बा फाल्गुन

श्री

श्रीमंत राजश्री नाना स्वामीचे सेवेसी

विनंती. मोष्टीन इंग्रेज मुंबईकराचा वकील येथें आहे. त्यास ठेऊं नये. तो येथून मुंबईस बातमी लिहितो, याजकरितां त्यास लाऊन द्यावा म्हणून आपलें पत्र आलें होतें व त्याचे पूर्वीच मोष्टीन जावयाचा निरोप मागत आहे. निरोपाची फारच निकड नित्य करितो. तत्रापि हा येथून गेल्यानंतर कांही बखेडा करील असे वाटतें. त्याजमुळें तुमचे गुराबीविशीं लेहून पाठविलें आहे, त्याचा जाबसाल लेहून येईल तेव्हा निरोप देऊं म्हणून निरोप न दिल्हा. त्याचा तो आग्रह निरोपाविशी बहुत आहे. त्यास हालीं मोष्टिनास निरोप देऊं नये, तो मुंबई आला म्हणजे बखेडा होईल, या अर्थें रामाजी बलाल भाटे यांचे पत्र राजश्री त्रिंबक विनायेक यांस आले आहे; व राजश्री खंडो गणेश यांस त्यांजकडील कारकून बेलापुरास आहे, त्याचे पत्र आले आहे. ती बजिनस दोन्हीं पत्रें पाठविलीं आहेत. त्याजवरून सर्व ध्यानास येईल. सारांष माष्टिनास तूर्त निरोप देऊं नये असें सर्वांच्या विचारें आहे; तरी येविसीचे उत्तर पाठवावयाची आज्ञा केली पाहिजे. आज्ञेप्रो केले जाईल. बहुत काये लिहिणे. कृपा केली पाहिजे हे विनंती.

¶*Nana Fadnis is requested not to allow Mostyn to proceed to Bombay as he would create trouble there.*

No. 4] [17-2-1774

पौ छ १३ जिल्हेज
फाल्गुन सन आर्बा

श्री

श्रीमंत राजश्री बापू
साहेबांचे सेवेसी

विनंती सेवक आनंदराव धुळप, मुक्काम जंजिरे विजयदुर्ग, कृतानेक दंडवत विज्ञापना. तागायत छ ५ जिल्हेज पावेतों आपले कृपेंकरून वर्तमान येथास्थित आहे. विशेष आपलें पत्र सादर जाहालें, तेथें आज्ञा'कीं अरमारची तयारी राखोन हुशार राहाणें म्हणोन. ऐशास आज्ञेप्रमाणें आरमारचा बंदोबस्त राखोन, स्वारी शिकारीची पैरवी करून साहेबकामावर तत्पर आहों. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Anandrao Dhulap informs Sakharam Bapu that he has kept the navy in a state of preparedness.*

No. 5] [3-4-1774

पौ छ २२ मोहरम आर्बा
सबैन चैत्र मास
सूर्याजी रघोजी जासूद जथे
बनाजी नाइक

श्री

राजश्री नारोपंत नाना स्वामीचे शेवेसी

विनंती उपर. विसाजीपंत लेले याचे मुलामाणसांची चौकी उठवावयाविसी पूर्वी पत्र तुम्हास गेले होते. त्यावरून तुम्ही मोकली केली असेल असें वाट(ते). परंतु ते ठीक नव्हे. अद्याप कार्य पुर्ते खातरजमेचे जाले नाहीं. त्यापक्षी चौ(की) ठेवावी. मग रामचंद्र नाइकासारखे जामीन घेऊन, मग सोडावे. येसाजीपंताची माणसे येथून पत्रे गेल्याखेरीज मोकली करू नये. रा छ २१ मोहरम हे विनंती.

¶*Nana Fadnis asks Naro Appaji to keep under strict watch the family and the retenue of Visajipant Lele. The letter is wholly in Nana's hand.*

5758

No. 6] [5-6-1774?

पौ छ २६ रावल

श्री

श्रीमंत राजश्री पंत
प्रधान स्वामीचे शेवेसी

विनंती शेवक लखमोजीराव खानविलकर व कारकून जंजिरे सुबर्णदुर्ग चरणावरी मस्तक ठेऊन सां दंडवत व नमस्कार विज्ञापना. ता छ २४ रावलपावेतों स्वामीचें कृपावलोकनेकरून सेवकाचे व जंजिराचे वर्तमान येथास्थित असे विशेष. आज्ञापत्र छ २२ रावली सादर जालें. तेथे आज्ञा कीं फरासीचे आवाईकरिता इंग्रेज मुंबईस सरंजाम करीत आहे. फरासिसाची आवाईची मंदी असता सामान फारच करितो; तर तुम्ही आपले जागा बहुत सावधपणे राहून बच्यावाचे सामान व सफेलीवर का र तू (?) येसे आज्ञापत्री आज्ञापिले ते सिरसा. यैसियासी जंजिरे मजकुरी चौकी पाहारा अलंग नोबत बहुत सावधतेने करीत आहो. लढाईचे बच्यावाचे तरतूदहि आज्ञेप्रमाणे व दर्यात गलबताचे छबिने येसे करितो. स्वामीचे पुण्य समर्थ आहे. कोणे गोष्टीची नून्यता आहे यैसे नाहीं. जंजिराचे पश्चमेकडील इमारतीचे काम तडक चालिले आहे. शेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Lakhmojirao Khanvilkar in reply to the Peshwa's orders to be prepared for hostilites with the English reports he is quite watchful.*

No. 7] 7-6-1774

पौ छ २६ रावल
सुा खमस सबैन
वैशाख मास.

श्री

राजश्री आपाजीपंत दाजी
स्वामीचे सेवेसी

विनंती उपरी. आपण पत्र पाठविलें तें पावलें. भगवंतसिंगाचे स्वार पाऊणसें गंगापुरीं आहेत, ते ल्याहावयास राहिले, ते ल्याहावे म्हणोन लिहिलें. त्यास येथील झाड्यांत साठ स्वार गंगापुरीं आहेत आसे लिहिलेंच आहे. हाली आपण लिहिल्यावरून पाऊणसें करितों. कळलें पाहिजे. शामल व इंग्रज

मुंबईकर यांस येथून पत्रें लिहिलीं नाहीं, कळलें पाहिजे. बहुत काय लिहिणें, कृपा लोभ असों दीजे हे विनंती.

¶*The le'ter addressed to Appajipant mentions the number of sowars posted at Gangapur, to be 75 and not 60. It adds that no communications have been addressed (from Poona) to the English at Bombay and the Sidi.*

No. 8] *[7-6-1774*

पौ छ ९ राखर सन

खमस

श्री

श्रीमंत राजश्री नाना

स्वामीचे सेवेसी

विनंती सेवक रणसोड कृष्ण संजगिरी मो मुंबई कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. ता छ २६ माहे रबिलोवलपावेतो स्वामीचे कृपावलोकनेकरून सेवकाचे वर्तमान येथास्थित असे विशेष. इंग्रेजास सांप्रत सुरतेहून बातमी आली यैसी जे, श्रीमंत इंदुरास दाखल जाहाले. होलकर यांचे सुनेने ठेऊन घेतले. होलकर व सिंदे व श्रीमंत येकत्र जाहाले. सरकारच्या फौजा माघारे घालविल्या. सुजादउवला, रोहिला वगैरे कुमकेस येणार. बादवरसाद पुण्यावर मोहीम आहे हे वर्तमान इंग्रेजाचे पथ्यावर पडले. निमित्य कीं, पहिले व मनापासून श्रीमंताची चढती च्याहातात. कोणे वेलेस कांहीं त्याचे हातीं मुंबईस प्राप्त होईल हे समजोन जे जे बोलीचाली इंग्रेजानी आम्हाकडेस केली व स्वामीस प्रविष्ट कारविली त्यास अंतर केले नाहीं. येणेकरून घडों न घडों. निकाल होईल तंव बांधोन ठेविले. दोंकडेस आंग, सबब यैसे असोन दुसऱ्याकडील बातम्या स्वामीचे मर्जीस पसंद पडतात, व सेवकाकडील लटक्या दिसतात. असो; जे जे द्रिष्टीस पडेल व कानी येईल त्याची चौकसी करून सेवेसी विदित करीनच. वसई व साष्टी येथील वर्तमान मनउदयानरूपप्रमाणे स्वामीस कलवीत असतील; परंतु येथें जे जे तिकडून येतात व इंग्रेजास सांगतात ते सर्व मज ठाऊक आहे. इंग्रेजास बातमी यैसी कीं श्रीमंत भर पाऊसात वसईस व साष्टीस दाखल होतील. सत्यमिथ्या ईश्वरास ठाऊक. इंग्रेज काविव्रबाज. मोष्टीन पुण्यास आहेत म्हणोन कोणे गोष्ट काविव्र्याची करीत नाहीं. हर कोणास मन मिलाल्यास कबूल केल्यास व आपली किफायेत पाहिल्यास मग कृत्रिमाची गोष्ट होणार नाहीं. आम्ही उदईक साष्टीस निघोन जातों. तेथें पत्राची वाट पाहातो. जनराल आम्हावर

नाखूश आहेत. दील पसंद नाहीं. निमित्य कीं, वटसन व टेलर व शाहा व मोस्टीन व रामसी याजकडेस स्नेह चालवितो, व रात्रंदिवस त्याजपासी असतो, हे अदावत. सरकारचे पत्र वकिलीची व इजत आबरूचे सेवकाविसी जनरालास कृपाळु होऊन पाठविले पाहिजे. मागील पत्रे होती ती मानीत नाहीं. सेवसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶Ranchhod Krishna reports to Nana Fadnis from Bombay the news received by the English that Dadasaheb has been joined by Sindia and Holkar and has also received assurances of help from Sujauddaula and the Rohillas. They are planning an attack on Poona after the rains. The writer further requests the addressee to write to the governor removing his misunderstanding about him (the writer).

No. 9] *[14-6-1774*

श्री

पौ छ २१ राखर सुा
खमस सबैन जेष्ट

श्रीमंत राजश्री . पंत
प्रधान स्वामीचे सेवेसी

विनंती सेवक आनंदराव राम मो साष्टी चरणावरी मस्तक ठेऊन साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. तागाईत छ ४ माहे राखरपावेतो सेवकाचे व प्रांत मजकुरचे वर्तमान येथास्थित असे विशेष. छ २२ रावलचे आज्ञापत्र सादर जाले, तेथे आज्ञा कीं तालुके साष्टी येथे सालमजकुरी गडबडेमुले बेहड्याचे नेमणुकेपेक्षा जाजती लोक ठेवणे म्हणोन हुजूरची आज्ञा नाहीं; व तुम्हीहि ठेविले नसतील. कदाचित ठेविले असल्यास त्याचा पैका परिछिन मजुरा पडणार नाही. आनंदवलीच्या तोफा दिल्या आहेत. त्यास दाहा गोलंदाज जदीद ठेवावयाविसी पेसजी सनद सादर जाहाली आहे. त्याचे अत:पर प्रयोज्यन नाहीं; तरी सदरहु दाहा गोलंदाज पत्र पावतांच दूर करणे म्हणोन आज्ञा. ऐशास गडबडीचा प्रसंग पडिला; परंतु सेवकानी जदीद माणूस ठेविले नाही. कोटांत रा भवानजी कदम हावालदार याणी कांहीं माणूस जदीद ठेविले आहे ते आमचे विद्यमाने ठेविले नाहीं. त्या लोकांची रदबदल त्यांही सरसुभां केली असल्यास ते निवेदन करितील, दाहा गोलंदाज ठेविले, त्यापैकी पांच पुरंधरी पाठविले आहेत. पांच राहिले ते भरणा गोलंदाजाचा कमी याकरितां ठेविले आहेत. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶Anandrao Ram reports to the Peshwa that as instructed he has reduced the force under him and also some of the artillery men.

No. 10] [26-7-1774

पौ २२ जमादिलावल खमस

श्री

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री
नारोपंत नाना स्वामीचे सेवेसीं

पोष्य हरि बलाल कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनंती उपरी. येथील कुशल तागायत छ १६ जमादिलावल वर्तमान यथास्थित असे विशेष. आपणांकडून बहुत दिवस पत्र येऊन वर्तमान कलत नाहीं तर असें नसावें. सदैव पत्रीं कुशल वृत्त लिहून संतोषवीत जावें. इकडील वर्तमान श्रीमंतास लिहितां त्याजवरून कलत असेल. श्रीमंत नर्मदा उतरून अलीकडे आले. सिंदे उतरतात. अलीकडे आले म्हणजे सेंदव्याकडून चांदवडास येणार, तेथें राजश्री बापूनी यावें. श्रीमंतास जागीर व येक दोन किले राहावयास लाऊन द्यावे असें सरदाराचें मानस आहे. हें वर्तमान श्रीमंतास लिहिलें आहे. काय विचार ठरेल तो पाहावा. तोरखेड्यास माधवराव बांडे आहेत. त्याजकडे पहिली फौज पाठविली होती त्याजवर बालोजी पलांडे यास पाठविलें. मोर्चे लाविले. श्रीकृपेनें लौकरच हस्तगत होईल. साष्टीची गलबल ऐकिली होती. त्याचें काय जालें तें लिहिलें पाहिजे. नवल विशेष वर्तमान जरूर जरूर लिहीत जावें. अनमान करूं नये. आम्ही खबरदारीनें आहों. चिंता न करावी. बहुत काय लिहिणें कृपा कीजे हे विनंती.

सेवेसीं त्र्यंबक हरि वर्तक कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनंती. बहुत दिवस पत्र येऊन सांभाल न जाला. घरचेही पत्र येत नाहीं. सविस्तर ल्याहावयास आज्ञा व्हावी हे विनंति.

¶*Haripant informs Naro Appaji of Raghoba's movements in Gujarat and the terms offered to him. He also makes inquiries about the Salsette affair.*

No. 11] [29-7-1774 (?)

श्री

विज्ञापना विशेष. वसईकडील बातमी तर पांच हजार फौज व पांच हजार पाईचे लोक जर अशांत असते तर, इतके दिवसांत वसई तालुका तारापूरपावेतों मारून, वसईसहि गलबल केली असती. उगेच बसोन राहिलों. भाऊकडील फौज निघोन गेली. वसईंत तर सरंजाम किमपि नाहीं. पांच तोफा, पुलावर

दोन व किल्यांत तीन, व अडीचतीनशें माणूस इतका सरंजाम आहे. दररोज हुली पडतात. दररोज याप्रमाणें बातमी येथे; परंतु इलाज कसा करावा ? जर जमियत असती तर यत्न करून पाहातों. किल्याचा सरंजाम करावयास दिवाणजी गंगाधरपंत केतकर लागले आहेत. करतील. येथें लोक गाडदी वगैरे आहेत, यांस पीठ देखील मिलत नाहीं. तेव्हां तोडातोडीसी प्रसंग येऊन बनला आहे. माघारे बोलाऊन घेतले तर अबरू राहील; नाहीं तर रस्त तरी फौज बा। देऊन येऊन पावली तर राहिलो तरी वाघ तोहि खात नाहीं. इंग्रजाचें भय नाहीं, असें पोटाचे प्राप्त जाहालें आहे. नाहक आतां फाशांत घालून ठेविलें आहे. यांतून वांचविलें पाहिजे. रिकामपणी उपासी न मरावें. वांचलों तर पुढें उपयोगी पडूं; नाहींतर फल काय ? येविसींचा मनसबा जसा करणें तो जलदीनें होऊन आज्ञा जाली पाहिजे. तदनुसार करीन. रवाना छ १९ रबिलाकर हे विज्ञापना.

¶*The writer complains of the shortage of forces for the defence of Bassein and also shortage of provisions which is dangerously staring in the face.*

No. 12] [*13-9-1774*

पो छ १३ रजब सा। खमस

भाद्रपद

श्री

रा। नारो आपाजी स्वामी गोसावी यांसी

विनंती उपरी. जनरालाकडील माष्टीन पुणियांत आहे, त्यासी कितेक मजकूर तुम्ही व राजश्री त्रिंबक विनायक मिळून बोलणें. येविसी * * नी लिा। आहे त्याप्रो। त्यासी बोल * * * ये. बोलला असिल्यास त्याणी जाबसाल कसे केले, खुलासे कोणे तऱ्हेचे निघाले, ते सविस्तर लेहून पाठविणे. बोलणें जाले नसिल्यास पेशजी लिहिल्याअन्वये बोलणें. जाणिजे. छ ६ रजब मुरू खमस सबैन मया व अलफ * बहुत काय लिहिणे हे विनंती.

¶*Naro Apaji is asked by Sakharam Bapu to report the outcome of a conversation between Mostyn and Trimbak Vinayak.*

No. 13] [*16-9-1774* (?)

श्री

राजश्री भिकाजीपंत सुभेदार

गोसावी यांसी

ऽ अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राजमान्य स्नेहांकित आनंदराव शिंदे, मुक्काम रेवदंडा, रामराम विनंती. येथील कुशल जाणून स्वकीये कुशल लिहीत असिलें

पाहिजे विशेष. आपण पत्र पाठविलें तें पावलें. भंडारीयाचा व मुंबईकडील बातमी राखावी येविसींचा मजकूर लिहिला तो सविस्तर कळला. प्रस्तुत श्रीमंत राजश्री दादासाहेब साष्टीस जाणार ऐसी मुंबईत बातमी आहे. ढाला माहिमाजवळ दिल्या आहेत. दोन तोफा नव्या वोतिल्या, आणिकही तोफा वोतावयाचें काम लाविलें आहे. याप्रमाणें वर्तमान आहे. पुढें बातमीकरितां मुजरद माणसें मुंबईस ठेविलीं आहेत. पक्कें वर्तमान आधिक आगळें आढळल्यास वरचेवर हुजूर लेहून पाठवितो. श्रीमंत राजश्री नानास्वामींकारणें मोह्यांचीं शाहाळीं व चुना खव्याचा पाठवावा म्हणोन लिहिलें. त्याजवरून दाहा शाहाळीं मोह्यांचीं साला-सुद्धां व दोन घागरी चुना खव्याचा पाठविला आहे, व पत्र लिहिलें आहे, तें रुजूं करून उत्तर घेऊन पाठवावे. आपण श्रीत्रिंबकेश्वरी यात्रेस जाणार. तेथून आल्यावर कामेंकाजें करून घेऊं म्हणोन लिहिलें. त्यास आपले निघावयाचे कधीं तें कळवावें, व आल्यानंतर कामाकाजाची सोई करून घ्यावी. वहिवाटीचे कागदपत्र लौकरच रवाना करितों. कळावें रवाना छ २१ रमजान, बहुत काय लिहिणें लोभ करावा हें विनंती.

येशवंतराव शिंदे याचे रामराम. विनंती लिहिलें परसोन लोभ करीत जावा. दादा, आपण श्री चे यात्रेस कदीं जाणार तें ल्याहावें हें विनंती.

¶Anandrao Sindia, Killedar of Rewdanda, writes to Subhedar Bhikajipant about Dadasaheb going to Salsette, and casting some guns. The writer sends some articles for Nana Fadnis.

No. 14] [28-9-1774

छ २७ रज्जब.

श्री

श्रीमंत राजश्री पंत प्रधान
स्वामींचे सेवेसी

विनंती आज्ञाधारक चिमाजी माणकर नामजाद तालुके अंजणवेल विज्ञापना तागायत छ २१ माहे रजबपावेतो सेवकाचें व किले हायेचें व प्रांत मजकूरचें वर्तमान येथास्थित असें विशेष. छ ६ रजबेचे आज्ञापत्र सादर, तेथें आज्ञा कीं "इंग्रजानी तहाप्रमाणें चालावें, तें न करितां लबाडी करितात; सरकारचे आरमार पाो च्यार मंज्या धरून नेल्या. सरकार तालुक्यांतील आरमाराची व इंग्रजाचे आरमाराची गांठ पडिल्यास मारागिरी करितो, येविसीं पारपत्य इंग्रजाचे जालें पाहिजे; व मुबादला जाला पाहिजे. तरी तुम्ही सावध राहून इंग्रेजी कौली

तरांडी व कोपीनीचे तरांडे जेथें सांपडेल तेथें दस्त करून आणावें. गांठ पडिल्यास मारामार करावी. आपलें वजन राखोन, काव्यादाव्यानें जेर करावा. इंग्रजाचे आरमारासी गाठ पडतां वायावरी राहून खबरदारीनें हमेशा असावें. तालुके मजकुरचें आरमार साष्टीचे आरमारांत सामील करणें म्हणोन आज्ञा." त्यास हालीं इंग्रेज दुर्बुद्धीस आहे. अंजनवेलीचे बारेयावरून हमेश आमदरफ्ती त्याचे आरमाराची लागलीच आहे. यास्तव तालुके मजकुरचीं आरमारी गलबतें चौकसीस ठेविलीच आहेत. त्यास पेसजी हुजरून आज्ञापत्र सादर, तेथें इंग्रेज लबाडी करितो. याजकरितां चौकस बातमी राखोन खबरदार राहणें म्हणून आज्ञा. त्यावरून आज्ञेप्रमाणें तालुके मजकुरची आरमारी गलबतें सामानसुधां तयार राखोन, बारेयाची वगैरा रहदारीचे खबरदारीस ठेऊन, हमेश चौकसी करून बातमीत आहोच. त्यास हालीं आज्ञा कीं इंग्रेजी कौली तराडे व कोंपीनीचे तरांडे सांपडेल तेथें दस्त करून आणावे, आथवा गांठ पडिल्यास त्याजवरी मारागिरी करावी म्हणून आज्ञा. त्यास आज्ञेप्रमाणें आरमारी गलबने पाठऊन वायावरी राहावयास सांगोन, गांठ पडेल त्याप्रमाणें तरांडी खस्त करऊन; आथवा त्याजवरी मारगिरी करवितों. माना पडेल त्याप्रमाणें स्वामी सेवेसीं चुकणार नाहीं. तालुके मजकुरचे आरमार साष्टीचे आरमारांत सामील करणें म्हणून आज्ञा. त्यास साष्टीचा पला फार दूर आहे. येथील आरमारी गलबते तिकडे गेलियावरी इकडील दर्यांतील चौकसी येथास्थित होणार नाहीं. येथील आरमार येथें असिल्यानी चौकसी चांगली राहून शत्रूस दबाव पडेल. तालुके मजकूरचे सनिध जंजिरे सुवर्णदुर्ग आहे. प्रसंगोचित इकडील आरमार तिकडेस सामील होईल; व तिकडील आरमार इकडेस सामील होईल. येणेकरून प्रसंगी स्वामी-कार्ये होऊन, दबदबाहि पडेल. शेवेसीं श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶In reply to the Peshwa's letter that the English have assumed a hostile attitude and have acted in contravention of terms previously agreed upon, Chimnaji Mankar writes that he has kept a strict vigil on English ships sailing near Anjanwel

---

No. 15] *Date (?)*

श्री

राजश्री नारोपंत स्वामीस

विनंती उपरी आज अणाकडून पाठीमागें तोंड लागलें, यामुळें इंग्रजाची स्वारी पुढें आली म्हणून तुम्ही सांगितलें; तेथून माघारी फिरली. आम्ही गोल्याचा मार चुकवून आहों. तुम्हास बुनगे उमराखिंड पार करावयास सांगितलें होते.

त्यास सडे स्वारीचे बुनगे तुम्ही खोपवलीजवळ असणें. त्ररकड बुनगे उमरखिडीनें लाऊन देणें. इंग्रजाचा मुकाम कोणें जागां होतो हें कळेल तसें लिहून पाठऊ त्याप्रमाणें करणें, हें विनंती.

¶This is a note (from Haripant Phadke) to Naropant Nana mentioning the movements and plans adopted by the writer for fighting against the English.

No. 16] *[26-11-1774*

श्री

पौ छ १८ रमजान
कार्तिक मास

शेवेसी बच्याजी विश्वनाथ विज्ञापना. छ २२ साबानचें आज्ञापत्र सादर त छ १४ रमजानी पावले. फिरंगी खाली आला आहे. सरकारचे येखादे स्थळाचे गळी पडणार. तुम्ही हुशार राहाणे म्हणून आज्ञा. आज्ञेप्रा। येथेहि टोपकराची बातमी राखोन हुशार आहो. ताले श्रीमंताचे थोर आहेत. आम्ही सेवक लोक मेहनतीस अंतर होणार नाही. श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶Bachaji Vishvanath writes that he is quite prepared to meet the English.

No. 17] *[10-12-1774*

श्री

पौ छ ११ सवाल सु॥ खमस
मार्गसीर्ष गुरुवार दीड प्रहर
दिवस

आपत्ये बापूने दोनी कर जोडून सिर सा॥ नमस्कार विज्ञापना. ता॥ छ ६ माहे सवालपर्यंत वर्तमान येथास्थित असे विशेष. अजम मोष्टीन पुणेयाहून निघाला तो छ ९ सवाली मुबईस येऊन दाखल जाला. तेच समई सारे कोशलकर मिळोन मजकूर ठराविला; आणि लाहान गलबते याजवर दारूगोळा गरनाळा च्यार हजार माणूस चढऊन तयार जाहाला आहे. कोणीकडे जाणार हे न कळे. लौकिकात गोव्याकडे जाणार म्हणौन आवाई घातली आहे. आतील बातमी साष्टीवर जाणार ही तहकिकात आहे. याचे शोधास नेहेमी माणसे ठेविली आहे. आज्ञा होईल त्या अन्वयाची पैरवी करून. आपणास यावयास हिम्मत लागोसरिखे

असल्यास, लोक काही रवाना करावे, अगर वडिली सत्वर यावे. भोमवारी हाकारणी करून जाणार. बहुत काय लिहिणे. शेवेसी शृत होये हे विज्ञापना.

¶*The writer Bapu reports that Mostyn reached Bombay and the council immediately decided on hostilites and have fitted out the fleet.*

No. 18] [*11-12-1774*

पौ छ १८ सवाल सन
खमस मार्गसीर्ष

श्री

श्रीमंत राजश्री नाना
साहेबांचे सेवेसी

विनंती सेवक जानराव धुलप मुा जंजिरे विजयदुर्ग कृतानेक दंडवत विज्ञापना. ताा छ ७ सवालपावेतो आपल्या कृपेकरून येथास्थित आहे विशेष. राा लक्ष्मण वासुदेव यासी बालापुरच्या हिसेबाविसी आज्ञापत्र घेऊन जासूद आले. ऐशास आज्ञापत्र आल्यापूर्वीच त्यास रवाना करणार होतों; परंतु त्याचे शरीरीं अनारोग्य बहुत आहे. आरोग्य जाल्यावर सेवेसी पाठऊन देऊं. फिरंगी गोवेकर काफला घेऊन समागमे लडती फरगतें साहा व गलबते दाहा याप्रो उपरप्रांते दिवस जावयाकरिता निघोन गेला. त्याच्या पिछावर पाल दोन व गुराबा तीन व गलबतें सात देऊन तीर्थस्वरूप राजश्री कृष्णाजी धुलप यासीं रवाना केले आहेत. सेवेसी कलावे म्हणोन लिहिलें आहे. मागें गोव्यास फिरंगी याच्या सरई च्यार व पाल व गलबते तयार आहेत. दुर्बुध्धीवर आहे म्हणोन बातमी आहे; परंतु कोणीकडे जाणार ही बातमी नाही. याजकरितां आम्ही पाल तीन व सात गलबतें तयार करून बंदरात आहों. जिकडेस त्याचा रोख द्रिष्टीस पडोन येईल त्याअन्वये त्याच्या पिछावर आहों. सुवर्णदुर्गचे अरमार व वसईचे अरमार आम्हांबरोबर चाकरीस नेमिले आहे, परंतु अद्याप आलें नाही. याजकरितां तेथून त्यांजकडेस आज्ञापत्र व हुजुरे पाठऊन सत्वर दोन्ही अरमारें येत ते करावी. समई आल्यावर उपयोगी पडतील. यास्तव निक्षूण ताकीद होऊन अविलंबे येऊन पोहचत ते करावे. श्रीमंताच्या पुण्यप्रतापेकरून शत्रू हतवीर्य आहेत. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Janrao Dhulap informs Nana Fadnis that Lakshman Vasudeo would soon be sent to the addressee with the accounts of Balapur, and that the writer has been closely watching the movements of the Portuguese fleet.*

No. 19] [*12-12-1774*

पौ छ ११ सवाल गुरू-
वार प्रहर दिवस

श्री

श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान
स्वामीचे शेवेसी

विनती सेवक आनंदराव राम चरणावर मस्तक ठेऊन सां नमस्कार विज्ञापना. ता छ ८ सवाल मध्यानरात्रपावेतो येथास्थित असे विशेष. मुंबईकर इंग्रज तयारी करून साष्टीचे खाडीत आला आहे. साता कोसावर आहे. पुढे येणार याप्रो वर्तमान आहे. येथील भरतीचा विचार स्वामीस विदितच आहे. उदईक साष्टीस दाखल होणार. स्वामीनी कुमक केल्यास थल राहाते. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*The Peshwa is informed by Anandrao Ram of the advance of the English forces from Bombay through the Salsette creek, and is requested to send more men to save the place (the fort of Thana).*

No. 20] [*13-12-1774*

पौ छ ११ सवाल सुा खमर
सबैन मार्गसीरष मास गुरुवा
सायंकाळ

श्री

श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान स्वामीचे
शेवेसी

विनंती सेवक बाजी गंगाधर मो किले बेलापूर चरणावर मस्तक ठेऊन सीर साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. ता छ ९ माह सवालपावेतो स्वामीचे कृपेकरून सेवकाचे व प्रा मारचे वर्तमान यथास्थित असे विशेष. छ मारी प्रात:काली इंग्र(जा)ची थेत फरगते ७ व गलबते लहान लढवई व दारू गोला भरून अजमासे पाऊणसे आसीपावेतो साष्टीवर गेली. याखेरीज सिवचे तरीने माणूस आजमासे हजार पंधरासे आले म्हणौन बातमी आहे. हुजुरून राऊत आले ते कलवियाचे तलेयावर आहेत. पलीकडे गेले नाहीत. मागाहून गलबताची तयारी होऊन दुसरी गलबते बालापूर उरण येथे येणा(र) म्हणौन बातमी आहे. बालापुरास लोकाची भरती आहे ती स्वामीस विदितच आहे. वरकड स्वामीचे

पुन्यप्रतापेकरून साहित्य याजसमधे खबरदारीस अंतर नाही. भरतीयास लोक-
द्यावयाची आज्ञा करणार स्वामि समर्थ आहेत. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Baji Gangadhar informs the Peshwa of the English fleet landing at Salsette (Thana) some 1,000-1,500 men.*

No. 21] [*13-12-1774*

पौ छ १२ सवाल भृगू-
वार दोन प्रहर दिवस
नकल

श्री

सेवेसी माधवराव गंगाधर व गणेश बाबाजी साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. ताा मार्गसीर्ष शुाा ११ येकादसी मंगलवार च्यार घटिका रात्रपावेतो यथास्थित असे विशेष. साष्टी येथील वर्तमान तरी इंग्रजाचे माणूस आज दोन प्रहरी बांद्राचे बंदरीपासून चेंदणीपर्यंत बंदरोबंदरी पाच सात हजारपर्यंत उतरले. बारा हजार पायाचे माणुसांची आवाई आहे. तेहि उतरलेच असेल. आरमार शे दीडसे तरांडी लाहान मोठी तुरब्याचे बंदरी आज (नांग)रली होती. रात्रीचे पाण्यास चेंदणीचे बा(न्या)वर येणार. पायाचे माणूस उतरले त्याचे तोंडावर गोविंदपंत हशमनीस पाचशे माणूस व अडीचशे राऊत घेऊन चेंदणीचे बंदरी गेले आहेत. गोलागोली होऊ लागली आहे. येशवंतगडचे बान्यावर दोन पाल नेहमी ठेविले आहेत. तेथेहि गोळागोली सुरू जाहालीच असेल. साष्टी शहर झाडून उदवस्त जाहाले. आनंदराव याचे व किलेकरी याचे सख्यत्व होऊन, आनंदराव यास किल्यात नेले. किल्यात भरणा म्हणावा तर सात आठशे माणूस आहे. सुभा भरणा कमी यावरून समय कठिण आहे. फिरंगीहि वसईवरी हाकरणी करून वसईचे बान्यावर आरमार गेले आहे, तेव्हा तिकडीलहि प्रकार कठिण दिसोन येतो. इंग्रजास हबसी सामील आहे; तरी यासमई कुमक जाहाली पाहिजे. यास्तव आपण हजार दोन हजार राऊत व हजार दोन हजार पायाचे माणूस ऐसे घेऊन रात्रीचा दिवस करून पोहचावे. चेंदणीचे बंदरी तरांडी इंग्रजाची येऊन पाऊणसे नांगरवाडा जाहाला. लढाईचे काम सुरू. आज सायंकालापासून प्रारंभ जाहाला. सेवेसी कलावे म्हणौन लिहिले असें. कुमक येसमई सत्वर जाहाली पाहिजे; तर घेऊन लवकर यावें. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञाप्ति. येकादसी मध्यरात्र.

¶*Madhavrao Gangadhar and Ganesh Babaji ask for reinforcements in view of the increasing strength of the English Army and the assistance that is promised to them by the Sidi.*

No. 22] [14-12-1774

पौ छ १२ सवाल सुा
खमस सबैन मार्गसीर्ष
भृगुवार दोन घटका रात्र अवसीची

श्री

श्रीमंत राजश्री पंत प्रधान
स्वामीचे शेवेसी

विनंती सेवक आनंदराव राम चरणावरी मस्तक ठेऊन साष्टांग नमस्कार विज्ञा(पना.) ताा छ १० माहे सवालपावेतों स्वामीचे कृपावलोकनेंकरून येथील वर्तमान येथास्थित असे विशेष. काल छ ९ मंगलवारी इंग्रज प्रात:काली खुसकीनी व जलमार्गे निघोन आला; व नित्य येतच आहे. सामान लढाईचा बेहद घेऊन आला. काल प्रहरा दिवसास उतरला. ते समई चेंदणीस राजश्री गोविंद हरि लोकसुधा गेले. समागमे माणूस दोन सवा दोनसे. त्याचें माणूस फार; तथाप लढाई दिल्ही. दाहा पांच जखमी ठार जाले. उपरांत निघोन आले. काल संध्याकाली राजश्री जोत्याजी जाधवराव खुद स्वार निवडक घेऊन आले. दुसरे पथक व राजश्री सिवराव हरि इतके सामान आल्यावर गोविंद हरि हशमी लोक आहेत, ते घेऊन जाधवराव यांस घेऊन उपराल्यास आहेत. रणगाडे व तोफा व गरनाला सामान बेसुमार आले. आम्हांकडील मजकूर तरी, वसईस व कल्याणास परवा लिो तथाप येथ माणूस पाठविले नाही. बेलापूरकरानी कलवे व परसिक बलवावें तेहि नाही. कोठवरी ल्याहावें? आम्ही कोटांत आलों. सर्व येकदील जाहालों. कांही लढा नाही. इंग्रेजानीं हवालदाराचे नावें पत्र पाठविलें, त्याची नकल पाठविली. मोष्टीन इंग्रज मात्रागमनी, आल्यावर हा विचार सिध्ध केला. फौज लौकर यावी ते येत नाही. कोणता प्रकार म्हणावा. येथील लोक व आम्ही सर्व हिमत सोडीत नाही. स्वामीचे पुण्ये प्रतापें जागा काबीज राखून लढतो; परंतु आगीचे सामान मातबर; आत कपनी (?) फार नाहीं. मारून मरावे हा तर निश्चय आहे; परंतु स्वामीचे राज्य समर्थ, आण या नसरुडाचे पारपरत्य न जालें तर ठीक नाही. हाली येकवेल नजाती (नतिजा?) दिल्यावर हालखुद राहील. पुन्हा लबाडीचे ढंग करणार नाही. मुंबईहून सामान व लोक झाडून आले. अशा समयांत अरमार अंगर माहागिऱ्यात वसईकडून अगर सरकारचे आरमार येऊन जालपोल करावी, शह बसवावा, येसाहि समय आहे; परंतु फिरंगी येणार यास्तव बनल न बने, न कले; परंतु सुचला विचार लिहिला आहे. यासमई फौज व हशाम चहूंकडील रवाना करावे. पच-

तीस हजार रुा रोख कल्याणाहून अगर हुजरोन देवावे पाठवावे. कल्याणाहून सामान सरंजाम आम्ही लेहू ते द्यावे. रा राघोजी आंगरे सरखेल यांस ताकीद होऊन, त्याणी अरमारसुधा वसईचे खाडीतून यावे. ताकीद व्हावी. दाहा हजार रुा कापड देवावे. येथील रसद घेतली. भात विकोन पैका करावा तर समये असा जाला. येक रोजमरा लोकास पावला. तीन रोजमरे पावणे. यास्तव पैका व कापड द्यावयाचीं आज्ञा करणार स्वाम समर्थ आहेत. राजश्री गोविंद गंगाधर दिवाण व बालाजी माहादेव फडणीस कल्याणास ठेविले. हे तेथून पत्रे लिहितील त्याप्रो देवणार धणी आहेत. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Anandrao Ram complains to the Peshwa of the scarcity of provisions and requests him to send reinforcements and a squadron of fleet to attack the English to distract their attention.*

No. 23] [*14-12-1774*

पौ छ १४ सवाल
सन खमस

श्री

श्रीमंत राजश्री नाना
स्वामींचे शेवेसी

पो विसाजी केशव कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनंती. येथील कुशल ताा छ १० सवालपावेतो येथास्थित असे विशेष. रा तुलाजी आंगरे याचे मूल पलाले. त्याजविसी लिहिले. त्यावरून तमाम बंदरकिनाऱ्याचा बंदोबस्त केला आहे. व श्रीमंत मातुश्री बाई याजकडील जलालपुरी जिनस पाठवावयाविसी आज्ञा. त्यास आज्ञेप्रमाणे जि(नस) पाठवितो. विसापूर पाहाडी किला, तेथून (तुला)जीचे पुत्र पलाले आर्चिय (आश्चर्य) वाटले. किलेकरी व चौकीदाराचें पारपत्य जाहाल्याविन्हा सलाबत राहाणार नाही. तमाम घाटोघाट व बंदरकिनारा व चोरवाटा व हरामखोराचे गाव जागा जागा आहेत तेथे चोरबातम्या याची पैरवी करून खबरदारी करविली व पुढे करितो. श्रीमंताचे तेज्यापुढे काही चिंता नाही; परंतु गाफीलपणा शत्रूस दिसोन आला. स्नेहाचे रितीने लिहिले. स्वामीस इतके ल्याहावे इतकी योग्यता नाही; परंतु घरो(ब्या)ने लिा आसे. बहुत काय लिहिणे लोभ करावा हे विनंती.

¶*Visaji Keshav informs Nana that all possible precautions have been taken for the defence of the coast and adds that he was surprised to learn that Tulaji's son had escaped.*

No. 24] [15-12-1774

पौ छ १९ सवाल

मार्गसीर्ष मास

श्री

सेवेसी नारो आपाजी कृतानेक सां नमस्कार विज्ञापना. येथील वर्तमान ताा छ ११ सवाल पावेतो येथास्थित असे विशेष. इंग्रेज मुंबईकर तयार होऊन साष्टीवर येणार येविसी बातमी आली, तेच पत्र बजिनस प्रात:काली स्वामीकडे रवाना केले ते पावले असेल. त्याजवर प्रात:कालापासून उरण बेलापुर येथून पत्रे आली, तीच बजिनस स्वामीकडे रवाना केली आहेत, त्याजवरून निवेदन होईल. साष्टी(वर) * * * आला येविसीचे बातमीत आहे. तेव्हा मातबर कुमक जलद पोहचली पाहिजे; याजकरिता राजश्री विसाजीपंत बिनी यास पथकसुधा येक हजार पावतो अजमासे फौज आहे, त्यास निकडीचे लिहून पाठऊन चहु दिवसात साष्टीस जाऊन पोहचावे याप्रो केले आहे; व त्याजबरोबर दीडसे पावेतो गाडदी व पाचसे माणूस याप्रो येथे तयार केले आहे. देतो. मारनिले पथक सुधा येथे येताच रवानगी करितो. स्वामीनी पूर्वी वाघोलीकर जाधव याचे पथक व सिवराव हरीकडील पाऊणसे राऊत पाठविले आहेत. ते साष्टीनजीक पोहचलेच आहेत. येथून अस्त्या सामानात कुमक पाठवावयास कमी करीत नाहीं. येथील रावतापैकी [येक ओळ फाटली] पावतो राऊत विसाजीपंताबरोबर देतो; आणि त्याची रवानगी करितो. राजश्री रामराव त्रिंबक याणीहि कल्याण तालुक्यापैकी व सरसुभापैा मिळोन अडिचसे माणूस पाईचे व खंडेराव बर्गे याचे पथक ऐसी साष्टीस रवाना केले. वरघाटचे किल्याचे माणूस जमा करून रवानगी करावी तर, वरघाटी कोल्याचा दंगा यास्तव वरघाटचे माणूस आणीत नाही. सेवेसी श्रुत होये. विसाजी कृष्ण यासी तेथूनहि पत्र पाठवावयासी आज्ञा जाली पाहिजे हे विज्ञापना.

¶[*Naro Appaji writes (to Nana Fadnis and Sakharam Bapu) that arrangements are being made for sending fresh contingents under Visaji Krishna to drive away the English who have invaded Salsette.*

5772

No. 25] [*15-12-1774*

पौ छ १४ सवाल सन
खमस सबैन रविवार
तीन घटका रात्र सायंकाल

श्री

श्रीमंत राजश्री पंत प्रधान
स्वामीचे सेवेशी

विनंती सेवक येसाजी सिवदेव कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. ताा छ ११ सवालपावेतो स्वामीचे कृपावलोकनेकरून सेवकाचे वर्तमान यथास्थित असे विशेष. वेदमूर्ति राजश्री धोंडभटजी पुराणिक याची रवानगी केली ते छ ९ मिनहूस लोकसुधां येऊन पावले. बहुत आनंद जाला. मुंबईकर इंग्रेज अडीच तीन हजार सरंजामसुध्धा साष्टीस उतरला. मारगिरी होत आहे. * * (बात)मी छ १० रोजी कळली, व राजश्री आनंदराव याचेहि पत्र ठाण्याहून आलें. त्याच वेलेस पांचसे साडे पांचसे माणूस निवडक चांगले व सरदार मातबर मर्द माणूस केले कामाचे ऐसे वेदमूर्ति राजश्री पुराणिकबावाबराबर देऊन रवाना केले. ते आजच ठाण्यानजीक टापूत उतरले. इंग्रेजहि पोख्ते सरंजामानी आला आहे; व सुरतेहूनहि काही कुमक दुसरी आणविली आहे. आठ फरगते थोर, च्यालीस पनास लाहान पतेमाऱ्या बराबर आणिल्या आहेत. तथापि स्वामीचे पुण्यप्रतापेकरून पराभव पाऊन जाईल, व फिरंगी याची बातमी दाट आहे कीं, वसईवर यावे, व वाऱ्यावर तीन च्यार तरांडे * * * * रे करितात. समई उतरावयास चुकणार नाहीं. बेहडयाचे भरण्याचा प्रकार तर समजलाच आहे. त्यात सालमजकुरी काहीं लोकाचा भरणा कमज्याजती जाला आहे, याअन्वये येथील बंदोबस्त राखून तूर्त साष्टीवर नेट भारी या अर्थे साऱ्यानी तेथे सामील व्हावे या विचारें तिकेडे लोक पाठविले. वेदमूर्ति माारनिले याचे व साष्टीकराचे विचारे मोर्च्यावर घालणे, अथवा कोणीकडोन तोंड लावावयाचें युक्तीस येईल तसें लावितील. चिंता आहे ऐसें नाहीं. शत्रु हतगर्व होईल; परंतु राऊत व हशमी लोक साष्टीस सत्वर येऊन पावावयाची आज्ञा जाली पाहिजे. साष्टीहून सामानाची याद आली, त्याप्राा वर्चेवर रवानगी केली. पुढें सामान जें लागेल तें रवाना करीन. सारांश आधी साष्टीचा पुस्तपन्हा फार जलदीने जाला पाहिजे. कदाचित इकडे नेट जाला तरी आहेत लोक तितक्यानी बंदोबस्त चांगलाच केला आहे; व साष्टी व वसई लागतीच आहे.

जिकडे नेट जसा पडेल तसे तिकडे पावतील; व जदीदहि माणूस चांगले मिळाले तरी दुसरे ठेऊन रवाना करीन. शेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

हे विज्ञापना.

¶*Yesaji Sivdeo requests the Peshwa to supply men and provisions to resist the English who had received reinforcements from Surat. The writer further states that the Portuguese, it is understood, intend to attack Bassein.*

No. 26] [*15-12-1774*

पौ छ १३ सवाल सुा
खमस तिसरा प्रहर.

नकल.

श्री

श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान स्वामीचे शेवेसी

विनंती. सेवक बाजी गंगाधर मुा बेलापूर चरणावर मस्तक ठेऊन सिरसाष्टांग नमस्कार विज्ञापना. ताा छ ११ सवाल पावेतो स्वामीचे कृपावलोकनेकरून किले माचे व सेवकाचे वर्तमान येथास्थित आसे विशेष. इंग्रजाचे आरमार जंजिरे साष्टी येथे आले. पानवटे सरकारचे बातमीचें गलबते मुंबईस पोहोचत नाही; परंतु सावकारी गलबतावर शाहाणा माणूस ठेऊन, बातमी वरच्यावर आणितो. छ १० सवाली प्रहर रात्रीस मुंबईचे व साष्टीचे दोन पत्रे बातमीची आली. मुंबईचे पत्र रणसोड कृष्ण याचे आले तेच शेवेसी पाठविले आहे व साष्टीचे पत्रहि पाा आहे. साष्टीचे बुरजास पाण्याचा तोटा आहे. त्यास पाणी व सरंजाम जो लागेल तो पोहोचाऊन देतो. छ १० सवाल मध्यरात्रपावेतो टोपीकराचे लोक दरीवर उतरले नाहीत. खुसकीने लोक आले होते ते शहरात दाखल होऊन सरकारचा वाडा काईम केला होता, त्याजवर किलेकरानी मारगिरी करून तेथू(न) लोक उठऊन लाविले. किलेकरी याची बलकटी चांगली आहे. स्वामीचे पुण्य समर्थ आहे; तरी नसरुडाचे पारिपत्य लौकरच होईल. कोकणांत या प्रसंगी जलदीने नवे सिपाई लोक चाकर मिलत नाहीत. प्रेत्नात आहो. हुजुरून हजार पंधरासे माणूस जलदीने येऊन पोहोचते तरी गोष्ट उतम. राउताची सलाबत फार आहे. रात्रीचा दिवस करून चालावे; आणि जलदीने पोहोचावे याप्राा आज्ञा करून राऊत व हशमी लोक जलदीने पोहोचत ते कर्णार धन समर्थ आहेत. शेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Baji Gangadhar supplies to the Pehswa news about Salsette. He also mentions the efforts made by him in collecting men,*

No. 27] [15-12-1774

पौ छ ११ सवाल सुा
खमस सबैन गरुवार

श्री

सेवेसी विसाजी कृष्ण सां नमस्कार विनंती ताा छ ११ सवाल वर्तमान येथास्थित असे विशेष. जासुदाबाा पत्र पाठविले ते आस्तमानी च्यार घटका दिवसास पावले. पत्रातील मजकूर पाहता आजच निघोन रातोरात यावे ; परंतु केवळ आस्तमान जाहला. रात्रीचे यावे तरी पुणियात तोफेचा पेच, यास्तव आज न आलो. आज्ञेप्रमाणे प्रात:कालीच निघोन येतो. मग जो विचार ठरावणे तो ठरावावा ; त्या प्राा वर्त(णू)क होईल. राा गुरुवार त्रयादसी आस्तमानचा दोन आडीच घटका दिवस संध्याकालचा श्रुत होये हे विनंती.

¶*Visaji Krishna regrets that he could not proceed direct to Poona by night on account of the difficulty of getting an entrance after the gun had been fired and says that he would start in the morning.*

No. 28] [Recd. 15-12-1774

पौ छ ११ सवाल गुरुवार
तीन प्रहर दिवस सन
खमस.

नकल.

श्री

आर्शीर्वाद उपरी. पुणेयाहून इंग्रज निघाला तों फार जलद दोहो दिवशीं खाली येऊन रातोरात मुंबईस गेला. तेथें जातांच सारे कोशलदार जमा करून मनसुबा करोन लढवई सामानाची तरतूद करूं लागला आहे. मोर्चेबंदीचें सामान वाळूचें ठेले वगैरें फारच सामान तयार केलें आहे. गलबतें लाहान सजलीं आहेत. माहीम डोंगरीचे किल्ल्यावर सिपाई सरकारचे होते ते नेऊन सदरील ठिकाणीं वतनदार भंडारी व किरस्ताव ठेविलें आहेत. याप्रमाणें वर्तमान आहे. बाजारीं वर्तमान आहे, कीं गोवेंयाहून फिरंगी याजकडील संकेताचीं पत्रें येणें त्याची मार्गप्रतीक्षा करीत आहेत. सामान पोख्त केलें आहे. शामलही राजापूरकर सरंजामासुद्धां तयारींत आहेत. कोठें जाण्याचें हें तथ्य कळत नाहीं. सविस्तर बजिनस पत्र श्रीमंत नारोपंत नानास दाखवावें. लोभ करावा हें विनंती.

¶*The writer reports that the English envoy (Mostyn) hurried to Bombay and had a discussion at the meeting of the Council. Thereupon preparations were made for starting hostilities. The Sidi of Rajpuri was also fitting out an expedition, but his destination was not yet known.*

+ थैले.

No. 29] *[15-12-1774*

पौ छ १९ सवाल

श्री

सेवेसी नारो आपाजी कृतानेक सां नमस्कार विज्ञापना. येथील वर्तमान ताा छ ११ सवालपावेतो येथास्थित असे विशेष. इंग्रेज मुंबईकर याजकडील माष्टीन पुण्यात होता तो निघोन गेला येविसीचे वर्तमान पूर्वी लिा आहे. त्यास लेन येक मजल पोहोचवावयास म्हणोन गेला तोहि बरोबरच मुबईस गेला. मुबईस गेल्यावर * * * करून साष्टीपासून साता कोसावर येऊन राहिला आहे. पुढे येणार म्हणौन येविसीची बातमीची पत्रे साष्टीहून व उरणाहून पत्रे आली तीच बजिनस स्वामीकडे पाहावयास पाठविली आहेत, त्याजवरून निवेदन होईल. येथून साष्टीस कुमक पाठवावयाची तजवीज केली आहे. गाडदी व हशम व राऊत शे पनास रवाना करितो, व राजश्री विसाजी कृष्ण फौजसुधा सासवडाजवल आहेत, त्यासहि पत्र पाठविले आहे. त्याजकडून सरदार पथकसुधा येतील. तेहि साष्टीकडे रवाना करितो. बाण तोफखाना पौ से दोनसें पाठऊन देतो. वरकड जागा विजेदुर्गास व रत्नागिरी, अंजणवेल, सुवर्णदुर्ग येथेहि खबरदारीविसी पत्रे पाठविली आहेत; व धुलपास आरमार तयार करून तुम्ही विजेदुर्गचेच नस्तावर राहून फिरंगियाची तयारी कसकसी आहे ते बारकाईने * * * * णून खबरदार राहाणे. फिरंगियाची तयारी नाही असे तें कलल्यास कांही आरमार तुमचे विचारे जाहाल्यास साष्टीकडे रवाना करणे हणौन त्यासहि लिा आहे. वसईस खबरदारीविसी व कुमक साष्टीस काम पडल्यास पोहचवावयाविसी लिा आहे. राजश्री रावोजी आंगरे वजारतमाब सरखेल ासहि आरमारसुधा आपण खाशानिसी जलदीने साष्टीजवल जाऊन पोहचावे हणौन लिा आहे. मागाहून बातमी येईल ते वरिचीवर स्वामीकडे पोहचवति ाऊ. सारांश दुसरी बातमी पक्की येईल त्यासारखे राऊत विसाजीपंताकडील गैरे पाठवावेसे जाल्यास, सुमार पाहून रवाना करू. वरकड हशमी माणूस व ापूजीपंत व गाडदीहि तयार केले आहेत. बातमीसारखे रवानगी करितो. ावसी श्रुत होये हे विज्ञापना

¶Naro Appaji reports how immediately after the departure of Mostyn and is assistant Lane hostilities were started by the English and what measures had taken to stop their advance.

5776

No. 30] [16-12-1774

पौ छ १२ सवाल च्यार
घटका दिवस सायंका-
ल सन खमस.

श्री

सेवेसी विसाजी कृष्ण सां नमस्कार विनंती ता छ १२ सवाल वर्तमान यथा-स्थित असे विशेष. इंग्रजाने दुष्ट बुध्य धरून साष्टीनजीक सरंजामसुधा आला आहे. साष्टीत सरंजाम पोख्त नाही, यास्तव तेथील कुमक करावी लागते. यास्तव जी फौज जमा जाहाली असेल त्यासुध्धा कूच करून, पुणियास येणे म्हणून सरकारचे आज्ञापत्र आले, व आपणहि सूचनार्थ लिा ते कलले. ऐसि-यास निकडीचे चाकरीविसींची आज्ञा आलियावरी आलस करिता नये, व आपणहि बुध्धिवाद लिा त्याजवरून सारे लस्करचे कूच करऊन आज संगम यावर मुकाम करविला आहे. आम्ही आपले भेटीस येतो; उपरांत गोटात जाऊ. मग आपली आज्ञा होईल त्याप्रा वर्तणूक करूं. श्रुत जाले पा. रा सुक्रवार दीड प्रहर दिवस, आपले पत्र आल्यापूर्वीच कूच्याचा नगारा करून कूच केले तों आपली पत्रे आली. आम्ही आणखी च्यार घटकानी चालू. तिसऱ्या प्रहरास आपल्यापासी येतों हे विनंती.

¶*Visaji Krishna, as instructed, arrives at Poona with a view to proceed to Salsette against the English.*

No. 31] [16-12-1774

पौ छ १२ सवाल सन
खमस सबैन मार्गसीरष मास.

श्रीगणपति.

राजश्री नारो आपाजी स्वामी गौ

विनंती उपरी. साष्टीवर इंग्रज तयार होऊन येणार, येविसींच्या दोन च्यार बातम्या आल्या. तिकडे कुमक केली पाहिजे. तेथील पत्रे कुमकेविशी निकडीची आली आहेत. याजकरिता राजश्री विसाजी कृष्ण यांस पथकसुधां यावयाविसी पत्र पाठविले आले. त्यांची रवानगी केल्यानें दबाव पडोन पारपत्य होईल. त्यास त्यांची फौज सारी जमा जाली नाही. यास्तव दोनशे राऊतपावेतो पुरंधरचे फौजेपैकी पाठवावे म्हणौन तुम्ही लिहिले ते कलले. ऐसियासी राऊत पाठवाव-याविसी रात्रौ तुमचे पत्र आले. त्याजवरून आज प्राथःकाली पनास राऊताचे

पथक पुरुषोतम सदासिव यांची रवानगी केली. ते निघोन गेले. हालींच पत्रावरून आणखी शंभर राऊताचे पथक, गंगाधर अनंत यांचे, येथील नेमणुकीचें, मारनिले कालच येथे आले, त्यांस निकडीने पुणियास जावयाची ताकीद जाहाली. तेहि आजच निघोन येतील. येकूण दोन पथके दीढशे राऊतांची तुमचे लिहिल्यावरून रा केली असेत. जाणिजे छ १२ सवाल सुा खमस सबैन मया व अलफ हे[+] विनंती.

¶Naro Appaji is informed that Purushottam Sadashiv and Gangadhar Anant have been despatched to join Visaji Krishna proceeding to Salsette.

No. 32] *[16-12-1774*

श्री

जबानी बापू जोशी वेलासकर. आपण साष्टीहून काल गुरुवारी प्रात:काली निघालो ते सुक्रवारी सा घटका रात्रीस पुणियास आलो. तेथील साष्टीस इंग्रजाकडील वर्तमान तरी, सोमवारी मुंबईहून सात गलबते थोर व लहान यैसी गलबते सामानसुधा निघाले ते मंगलवारी येकादसीस दोन प्रहरी तुर्बा याचे आलीकडे ठाण्यानजीक सांवरीचे बंदर आहे तेथे खासा व गारदी दोन हजार व दारूगोळा रणगाडेसुधा व गरनाला सामान भरपूर याप्रो उतरले. सीवचे बंदर आपले खुसकी कुरले याचे नजीक दोन हजार गारदी उतरले. येकूण च्यार हजार गारदी उतरोन आले. त्याचे उपरालेस आपले तीनसे माणूस व शंभर राऊत जाधवाकडील तोंडावरी गेले. तेव्हा त्यांची यांची भेट होऊन मारामार जाहली. दाहावीस माणूस त्याजकडील पडले. त्याजवरी, त्याणे जोरा करून शाहारची घरे आसरा धरून नजीक भिडला. सरकारवाडा व इतर भोवारची घरे आसरा करून किल्यावरी मारगिरी करीत आहे. किल्याचे उतरेचे आंगी गोविंद हरि तीनसे माणूस व राऊत शंभर येकूण च्यारसे माणूस आहे. वरकड आंग सर्व मोकले आहे. किल्यातील दोन वेला दोन तीनसे माणूस बाहीर पडोन त्याचे मोरच्यावरी घातले. घरास अंघी[१] द्याव्या म्हणौन निघाले. त्याजवरून त्याणी घराचे आसरेयाने मारगिरी करून दोन खासबारदार व दोन आरब ठार जाहाले; व दाहाबारा माणूस जखमी जाहाले. उपरांत किल्यातील माणूस किल्यात गेले. किल्यातील मारगिरी म्हणावी तरी दिवसात च्यारपाचसे तोफा सुटतात. घराचा आसरा बहुतेक मोडला; परंतु भिंताडचे आसरेयाने दबाव धरून आहेत. मारगिरी बहुत

+ पत्र पुरुषोत्तम दाजी यांचे पुरंदराहून. १ आग लावावी.

बरकंदाजींची बुधवारपर्यंत करीत आहेत. तोफा अद्याप त्यांच्या लागू जाहाल्या नवत्या. याप्रो वर्तमान आहे.

¶*[One Bapu Joshi arriving from Salsette to Poona narrates all that he had seen the English ships landing at Thana and the fighting going on there.*

No. 33] *[16-12-1774*

श्री

नकल १०

जबानी बालाजी गणेश जोसी सिलेदार निा जयरामपंत बापट यैसीजे. आपण घोडा खरीदी करावयासी मुंबईस गेलो होतो, तेथील वर्तमान: मोष्टिन इंगरेज पुणियास होता तो मार्गसीर्ष सुध ७ शुक्रवारी प्रात:काली दाखल जाहाला. शनवार व आदितवारी तेथील इंगरेज लोकांच्या भेटी व बोलणे होणे ते जाहाले. सोमवारी प्रात:काली शहरातील चाकरमाने लोक व रयेत तमाम बोलाऊन किल्यात नेले. किल्यात न्यावयांसी कारण, जिनरालाची सनद विलाइताहून आली आहे ती वाचावयाचे निमित्य केले आणि विलाइताहून हुकूम जिनरालीचा आला होता तो वाचून दाखविला. त्या हुकुमावरून जिनराल सर्व टोपीकरास मान्य जाहाला त्याच समई किल्याचे दरवाजे बंद करून लोक जमा जाहाले ते कोंडून ठेविले व बाहेरील गलबतें व लहानथोर होडकीसुधां बंदरातून बाहेरी जातील तरी त्यासहि ताकीद करून बंद केली; व रिकामी गलबते होती ती तरती केली. हा कारभार (सोम)वारी दोन प्रहरपर्यंत जाहाला. संध्याकालचे प्रहरादिवसास मुंबई गुराब आहे ती हाकारून मुंबई उजवी घालून बाहेर गेली. त्याजवर दुडोली गलबते आठ हाकारून तुरंब्याच्या बंदरास गेली. सिपाई टोपीवाले गारदी नऊशे तांबडे सकलादीचे आंगरखेवाले बोटी गलबत आहे त्यात भरून रवाना केले तेहि तुरंब्यास गेले. पायमार्ग दोन प्रहरी पाचशे लोक, पैकी काल्या पागोट्याचे तीनसे व तांबड्या पागोट्याचे दोनसे, यैसे सीवच्या तरीस जमा जाहाले होते. ते दिवस मावलता साष्टीच्या टापूस उतरोन तुरंब्यास गेले. पाठीमागून साहाशे लोक दिवस मावलतां पागोटेवाले पिवळे पलटणीचे गलबतात बसोन तुरंब्यास गेले. मागाहून गोलंदाज व फिरकोल फुट लोक इंगरेज अजमासे तीनशें गलबतावर चढले तेहि तुरंब्यासच गेले. सोमवारी दोन घटिका रात्रपर्यंत याप्रमाणे रवानगी जाहली. मागाहून सरदार व डाकतर ऊर्फ वैद्य आसामी १० दाहा जखमाचे सामान गलबत येक भरून सरदाराच्या समागमे गेले. सरदार रवाना जाहाले त्यांची नावे बितपसील:

१ मुख्य सरदार मसलतीस ग्यारडी

१ ग्यारडीचे मागे कालकला लढाईत जाहला तर दुसरा सरदार वरसन.

२ वरसनचे मागे दोन सरदार आहेत त्यांची नात्रे ठाऊक नाही.

—

४

येणेप्रमाणे च्यार सरदार चहू गलबतावर प्रहररात्रीस बसोन तुरंब्यास गेले. त्याचे मागे जिनरालाचा कामगारीचा हुकूम मुंबईहून रवाना जाहाला तो सदरहू चहु सरदारांनी मुकामास तुरंब्यास गेल्यावरी वाचून पाहिला. तेथें हुकूम निघाला की साष्टीस जावे आणि काबीज करावी. हे वर्तमान आपण मुंबईत मंगलवारी सकाला ऐकिले. साष्टीचे रवानगीचे वर्तमान ऐकिले तेव्हा घोडा न घेता निघोन जावे ऐसा विचार करून निघावयाची सवड पाहून युक्तीने दोन प्रहरी मुंबईस भाड्याचे गलबत करून निघालो ते मंगलवारी सायंकाली दिवस मावळता शेवेंनावे म्हणून बंदर साष्टीचे दक्षणेस आहे तेथे गलबतावरून उतरलो. तेथून साष्टीचा किला व खाडी दिसत्ये. त्यासमई साष्टीचे जवळ तुरंब्याहून इंगरेज निघोन तीन कोशा-वरून आला तेव्हा साष्टीचे पाणबुरुजावरील तोफ जाहाली. नंतर मागाहून तोफा अजमासे शंभर दीढशेंपर्यंत जाहाल्या व रात्रीच्या तोफा राहून राहून होतच होत्या. आपण मंगलवारचे रात्रीस मौजे चिपले येथे आपले घरास आलो. बुधवारी प्रातःकाली घराहून निघालो तें कुसूरचे वाटपर्यंत येऊतो पावेतों राहून राहून तोफाचे आवाज आइकतच होतों. तेथे रात्रीस राहिलो तों सारी रात्र उज्याडेतोपर्यंत तोफा ऐकतच होतो. गुरुवारी प्रातःकाली कुसूरचे घाटाखालून निघालो तें घाट चढोन सतावीस कोश जमीन पुण्यासच आलो. याप्रो वर्तमान आहे. सोमवारी मुंबईतील लोक चाकरमाने व रयत वगैरे किलियात जमा केले होते. त्याजपासून जंगी सामान आरमारावरी चढविले तेव्हा लोक सोडून दिल्हे. याप्रो हकीकत आपणादेखत जाली. मिति मार्गसीर्ष शु १४ शुक्रवार दोन प्रहरी दिवस मुा पुणे. बुधवारी साष्टीची पेठ इंगरेजाने जालिली. मिति मजकूर.

¶Balaji Ganesh describes all that he in his visit saw in Bombay—the preparations of the English, the landing of the forces at Trombay, the actual fighting of the two forces, etc. The writer also gives a detailed description of the dresses of the soldiers, their red coats and their black and yellow helmets, etc.

5780

No. 34] [*16-12-1774*

पौ छ १७ सवाल

खमस

श्री

सेवेसी नारो आपाजी कृतानेक सां नमस्कार विज्ञापना. येथील वर्तमान ताा छ १२ सवालपावतो येथास्थित असे विशेष. मुंबईकर इंग्रेज तयार होऊन साष्टीवर आला तो पाणबुर्जाजवळ येऊन उतरला व मुंबईहूनच खुसकीने पाये-उतारा हजार बारासे माणूस आले येविसीची बातमी दोन तीन पत्रे काल प्रात:कालांपासून आली ते सेवेसी रवाना केली ते पावलीच असतील. हा(ली बे)ला-पूर व कल्याण येथून पत्रे आली तेच बजिनस पाठविली आहेत, त्याजवरून कळो येईल. लढाईचे काम सुरु जाहाले. राजश्री विसाजी कृष्ण पथकसुधा आज आताच येथे आले; त्यासी बोलून त्याची रवानगी करितो. मुंबईहून बालाजी गणेश आला, त्याणे बातमी जबानी सांगितली. तिची यादी लिहून घेऊन आलाहिदा पाठविली आहे त्याजवरून सविस्तर निवेदन होईल. तेथून दोन हजार फौज रवाना जाल्यास उतम. येथे राऊत अद्याप जमा झाले नाहीत. येथून तूर्त सातसे राऊत तूर्त जातील याप्राा आहे. मागाहून जमा होतील ते रवाना करू; परंतु लौकर जलद जाऊन पोहचत असी पथके दोन रवाना जाल्यास उतम आहे. आनंदराऊ राम यांचे येक पत्र आले, पुढे ते लढाईच्या कामास गुंतले. पत्र येत नाही, त्यास लिाा आहे, व डांकहि बसविली आहे. पत्रे याउपरी वरचेवर येतील. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶[*Naro Appaji communicates to Nana and Sakharam Bapu the doings of the English at Salsette.*

No. 35] [*16-12-1774*

पौ छ २३ सवाल सुाा

खमस सबैन

श्री

सेवेसी नारो आपाजी कृतानेक सां नमस्कार विज्ञापना. येथील वर्तमान ताा छ १२ सवालपावतो येथास्थित असे विशेष. मुंबईकर इंग्रेज साष्टीस येऊन दाखल जाहला. कोटाजवळ येऊन पेठेत मोर्चेबंदी केली येविसी राा आनंदराव राम याणी ठाण्यातून कागद लिहून पाठविला तोच बजिनस स्वामीकडे पाठविला आहे; व इंग्रेजाने भवानजी कदम हावालदार यांस पत्र लिहून किल्यात पाठविले * * * ची बजिनस नकल करून पाठविली आहे त्याजवरून त्यातील

मजकूर कळों येईल. साष्टीकडे इंग्रज येतो असे साष्टीस कळताच छ ८ सवालीचे कुमकेविसी पत्र पूर्वी आले ते स्वामीकडे पाठविले. त्याजवर साष्टीहून पत्रच आले नवते. यामुळे दिकत घाटली होती; परंतु हाली हे पत्र आले याजवरून साष्टी-कराचा संशय राहिलासा दिसत नाही. साष्टीहूनहि पत्रे कारकून दोघे घेऊन आले आहेत. खर्चास पंचवीस हजार रुपये पाठऊन द्यावे म्हणोन लिा आहे. त्यास ऐवज पाठवावयाची काये आज्ञा ते केली पाहिजे. राजश्री विसाजीपंत बिनी फौजसुधा येथे आले. फौज अजमासे पाच सातसे आहेत. हे मजल दरमजल निकडीने साष्टीस जाऊन पोहचतील. येथील अस्त्यौ पदार्थानि कुमक करावयास चुकत नाही; परंतु फौज भारी गेल्याखेरीज इंग्रज उठोन जात नाही. फिरंगी वसईचे नस्तावर आला आहे. याजकरितां वसईस व साष्टीस तिकडून फौजेचा भरणा भारी पाठविला पाहिजे व राजश्री विसाजीपंत लेले याचीहि रवानगी वसईस करावी. यैवजाविसी आनंदराऊ राम यानी लिा. त्यास काही यैवज दिल्हाच पाहिजे. आनंदराव राम यानी बापू जोसी पाठविला. त्याने कचे वर्तमान सांगितले ते आलाहिदा लिा आहे त्याजवरून कळेल. सेवेसी श्रृत होये हे विज्ञापना. साष्टीस इंगरेज आला. लाडाई सुरु जाली. आपण दूरदेशी चालले. इंग्रेजाचा मार तोफा येका दो रोजी लागू जाल्यावर भारी पडेल. इकडे फौज थोडी, याउपरी तिकडील फौजपैकी पांच हजार फौज सास्टीकडे आल्यास ठीक पडेल. जरुर रवाना करावी हे विज्ञापना.

¶*Naro Appaji reports to the ministers at Purandar from Poona the landing of the English at Salsette and makes urgent appeals to them to send more men and money for the defence of the place.*

No. 36] *[17-12-1774*

पौ छ १९ सवाल चंद्रवार
पांच घटका दिवस प्रातःकालचा

श्री

श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान
स्वामीचे शेवेसी

विनंती सेवक अनंदराव राम मो साष्टी चरणावरी मस्तक ठेऊन साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. ताा छ १३ माहे सवाल संध्याकाल येथील वर्तमान तर

5782

मंगलवारी दोन प्रहरी जाला ते वर्तमान काल गुरुवारी सेवेसी लिहिले आहे. आज भृगुवारचे वर्तमान.

वसईकर लोक भगवंतराव खानविलकर वगैरे च्यारसे माणूस आले. त्यास रा. गोविंद हरि जाऊन भेटले. इतक्यात टोपीकर गाडदी येऊन अकस्मात बरकंदाजी केली. कांही लोकानी झुंजास तोंड दिल्हे; परंतु गाडदीच्या पुढे उपाये नाही. जाधवराव याचे श्वार व सिवराव हरि याजकडील स्वार पाऊणसे होते ते निघाले. मारगिरीपुढे टिकाव निघाला नाही. कलम १

विजेदुर्ग व सुवणदुर्ग व राघोजी आंगरे याजकडील आरमार वसईच्या मार्गे अथवा हर येक जागा लागोन लोक उतरोन येते तर फार उतम होते कलम १

झुंज जाल्यावर वसईकर लोक मागे सरले ते गलवतावरी चढले आहेत. आज प्रातःकाली शनवारी बलाविले आहे. त्याणी वसईस लिहा आहे. त्याचे उतराची प्रतीक्षा करितात. रा येसाजी सिवदेव वसईकर याणी सामान सुमान व लोक रवाना करावयाविशीं ढिली करीत नाहीं. सामान पाठविले. पुढे पाठवितील; परंतु लोकाचा भरणा फार पाहिजे. येथे बरकंदाजाविना शत्रूचा पराभव होत नाही. कलम १

दक्षणेकडील मुंबईच्या वाटेवरी खाडीत नस्तावर तीन बुरूज होते ते काल रात्रीस त्याणी घेतले. कलम

आज उतरेकडे मोर्चेबंदीचे काम लाविले. कुणबी गावगना जमा करून मोर्चे बांधो लागला. चौफेर मोर्चे तयार करतो. गरनाला व तोफाचे सामान मुबलग आणिले आहे. उद्या पूर्णिमेस मारगिरी करणार. श्रन्याचे पुण्येकरून जे होणे ते होईल. मारता मारता मरावे, परंतु जागा राखावी हा सर्वांचा हेत आहे. कलम १

जाधवराव व सिवराव हरि याचे राऊतपैकी खाडी आलीकड जाधवरावपैकी ४० च्यालीस आले होते व सिवराव हरीचे बतीस आले. वसईकर व गोविंद हरी येकत्र जाले. भेटी जाल्या इतक्यात गाडदी चालोन येऊन घातले. तेव्हां जाधवराऊ याजकडील दोन राऊत ठरले. वरकड झुंझातून पलोन गेले. वसईकर काही टिकत सेवटी तेहि सरले. गोविंद हरिनी पायेउतारा केला तरी कोणी राहिले नाही. संध्याकाली आलीकड राऊत आले. ते बजीद होऊन रजा मागोन गेले. काय करावे? कलव्यास गेले. जाधवराऊ आलीकड येक वेल येऊन गेले. लढाई सुरू होताच कलव्यातून बुनगे काढिले. कलम १

5783

स्वामीचे आज्ञापत्र छ ११ मिनहूचे आज तरात्रे तारखस प्रहर दिवसास पावलें. डाक बसविली हें उतम जालें. फौज व हशामी लोक पाठवितों, धर न साडणे, जो जसे काम करील तसे बक्षीस देऊ करणे, तुम्ही व किलेकरी येक होणे म्हणोन लिा; त्यास स्वामीचे पुण्यप्रतापे जागा तरी खबरदार राखूच राखू; परंतु इंग्रेजाजवल गाडदी व तोफा व गरनाला सामान बेहद आहे. फौज व हशामी लोक देखल्यावर चालोन घेतो. यास्तव गाडदी व बरकंदाज फार पाहिजेत. कलम १

राऊत स्वाम रा करितात. त्यास घोडी पलीकड ठेवावी असाहि प्रकार पडिला तर ठेऊन पायेउतारा करून यावे. नाका पाहून ठेऊ, म्हणजे तो चालोन येताच भराभव (पराभव?) करू येईल. येविशी निक्षूण ताकीद स्वामीची आसावी. कलम.

येणे प्राा आज प्रहर दिवस शनवारपर्यंत आहे. सेवेसी श्रुत. ... हे विज्ञाप्ति.

¶*Anandrao Ram communicates to the ministers news about the preparations of the English and requests them to send reinforcements without which the defence of the place is impossible.*

No. 37] [*17-12-1774*

पो छ १४ लवाल सन
खमस सबैन मार्गसीर्ष मास
रविवार प्रहर रात्र साइंकाल.

श्री

श्रीमंत राजश्री नाना स्वामींचे शेवेसी

विनंती. सेवक माधवराव गंगाधर व गणेश बाबाजी मुकाम कल्याण साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. तगाईत छ १३ माहे सवाल पावेतो वर्तमान येथास्थित असे विशेष. राजश्री आनंदराव सुभेदार यांस जासुदाबराबर पत्र सादर जाले ते छ १२ मिनहूस तिसरे प्रहरी येथे पावले, ते आपणाकडील जासुदासमागमे साष्टीस

रवाना करावें, परंतु इंग्रेज च्यारपांच हजार माणूस व गलबतें लहानमोठी पाऊणशे वमै सरंजाम तोफा व गुंडगली वगैरा लढाईचा सरंजाम घेऊन मार्गसीर्ष शुद्ध येकादसीस येशवंतगडापासून चेंदणी नजीक ठाणे येथील बंदरीं येऊन नांगरवाडा करून राहिला होता. हे वर्तमान साष्टीकरास कलतांच रात्रौ गलबते भरून मुलेमनुश्ये मात्र कल्याणास रवाना केलीं. वस्तभाव काही निघाली नाही. इतकियांत इंग्रेजाचे दोनहजार पावेतो लोक एकादसीस संध्याकाली चेंदणीचे बंदरी व वानरे व सीव येथील तरीने उतरून साष्टीचे बेटात आले. हे वर्तमान राजश्री आनंदराव सुभेदार यांस कलतांच किला खबरदार करून राजश्री गोविंदपंत हशमनीस पांचसातशे माणसानसी पुढे रवाना केले. यांचे त्यांचे युध्द होऊन त्यांचे व यांचे जखमी व ठार दाहावीस माणूस जाले. त्याचे लोकाचा भरणा बहुत, यामुले त्याणी रेटून सरकारवाडियापावेतो यांस आणोन वाडियात साठ धरून राहिले होते. त्यावर सुभाचे व किलाचे लोक व राऊत द्वादसीस पाहाटेचे प्रहर रात्रीस जाऊन छ्यापा घातला. टोपीकराचे लोक धुडाऊन लाविले. तथाप ते लोक व आणखी गलबतावरील सामील होऊन पुन्हा किल्याचे असमंतात भागी घरें होती तो आश्रा धरून राहून दमदमे रचावयाची पैरवी करीत होते. त्यास किल्यावरून तोफाची मारागिरी बहुत होऊं लागली, यामुले मोर्चे ठरो दिल्हे नाही व तोफाहि चढो न दिल्ह्या. प्रस्तुत पौर्णिमेचे उधाण. या संधीस थोरली गलबते खाडीत आणोन येलगार करावयाची तरतूद करीत आहे. त्यास श्रीमंताचे पुण्यप्रतापे शत्रूचा पराजये होईल. गनिमानी येऊन दाटी फार केली, याकरितां कलव्याची तर इकडून बंद केली आहे. माणूस तरीनें जाऊं पावत नाही. राजश्री बलवंतराव महादेव फडनीस, साष्टी, हे सामानसरंजाम न्यावयाकरितां कल्याणास आले होते, त्यासमागमे आपले पत्र आनंदराव यांजकडे रवाना केले. कल्याण सुभांपैकीं तांदूल वगैरे जिनस मशारनिलेनी आणविला होता तो रवाना केला. त्याचे पत्र येते त्याप्रमाणे सरंजाम वरचेवर रवाना करीत आहों. किल्याचे लोकानी खर्चाविसी गवगवा फार केला. यास्तव त्याणी पांच हजार रुपये आणविले तेहि पाठविले. शंभर राऊत कल्याणचे नेमणुकेचे होते ते रात्रीच रवाना केले व लोकाचीहि रवानगी केली. माहुली, कोहज, राजमाची व सिवनेर वगैरा घाटसरीचे किल्यास लोकाविसी येथून पत्रे रवाना केली आहेत. लोक आले म्हणजे रवाना करू. येविसीं हुजरूनहि ताकीद निक्षूण जाली पाहिजे. वसईहून पांचशें माणूस कुमक आले. टोपीकराच्या सरंजाम पोख्ता व आणखीं त्याचें सुरती पांच हजार माणूस येणार. येलगार करून स्थलास आपाये करावा हे इछा धरून आला आहे. राऊत व

लोक हुजरून रवाना जाल्यास हतगव होऊन जाईल. त्वरेनें रवानगी जालियास उपयोगी पडेल. सारांश कुमक मुबलक जाली पाहिजे. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Madhavrao Gangadhar and Ganesh Babaji report to Nana Fadnis the landing of the British forces at Chendni and the attempts made by them to mount their batteries for an attack on the fort. These efforts of the English were counteracted with some success by the men under Anandrao Ram.*

No. 38] [*17-12-1774*

नकल

श्री

राजश्रिया विराजित राजमान्य राजश्री
नारायेणराव कृष्ण स्वामी गोसावी यासी

पो माधवराव नारायेण प्रधान नमस्कार विनंती उपरी. येथील कुशल जाणून स्वकीये लिहिणे विशेष. मुंबईकर इंग्रज सामान लडवई आरमारसुधा घेऊन साष्टीस आला आहे. त्याजवर साष्टीचे किल्यातून मारगिरी करीतच आहेत व हुजुरून राजश्री विसाजी कृष्ण मातबर फौजेनसी रवाना जाहाले; व पुढे बापूजी हरि गाडदी व राऊत व मराठे माणूस दोन हजारसुधा पाठविलेच आहेत; तरी तुम्ही किले चाकणपैकी आसामी १० चांगले बरकंदाज जलदी हुजूर पुणियास पाठऊन देणे. किले मजकूरचा बंदोबस्त चांगला करणे. जाणिजे छ १३ माहे सवाल सुा खमस सबैन मया व अलफ बहुत काये लिहिणे हे विनंती.

¶*Narayanrao Krishna of Chakan is ordered to send to Poona ten of his best riflemen as the whole force at Poona had been despatched to Salsette.*

No. 39] [*17-12-1774*

पो छ १४ सवाल दोनप्रहर रात्र
सुा खमस

श्री

श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान
स्वामीचे शेवेसी

विनंती सेवक आनंदराव राम, मुक्काम साष्टी, चरणावरी मस्तक ठेऊन साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. तागाईत छ १३ सवाल, दोन प्रहरपावेतों येथील वर्तमान

येथास्थित असें विशेष. स्वामींचें आज्ञापत्र छ ११ मिनहूचें आतांच आलें, तेथें आज्ञा कीं, राजश्री विसाजी कृष्ण यांसमागमें गाडदी व दोन हजार फौज देऊन रवाना केलें आहेत, जलदीनें येऊन पोंचतील. इंग्रजांनीं दुष्ट बुद्ध धरिली असिल्यास पारपत्य करणें. बातमी वरचेवर लिहिणें म्हणोन आज्ञा; यैशास इंग्रेज छ ९ रोजीं मंगळवारीं दोन प्रहरीं आला. येथील भरण्याप्रमाणें झुंज जाहलें. काल वसईकर तीन चारशें माणूस आलें, तें बेफाम होतें, जेवण करीत होते. अशांत गाडदी आले. राजश्री गोविंद हरि व येथील सुभाचें माणूस होतें. गाडदी आल्यावर झुंज जालें. आगीमुळें त्याचें पारपत्य न जालें. लोक मागें सरले. राऊतहि निघाले. हें सविस्तर प्रातःकाळीं प्रहर दिवसास लिहिलें त्यावरून विदित होईल. आज हा काळवरी कांहीं नाहीं. मोर्चे चौफेर घालतो. गरनाळा व तोफा मारगिरी करील. करो. त्याचा हिसाब धरीत नाहीं. स्वामीचे पुण्यप्रतापें स्थळास चिंता नाहीं. येथील लोकांची उमेद चांगली आहे. इंग्रेज झाडून शिपाई हत्यारबंद होता तितका लहान थोर झाडून सामान सरंजाम घेऊन आला. मुंबई रिकामी आहे. सरकारचें व आंगरियाचें आरमार येऊन पावतें तर मुंबई जाळून टाकितें. येथें गाडदी व करवल बरकंदाज फार करून असावें. वसई-कडील लोक आले, आणखी येतील. फौज येईतों लढाई घेतच आसों. इंग्रेज स्नेही असतां, येक हें येथें कापट्य करून आला. याचें पारपत्य पुर्त जालें पाहिजे. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶[*Anandrao Ram reports to the ministers the first encounter which the Maratha forces had with the English and communicates his hopes for a final triumph over them.*

No. 40] [*18-12-1774*

पो छ १७ सवाल
बुधवार प्रातःकाल
साहा घटिका दिवस।

श्री

श्रीमंत राजश्री पंत
प्रधान स्वामीचे सेवेशी

विनंती सेवक आनंदराव राम मुा साष्टी साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. ताा छ १४ सवाल प्रथम रात्र घटका ४ च्यार स्वामीचें आज्ञापत्र छ १२ मिनहुचें आतांच पावलें. येथील कचे वर्तमान ल्याहावयाविशीं आज्ञा जाली. त्यास इंग्रेज

छ ९ रोजी दोन प्रहरी अकस्मात आला. आज सा दिवस जाहाले. त्यास मागील पाचा रोजाचे वर्तमान प्रातःकाली लेहून पाठविलें. सारांष इतका प्रसंग पडिला तरी कोणीकडून लोक आले नाही. वसईहून राजश्री येसाजी सिवदेव याणी पांचसें माणूस पाठविले व सामान सरंजाम पाठविला. दुसरेकडून फिरकोल लोक येतात परंतु टापूत आजचा दिवस आले नाही. येईल तेव्हा खर. इंग्रजाचे मोर्चे हा कालवरी ठरो दिल्हे नाही. पाणबुरूज खालील मुंबईकडील घेतले. तेथील लोकांनी इंग्रजाचे लोक सें पनास मारले; व रा। गोविंद हरि याणी मेहनत केली ती सकालचे पत्री लिहिली असे. कोटकरी हवालदार देखील येक विचारे येक रंग कोटात सारे आव्हों. गनिमाचा हिसाब नाही. मोर्चे लागू होऊन त्याची मारगिरी होत नाही, की किल्याचा मार जबरदस्त होतो. जाधवराव व सिवराव हरी याचे राऊत खाडीआलिकडे येत नाही. सामदामें सांगितला ते बेलापुर पटीची रयेत मात्र लुटतात त्याचें पारपत्य जालें पाहिजे. इंग्रेज कलवियांस जाऊन मार्ग बंद करणार तेथें राऊत जाधव व सिवराव हरीचे आहेत. ते काय करतील पाहावें. पलतीलसे दिसते. आंगरे यांजकडील वगैरे लोक उद्या परवां येतील. साष्टींतील रयेत फिरांवद (?) जाली. सरकारचे सिपाई मारतात. स्वामीचे पुण्यप्रतापें नसरूड फजित पावल. चिंता नाहीं. सेवेसी श्रुत होय हें विज्ञापना.

¶Anandrao Ram writes to the Peshwa that he has successfully impeded the progress of English batteries to the time of writing. The writer complains that no succour from any quarter has yet-been received.

No. 41] [*18-12-1774*

पौ छ १७ सवाल प्रातःकाल
साहाघटिका दिवस बुधवार

श्री

श्रीमंत राजश्री पंत प्रधान
स्वामीचे सेवेसी

विनंती सेवक गोविंद हरि चरणावरी मस्तक ठेऊन सां नमस्कार विज्ञापना. ता। छ १४ सवाल पाच घटका रात्रपावेतो स्वामीचे कृपेकरून विनती. सेवकाचे व कोट मजकुरचे वर्तमान येथास्थित असे विशेष. स्वामीचे आज्ञापत्र छ १२ सवालचे सादर जाले. तेथे आज्ञा कीं इंग्रजानी दुष्टबुध धरून साष्टीचे पानबुरुजा- जवल उतरला म्हणौन बेलापुराहून लेहून आले. त्यास तुम्ही काहीच लिहिले

नाही म्हणौन आज्ञा. यैसियासी सविस्तर वर्तमान राजश्री आनंदराव याचे पत्री लिहिले आहे त्यावरून सेवेसी विदित होईल. रा भवानजी कदमराव हवालदार व सर्व सरदार व सेवक येकदील होऊन, सरकारकामावर येकनिष्टपणे सर्वांचे लक्ष लागले आहे. रा विसाजीपंताची रवानगी फौज व गाडदी व हशम रवाना जाले आहे. ते येताच इंग्रेजाचा रेच मोडून नस्तनाबूद करून, मुंबईस शह देऊन, संतोषाचे वर्तमान विनंती पत्री लेहून पाठवितो. शेवेसी श्रुत व्हावे हे विज्ञापि.

¶*Govind Hari informs the Peshwa that Bhavanji Kadamrao and other Sardars were all united in defending the place, and he hopes that the enemy will be driven back when Visaji Krishna arrives with succour.*

No. 42] [*18-12-1774*

पौ छ १६ सवाल सुा खमस
सबैन मार्गसीर्ष प्रात:काल
साहा घटका दिवस

श्री

श्रीमंत राजश्री पंत प्रधान
स्वामीचे शेवेसी

विनंती सेवक बाजी गंगाधर मुकाम किले बेलापूर चरणावर मस्तक ठेऊन सिर सां नमस्कार विज्ञापना. तागाईत छ १४ माहे शवालपावेतो स्वामीचे कृपावलोकनेकरून सेवकाचे व किले मजकूरचे वर्तमान येथास्तित असे विशेष. आज्ञापत्र छ १२ सवालचे आले ते छ मजकुरी रविवारी संध्याकाळचे प्रहर दिवसास पावली. मुंबईची व सास्टीची बातमी राखून वरच्यावर हजूर लेहून पाठवीत जाणे म्हणौन आज्ञा. त्यास आज्ञेपुरवीच हरदू जागचे बातमीचा बंदोबस्त करून, बातमी वरच्यावर आणून सेवेसी लिहितो. तालुके मजकूरचा शाहाणा माणूस मुंबईस पाठविला आहेच; व रा रणछोड कृष्ण वसईकर मुंबईस आहेत, त्याजकडील पूर्वी पत्रे आली ती सेवेसी पाठविलीच होती; व हाली पत्रे आली ती असल पत्रे साष्टीस पाठविली. त्याच्या नकला सेवेसी पाठविल्या आहेत. सास्टीहून बातमीची पत्रे आली तीच सेवेसी पाठविली आहेत, त्यावरून सविस्तर विदित होईल. येथून साहित्य खाद्य व चिवटे वगैरे साष्टीहून आणवितात. ते वरच्यावर पावते करीत जातो. सास्टीचे बातमीवर नेहमी माणसे लाविली आहेत. जसी बातमी ज्या समई येत जाईल. ती सेवेसी लिहीत जातो.

5789

सास्टीचा किला हा वेल पावेतो खबरदार आहे. किलेकरी याची लढावयाची उमेद चांगली आहे. मदतीचा पुरावा जालियास स्वामीचे पुण्यप्रतापेकरून शत्रूचा पराजये होईल. या प्रसंगीं रा। धुलप याचे आरमार येते तर, बरोबर सुवर्णदुर्गचे आरमार तयार आहे तेहि येते. रा। राघोजी आंगर याचे आर(मार) तयार आहे. त्याचे पत्र आम्हास आले. सरकारचे आरमार आले तरी आपले आरमार पाठवितो. सदरहू आरमार येते तर खाडीत इगरज याचे आरमार आहे. आंतच कोंडते व मुंबईवर सलाबत भारी पडती. सहजच इंग्रज धुडावता. सर्व तरतूद जालीच असेल. नंसरुडाचे पारपत्य होईल. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶Baji Gangadhar informs the ministers of the arrangements that he had made for communications despatched to and from Bombay and Bassein and suggests that the fleets of Dhulap and Angria should bear down on the enemy's fleet in the narrow creek of Salsette and thus relieve the place.

No. 43] [*18-12-1774*

पौ छ १८ सवाल खमस

श्री

सेवेसी नारो आपाजी कृतानेक सां नमस्कार विज्ञापना. येथील वर्तमान ता। छ १४ सवालपावतो येथास्थित असे विसेष. साष्टीचे बातमीची पत्रं छ १३ सवालची कल्याणाहून आली तेच बजिनस पाठविली आहेत, त्याजवरून तेथील वर्तमान कलो येईल. साष्टीचे पेठेची घरे इंग्रजास मोर्चे आइते जाहाले. किला फार वेढिला याप्रकारचे वर्तमान पत्रात आहे, ते सविस्तर विदित होईल. * * * * चेंदणीचे पाणबुरूज दोन तीन बुरूज इंग्रजाने घेतले. येविसीचे वर्तमान आणखी पत्रात आहे या प्रकारचे वर्तमान. शत्रूचे प्राबल्य आहे. राजश्री विसाजी कृष्ण येथून उदईक निघोन जाणार पाईदल पाच सातसे पावेतो बापूजी हरि निा। गाडदी याज बा। पुढे रवाना केले. मागाहूनहि येथे लोक जमा होतील, ते रवाना करितो. लस्करातून मातबर करोली सामान चांगले आल्यास इंग्रजाचे पारपत्य होईल. गाडदी लोक दोन हजार पावेतो नवाबाकडील घेऊन पाठविल्यास ते फारच उपयोगी पडतील. वसईहून पाचसे माणूस साष्टीस कुमक पाठविली येविसीचे वर्तमान व फिरंगी दर्यात आल्याचे वर्तमानाचे वसईहून पत्र आले तेहि पाठविले आहे. सारांश कोणत्या युक्तीने शत्रूचे पारपत्य होईल हा अर्थ सर्व स्वामीच्या ध्यानात आहेच. त्याप्रा। तरतूद जाल्यास व जलद येऊन सामान पोहचल्यास सर्व गोष्टी घडतील. आवकाशावर

पडल्याने दगा होईल. या समई गाड्याचा उपयोग फार पडता. . गाड्याखेरीज आग सोसणे कठिण. पाहाडी किल्यावरील देशातील किल्याचे लो(क) * * वर आणऊन रवाना करीत आहे. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Naro Appaji writes about the English making gradual progress at Salsette and says that delay in sending reinforcements will be ruinous.*

No. 44] [*18-12-1774*

पौ छ १६ सवाल सन खमस
सबैन मार्गसीरष
मंगलवार सायंकाल

श्री

श्रीमंत राजश्री पंत प्रधान
स्वामीचे सेवेसी

विनंती सेवक आनंदराव राम चरणावरी मस्तक ठेऊन साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. ता छ १४ सवाल अव्वसीची च्यार घटका रात्र पावेतो स्वामींचे कृपे-करून किले मजकूरचे व सेवकाचे वर्तमान यथास्थित असे विशेष. छ ११ सवाली आज्ञापत्र सादर जाहाले, ते छ मजकुरी आताच सादर जाहाले. तेथे लिहिले की, इंग्रजाची स्वारी तयार जाहाली आहे मणौन तुम्ही विनंतीपत्री लिहिले. त्यास पुण्याहून साष्टीपर्यंत जासुदाची डाक बसविली आहे; तरी दोन जासूद सरकारचे तुम्हाजवल नेहेमी राहातील. याजवल बारीक मोठे वर्तमान वरचेवर लेहून देत जाणे, म्हणजे ते डाकेबरोबर हुजूर पाठवितील. दिनचर्यचे वर्तमान रोजचे रोज लिहीत जाणे म्हणौन आज्ञा. त्यास छ मारचे वर्तमान किल्याचे दक्षणेस सरकारचे आरमारची कोठी व कारखाना होता, तेथे मोरचा लागू करून तोफ अकरा सेरी ठेऊन किल्यात गोले टाकू लागला. किल्याचे उतरेस फतेबुरूज पायमार्गे आहे, तेथेहि गोले मारिती. बुरुजास लागू जाहाले, तेव्हा कुमक जलदीने येऊन पावली नाही तरी पायमार्ग बंद होईल. याजकरिता दोन हजार राऊत व दोन हजार गाडदी जलद आले पाहिजेत. येथे राजश्री जोत्याजी जाधवराव व हरि दामोदर याजकडील पतकाचे राऊत व बरगे तीन पथके मिलोन तीनसेपर्यंत राऊत आहेत. त्यास ते कलव्यासच आहेत. हजार दोन हजार राऊत जमल्यासिवाय पलीकडे उतरावयासी अनमान करितात. उदईक इंग्रज सोमवारी मारगिरी लगटाने करणार यैसी बातमी आहे.

5791

किरिस्ताव रयत झाडून त्यास मिळाली. त्यांत हजार पाचसे बरकंदाज आहेत. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Anandrao Ram reports to the Peshwa the progress of events in one day at Salsette particularly the preparations made by the English, the erecting of batteries, and adds that the Christian population have gone over to the English.*

No. 45] [*18-12-1774*

पौ छ १६ सवाल सुा खमस
सबैन मार्गसीर्ष मास
साइंकाल उरणचा कागद.

श्री

अपत्येसमान वासुदेवानें चरणावरी मस्तक ठेऊन सिरसां नमस्कार विनंती. ताा छ १४ सवाल रात्र पहिला प्रहरपर्यंत वर्तमान येथास्थित असे विशेष. मल्जीबराबरची पत्रें पावलीं. सविस्तर कळलें. साष्टीस मारगिरी फारच होत आहे. इंग्रेजाचे लोक राजश्री रामाजीपंत सुभेदार यांचे वाड्यापासून दिवाणजीचे घर रि बे री पर्यंत आश्रा धरून आहेत. मोर्चे तयार जाले. सामान मुंबईहून मंबलग जात आहे. दररोज दाहावीस माहागेऱ्या सामान वाळू वगैरे जातच आहे. मुंबईपासून शाष्टीचे भेडीचे बंदरपर्यंत दरम्यान मुजाईम कोणी नाहीं. प्रथम सज्र्या बुरुजकरी याणी मार अरमारावर केला. त्याणे इंग्रेजांची दोन गलबतें फुटोन बुडाली. बुरुजातील सामान वेचले, तेव्हा काही कामास आले कांही पलाले, याप्राा वर्तमान आहे. अद्याप हुजूरची कुमक न पोहचे व विजयदुर्गचे अरमार सुवर्णदुर्गास होते, त्यास विजयदुर्गची बातमी आली कीं फिरंगी तयार जाला, येणे ; त्यावरून फिरून मागे गेले. सुवर्णदुर्गचे मात्र बंदरी तयार केले. राजश्री राघोजी आंगरे याणी पाचसाशे माणूस पायमार्गे साष्टीस राा केले. याप्राा जालें ; तेव्हां पुढील विचार काये ? येथेहि माणूस अद्याप नये. साष्टीचा किला खबरदार म्हणौनच आजपर्यंत ठासून आहे. या ठिकाणास प्रसंगोचित कार्य करावें तर वडिली * * * पत्र पावेल ते क्षणी पुणयास धनी असतील, त्यास हटकून चारपांचशे, माणूस जलद पाा. साष्टीसारिखे ठिकाणास अपाय जाल्यास विचार कलतच आहे. येथे माणूस राा कराल ते रात्रीचा दिवस करून येऊन पावे ते करावे. येथील बंदोबस्त किल्यावर सामानसरंजाम चढऊन खबरदारीने आहो. धन्याचे पुण्यप्रतापेकरून फिकीर नाही ; परंतु कुमक मात्र जलद पाठवावी, अरमार येऊन पोहचते आणि खुशकीने फौज, तर नसरुडाचे पारिपत्य येथास्थितच होतें. इंग्रजानेहि सुर्तेस नवे माणूस ठेऊन आणावे म्हणौन फरगत गेले आहे. आणि फिरंगियाची तरांडी

संवकारी काफला घेऊन तीन च्यार आली आहेत, त्यांस च्यार दिवस राहून घेतली आहेत. शामलाचेहि माहागिरिया च्यार कांही लोक मुंबईस कालच आले आहेत, येसे वर्तमान तथ्य आहे; परंतु मतलब काये आहे हे कलले नाहीं. माणूस शोधास पाठविले आहे. येथे यावयाचे वर्तमान आवाईत आहे. येथे कांही सेपनास बाण सरकारातून हाती आल्यास घ्यावे आणि बाणाचे कसबी पाच-च्यार गडी चांगले पुणेयास मेलऊन पाठवावे. हे येथे फार कामावर पडेल. वरकड होईल वृत्त ते मागाहून लेहून पाठऊ. इंग्रेजाचें तरांडी साष्टीखेरीज वेसावयाचे बारियावर तोंडावर दोन आहेत व वसईस दोन थोर फरगतं व लाहान दाहापांच येसी खबरदारीस छबिन्यास ठेविली आहे. कलावे. वेसावे सलामत आहे. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*One Vasudeo reports the general strength of the garrison of the fort at Salsette and asks for immediate despatch of reinforcements to withstand attack from the English who were concentrating on it.*

No. 46] *[18-12-1774*

पौ छ १४ सवाल साई-
काल मार्गसीर्श वद्य प्र-
तिपदा रविवार

नकल

श्री

राजश्रिया विराजित राजमान्य
राजश्री रामराव नारायेण स्वामी
गोसावी यासी

पो माधवराव नारायेण प्रधान नमस्कार विनंती उपरी. येथील कुशल जाणून स्वकीयें लिहीत जाणे विशेष. प्रांत साष्टी येथे इंग्रज येऊन उतरला. याकरिता त्याजवर रा। विसाजी कृष्ण मातबर फौजसुधा रवाना केले आहेत. त्यासमागमे पायेदल माणसाचा भरणा पाहिजे. यास्तव तालुके राजमाचीपौ पत्र पावताच हशमी माणूस प्रा। २०० दोनसे आसामी साष्टीस मारनिलेकडे रवाना करणे. तुमचे तिकडे कोल्याचा दंगा आहे म्हणौन येकण्यात आले. त्यास दंग्याचा प्रकार असल्यास संभर माणूस किलेयाचे भरतीस ज्याजती हे लोक जातात यास्तव ठेवणें. जाणिजे छ १३ सवाल सुा। खमस सबैन मया व अलफ. बहुत काय लिहिणे. बरकंदाज फार करून पाठवणे हे विनंती.

बार

¶*The Peshwa asks Ramrao Narayan to send 200 men to Visaji Krishna who is proceeding to Salsette.*

5793

No. 47] [*Recd. 18-12-1774*

पौ छ १४ सवाल खमस

श्री

श्रीमंत राजश्री नाना स्वामीचे
शेवेसी

विनंती विशेष. इंग्रजानें मालवण घेतले त्याजविसी लिहिले होते. त्यास आपण लिहिले कीं दोन लक्षापेक्षां जाजती थोडे बहुत द्यावयास पडल्यास कबूल करून ते स्थल हस्तगत सरकारांत होय ते गोष्ट करणे. वकिलानी लिहिलें तेव्हा हा भे*ईक नव्हे ऐसे दिसते. जर ही गोष्ट होत असल्यास अधीकहि पडल्यास देऊन जरूर करावे म्हणोन लिहिले. ऐसीयास दोन लक्षापेक्षा अधिक आगले घेऊन द्यावे ऐसे नादी लागोन बोलत होता. या गोष्टी मालवण घेतले तेव्हां नाद होता. आलीकडे इंग्रजाने सावताची रेडी घेतली व मसुरा घेतला. तेव्हा इंग्रज राज्यच सोडवीत चालिला आहे. तेव्हा मालवणच्या गोष्टी कोठे राहिल्या. सहजेच गेल्या. तूर्त टोपीकर सारे येकदील होऊन बंदरकिनारा घेणार, व मुंबईत वलगना करितात. बरे चिंता काय ? श्रीमंताचे प्रतापें शत्रूचा गर्व परिहार होईल. दीड लक्ष रुो पेदास्ती तराड्यापैकी पुण्यास श्रीमत रा दादा आणून पुढे लस्करात रवाना करणे म्हणौन आपणास पत्र आले. त्यावरून आपण लिा. यैशास श्रीमतानी त्रिबकास यैवज़ दीड लक्ष पाा म्हणौन पेसजी आज्ञापत्र सादर केले. त्यावरून ला(ख) रुो त्रिबकास पाा पावले. जाब आद्यापि आला नाही. आल्यानतर स्वामीस लिहून पाठवीन. बाकी पनास हजार पाा, त्यास पैदास्तीचा झाडा घेऊन येतो. रुबरू पाहावा. मग जी आज्ञा ते सिरसा. कोकणपटीत दंगा कोण्हे प्रकारचा, नवी सिबदी काय ठेवणे लागली, गला दारूगोला बेगमी बदरकिनारा करणे लागली, तालुकदारास यैवज कमी होता त्यास द्यावा लागला. सारेच वर्तमान भेटीनतर कलेल. श्रीमताचे प्रतापें पैदास्त जाली म्हणौन हे साल गुजरले. नाही तर वोढ फार होती. हे जागे नाजूक, याचे जीवन राखिले पाा. बहुत काये लिा लोभ करावा हे विज्ञापना.

¶*Nana Fadnis is informed how the negotiations, opened with the English regarding Malwan to be taken back on a payment of a sum of two lacs, had fallen through owing to the aggressive attitude of the English who seem bent upon the conquest of the whole west coast.*

5794

No. 48] [18-12-1774

छ १७ सवाल बुधवार
प्रात:काळ साहा घटिका
दिवस

श्री

पुरवणी श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान
स्वामीचे सेवेसी

विज्ञापना तागायत छ १४ सवाल जानराव धुलप आरमार घेऊन रेवदंडियाचे बाऱ्यावर आले, व सुवर्णदुर्गचें आरमार व आंगरे याचें आरमार यास आज्ञा करून मुंबईवर हला करावी. निमित्य कीं मुंबईत सिपाई राहिला नाही यास्तव मुंबई प्रस्तुत * * * हा विचार आहे. येसाजी सिवदेव याचे लोक पांचसें पाठविले. दुसरे येतील. साहित्य पुस्कल पाठवितात. कल्याणकरांस लेहून मागलो. कल्याण मात्र फोडितात, पलावें, इतकाच मजकूर, रुपया जवल नाहीं. माणूस पैका मागते. कोणता प्रकार करावा? खत दिल्याने रुा देत नाहीं. राजश्री माधवराव गंगाधर यांजकडील पंधरासें रुपये कर्जखत बालाजी माहादेव फडणीस घेऊन गेले तेव्हां आले. माव्हली वगैरे लोक खाडी पलीकडे येऊन राहिले. माहागिरी बंदरांत नाहीं. गैरसरंजाम कोठवरी ल्याहावा? याउपर रुपये पंचवीस हजार पाठऊन द्यावे. सरसुभेदार यांहीं खालीं यावे. जाग्याची चिंता सर्वथा नाहीं. कितीक दिवस बसतो आण मार किती देतो त्यास भीत नाहीं. कोठवरी याचा संशय नाहीं. हवालदार व त्याचे पुत्र फार मेहनत करितात. गोलंदाज पांच सात आहेत. वसईपैकी पाच गोल * * स्वामीनी फौज व गाडदी रवाना केली. आतां तर इंग्रेज नेस्तनाबूद करितो. चिंता तिलप्राय नाहीं. आज रात्रौ याच समई गरनाला कोटांत टाकूं लागल्या. आम्हीहि गरनाला व तोफांचा मार देतों. सेवेसीं श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*The writer asks the Peshwa that Janrao Dhulap who has arrived at Rewdanda with his fleet should be ordered to attack Bombay in conjunction with Angria's forces. He further asks for money and says he now hopes to overcome the English.*

No. 49] [18-12-1774

पौ छ १७ सवाल बुधवार नकल
प्रातःकाल साहा घटका दिवस

श्री

श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान
स्वामीचे शेवेसी

विनंती सेवक भवानजी कदमराव चरणावर मस्तक ठेऊन दंडवत विज्ञापना. ताा छ १४ सवाल प्रहर रात्र प्रथम पावेतो स्वामीचे पुन्यप्रतापं येथास्थित आसे विशेष. स्वामीनी छ १२ मिाचे पत्र पाठविले तेथे आज्ञा कीं, तुम्हीं पुरातन चाकर राज्यातील; इंग्रज चालोन येऊन तुमच्या गली पडला त्याचं पारिपत्य खामखा करावें म्हणोन विस्तारे आज्ञा जाहाली. ऐशास कैलासवासी आपासाहिबीं मजला येथ समजोन ठेविले. च्यालीस वर्षे या जागा जाहाली. पुत्र कलत्र संपदा धण्याचे पुण्य जाली. उमर ऐसी वर्षे जाहाली. हा कालवरी हरामखोरी जाहाली नाहीं. कांही दिवस संवशय घालणारानी घातला असेल; तरी मी येकनिष्ट शेवक आहे. रामाजीपंतानी सरकार कामे केली त्याचा मूल सेवका (जवल) आहे. राजश्री गोविंद हरि सर्व मंडली शेवकाजवल आहे. किल्याचे मारगिरीने त्याची मारगिरी होऊ दिल्ही नाहीं; आज गरनाला मारतो तर किर्ता मारील? जागा तर जतन करूं. परंतु याचे पारपत्य व्हावे ते करणार स्वाम समर्थ आहे. चहूकडे स्वामीची स्थले. आज साहा दिवस आम्हीं झुंजतो; परंतु मदत कोणी न केली. राा येसाजी सिवदेव याणी साहित्य केलें व पुढे करितील हा भरवसा आहे. सविस्तर राजश्री आनंदराव याणी लिहिले आसे त्याजवरून कलेल. स्वामींच्या चरणाखेरीज दुसरा मजकूर नाहीं. शेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Bhavanji Kadamrao who had been in the command of the fort of Salsette for forty years assures the Peshwa of his firm loyalty in defending the fcrt.*

No. 50] [19-12-1774

पौ छ ६ जिलकाद
सन खमस सबैन
पौष

श्री

श्रीमंत राजश्री पंत
प्रधान साहेबांचे सेवेसी

आज्ञाधारक आनंदराव धुलप मुाा जंजिरे विजयदुर्ग चरणावरी मस्तक ठेऊन दंडवत विज्ञापना. ताा छ १९ माहे शवाल पावेतो सेवकाचें व आरमारचें

वर्तमान येथास्थित आहे विशेष. तालुके विजयदुर्गपैकीं गलबत येक वी रत्नागिरीपैकीं दोन गलबते व अंजणवेलपैकीं गलबते दोन व रेवदंडापैकी सडक येक येकूण साहा गलबते अरमाराकडे देविली, ती आणावयाकरिता हुजुरून सनदा व हुजुरे रवाना केले. त्यांजबरोबर येथील सिपाई देऊन तालुक्याकडेस रवाना केले. त्यास गलबत येकहि आले नाहीं. तालुके हायचे मामलेदार सांगतात कीं सिलकी गलबते नाकारी धक्यावर आहेत, त्यांची मरामत करून गलबते घेऊन जावी; चालती गलबतें आहेत तीं देत नाही यांप्रमाणें सांगतात. सेवेसी विदित व्हावे यास्तव विनंती लिहिली आहे. सविस्तर मजकुर कृष्णाजी काबली हुजुरें सेवेसी निवेदन करितील. तालुके विजयदुर्गाकडून दाहा हजार रुा आरमाराकडे कार्तिक शुध पोर्णिमेस देविले, त्याची सनद तालुकदारांस दिल्ही. हाफ्ताप्रमाणें रुा मागत होतों, त्यास याणी सांगितले कीं अखेरसाली यैवज द्यावयाचा करार केला आहे त्याप्रो देऊ. तूर्त यैवज नाही. त्याजवरून अरमार स्वारीस पाठवावयाचें राहिले आहे. तालुके विजयदुर्गाकडून पंधरा खंडी दारू कच्या वजनें अरमाराकडे देविली. त्यापैकीं त्याणी पांच खंडी दिल्ही. बाकी दाहा खंडी राहिलीं ती देत नाही. यांप्रमाणें अरमाराकडील वर्तमान आहे. सेवेसी विदित व्हावें. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Anandra Dhulap complains to the Peshwa about several Mamlatdars not readily delivering to him the ships and money that they were ordered to do.*

No. 51] [*19-12-1774*

पौ छ २ जिलकाद खमस
सबैन मार्गेश्वर मास

श्री

अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राजमान्य
राजश्री नारो आनंदराव गोसावी यांसी

सेवक माधवराव नारायण प्रधान नमस्कार सुा खमस सबैन मया व अलफ. तुमची फौजसुधा रवानगी गुजराथेत केली. त्यास तुम्ही कोठपर्यंत जाऊन पोहचला? तिकडील बंदोबस्त कामेकाजे करावयाची आज्ञा केली होती त्याचे कसकसे केले, हे काहीच लेहून पाठविले नाही. तरी प्रस्तुत कोठें आहा, काय करितां व पुढे काये करणार हे सविस्तर लेहून पाठवणे. पुणियात तामस माष्टीन होता, तो मुंबईस गेला. त्याजला तेथील जनरल सुरतेची जनराली

सांगोन पाठविणार म्हणौन वर्तमान आले. त्यास तामस माष्टीन सरकारच्या लक्षात निखालसपणे आहे. तेथील सरकारच्या अमलास नरोतम किशोरदास याणी तीर्थस्वरूप राजश्री दादासाहेब याजकडील पत्रे आणून अडथला केला आहे, तो अंमल सरकारचे कमाविसदार बहिरो रघुनाथ याजकडे चालवावयास तामस माष्टीन कोताई करणार नाही असे आहे. याजकरिता तो सुरतेस आल्याची बातमी राखून आल्यावरी त्याजला श्नेहाचे रितीने लेहून पाठऊन, चालत आल्याप्रमाणे शहर मजकूरचा अंमल सरकारचे कादाराकडे सुरलीत चाले ते करणे. इकडील वर्तमान तर सरकारची स्वारी तापीतिरास येऊन दाखल जाली. तीर्थस्वरूप नर्मदापार गेले. त्याचे पिछावर उभयेता सरदार व राजश्री हरि बलाल फौजसुधा पाठोपाठ जातच आहेत. तीर्थरूपाबरोबर थोडी फौज राहिली. फार करोन लोक सरदार फुटोन आले. तुम्ही तिकडील वर्तमान वरचेवरी लिहीत जाणे. जाणिजे छ १९ सवाल आज्ञा प्रमाण.

¶*The Peshwa informs Naro Anandrao that Mostyn left Poona and is proceeding to Surat as the chief of that place, and continues that he is a trusted friend of the Peshwa and as such will not hesitate to help the Peshwa's officers in collecting the dues and therefore he should be treated cordially.*

No. 52] [*19-12-1774*

पौ छ १७ सवाल
मध्यरात्र

श्री

श्रीमंत राजश्री पंत प्रधान
स्वामीचे सेवेसी

विनंती सेवक आनंदराव राम साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. ता छ १९ सवाल संध्या(का)ल पावेतों. येथील वर्तमान येथास्थित असे विशेष. आजचे दिवसांत इंग्रजाकडून आधिक कांही जाले नाहीं. येथील मारगिरीनी मोर्चे ठीक राहात नाही. सारांष स्वामीचे पुण्य समर्थ आहे. वसईहून रा येसाजी सिवदेव यांचे वडील बंधू अंताजी सिवदेव दोनसें माणूस घेऊन प्रात:काली आले. सामान साहित्य गोलंदाज मारगीर पाठविले. वरकडां जागाचे लोक आले व येतच आहे. फौज व गाडदीची प्रतीक्षा करितात. कोटच्या मारगिरनी टोपकर थंड जाला. सेवेसी कलावे. श्रुत होय हे विज्ञापना. रा प्रात:काल.

¶*Anandrao Ram reports to the Peshwa that the fire from the fort has impeded the progress of English batteries.*

No. 53] [19-12-1774

पौ छ १७ सवाल
प्रहर दिवस

श्री

राजश्री राऊ पंडित
प्रधान गोसावी यांसीं

सकलगुणालंकरण अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राजमान्य श्रो राघोजी आंग्रे वजारतमाब सरखेल रामराम विनंती. येथील कुशल जाणोन स्वकीय कुशल लेखन करावयास आज्ञा करीत असिले पाहिजे विशेष. स्वामीनी पत्र पाठविले तें प्रविष्ट जांहालें. मुंबैकर इंग्रेज दोन च्यार हजारानसीं जंगी सामान तरांडियावर चढऊन साष्टीचे रोखे आला म्हणोन काल छ ११ शौवाली आपणास पत्र पाठविले आहे. त्यास हाली इंग्रेज साष्टीच्या पाणबुरजाखालीं येऊन उतरला म्हणोन बेलापुराहून बातमी लेहून आली. त्याजवरून राजश्री विसाजी कृष्ण यांचीहि भारी फौजेनसीं साष्टीस रवानगी केली. आपले जाग्याची खबरदारी बरे तऱ्हेने करून अरमारसुधां साष्टीस पोहचोन इंग्रेजाचे पारिपत्य बरे वजेने करावें म्हणोन कितेक विस्तारे आज्ञा. ऐशास इंग्रेज छ ९ रोजी साष्टीस मोर्चेबंदीस गेल्याचे वृत कलतांच हेट प्रांतीची सारीं अरमारें आणावयाबद्दल तमाम तालुके तालुकेयास धुलप आदीकरून पत्रें मुजरद माहामेरीवरून रा केली आहेत. आम्हीहि आपले अरमार सिद्ध केले आहे. सारीं अरमारे येतांच हेहि अरमार त्यास सामील होऊन शत्रूचे पारिपत्यास जाईल. थोडके आरमारानें टोपकराचे पारिपत्यास निभाव होणार नाहीं, यास्तव रा केले नाही. खुशकीने लोक रवाना केले ते साष्टीस जाऊन पावलेच असतील. आज्ञे प्रा आम्ही आज प्रस्तान ठेविलें. राजश्री विसाजीपंत व राजश्री त्रिंबकपंत सरसुभेदार येतांच आमचीहि स्वारी त्यांस सामील होईल. सारांश स्वामीचा पुण्यप्रताप थोर आहे, तेण्हेकरून शत्रूचा पराभव अलपयासें होऊन येईल. हशम व स्वार मिलोन बारा पंधरा हजार व दारूगोला मबलग व तोफखान्यापैकी बाण जेजाला होके हातगरनालाचें सामान पोख्तें रवाना करावयाची आज्ञा असावी. टोपकरासी गांठ. सदरहु प्रा सरंजाम असावा. रा छ १९ माहे शौवाल बहुत काये लिहिणे. कृपा करावी हे विनंती.

¶*Raghoji Angria as desired by the Peshwa sends some force to Salsette by land and promises to send his fleet as soon as all the others had joined.*

5799

No. 54] [19-12-1774

पैा छ १८ सवाल सन
खमस सबैन मार्गसीर्ष

श्री

श्रीमंत राजश्री पंत प्राधान
स्वामीचे सेवेसी

विनंती सेवक मोरो बापूजी मो सुवर्णदुर्ग चरणावर मस्तक ठेऊन सा नमस्कार विनापना. ता छ १९ माहे सवालपर्यंत वर्तमान येथास्तित असे विशेष. साष्टीस इंग्रेज उतरला आहे. याचे बातमीस माहागिऱ्या नित्य जाऊन वरचेवर बातमी आणवीत आसों. साष्टीकरानी मर्दुमी करून, गनिमास मार देऊन मोर्चा लागू होऊ दिल्हा नाहीं. आशामध्यें चहूकडील कुमक पोहचोन शत्रूचे पारपत्य सांग व्हावयाचा समय आहे. विजयदुर्गचे आरमारानी पावावे या आर्थे येथान पत्रे वरचेवर पाठविली आहेत. आज फिरोन मुजरद माहागिरी रा केली असे. तेथून आरमार बैायाघर[१] चढे तों येथील गुराबा दोन व पांच गलबते रवाना केली आहेत. कुलाबावर राहून विजयदुर्गाहून आरमार येणार त्याचा मार्ग लक्षीत असेत. राऊताचाहि भरणा येऊन पावल्यानी या समई सरकारकाम उतमरितीने होईल. उंदेरीपुढें होडी वल्हे कांही जाऊं पावत नाही. इंग्रजाच्या फतेमाऱ्या फिरतात. उरणचे नस्तावर फिरंगी नांगरवाडा करून आहे तेथे शह मातबर दिल्हा पा. याजकरितां धुळपासहि लिहिले आहे. येथील आरमार कुलाब्यास रा केले. तेथून पायमार्गें साष्टीस जाऊन पावतील. याप्रो इतर तालुक्याची कुमक गेल्यास शत्रूचे पारपत्य स्वामीचे प्रतापें होईल. येथे शामल व बाणकोटकर इंग्रज याच्या मिलोन पांच सात हजार माणूस चालीस पंनास खटारा सजोन लबाडी मांडली आहे. टोपकरानी बाहेरून व हा खुषकीने याप्रो नेट करणार. याजकरितां जंजिरे मारची खबरदारी उतम करून सरंजामसुधा तयार आहो. खुषकीचे लबाडीचे पारपत्यास लोक खुषकीस आसावे. तालुके मारी लोकांचा भरणा आगदी कोता. यास्तव हजार माणूस व काही राऊत याप्रो सरंजाम जलद आला पाहिजे. शेवसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Moro Bapuji of Suvarnadurg to the Peshwa suggesting the right moment to attack the English at Salsette. When the fleets of Angria and Dhulap arrive, he hopes—he says—to defeat the English completely since they had not till then got any footing. Can the writer of the letter be a nephew of Haripant Phadke?*

---

१ बाऱ्यावर,

No. 55] [19-12-1774

पौ छ २० सवाल सन
खमस सबैन

श्री

सेवेसी नारो आपाजी कृा सां ना विा येथील वर्तमान ताा छ १५ सवाल पा येथास्थित असे विा. साष्टीहून छ १३ सवालचे पत्र आले तेच बजिनस पाठविलें आहे, त्याजवरून तिकडील वर्तमान कलो येईल. आद्याप तोफाची मारगिरी सुरू जाली नाही. तयारी करीत आहे. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Naro Appaji informs that English batteries had not yet opened fire against Salsette.*

No. 56] [20-12-1774

पौ छ १८ सवाल
मध्यरात्र

श्री

ग्ाा श्रीमंत राजश्री पंत
प्रधान स्वामीचे शेवेसी

विज्ञापना ताा छ १६ माहे सवाल. कैलासवासी आपासाहेबी इंग्रेजाचा तहरह केला, त्यास पस्तीस वर्षें जाली, त्यापासून निखालसता होती. प्रस्तुत संध पाहून लबाडी केली. मोष्टीन दोन वर्षें पुण्यात सालसवाणे दाखऊन होता. वस्तुता पाहातां संरकारांत कांही विलग पडिल्यास साष्टी घ्यावी हेंच लक्ष त्याचे विलाइतीपासून होते, ते निदेर्शनास आलें. या जाग्यामुलें तोंड फुटावयाची बाकी राहिली नाही, व स्वामीचे पुण्यप्रतापें राहात नाही. येऊन फसला. किल्याचे त्याणी काय करणे? लक्षावधी गोले व गरनाला टाकून काय होते? कोटांतील हवालदार व लोक कदीम सर्व येकदील आव्हो. स्वारीत राजश्री गोविंद हरि कमी करीत नाही. सर्व प्रकारे ठीक आहे; परंतु येथील सर्वांचे मतें हिंमतगडास मोर्चे द्यावयाची आज्ञा करून ध्यावा. दासगांवचे ठाणे उठवावें. धुलपास व आंगरियास आज्ञा करून मुंबईवर धुंद करावी. बंदर किनारियाचे जागे सुवर्णदुर्ग विजेदुर्ग वगैर यांतील कविले काढून जागे हुन्नर लढाई करीत सारखी आज्ञा करावी. फिरंगी यास सामील होत नाहीं. दवणेस गोव्याहून काफला आला, त्यावर फिरंगी होता. त्याचे याचें बोलणे जालें. येक वेल सर्वांनी

5801

खबरदार होऊन पुन्हा याची खोड मोडे तो अर्थ केला पाहिजे. ' सुचला विचार सेवेसी लिहीं आहे. स्वाम तर सर्वज्ञ आहेत; मी काय ल्यहावें? याउपर हारजिनस मुंबईस जाऊ न पावे यैशा तालुक्यास सनद सर्वास पाठवणार स्वाम समर्थ. सावकारी व सरकारी इंग्रेजाची गलबतें धरावी यैसी आज्ञा जाली पाहिजे हे विज्ञापना.

¶*The writer refers to the peaceful relations prevailing between the Marathas and the English since the treaty concluded with them by the late Chimaji Appa some 35 years back. " The present action of the English " adds the writer " is unprovoked and therefore unjustified."*

No. 57] [*20-12-1774*

पौ छ १७ सवाल मध्यरात्र

श्रीशंकर

श्रीमत राजश्री पंतप्रधान
स्वामिचे शेवेसी

विनंती शेवक गोविंद गंगाधर व बालाजी माहादेव मुा पारशीक चरणावर मस्तक ठेऊन साा नमस्कार विनंती विज्ञापना. ताा छ १६ शौवालपावेतों स्वामीच्या कृपावलोकनेकरून शेवकाचे वर्तमान येथास्थित असे विशेष. येथे गणिमाची जूट गाडदी जुमल्याने येते. त्याजवर बाणाशिवाय फूट होणार नाही, यास्तव च्यार पाचसे बाण व दाहा बाणदार चांगले जलद रवानगी होऊन येथे पावत यैशी आज्ञा जाहाली पाहिजे. छ माारी राा राघोजी आंगरे वजारतमाब सरखेल याजकडील दीडशे माणूस आले. राजमाचकर सवासें आले व माहुलीकर चालीस याजप्रमाणे आले. काल छ १५ सवालापासून इंग्रजाची मारागिरी दोहो मोर्च्यांवरून दक्षण पश्चमेच्या मोर्च्यावरून मारागिरी सुरवात जाहाली आहे. दिवसेदिवस मोर्च्याची वलकटी करीत चालिला आहे. किल्याचे मारगिरीने दोन तीन मोर्चे येथलि ठिकाणे काईम केली होती ती धुडाऊन लाविली. दोन मात्र लागू जाहाली आहित. कुमक लौकर येऊन पोहोचली पाहिजे. स्वामीच्या पुन्यप्रतापेकरून शत्रूचा पराजय लौकरच होईल. रुपये व कापड लोकास दिल्हे पाहिजे. त्याची रवानगी लौकर होऊन येई ते करणार स्वाम समर्थ आहेत. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*The writers—Govind Gangadhar and Balaji Mahadeo—ask for rockets and urge the Peshwa to lose no time in reaching succour as the enemy is daily gaining ground.*

No. 58] [20-12-1774

पौ छ १९ सवाल सन
खमस सबैन मार्गसिरष
तीन प्रहर दिवस
शुक्रवार

श्री

श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान
स्वामीचे सेवेसी

विनंती सेवक आनंदराव राम चरणावरी मस्तक ठेऊन साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. ता। छ १६ सवाल दोन प्रहर. प्रस्तुत आज तोफा व गरनाळा कोटात बेसुमार टाकितो. किल्याच्या सफेल्या मारून नस्तनाबूद केल्या. दर्या-बुरूज खाडी किनाऱ्याचा, त्याच्या तोफा लटक्या केल्या. गरनाल सिमेपलीकडील पडते. आठ दिवस मारगिरी जाहाली तरी फौज येऊन पावत नाहीं. कोणता प्रकार करावा ? याउपर फौज येत नाहीं तरी उतम नाही. सेवेसी कळावें. शेवेसी श्रुत व्हाव हे विज्ञाप्ति.

¶*Anandrao Ram in a tone of despondency reports the deadly effect of the enemy's fire. A part of the walls has been demolished and Maratha guns have been silenced.*

No. 59] [20-12-1774

पैवस्ती छ २९ सवाल
सन खमस सबैन.

श्री

सेवेसी नारो आपाजी कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. येथील वर्तमान तागाईत छ १६ सवाल पावेतो येथास्थित असें विशेष. साष्टीहून पत्र छ १४ सवालचें आजच आलें तें पाठविलें आहे त्याजवरून विदित होईल ; व उरणाहूनहि पत्र आलें तेहि पाठविलें त्याजवरून कळेल. राजश्री राघोजी आंगरे वजारत-माब सरखेल यांणीं पांच साहाशें माणूस उरणचे खाडींतून साष्टीस कुमकेस पाठविले. राघोजी आंगरे खासा रेवसेस उरणानजीक आहेत. त्याचा पैका सालमजकुरीं झाडून पावला नाहीं, याजमुळें त्याची तयारी उणी आहे ; परंतु साष्टीवर इंग्रेज गेला तेव्हां सर्वथैव त्याचे मनांत अरमार सुद्धां जाऊन पोहचावें. सरकाराचें अरमार लवकर येतांच इंग्रजाचें पारपत्य करावें हाच विचार त्याचा आहे. धुळ-पासहि आम्ही येथून दोन तीन पत्रें व खिजमतगार जलद आरमार घेऊन साष्टीकडे

जाण्याविशी लिहिलें आहे व आंगरे यांसहि पंचवीस हजार रुपये तूर्त येथें त्याचे कारभारी माहादाजी विश्वनाथ व रघुनाथ तानाजी आहेत त्यांचे पदरीं घातले आणि रघुनाथ तानाजी यास मशारनिलेकडे रवाना केलें. बरोबर सरकारचे कारकून व खिजमतगार दिल्हे आहेत, हे जाऊन पोहचतांच आंगरे अरमारसुद्धां वसईचे खाडींतून साष्टिस येऊन पोहचतात यांत गुंता नाहीं. याप्रमाणें माहादाजी विश्वनाथ यांणीं पक्के बोलिलें. त्याजवरून त्यास सदर्हूप्रमाणें ऐवज देऊन, लवकर जाण्याविशी लिहून पाठविलें. येथून कुमक करावी तर येथील अस्त्या पदार्थांत हजार दीडहजार माणूस रवाना केलें, व राजश्री विसाजी कृष्ण याजकडील फौज व आणखीं पथकें मिळोन सात आठशें राऊत पुढें रवाना केले आहेत; व विसाजीपंतहि मागाहून कूच करून दर मजल चालले आहेत. सेवेसी श्रुत होये हें विज्ञापना.

¶*Naro Appaji forwards letters to the ministers, received from Salsette mentioning the concentration of armies at Salsette and his instructions asking Dhulap and Angria to send their fleets, paying Rs. 25,000 to the latter for his expenses.*

No. 60] *[20-12-1774*

पौ छ १८ सवाल सन
खमस सबैन मार्गसिरष
मास सायंकाळ घटका रात्र

श्री

श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान
स्वामीचे सेवेसी

आज्ञाधारक आनंदराव सिंदे मोकाम जंजिरे रेवेदंडा चेरणावर मस्तक ठेऊन विज्ञापना. ता छ १६ माहे सवालपावेतो स्वामीचे कृपाअवलोकनेकरून सेवकाचे व जंजिरे मजकूरचे वर्तमान येथास्थित असे विशेष. छ १२ माहे सवालची सनद सादर जाली, ते. छ मजकुरी दाखल जाली. तेथे आज्ञा कीं मुंबईकर इंग्रेज लढाई सामान घेऊन अरमारसुधा साष्टीस येऊन बसला आहे. त्यास साष्टीचें किल्यातून मारगिरी करून लढतच आहेत; परंतु इंग्रेजाचे पारपत्य चांगले जाहाले पाहिजे. याजकरितां हुजरून राजश्री विसाजी कृष्ण मातबर फौजेनसी रवाना जाहाले आहेत. व पुढेहि रा बापूजी हरि याजबराबर गाडदी व राऊत व मराठे माणूस मिलोन दोन आडीच हजार फौजेनसी गेले आहेत. त्यास तुम्ही तालुके मजकूर येथील तीनसे भंडारी निवडक व सरदार ठेऊन

अडसेरी व खर्चास सिरिस्तेप्रमाणे बेगमी करून रवाना करणे. राजश्री आनंद-राव धुलप वगैरा तालुकदार यांस पत्रें रवाना केली आहेत. ती विज्येदुर्गपावेतो माहागेरी पाठऊन, पोहचऊन जाब घेऊन यावे व चौकडील बातमी वरचेवर घेऊन हुजूर लिहीत जाणे म्हणौन आज्ञा. त्यास पूर्वी शेवेसी विनंतीपत्र लिहिले त्याज-वरून विदीत होईल. त्याजवर येथून मुजरद माहागिरे बेलापुरास पाठविली. तेथून काग(द)हि पुढे साष्टीस पायेमार्गे कलव्याचे वाटेने किल्यात जाऊन आले. इंग्रेज ठाण्याचे शहरात मोर्चेबंदी करीत आहे. मारगिरी इंग्रेज करीत नाही. किल्यावरूनच मारगिरी होत आहे. प्रस्तुत साष्टीचे बंदरचा खाडीचे तोंडाचा बुरूज इंग्रेजानी घेऊन त्याजवरील तोफा मात्र किल्यातील रहदारीवर मारतो. अरमारची मारगिरी करावयाचा पला पोहचत नाही. तरांडी दूर दूर ठेविली आहेत. सामानसरंजाम सरंजामाची गलबते सावकारी व पतमाऱ्यावरून सामान चेंदणीच्या बंदरात उतरून मोर्चेयावर नेतो. मोर्चे च्यार घातले आहेत. यैसी बातमी मुजरद किल्यात कागदी जाऊन आणिली. मुंबईकडील बातमी तर इंग्रजाने बहुतेक सिबंदी साष्टीस नेली, त्यामुले मुंबईत लोकाची कमती आहे. त्यांणी बारेयाजवर तरांडी मुंबईच्या व वेसावे याच्या व वसईच्या येथे रखवालीस ठेविली आहेत. आलीकडे सुरतेहून हजार पांचसे माणूस कुमकेस आले म्हणौन वर्तमान आहे. फिरग्याचें अरमार तीन सरया व च्यार गुराबी व च्यार गलबते व कांही सावकारी तरांडी यैसी मुंबईच्या बारेयावर येऊन राहिली आहेत. इंग्रज साष्टीवर गेल्यानंतर येका दोहो दिवसी फिरंगी याचे अरमार मुंबईच्या बारेयाजवर आले. सालाबाद अरमार येऊन मुंबईस तीन दिवस राहून निघोन दवणेस जात असते. हाली आले ते सात आठ दिवस तेथेच आहे, व कागदी कागदी पतेमारी आरमारातून गोव्यास पाठविली आहे. म्हणौन मुंबईची बातमी आहे. फिरंगी-याचे अरमार दुसरे गोव्यास तयार आहे. म्हणौन बातमी आहे. धुलपाकडील अरमार फिरंग्याचे पिछाडीस आले होते ते कुंभारूचा बारा पार जाल्यावर सरकारचे अरमार कुंभारूच्या बंदरांत लाकूडफाटे भरावयास राहिले, यैसी बातमी जंजिरे मजकुरी कलताच इंग्रेज साष्टीवर गेल्याचे वृत लेहून मुजरद माहागेरी अरमारात पाठविली, तो आरमार निघोन हेटेप्रांती विज्येदुर्गाकडे गेले. माहागेरी फिरोन आली. शामलाकडील वृत तर इंग्रेज साष्टीवर गेला ते वख्ती शामलाची तयारी आगोधरची होतीच. ते समई कांही गलबते मुंबईच्या बारेयापावेतो जाऊन, मागती फिरोन जंजिरा आला. आरमाराची सरंजामसुधा माहागेऱ्या व भांडा व तरांडी याची सिधता आहेच. बाहेर जातो, मागती बंदरांत येतो, दोन तीनसे माणूस पाईउतारा माडल तपा व मुरूड तपेयात फिरत आहे. हाली शामल

5805

अरमार सामानसुधा बाहेर गेला म्हणौन तळे व बिरवाडीहून आजच बातमी लेहून आली. याचा इतबार धरेवत नाही. आपले जागा चौकी पाहारे याचा बंदोबस्त करून सावध असो. माहागिरी मुजरद विजयेदुर्गपावेतो रवाना केली आहे. रा। कृष्णाजी धुळप यास हाली सरकारची सनद आली, ती त्यांकडे रवाना केली. वरकड तालुकदारास पत्रे पोहचऊन जाबस्वाल घेऊन माहागेरी सत्वरच येईल. तिकडीलहि बातमी येताच बातमीपत्राचे जाबस्वाल सेवेसी रवाना करितो. तीनसे भंडारी कलब्यास जलद रवाना करावा म्हणौन आज्ञा. त्यास शामलाची गडबड फारच आहे. हे जागे सरदीचे, हा सर भरण्याचा (?) आर्थ सेवेसी विदितच आहे. त्याचे अरमार हिरबोर करीत आहे. समई दोनी किल्याचा बंदोबस्त राखोन त्याचे उपराल्यास भडारी लोकासिवाई दुसरा भरणासे नाही. तुर्ताच शामलाचे अरमार व सरंजामी गलबते बंदरातून बाहेर गेली आहेत. इग्रजाचा त्याचा संदर्भ आहेच. दुसरे ठिकाणीहून साष्टीचे कुमकेस लोक जातील याअन्वये त्याची गडबड आहे कीं काय ? याचा रोख दोनच्यार दिवस पाहून आज्ञेप्रमाणे काही भंडारी बंदोबस्तास ठेऊन, सेपनास भंडारी याची रवानगी साष्टीस करितो. दोनी किले व छबिनाची दोनी गलबते मिलोन, गोलंदाज सतरा अठरा असामीची नेमणूक आहे. त्याणी बंदोबस्तास ठीक पडत नाही. याजकरिता जदीद गोलंदाज आसामी दाहा ठेवावयाची आज्ञा जाली पाहिजे. जरूर ठेविलेच पाहिजे ते ठेवितों. शेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Anandrao Sindia, Killedar of Rewdanda, as desired by the Peshwa supplies news of the attack of the English on Salsette and also of the movements of their fleet as well as those of the fleets of Dhulap and the Sidi, their relative strength, their equipment and movements. He also sends some Bhandaris as reinforcement for the army under Visaji Krishna.*

No. 61] [*20-12-1774*

पौ छ १८ सवाल मध्यरात्र

श्रीशंकर

श्रीमंत राजश्री पंत प्रधान स्वामींचे शेवेशी

विनंती सेवक आनंदराव राम, मु॥ कोट ठाणें, चरणावर मस्तक ठेवून साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. तागायत छ १६ सवाल आवशीची दहा घटका रात्रपर्यंत किल्ले मजकूरचे व सेवकाचें वर्तमान येथास्थित असें विशेष. छ १४ सवालचें आज्ञापत्र छ मजकुरीं तीन घटका रात्रीस अवशीच्या सादर जालें. तेथें आज्ञा की, पुणेंयाहून साष्टीपर्यंत डाक बसविली असतां, दिनचर्येचें वर्तमान लिहीत नाहीं. तर सविस्तर वर्तमान डाकेबरोबर लिहीत जाणे व मागील दिनचर्येचें

वर्तमान सविस्तर लिहिणें व पुढें दिनचर्या दिवसामध्यें दोनवेळा लिहीत जाणें म्हणोन आज्ञा. त्यास मागील वर्तमान मार्गशीर्ष शुद्ध ७ शुक्रवारीं[1] पांच घटका दिवसा प्रांत:काळच्या मोष्टीन इंग्रज पुणेयाहून निघोन मुंबईस दाखल जाला. तेच दिवशीं तृतीये प्रहरीं कोशेल (कौन्सिल) जाले आणि गलबतावर दारू गोळा लढवई सरंजाम चढवावयासी लागला. शनवारीं मुंबईहून एका दोघा ग्रहस्तांनीं ग्रातमी लिहिली व अंतस्ते सांगोन पाठविलें कीं; मोष्टीन पुणेयाहून पळोन दोहो दिवसांत मुंबईस दाखल जाला. येतांच कोशेल होऊन लढवई सरंजाम तरांडे याजवर चढवूं लागला व लोकांचा भरणा करूं लागला. दुष्ट बुद्ध दिसते. सावध असावें. दुसरे दिवशीं आदितवारीं फिरोन मुंबईची बातमी आली कीं, साष्टी अगर वसई दोहींतून एके स्थळीं येतो म्हणोन निरोप आला. सोमवारीं[2] एकाएकीच सहा घटका रात्रीस कुरलेयाचा चौकीदार, व पीरपाव माहूलचा चौकीदार आले आणि सांगों लागले कीं, अस्तमानीं हजार माणूस शीवच्या बंदरीं आले आणि मुंबईच्या बंदरांतून साठ सत्तर गलबतें थोर, पांच मध्यम, दहा कनिष्ट गलबतें व महागिऱ्या पंचावन्न याप्रमाणें हाकारून साष्टीस गनीम येतो म्हणोन सांगितलें. तेव्हांच किल्लेयांत राजश्री भवानजी कदम यासी सांगोन पाठविलें कीं, गनिम आला, खबरदार राहावे, आणि तेव्हांच शहरांतील कबिले कलवेयासी तरीवरून पार करून दिल्हे, आणि सुभापैकीं लोक तीन चारशें माणूस बराबर घेऊन चेदणीस पुढें माळावर बंदरकिनारा जाऊन बसलों. दुसरें दिवशीं मंगळवारीं चार घटका दिवसास तुर्बे याचे नस्तावर गलबतें दिसों लागलीं. पुढें वीस माहागिऱ्या, हरेलीच्या खाडींत सिरल्या. संध्याकाळचें दहा घटका दिवसास चेदणीच्या खालीं चौकांत दाखल जाला व पायेमार्गे हरेलीचें बंदरीं उतरून पांचसे माणूस आले. कुरलेयाकडून पायेमार्गे उतरून सीवेहून कुरलेयासीं हजार लोक आले. जलमार्गे पायमार्गे मिळोन तीन टोळ्या करून दहा घटका दिवसा संध्याकाळीं गनीम खुसकीच्या मार्गे दोहोंकडून व जलमार्गे येकीकडून, येकूण तिहीकडून मिळोन आडीचहजारपर्यंत उतरला. जमाव थोडा, तेव्हां गनीम अंगावर घेऊन मारगिरी करीत करीत किल्लयाखालीं आलों. गनिमानें शहर धरलें. इतक्यांत खाडीचें पाणी वोहोटलें. राऊत राजश्री जोत्याजी जाधवराव व सिवराव हरि कलवेयांस सवादोनसें होते, त्यासी आणावयासी राजश्री गोविंद गंगाधर व बाळाजी माहादेव पाठविले. त्यास दोन्ही पतकें मिळोन ऐंशी नव्वद रावतानिसीं आले. जाधवराव किल्ला डावा टाकून माजिवडेयावर आले. किल्लयाची मारगिरी चालली होती. कांहीं गोळा वरावरून जाई, कांहीं जेथें थवा

१. ९ डिसेंबर १७७४. २. १२ डिसेंबर १७७४.

दृष्टीस पडे तेथें मार्गीरीमुळें मरे. अस्तमान होता होता घराचा अश्रा सोडून हजार गाडदी किल्लेयाखालीं आले. तेव्हां सुभेकरी लोक व किल्लेकरी मिळोन चालून घेतले. तेव्हां मारगिरी त्याची याची जाहाली. तें समई तिकडील दहावीस ठार जखमी जाहाले. आपलेकडील खासबारदार दोन व मनवर एक व आरब एक याप्रमाणें ठार जाले व माहादजी नाईक चौधुले यासी गोळीची जखम मानेवर पाठीमागें लागली. फारच आहे. याप्रमाणें झटापटी हाऊन गनिमानें शहर धरिलें. आपलेकडील सुभेकरी लोक घेऊन किल्लयाच्या उत्तरेस तळ्यावर राहिलों. इंग्रेज मोर्चेबंदीच्या कामास लागला. जेथें मोर्चा दृष्टीस पडे, तेथें मारगिरी किल्लयाची नेहेमीं चालऊन मोर्चा घालूं दिल्हा नाहीं. याप्रमाणें दोन दिवस गेले. तिसरें दिवशीं +ब्रस्पतवारी इंग्रजाच्या गुराबा, गलबतें चौकांत होतीं. ती संबरावर मध्यरात्रीस किल्लयाचे दक्षणेस मुंबईच्या अंगास खाडींत तीन बुरूज होते. त्याजवर गर्नालाची व तोफाची मारगिरी केली. त्यास तिहीं बुरुजांत मुख्य बुरूज सर्ज्या त्यांत सरदार सिदोजी पवार गर्नाळा मारगिरीनें बुर्जीत माणूस पंधरा होतें. त्यापैकीं नऊ ठार जाले. बुरजास आग लागली. बाकी सहा माणूस पाण्यांत उड्या टाकून सरदार सुद्धां किल्यांत आले. दोन प्रहर चांगला लढला. तीनीं बुरूज इंग्रजानें काइम केले. त्यावरून मारगिरी किल्लयावर व फत्ते बुरजावर व पायमार्गाच्या ताऱ्यावर चांगली साफ करितों. याप्रमाणें ब्रपतवारीं जाले. शुक्रवारीं प्रातःकाळीं वसईचे माणूस चार पांचशेंपर्यंत व अरमारी गलबतें, माहागिऱ्यावरून आले. ते प्रातःकाळीं काल्हेरचे बंदरीं तरीवर उतरले आणि माजिवडेयावर आले. त्यांच्या आमच्या भेटी जाल्या. उपरांत लोकांनीं जागे धरून जेवावयाच्या उद्योगास लागले. तो त्यांणीं बातमी राखोन तीन टोळ्या करून छापा घालावयासीं आला. तेव्हां आपलेकडील लोक व राऊत यांची व त्यांची झटपट जाहली. तेव्हां जाधवराव यांजकडील घोडीस गोळी लागली व शिवराव हरि यांजकडील राऊतास दोन गोळ्या लागल्या व साष्टीकर तीन जखमी जाहले. याप्रमाणे होऊन इंग्रजाचे गाडदी फिरोन गेले. आपले लोक सावरोन राहिले. राऊत उतरोन कलवेंयासी आले. याप्रमाणें शुक्रवारीं जाहलें. शनवार, आदितवारीं विशेष प्रकार ल्याहावासा नाहीं. साष्टी प्रांतांतील रयेत झाडून इंग्रजांकडे मिळाली. दहा बाराशें हत्यारबंद शिपाई मुलकी रयेत सजलीन, याप्रमाणें दोहों दिवसांत जाले. इंग्रज सहा दिवस पर्यंत मोर्चेच काईम करीत होता. जेथें जेथें मोर्चा घालूं लागे, तेथें तेथें मारगिरी करून मोर्चा उधळीत गेलों. त्यास आदितवारी मोर्चे रात्रीस दोन तयार जाहलें.

+ ब्रहस्पतवार, १५-१२-१७७४.

किल्ल्यांच्या दक्षणेस तरी माडवीचे घराचा व कृष्णाशेट गुजर याच्या घराचा आश्रा धरून मोर्चा काइम जाहला व वायव्येस किल्ले याचे लल्ते तळें आहे त्याचे पैलतीरी झाडाच्या आश्रयेंकरून, मोर्चा काइम जाहाला व रिबेरी अरमारचे कारखान्याचा झेंडा खाडीचे किनारा आहे, तेथें तोफ मातबर ठेवून फत्ते बुरुजास व पायेमार्गास मार लागूं जाहला. यामुळें वोडी व माणूस उतरणें ते संभाळून उतरले पाहिजे. सोमवारीं वीस पंचवीस गोळे व दहा पंधरा गर्नाळा किल्यांत पडल्या. परंतु सोमवारीं कोणी दुखावलें नाहीं. दोघांस मात्र गर्नाळेच्या कपरा लागून जखमा हलक्याच जाहाल्या. आज मंगळवारीं प्रात:काळापासून दहा घटका रात्रींपर्यंत गर्नाळा शंभर व गोळे तोफांचे आडीचशेंपर्यंत किल्यांत पडले. एक गोलंदाज गोळ्यानें ठार जाला. तीस पस्तीस माणूस गर्नाळेच्या कपरीनें जखमी जाले. त्यांत दहापांच भारीच आहेत. आपलेकडील मारगिरीनें आठ दिवसांत इंग्रजाचे ऐशीं नव्वदपर्यंत ठार व जखमी जाहाले. याप्रमाणें आठ दिवसांचें वर्तमान दिनचर्येचें जाहालें. तें सेवेसी लिहिलें आहे. कुमकेविसीं वारंवार लिहीत गेलो. त्यास कुमकेस पाईचे माणूस बत्तिसशें व राऊत हजार रवाना जाले आहेत म्हणोन दोनचार आज्ञापत्रें सादर जाहालीं. परंतु हा वेळ पर्यंत राऊत आलेच नाहीं. बत्तिसशें लोकांपैकीं आले

वसईकर,	राजमाचकर,	सरसुभा व कल्याण,	माहुली,	राजश्री आंगरे कुलाबकर
५००	१२५	१००	३५	१००

येणेंप्रमाणें साडेआठशें माणूस आले आहे. लोक भरणेवाईक आहेत. इंग्रजाशीं गांठ, हजार पंधराशें बरकंदाज, दोन हजार राऊत याप्रमाणे असल्याविना गनीम हयास येतां दिसत नाहीं. राजश्री जोत्याजी जाधवराव[*] शुक्रवारीं आलीकडे कलवेयासीं आले. त्यास नित्य साष्टीस फौजसुद्धां या म्हणोन म्हणतों, परंतु त्याणीं साफ सांगितलें कीं, थोडक्या सामानानिशीं येत नाहीं. दुसरी फौज आली म्हणजे पइलीकडे पोख्ता सामानानिशीं येऊं. शत्रु दिवसेदिवस बळावत जातो, याजकरितां फौज गाडदी वगैरे लोक लौकर येऊन पावत तें करणार स्वामी समर्थ आहेत. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Anandrao Ram gives to the Peshwa a detailed report of the attack on Salsette made by the English and the measures taken by the Maratha garrison to meet them. He pleads his inability to hold on long, unless reinforcements are sent in speedily.*

---

* Son of Pilaji Jadhav.

5809

No. 62] [21-12-1774

छ १८ सवाल मध्यरात्र

श्रीशंकर

राजश्रिया विराजित राजमान्ये
राजश्री बालाजीपंत दाजी स्वामीचे शेवशी

पो गोविंद गंगाधर व बालाजी माहादेव भिडे मो ठाणे साष्टी सा नमस्कार विनंती. येथील वर्तमान ता छ १७ शौवाल पा वर्तमान यथास्थित असे विशेष. ता मारचे वर्तमान इंग्रज येऊन किल्यास मोर्चेबंदी केली आहे, कलावे. वरकड मजकूर गंगाजी जासूद यासी तुम्ही सागितले होते की, डाक पाचा कोसा-वर परशिकपावेतो बसवावी. त्यावरून गगाजी छ मारी येथे आला. त्याणे सागितले की येणेप्रो डाका बसविल्या ठिकाणे बी तपसील

१ वाकडास जोडी
१ चादखेडास जोडी
१ कढदे जोडी
१ आबेगावास जोडी
१ कुसगाव जोडी
१ खडालेयासी जोडी
१ खोपवली घाटाखाली जोडी
१ चौकास जोडी
१ चिखले यासी जोडी
१ तलाजे यासी जोडी
१ परसिकास जोडी.

११

येणेप्रो बसविल्या आहेत. परसिकास नेहेमी मानाजी जासूद बैसविला आहे. याप्रो बसविल्या आहेत. कलावे छ १४ सवाली डाक येथे येऊन पावली. बहुत काय लिहिणे लोभ कीजे हे विनंती.

¶*Gangadhar Govind and Balaji Mahadeo report to Balajipant the various stations upto Parsik at which relays are posted to carry news expeditiously.*

5810

No. 63] [*21-12-1774*

पौ छ १८ सवाल

मध्यरात्र

श्री

श्रीमंत राजश्री पंत
प्रधान स्वामीचे शेवेसी

विनंती सेवक आनंदराव राम व भवानजी कदमराव चरणावरी मस्तक ठेऊन विज्ञापना. ता। छ १७ सवाल प्रात:कालपावेतो किले साष्टी येथील वर्तमान येथास्थित असे विशेष. स्वामीचीं आज्ञापत्रे छ १४ मिनहुचीं दोन सादर जाली तेथें आज्ञा, कीं दिनचर्येचें वर्तमान दिवसांत दोन वेल लिहिणे. हशमी व गाडदीची रागी केली त्याची याद पाठविली ते पावली. आतांच पत्रें पावली. येथें काल लोक दाखल जाले.

७५ कल्याणकर
१५० राजमाचकर
७०० वसईकर
 ४०० प्रथम
 ३०० हालीं अंताजी सिवदेव समागमं

९२५

७५ माहूलकर
१५० आंगरियाकडील

२२५

येकूण साडे अकरासें कालच आलिकड उतरले. आज काये येतील ते पाहावे. मागाहून लेहून पाठऊ. हुजूरचे रागी पैकी कोणी आले नाहीं. फौजहि अद्याप नाही. आज गनीम आल्यास नव रोज जाहाले. लोक येतात ते भीतभीत येतात. कालपासून इंग्रेजानी मारगिरीची शर्त केली. गरनाला व तोफा मातबार मातबार मारतो. जंग्या जाया केल्या, याजमुलें आपल्या तोफा काही विलग पडल्या. आलें माणूस हें व आमचे सुभेकरी कोटकरी दीड दोन हजार माणूस जालें. इतक्यांनी रात्रौ त्यावर घातलें तरी काम होईल; परंतु कालगतीचा प्रकार कोणी लौकर येत नाही. आले तरी गाडदी व फौजेची वाट पाहतात. कोठवरी हिमत द्यावी? यासमई रा। येसाजी सिवदेव याणी शर्त केली. पैका सामान सरंजाम लोक पाठविलें. आपला भाऊ अंताजीपंत पाठविलें. गोलंदाज व सुतार व लोहार व गवंडे सिपी जे जे सामान पाहिजे त्याणी पुरावा

फार केला नाही तर येथे सर्व सरंजाम होता. अकस्मात गनीम आला असा; स्वामीचे पुण्यप्रतापे जाग्याची फिकीर नाही. फौज येईल सर्व होणे ते होईल. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶Anandrao Ram reports to the Peshwa the arrival of about 1,100 men at Salsette. He speaks very highly of the attempts made by Yesaji Shivdeo to relieve the beleagured place from Bassein.

No. 64] *[21-12-1774*

पौ छ १८ सवाल
मध्यरात्र सन खमस
सबैन

श्री

श्रीमंत राजश्री पंत प्रधान
स्वामीचे सेवेसी

विनंती सेवक आनंदराव राम चरणावरी मस्तक ठेऊन नमस्कार विज्ञापना ता छ १७ सवाल त्रितीय प्रहर कालचें व प्रात:कालचें वर्तमान लिहीं. आज प्रात:कालापासून हा समय इंग्रेजानी दर्याबुरूज तोफांनी मारून लेश केला. हा बुरूज तीभद्री आहे. त्यावरील निशाणाची काठी पाडली. भांडी जायां केलीं. बुरजांत कांही बाकी राहिली नाही. माणसाचा तेथें ठराव होत नाहीं. दर्या बुरजापासून दक्षण भागचा गंगा बुरूज लादणीचा आहे तोहि (त्या)णी मारून लेश केला. दोहींकडील फांजा दक्षण पश्चमच्या मारला. माणसाच ठराव नाही. राहतां हणमंत बुरूज राहिला. त्यांत आम्हीं सर्व आहो. यावर प्रात:काली मार करील. इंग्रेजानी मारगिरीखाली किला मार केला. गरनाला थोर थोर घागरी इतक्या वाडतात त्याणी असमानच्या मारानी माणूस घाबरे केले. बाहेर माणूस वसईचे वगैरे आले त्याची संख्या प्रात:कालच्या पत्रांत लिहिली, परंतु त्याच्या वस्तु मोर्चे मारवत नाही. त्यांत गोविंद हरि गेले होते, ते म्हणतात की इतक्या सामानानी काम होत नाही. फौज व गाडदी आल्याखेरी त्यावर हला होत नाही. फौज तर हा कालवरी आली नाही. हिमतीचा विचार राहिला नाही. गोविंद हरि दोनसे बरकंदाज घेऊन येणार ते अस्तमानी किल्यात येतील. फौज आज दाहा दिवस येते. अर्थ तरी राहिला नाही. आम्ही व कोटकरी मारामार करावी इतकाच प्रकार. स्वामीनी किले हायचे लोक रा केले, कागदी संख्या लिहिली, त्यास हा कालवरी आले नाहीं. स्वामीस कलावे हे विज्ञापना.

¶Anandrao Ram reports to the Peshwa the breaches in the ramparts of the Salsette fort effected by the heavy fire of the English artillery.

No. 65] [21-12-1774

पौ छ २५ सवाल

सन खमस सबैन

श्री

सेवेसी नारो आपाजी कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. येथील वर्तमान ताा छ १७ सवालपावेतो यथास्थित असे विशेष. तीर्थस्वरूप राजश्री दादासाहेब पलोन जात आहेत. दरमजल जातात. आपल्या फौजा सड्या होऊन मागाहून जात आहेत. त्याजकडील मंडली झाडून त्याजबा गेली. त्यास सदासिव रामचंद्र व भिडे व काणे व आबाजी माहादेव व नातू वगैरे मंडलीची मुलेमाणसे पत्र पावताच किलोकिल्यांस बंदोबस्ताने रवाना करणे. आधी काम हे करणे. कोणाची भीड न धरिता रवानगी करून कोणास कोठे पाठविली याचा जाबता लेहून पाठवणे म्हणौन आज्ञा. त्यास आज्ञेप्रो रवानगी करून जाबता नावानसीवार पाठविला आहे त्याजवरून विदित होईल. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶Naro Appaji was ordered to put into confinement the relatives and retinue of all the accomplices of Raghunathrao. He reports having executed the orders.

No. 66] [21-12-1774

पौ छ २४ सवाल खमस सबैन.

श्रीगणपति

राजश्री नारो आपाजी

स्वामी गोसावीं यांस

विनंति उपरी तुम्हीं छ १६ सवालचे मध्यरात्रीचें पत्र साष्टीचें मजकुराचें पाठविलें ते पावलें. आरमार व राऊत व हशम लोक व गाडदी यांचे रवानगीचा मजकूर व साष्टीतील मोर्चेबंदीची बातमी आली त्याचा मजकूर लिहिला तो सविस्तर कलला. उपराला करून शत्रूचे पारपत्य करावें येतदविषईं तुमची तरतूद चांगलीच आहे. तिकडील बातमी राखोन वर्तमान येईल तें वरचेवर लिहून पाठवीत जाणें. जाणिजे छ १७ सवाल सुाा खमस सबैन मया व अलफ हे विनंति.

¶Naro Appaji's promptness in sending reinforcements for the defence of Salsette is commended.

No. 67] [22-12-1774

श्री.

राजमान्य राजश्री जनार्दन रायाजी

दिा राजश्री गोपाल नाईक तांबवेकर गोा यासीं

सेवक माधवराव नारायण प्रधान नमस्कार. सुाा खमस सबैन मया व अलफ. मुंबईकर इंग्रेज साष्टीस येऊन मोर्चेबंदी करीत आहे, त्यास मदत सुरतेहून येणार; सबब सुरतेचे बंदीविसी राजश्री नारो आनंदराव यास पत्र सादर केले आहे; तर तुम्ही फौजसुधा व ते सरकारचे फौजेसुधा जाऊन सुरतेजवळ उतरोन बाहेरील रस्त वगैरे शहरांत जात असेल ते मना करणें. कदाचित तुम्ही तापी उतरोन गेला असेला तऱ्ही मागे फिरोन येऊन पत्र पावतांच सुरतेची बंदी करणे. जाणिजे छ १८ सवाल आज्ञा प्रमाण.

¶*The Peshwa orders Janardan Rayaji to help Naro Anandrao in effecting a blockade of the English at Surat.*

No. 68] [22-12-1774

पौ छ २० सवाल सन
खमस सबैन दीड प्रहर
दिवस सायंकाल

श्री

श्रीमंत राजश्री पंत प्रधान

स्वामीचे शेवेसी

विनंती सेवक आनंदराव राम चरणावरी मस्तक ठेऊन साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. ताा छ १८ माहे सवालपावेतों स्वामीचे कृपावलोकनेकरून येथास्थित असे विशेष. इंग्रेजानी काल मारगिरी केली त्याप्रोा आज फारच केली. लादणीचे बुरूज व फांजा लेश केल्या, तथाप कोटकरी व सुभेकरी लोक किल्यांत आहेत ते काही हिमत सोडीत नाही. वसईकर वगैरे लोक कालच्या पत्रीं बारा तेरासे माणून लिा होते. चौकस करितां दिडीबाद माणूस आहे, त्याच्या वस्तु मोर्च्यावर आजपावेतों घालविलें नाहीं. आज लस्कर व गाडदी कलवियास प्रात:कालच्या दीढा प्रहरा दिवसास कलवियांस आले. राजश्री आपाजीपंत फौज घेऊन कलवियास आले, त्यांस जाधवराव येथील मोड खाऊन गेले ते भेटले. यास्तव ते म्हणतात की आलीकड शाहाणा माणूस पाठऊ व चौकस करून मग

येऊं ; येथें तर कांही बाकी राहिली नाही. फांजा साफ पडल्या. आम्ही रात्रौ पेश्या भरणार, नालिसी लेहवत नाहीं. वसईकर वगैर हजार आहा ते त्याणी गनीम वोढून घ्यावा तेहि घेत नाही. असो, पुण्य धण्याचें आहे. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना. गुरुवार दिवस घटका संध्याकाल ४

¶*Anandrao Ram describes a severe artillery fire by, the English which resulted in razing to the ground all the fort-walls.*

No. 69] [*22-12-1774*]

पौ छ २६ सवाल सुा खमस
सबैन मार्गसिर्ष मास हा महमद
रफी साडणीस्वार

श्री

राजश्री नारो आपाजी स्वामी गोसावी यास

विनंति उपरी तुम्ही छ १२ सवालचे पत्र पाठविले ते छ १८ मिनहूस थालनेरचे मुक्कामी पावले. इंग्रज साष्टीस येऊन लडाई सुरू जाली म्हणोन लिहिले ते कलले. राजश्री विसाजी कृष्ण याची रवानगी कोकणांत केली म्हणोन लिहिले ते कलले. उत्तम केले. महादेवाजवल शाहाजी भोसले वगैरे फौज जाली असेल तेथून आणून कोकणांत रवाना करणे. सदरहू फौज आणून विसाजी कृष्ण याजकडे पाठविणें. सास्टी वसई येथें निकडीचे काम पडेल त्या ठिकाणीं विसाजीपंतीं मदत करावी याप्रमाणे त्यास वरचेवर लिहीत जाणे. काही येथें तापीपार मुक्काम जाहाला. येथून बांब्याचे लोरखेडे बारा कोस आहे ते व्यावयास सरकारची फौज व नबाबाकडील फौज गाडदी तोफखाना रवाना केली आहे. ते काम होई तो तेथें दोन तीन मुक्काम आहेत. ते काम जाहालियावरी पुढें दरमजल जाऊन. दादा नर्मदापार गेले त्याचे पाठीमागें सरदार गेले. मागाहून हरिपंत थवसा मिळून गेले. रेवातीरास पावले. पुढें जातील. दादा सुज्यादौलाकडे फार करून जातीलसे दिसते. तिकडे गेलियानें कामच जाहाले. राजश्री विसाजी केशव याची रवानगी केली. परभारे त्रिंबकाकडून वसईस जातील. दादा लांब जातील अथवा कांहीं एक ठराव होईल तो पंधरा दिवसांत निदान एक महिन्यांत इकडील जाबसाल उरकोन फडशात येईल. रवाना छ १८ सवाल बहुत काय लिहिणें हे विनंति.+

¶*Sakharam Bapu recognises the work done by Naro Appaji in sending reinforcements to Salsette under Visaji Krishna. He communicates to the addressee the movements of Raghoba.*

+ पत्र सखाराम बापूचें, स्वारींतून पुण्यास नारो आपाजी तुळसीबागवाले यांस.

No. 70] [22-12-1774.

नक्कल

श्री

श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान स्वामींचे सेवेसी

विनंती. सेवक आनंदराव राम, चरणावरी मस्तक ठेऊन साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. तागायत छ १८ माहे सवालपावेतों स्वामींचे कृपावलोकने करून यथास्थित असें विशेष. इंग्रजांनीं काल मारगिरी केली, त्याप्रमाणें आज फारच केली. लादणीचे बुरूज व फांजा लेश केल्या. तथांप कोटकरी व सुभेकरी लोक क़िल्ल्यांत आहेत ते कांहीं हिंमत सोडीत नाहीं(त). वसईकर वगैरे लोक कालच्या पत्रीं बारातेरासें माणूस लिहिलें होतें, चौकसीकरितां दिढीबंद माणूस आहे. त्याच्या वस्तू मोर्च्यांवर आजपावेतों घालवलें नाहीं. आज लष्कर व गाडदी केळवियास प्रात:काळच्या दिढा प्रहरा दिवसास केळवियास आले. राजश्री आपाजीपंत फौज घेऊन केळवीयास आले. त्यास जाधवराव येथील मोड खाऊन गेले ते भेटले, यास्तव ते म्हणतात कीं, आलीकडे शाहाणा माणूस पाठऊन चौकस करून मग येऊं. येथें तर कांहीं बाकी राहिली नाहीं. फाजा साफ पडल्या. * * * रात्रौ पेव्या भरणार. नालीसी लेहवत नाहीं. वसईकर वगैरे हजर आहेत. त्यांणीं गनीम वोढून घ्यावा, तेहि घेत नाहीं. असो. पुण्य धन्याचें आहे. शेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना. गुरुवार दिवस घटका संध्याकाळ.

¶*Anandrao Ram reports the miserable plight of the defences and complains against the relief party not acting vigorously.*

No. 71] [22-12-1774

पौ छ २३ सवाल सुा
खमस मार्गसीर्ष मास

श्री

राजश्री नारो आपाजी स्वामीचे यासी

विनंती उपरी. तुम्ही पत्रे छ ११ सवालची पाठविली ती छ १९ मिा पावली इंग्रज मुवईकर साष्टीस आला, येविसीचा मजकूर सविस्तर लिहिला तो * * * व कोकणचे बातमीची पत्रे पाठविली ती पावली. त्यातील मजकूर विदित जाहाला. राजश्री विसाजी कृष्ण यास फौजसुधा कोकणात रवाना करितो व

तट.

हशम लोक व गाडदी पाठवितो म्हणोन लिा ते कलले. त्यास येविसीचे मजकुराची दुसरी पत्रे छ १२ सवालची आली, त्यात मजकूर लडाई सुरू जाहाली म्हणौन लिहिलेत, त्याचा जाब आज छ १८ सवाली साडणीस्वाराबा। लेहून जलद तुम्हाकडे पाठविला आहे, त्याप्रमाणे फोज व लोक रवाना सत्वर करणें. जाणिजे छ १८ सवाल सुा। खमस सबैन मया व आलफ हे+ विनती.

¶*Naro Appaji is asked to send men immediately to Salsette.*

No. 72] [*23-12-1774*

नकल

पो छ २० सवाल सुा। खमस
सबैन तीन प्रहर दिवस

श्री

श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान
स्वामींचे सेवेसी

विनंती सेवक आनंदराव राम, चरणावरी मस्तक ठेऊन साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. तागाईत छ १९ सवाल, भृगुवार, दिवस तीन प्रहर. काल रात्रीं गाडदी खाडीअलीकडे उतरले. वसईकर वगैरे लोक देखील आंगरे हशमी माणूस येकत्र होऊन आले. प्रात:काळच्या प्रहर सा घटका दिवसास इंग्रजावर चलोन घेतले. गाडदी दोनशें होते, ते मात्र झुंजले. मराठे लोक तमाम पळाले. गाड्यानें झुंझावयाची कमी न केली; वरकड हरिभक्त पळोन गेले, ते कोसभर गेले. तमासा द्रिष्टीनें पाहिला. कांहीं कोटकरी बाहेर घालवावें. चिलखतांत (?) गेले, तों आमचे लोक छीटपीट होऊन गेले, या प्रकारचें वर्तमान. राजश्री विसाजीपंत येतात म्हणोन सरकारच्या पत्रांत आज्ञा जाहाली. येतां राजश्री आपाजीपंत आले, ते कांहीं खाडीअलीकडे उतरत नाहीं. कोटांतील तर विचार कोटांतील मजकूर तरी बुरूज व सफेली पाडली. भुईबराबर केली. याउपर हल्ला करावयास गुंता नाही. कोटांतील लोक मनस्वी कमी न करितात. येक मुठीचे माणूस नाहीं. कोणता प्रकार करावा? साष्टीसारखी जागा. आज अकरा दिवस स्वामी पृथ्वीपति, राऊतास जरूर असते तर घोडी उपलाणी बसून येते तरी कामास येते. व हटावर यावें तें येत नाहीं. गोविंद गंगाधर व गोविंद हरि व बाळाजी माहादेव त्यांजवळ बसून प्रार्थना करितात, तथाप येत नाहीं. जागा

+ पत्र सखाराम बापूचें,

राखूं म्हणोन हिंमत होती व आहे; परंतु भितांडें पडली यास उपाय काय ! गनीम थोडा असतां, त्यास मारवत नाहीं. हें पत्र शतपत्रांचें जागां लिहिलें असे. आमरणपर्यंत धीर आहे. सेवेसी कलावें सेवेसी श्रुत होये हें विज्ञापना.

¶*Anandrao Ram describes an action between the two forces—the English and a relief party that crossed over. He regrets the lack of spirit shown by the Maratha troops.*

No. 73] [*23-12-1774*

पौ छ २३ सवाल च्यार
घटका दिवस सकालचा
सा। खमस मार्गसीर्ष.

श्री

राजश्री नारोपंत नाना स्वामीचे सेवेसी.

विनंती उपरी. राजश्री राघोजी आंगरे यास साष्टीकडे इंग्रेजाचे पारपत्यास यावेयाविसी व धुलपास वसईच्या बारियावरी येऊन इंग्रेजाचे पारपत्य करणें म्हणून व वसई साष्टी वगैरे बंदरकिनारीयाच्या किल्याचे हवालदारास खबरदारीनें राहावयाविसी येकून लखोटे ११ आकरा येथून डाकेच्या जासुदाबरोबर रवाना केले आहेत. हे तेथे पावतेक्षणी ज्याचे त्याजकडे जासूदजोड्यासमागमे जलदीनें रवाना करणे. करोलाची पथके पांच सासे राऊत व आठसे दुसरे असे दीड हजार येका दोहो दिवसी रवाना करतो. रा। छ १९ सवाल हे विनंती.

¶*Naropant Nana is asked to forward the letters and communications addressed to Raghoji Angria, Dhulap and Havaldars of coastal forts asking them to mobilise forces and to send them against the English.*

No. 74] [*23-12-1774*

पौ छ १९ सवाल
सुा खमस सबैन मार्गसीरष
तीन प्रहर दिवस

श्रीगणपति

राजश्रिया विराजित राजमान्य
राजश्री नारोपंत नाना स्वामीचे शेवेसी

पो। पुरुषोतम कृष्ण साष्टांग नमस्कार विनंती उपरी. येथील कुशल ता। छ १९ सवाल जाणून स्वकीये कुशल लिहीत जावे विशेष. आपण पत्र पाठविले ते पावले. गंगाधर अनंत पथकसुधा साष्टीस जावयास रवाना केले. त्यास

तिकडे जावयाविसी ताकीद केली; परंतु त्यांचे लोक आवघे जमा जाले नाहीत, याजकरितां यांचे जाणे तिकडे होत नाही. यास्तव मारनिलेस पुरंधरास पाठविले आहेत; तरी यासी पुरंधरी ठेऊन घेऊन पागा दिा मानसिंग खलाटे यासी निसबतीचे सिलेदार सुधा पाठऊन द्यावे. साष्टीस जाऊन इंग्रज उधलून दिल्यावर लवकरच येतील. खलाट्याविसी तीन पत्रे लिहिली. याउपरी मर्जीस येईल ते करावे म्हणौन तुम्ही लिहिले ते सविस्तर कलले. ऐशास गंगाधर अनंत यांचे लोक सारे जमा जाले नाही म्हणून माघारे पाठविले म्हणून लिहिले. त्यास पुणियांतील राऊत झाडून खाली रवाना जाले असतील. तेव्हा यांस तेथे पुण्यांत ठेवावयाचे होते, म्हणजे यांचे लोकहि जमा व्हावयाची सोय होती. यास्तव त्यांस पुण्यातच ठेवावयाचे क(रावे). मानसिंग खलाटे यासी पाठवावयाविसी तीन पत्रे पाठविली म्हणौन लिहिले. त्यास येथे राउताचा भरणा आहे तो तुम्हास ठाऊकच आहे. तशांत दोन पथके दीडशाची तुमचे लिहिल्यावरून रा केली. इकडे या तोंडावर राजश्री विसाजीपंत यांस फौजसुधां श्रीमंतानी नेमले होते. त्यास साष्टीचे निकडीमुले तिकडे गेले. इकडील लत्यास नावाचा माणूस अथवा फौज अगदीच नाही. येथ पुरंधरास कोणी खलाटे यासिवाय आणखी येक दोन माणूस चांगले असते तर यांची रवानगी केली असती. ज्यापक्षीं विसाजीपंत दादाच फौजसुधा ति(कडे) जातात तेव्हां त्यांपेक्षां मानसिंग खलाटे अधिक नाही. त्याजकडील फौजेत दोन तीन पथके नामीच आहेत. आम्ही लिहीत असतां खलाटेयांस पाठवीत नाहीं, इतकेच आपले चितांत येत असेल तर इकडील संधान आम्हास रक्षून राहावे लागते हेहि आपले चितांत असावे. बहुत काये लिहिणे, लोभ करावा हे विनंती.

¶*Purushottam Krishna explains to Naro Appaji as to why he could not spare Mansing Khalate and send him to Salsette. He was required—he says—for the protection of Purandar as Visaji Krishna had already left for Salsette.*

No. 75] [*23-12-1774*

पौ छ २३ सवाल सन

खमस सबैन

श्री

सेवेसी नारो आपाजी कृतानेक सां नमस्कार विज्ञापना. येथील वर्तमान ताा छ १९ सवालपावेतो येथास्थित असे विशेष. साष्टीहून छ १७ सवालचे पत्र आले ते पाठविले आहे. केवल निकडीचे पत्र येताच कुमक पोहचवावयाविसी

धुळपास व राजश्री राघोजी आंगरे यास येण्याविसी तीन च्यार पत्रे या वेलाखालती खिजमतगार बा। देऊन येण्याविसी गेलीच आहेत. आजहि आणखी पत्रे निकडीने येण्याविसी गेली आहेत. हुजूरची कुमक काल छ १८ सवालापवेतो बापूजी हरि व दादोपंत गडबोले याजबा। पाईचे लोक रवाना केले ते पावलेच असतील; व फौज राजश्री विसाजी कृष्ण याजकडील आपाजी गोविंद मा।रनिलेचे घेऊन सातसे पावेतो राऊत पुढे गेले. तेहि कालच दाखल जाहाले असतील. मागाहून विसाजीपंत आजच घाटमाथा खंडाल्यास गेले. बा। पाच साहासे राऊत आहेत. दर मजल जात आहेत. राजश्री शाहजी भोसले यांजकडील पथक पंढरपुराकडे होते त्यास आणावयास दोन सांडणीस्वार पाठविले आहेत. त्याचे पत्र आले. तेथून निघाले. येत आहेत. येथे येताच रवाना पुढे करितो. पूर्वीच्या लिहिल्यावरून स्वामीनी फौज व गाडदी साष्टीकडे रवाना केलेच असतील. राजश्री विसाजीपंत लेले यास पत्रे वसईहून आली ती दोन लखोटे पाठविले आहेत. त्यास पावते करावयास आज्ञा करावी. वसईहून लोक व सामान सरंजाम वरचेवर बहुतच पाठवितात. येविसी आनंदराव याणी लिहिले आहे. पत्रे दिनचर्येचे वर्तमान रोजचे रोज लिहितो; परंतु आद्यापि उतर येत नाही. दाहा दिवस पत्रे जातात; परंतु या मजकुराचे उतर आद्यापि येत नाही. डाके बा। पत्रे साहा सात पाठविली व मुजरद तारखेच्या जोड्याकरून च्यार पत्रे पाठविली. दिवसांत दोन दोन पत्रे असीहि तीन वेला पाठविली. उतर वरचेवर द्यावयासी आज्ञा जाली पाहिजे; व पुढे करावयाचे कसे, तेहि आज्ञा वरचेवर आलियाने पुढे समजून करतां येईल. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Naro Appaji reports what arrangements he had made to send reinforcements to Salsette from several quarters.*

No. 76] [*23-12-1774*

पौ छ २७ सवाल
प्रात:काल खमस

श्री

श्रीमंत राजश्री पंत
प्रधान साहेबाचे सेवेसी

आज्ञाधारक जानोजी धुळप मुकाम जंजिरे विजयदुर्ग चरणावरी मस्तक ठेऊन दंडवत विज्ञापना. ता। छ १९ सवालपावेतो सेवकाचे व अरमारचे वर्तमान येथास्थित असे विशेष. छ ११ सवालचे आज्ञापत्र सादर जाहाले, तेथे आज्ञा

कीं गोव्याकडील शह राखोन काही अरमार साष्टीचे कुमकेस रवाना करणें म्हणोन. त्यास साष्टीची बातमी येतां दोन पाल व तीन गुराब व पांच गलबते देऊन तीर्थस्वरूप राजश्री कृष्णाजी धुलप याची रवानगी केली आहे. सेवक गोव्याची बातमी राखून तीन पाल व पाच गलबतानसी जंजिरे मजकुरी आहों. जिकडे फिरंगी जाईल त्याचे पिछावर जाऊन, शत्रूस तंबी पोंहचवावी हे मानस सेवकाचे आहे. धण्याचे पुण्येकरून सेवकाचे मनोरथ सिधीस जातील ते खरें. सेवेसी श्रुत होये हे+ विज्ञापना.

¶*Janoji Dhulap, as instructed by the Peshwa, sends a portion of his fleet to Salsette under Krishnaji Dhulap and himself watches the movements of the Portuguese fleet coming from Goa.*

No. 77] [*23-12-1774*

नकल

श्री

राजश्रिया विराजित राजमान्य
राजश्री वासुदेवपंत स्वामी गोसावी
यासी

पो॥ माधवराव नारायण प्रधान नमस्कार विनंती उपरी. येथाल कुशल जाणौन स्वकीये लिहीत जावे विशेष. साष्टीस इंग्रज येऊ लागला आहे. तेथें कुमक मातबर पोहचली पाहिजे, याजकरिता हुजुरून फौज व गाडदी व लोक रवाना केलेच आहेत; परंतु याहूनहि भरणा लोकांचा असावा. त्यास आपल्याजवळ माणूस जमा आहे म्हणौन हुजूर विदित जाहाले. त्याजवरून राजश्री सदासिव रघुनाथ खांडीलकर यास बोलाऊन आणून सांगितले, की तुम्हीं पंतास लिहून पाठऊन, माणूस जमा असेल ते सरकारकाम उत्पन्न जाहाले आहे तेथे पोहचावणे म्हणौन सांगितल्यावर, मारनिलेनी विनंती केली की, या समयात आपले यजमान सरकारचे पेचात, व मीहि राजश्री सखारामपंत व नाना फडणीस याजवळ करार केला आहे की, याचे कारभारात आपण सरकारआज्ञेसिवाय सिरणार नाही, असी शपत केली आहे, तेव्हा कसे करावे? त्यावरून सर्व अर्थ येकीकडे ठेऊन, सरकारातून मारनिलेस आज्ञा केली, की सरकारातूनहि पत्रे लिहितो व तुम्ही त्याचे खातरजमेविसी आपले पत्र लिहून त्याची निशा करून जलदीने लोक साष्टीस जाऊन पोहचत ते करणे. त्यावरून लोकाचे खर्चाविसी

+ हे विज्ञापना हीं अक्षरें बाळबोध वळणाचीं असून तीं जानोजी धुलपाचे हातचीं असावीत.

मारनिलेनी विनंती केली. त्यावरून पाच हजार रुो तूर्त मारनिलेकडे देऊन, हे पत्र आपणास लिहिले असे. तरी पत्र पावताच लोक साष्टीस जलदीने रवाना करावे. बरोबर च्यार सरदार व कारकून देऊन रवानगी करावी. वरकड आपण कोणेविसी संशय चितात न आणिता तरी हे गोष्ट सर्वथैव नसावी. आपलेहि लक्ष पूर्वीपासून असे नाही. येथूनहि आपणाविसी आणीकसारिखा विचार होणार नाही, येविशी निशा असावी. सविस्तर मारनिले आपणास लिहितील त्याजवरून खातरजमा होईल. लोक तेथे लवकर जाऊन पोहचत ते करावे. तेथे लोकाचे खर्चाविसी चिंता न करावी. सदरहू लिहिल्याअन्वयें येक हजार माणूस, त्यात येक माणूस कमी न करिता रवाना करावे. त्यात फार करून बरकंदाज असावे. व सारांष लोकानी रात्रीचा दिवस करून जाऊन पोहचावे. तरच निकडच्या कामावर पडतील. रा छ १९ सवाल सुा खमस सबैन मया व अलफ. बहुत काय लिहिणे हे विनंती.

¶*The Peshwa asks Vasudeopant to send one thousand men to Salsette without any delay and assures him that arrangements for their remuneration have been already made.*

No. 78] [*23-12-1774*

श्री

पुरवणी श्रीमंत राजश्री नाना स्वामीचे शेवेसी

विज्ञापना भवानजी घारे दिमत सटवाजी नाईक खासबारदार हा आज भृगुवारीं संध्याकाली च्यार घटिका रात्रीस साष्टीहून कल्याणास आला. त्याणे वर्तमान सांगितले कीं मौजे माजिवडे किल्याचे उतरेस आहे, तेथे राजश्री गोविंदपंत हशमनीस व लोक (वस)ईकर लोक होते. त्यांजवर इंग्रेजाकडील लोकांनी येऊन घातलें. प्रातःकालचे सा घटिका दिवसास मातबर लढाई जाली. आपले लोकानी काढा काढिला.[१] राऊत देखील पलाले. गनिमानी किला चहूकडून वेढिला आहे. लढाई द्यावयास नांवाचा माणूस मातबर कोणी नाहीं. या समई मदत त्वरेने जालियास उतम आहे; तरी दोन तीन हजार लोक व राऊत दोन हजार, त्यांत दोन तीन सरदार मातबर नांवाचे जलदीने रवाना केल्यास किला राहील. दिरंग लागल्यास किला जातो. गनिमानी चहूकडून वेढिलें. तरी देखील बंद जाल्या. किरकोल मदत जावयाची राहिली. भारी भरणा व खासा धणी आल्यास नेट देऊन जातील. अथःपर उपेक्षा जाल्यास किल्यास अपाये होईल. जासुदानी

---

१. निघून गेले.

रविवारी पाहाटेस तोफेचे वेळेस आपणाजवळ पावावे याप्रमाणे येथे करार केला आहे. मुदतीस पावल्यास बक्षीस द्यावयाची आज्ञा केली पाहिजे. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापि.

¶*The letter forwards the report of an eye-witness Bhavanji Ghare who declared that Salsette stood in the danger of being lost if not immediately relieved. It also refers to the action near Majiwde.*

No. 79] [*23-12-1774*

श्री

राजश्री आनंदराव धुलप

गोसावी यासी

अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राजमान्य श्री माधवराव नारायण प्रधान आसीर्वाद. सुा खमस सबैन मया व आलफ. आजपर्यंत इंग्रजाचा सलूख होता. हाली त्याणे दगाबाजी करून साष्टीस मोर्चे लाविले; सबब बिघाड कर्णे प्राप्त जाहाला. सबब इंग्रजाचे कौलाची तरांडी असतील त्यास उपद्रव लाऊ नये याजप्रा तह आहे, त्यास तो कौल आता मानू नये. त्याचे कौलाची तरांडी जी सापडतील ती जफ्त करून मालमालियेत सरकारात घ्यावी, येविसी स्वारी सिकारी करून तरांडी धरून आणावी. साष्टीस लागला आहे. त्याजवर उपराला करून पारपत्य करणे. जाणीजे छ १९ सवाल बहुत काय लिहिणे.

¶*The Peshwa orders Anandrao Dhulap to capture English vessels as hostilities have been declared with them.*

No. 80] [*23-12-1774*

पौ छ १९ सवाल सन
खमस सबैन तीन प्रहर
दिवस.

श्री

सेवेसी विसाजी कृष्णाजी सां नमस्कार विनंती. आपण चिठी पाे ते पावली. आज तुम्ही खडकाले येथे राहाणार म्हणौन ऐकिले. यैशास साष्टीहून राजश्री आनंदराव राम याचे पत्र जलदीचे आले. यैशास आपण लौकर घाटमाथा जावे, उदईक पुढे जावे, म्हणौन चिठी आज प्रहर दिवसास आली. यैशास आपण आज्ञा केली होती जे, दोन मुा घाटमाथा करोन जरीपटका

आल्याउपरी घाट उतरणें म्हणौन आज्ञा होती. यैशास घाटमाथा मुकाम करावे तरी तेथे दाणावैरण सामान दोन मुकामास पुरणार नाही. याअर्थी आज मधी राहावे, उद्या घाटमाथा जावे, परवा रविवारी घाट उतरून जावे यैसी योजना होती; परंतु चिठी येताच पुढे बिनीस लोक गेले आहेत, त्यास सांडणीस्वार याजबा। चिठी पा। आहे. लस्कर उतरले असले तरी फिरोन लादून घाटमाथा जाणे म्हणौन जलद चिठी पा। आहे. सारांश आज घाटमाथां खंडाले येथे जातो. उदईक शनवारी घाट उतरून खोपवलीस जातो. आपले आज्ञे-सिवाये आम्हास दुसरा अर्थ नाही. दोन च्यार रोजामध्ये जाऊन पोहो(च)तो. श्रीमंताच्या प्रतापे चिंता न करावी. आपण राऊत प्यादे गारदी वगैरे सरंजाम पाठऊन द्यावयाची तरतूद असावी. रविवारी बारवईस राहू. इंदुवारी तलोज्यास जाऊ. रा। रामरावजी येथे आले. भेट जाहाली. त्यास पुढे कल्या(णा)स रवाना केले. नेरलकर मामलेदार यासी लौकर पाठवावे. आणखी कोणी मामले-दार कोकणपटीचे असतील त्यास पाठऊन द्यावे. तलोज्याहून साष्टी सातआठ कोस आहे, कल्याण साहा कोस आहे. तलोज्यास गेल्याउपरी रा। आनंदराव राम यास लिहून पाठऊ. जसजसा विचार होये करणे तो करून ज्या जागा फौज नेणे तेथे नेऊ. आगोधर फौज पुढे पा। दिली आहे. त्याचा बोभाट आला जे, दाणावैरण वगैरे देसचा जिनस आगदी मिलत नाहीं. यैशास वैरण तो बरी वाईट गरज होईल; परंतु दाण्याखा। ठीक नाहीं. याजकरिता चारण वगैरे वाणी यास ताकीद होऊन दाणा वगैरे जिनस याची बेगमी व्हावी. दाण्याखा। फौज घाबरी होईल. याजकरिता तरतूद करावी. घोड्याचा दाणा मिलत नाही, याजकरिता चारण वाणी यास ताकीद करून, बैल भरून दोन च्यार हजार बैल हरभर बाजरी भरून येकदोन खेप आल्यान गरज होईल. या कामास कारकून माणसे दस्तके ढालाईत देऊन बैल भरून बोरघाट उतरून द्यावे. तोफखानिया-कडील माहादाजीपंत रानडे याजबराबर सरंजाम देऊन पाठवाल, त्यास गोलंदाज, दरयावरदी, खलासी व जंबुवरे व कोतवाल गाडे पाच साहा पाठवावे. तोफखा-नियात गाडे तयार आहेत ते भाडियाचे बैल लाऊन पाठऊन द्यावे. तोफा वसईहून येतील त्यास हे गाडे कामास येतील. गाडा नवा लौकर होणार नाही याजकरितां जलद पाठवावे. आम्ही जलद जाऊन पोहोचतो. रा। सुक्रवार दाहा घटका दिवस तलेगाव तलावरून रवाना. बहुत काये लिहिणे हे विनंती.

¶*Visaji Krishna proceeding to the relief of Salsette reports his marches to Nana Fadnis.*

5824

No. 81] [24-12-1774

श्री

राजश्री माधो नाना सेठ कादार पो आमोद गो यांसी. श्री माधवराव नारायण प्रधान आसीर्वाद. सुा खमस सबैन मया व अलफ. इंगरेजी व सुरतकर मोगल याणी सरकारचे तहांत अंतर करून गैरराहा वर्तणूक करूं लागले. सबब शहर सुरत येथील बंदी वगैरे बंदोबस्त करावयास राजश्री नारो अनंदराव व बहिरो रघुनाथ यांसी आज्ञा केली असे. तरी पो मजकुरीहून खाड्यांतून जळमार्गे वगैरे हरयक जिनस शहरांत जातो तो, बंदी आहे तोपर्यंत जाऊं न देणें. प्रो मारी ताकीद करणें. जाणिजे छ २० सवाल आज्ञा प्रमाण.

¶*The Peshwa puts a ban on articles going to and from Surat on account of the relations with the English having been broken.*

No. 82] [24-12-1774

पौ छ २२ सवाल इंदूवार
सायंकाळ अस्तमान

श्री

सेवेसी गोविंद गंगाधर व बाळाजी माहादेव मुा परसीक चरणावरी मस्तक ठेऊन सा नमस्कार विज्ञापना. ता छ २० सवाल अवसीची च्यार घटका रात्रपर्यंत वर्तमान यथास्थित असे. विशेष. किलेयाचे दक्षणेस दर्याबुर्जाचे पश्चमेस कोनास इंग्रजाचे मारगिरीमुळे तट कोसळून चरात पडिला. तटाची दुशालेस मातीची भरणी होती ते चरात पडोन चर भरोन गेला. धसास वाटेसारिखे जाले. काल्चे रात्रीस हला करावयास तीन वेळा लगट केला; परंतु बरकंदाजांचा भरणा चांगला होता यामुळे हला ठरोन दिल्हा नाही. तटावर इंग्रजाचे मारगिरी-मुळे आपले माणूस फिरक होऊ देत नाही, यामुळे गनीम तटाखाली बेशक हिंडतो. आजच चरावर मांडव कामसाच्या बोधी व वाळूचे थैले भरून चरानजीक आणले आहेत. आज रात्रौ हला करणार म्हणौन राजश्री आपाजीपंत व जाधवराव यास फार निकडीने सांगितलें व खाडीच्या खोच्या येक दोन चिखलाच्या होत्या त्या पेंढा वाळून मार्ग केला; तत्राप उतरले नाहीत. कोटातील लोक मारगिरीने व जागरानें जेर जाले. रात्रीचा प्रसंग, भरणा लोकाचा बरखंदाजाचा असला पाहिजे. याजकरिता रा राम सावंत जुनरकर खासा व पनास माणूस व रघ सावंत हुजूरचे च्यालीस व बदनसिंग नव आसामी व गणेश भास्कर वगैरा वसईकर पनास पाऊणसे माणूस चांगले मर्दानें निवडून कोटचा उभारणा केला

आहे. स्वामींचे पुण्यप्रतापेंकरून हला जाहल्यास मारून काढतील. हुजूरचीं ताकीदपत्रे आपाजीपंतास व जाधवराव यास अस्तमानी आली·ती घेऊन त्याजकडे गेलो. हल्याचे वर्तमानहि सांगितले. रात्रीची घोडी निभऊन नेतो ऐसे सांगितले असता उतरले नाही. प्रातःकाली उतरो म्हणोन म्हणतात. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Govind Gangadhar and Balaji Mahadev report from Parsik the demolition of the wall of Salsette and the extremity to which the inmates have been reduced.*

No. 83] [*24-12-1774*

पो छ २४ सवाल सन
खमस

श्री

सेवेसी नारो आपाजी कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. येथील वर्तमान तागाईत छ २० सवालपावेतों येथास्थित असें विशेष. साष्टीहून छ १८ सवालचीं पत्रें सायंकालचीं आलीं तीं पाठविलीं आहेत, त्यांजवरून तेथील मजकूर कळों येईल. कुमक येथून राऊत व लोक रवानगी दररोज होत आहे. येथून आज दाहा दिवस जाहाले दररोज पत्रें पाठवितों, अद्याप उत्तर येत नाहीं. याउपरी पत्र येतांच उत्तर पाठ्वावयाची

[अर्धा बंद तुटून नाहींसा झाला.]

तरून गेले त्यांस लिहिलें आहे. याउपरी जातील. आंगरे धुळपाची वाट पाहात राह(तात), तेव्हां धुळपाचें येणें दिवसगतीवर पडेल. याजकरितां त्यास दुसरियानें खिजमतगार बाा कागद पाठविले. पहिलींहि तीन पत्रें गेलीं, याउपरी तेहि जातील व हशमी माणूसहि जमा जालें व आणखींहि जातील. गडोगडचेंहि रवाना करविलें. त्यांपैकीं कांहीं गेलें. राहिलें तेंहि जाईल. विसाजी कृष्ण आजपासून तिसरें दिवशीं जातील. मागील पुढील फौज जमावत जातात, त्यांस फारच निकडीचें लिहिणें लिहिलें आहे, याउपरी राहाणार नाहींत. गाडदी माणूस या समयीं नाहींत. आग्नीवर जावयास ते बरे. असो. स्वामीच्या प्रतापें पारपत्य होईल हें विज्ञापना.

¶*Naro Appaji makes arrangements to send forces to Salsette. He asks Dhulap, Angria and Visaji Krishna to proceed thither.*

No. 84] [24-12-1774

पौ छ २२ सवाल सन
खमस सबैन सायंकाल

श्री

सेवेसी गोविंद गंगाधर व बालाजी महादेव चरणावरी मस्तक ठेऊन सां नमस्कार विज्ञापना. ताा छ २० सवाल दोन प्रहरपर्यंत वर्तमान यथास्थित असे विशेष. वसईहून पत्र राजश्री अंताजी सिवदेव यास आले की, वसईस अरमार लोक गनिमांचे आले. खुसकीस अद्याप उतरला नाही. आज उतरेलसा दिसतो. तीन तराडी बाऱ्यावर आहेत. लाहान गलबते व मााहगिऱ्या पासेपिरानजीक आल्या. उतरावयाचे विचारांत आहे. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Govind Gangadhar and Balaji Mahadev report the arrival of English ships against Bassein.*

No. 85] [24-12-1774

श्री

राजश्री नारो आपाजी स्वामी गोसावी

विनंती उपरी. शामल जंजिरेकर यास पुत्र जाला; सबब मुलास कंठी मोत्याची पांच सातशें रुपयांत एक देणे, व त्याजकडील गणेशराम व आणखी भले लोकास निरोपसमई सालाबाद वस्त्रे पावतात त्याप्रमाणे सालमजकुरी रुजू पाहून आख देणे. जाणिजे छ २० सवाल सुहूर सन खमस सबैन मया व अलफ हे विनंती.

¶*Sakharam Bapu asks Naro Appaji to present a pearl necklace to the newly born son of the Sidi of Janjira.*

No. 86] [24-12-1774

श्री

अखंडितलक्ष्मीअलंकृत राजमान्य
राजेश्री विठल नारायण कादार
पो देहजबारे गाो यासी

सेवक माधवराव नारायण प्रधान नमस्कार. सुाा खमस सबैन मया व अलफ. इंग्रेज व मोगल सुरतकर हे सरकारचे तहात अंतर करून गैरराहा वर्तणूक करू लागले, यास्तव शहर सुरत येथील बंदी वगैरे बंदोबस्त करावयास राजश्री नारो

आनंतराव व बहिरो रघुनाथ यास आज्ञा केली असे; तरी पो मााराहून खाड्यातून जलमार्गे वगैरे हरयेक जिनस शहरात जातो तो बंदी आहे तोपर्यंत जाऊ न देणे. ताकीद करून खाड्या वगैरे बंद करणे. जाणिजे छ २० सवाल आज्ञा प्रमाण.

¶*Vithal Narayan, Kamavisdar of Dehejbare, is ordered by the Peshwa to render help in effecting blockade of Surat during the period of hostilities.*

No. 87] [*24-12-1774*

पौ छ २९ सवाल सन
खमस सबैन प्रहर रात्र
सायंकाल.

श्री

श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान
स्वामीचे सेवेसी

आज्ञाधारक राणोजी बलकवडे तालुके जयदुर्ग चरणावर मस्तक ठेऊन विज्ञापना. तागायत छ २० माहे सवाल पर्यंत सेवकाचें व तालुके मजकूरचें वर्तमान यथास्थित असे विशेष. छ १४ सवालचें आज्ञा पत्र सादर जाहालें तें छ १९ सवालीं पावलें. तेथें आज्ञा कीं इंग्रेज साष्टीस जाऊन लढाई करीत आहे. त्यास तालुके उंदेरी येथोन गावगना गला व लाकूड फांटे वगैरा जिनस साहुकार मुंबईस विकावयासी नेतील त्यास नेऊं न देणें, व तरी मुंबईस जावयाच्या आसतील त्यां मना करणें, म्हणोन आज्ञा. त्यास आज्ञेप्रमाणे मना करवितो. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Ranoji Balkavade agrees to give effect to the Peshwa's order that no fuel or provision should be sold to the English with whom hostilities were declared.*

No. 88] [*24-12-1774*

श्री

राजश्रिया विराजित राजमान्य राजश्री
आपाजी गणेश स्वामी गोसावी यासी

पो माधवराव नारायण प्रधान नमस्कार विनंती उपरी. येथील कुशल जाणोन स्वकीये कुशल लिाा जाणे विशेष. इंग्रेज व मोगल सुरतकर हे सरकारचे तहात अंतर करून गैरराहा वर्तणूक करू लागले, यास्तव शहर सुरत येथील बंदी वगैरे बंदोबस्तास रा. नारो आनंदराव व बहिरो रघुनाथ यास आज्ञा केली

असे, तरी पो घोगे येथील खाड्यातून जलमार्गे वगैर हरयेक जिनस शहरात जातो तो बंदी आहे तोपर्यंत जाऊ न देणे. ताकीद करून खाड्या वगैर बंद करणें.
* जाणिजे छ २० सवाल सुरु खमस सबैन मयां व अलफ बहुत काय लिा हे विनंति.

¶*The Peshwa orders a blockade of Surat against English trade, a noteworthy procedure accepted by the Marathas during war times.*

No. 89] [24-12-1774

पो छ २४ सवाल सुा खमस सबैन
मार्गसीर्ष प्रात:काल

श्री

श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान स्वामींचे
सेवेसी

विनंती सेवक आनंदराव राम, साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. तागाईत छ २० माहे सवाल कालचें दिनचर्येचें वर्तमान लिहिलेंच आहे. काल भृगुवारीं रात्रौ दक्षणेकडे फौजेस तोफांचे मारगिरीनें दरवाजा सात आठ हात लांब पाडिला. चर भरला. त्यांत रात्रीं इंग्रेजांचे लोकांनीं पेंढा व थैले मातीचे टाकून चर भरावयासी लागला. ते समयीं किल्यांत गरनाला मनस्वी टाकिल्या, व तोफा बेसुमार मारल्या. आंतील लोकांची गडबड वाडिली ती कोठवर ल्याहावी? विठ्ठल भास्कर व मानाजी खानविलकर ते जागां होते. त्यांस कळल्यावर बरकंदाजी करून गनीम उडविला. तीन च्यार हिरिग्या केल्या. आवशीची आंधार रात्र होती. ते समयीं फारच लगट केला, त्यास मारून काढिला. कालची रात्र ऐसी याप्रमाणें गेली. आज प्रात:कालापासून किल्ड्यावर मार बेसुमार मारला. गगनबुरुजाजवल फांज पाडिली. तेथें दुसरा दरवाजा केला. आजची रात्र फार कठिण. श्रीकृपेनें होणें तें होईल. हिंमत धरिली आहे; परंतु राऊतांत सरदार आपाजीपंत पाठविले ते स्वामींनीं दुसरें जाधवरावांचे बंधु पाठविले. त्याचें बोलणें म्हणतात कीं, आम्ही पलीकडे उतरत नाहीं. आमचें धणी काय करील? याचप्रमाणें हशमी लोकांची गत. कोट पडता ना तर आम्ही साच्यार महिने त्याचा हिसाब धरीत नव्हतो. कोट पडतो, कालगत कळत नाहीं. याउपर आंतील माणूस घाबरें जालें. कोठवरी धीर द्यावा? ऐशा गोष्टी लिहिणें प्राप्त जालें. असो. याउपर जो क्षीण (क्षण) जातो तो वर्षायेवढा जातो. राजश्री विसाजीपंत

5829

आज संध्याकालच्या सा घटका दिवसपर्यंत आलें नाहीं. सेवेसी कळावें. कोट व खालचे तोफांची मारगिरी अगदीं बंद जाली. मोर्चे हातधोंड्यावर घातले आहेत. शेवेसी श्रुत व्हावें हे विज्ञापना.

¶*Anandrao Ram reports a night attack against the fort of Salsette by the English and the desperate condition of the defence.*

No. 90] *[25-12-1774*

पौ छ २६ सवाल

प्रात:काल

श्री

राजश्री नारो आपाजी स्वामी गोसावी यांसी

विनंती उपरी. तुम्ही छ १४ सवालचें पत्र पाठविलें तें छ १८ सवालीं पावलें. साष्टीचे बातमीचें पत्र छ १३ सवालचें कल्याणाहून आलें तें पाठविलें तें पावलें. साष्टीचीं घरें इंग्रजांस मोर्चे जाहाले. किल्याभोंवताले इंग्रजाचे लोक बसल्याचा मजकूर लिहिला तो सर्व कळला. साष्टीस जावयास उद्यां विसाजी कृष्ण निघणार. बापूजी हरि याजबराबर गाडदी वगैरें साहाशें माणूस रवाना केलें. त्या सरंजामानें इंग्रजाचें पारपत्य होत नाहीं, यास्तव पांच हजार फौज व दोन हजार गाडदी नवाबाकडील घेऊन रवाना करावे. फिरंगी वसईचें नस्तावर आल्याचें वर्तमान वसईहून आलें आहे म्हणोन लिहिलें ते सविस्तर कळलें. ऐसियास लष्करांतून आपाजी हरि याजबराबर गाडदी वगैरें पाईचें माणूस चांगलें येक हजार व राजश्री शिवाजी विठल हजार राऊतानशी व मोल्हेरीस पांचशें राऊत त्रिंबक लक्ष्मुमण वगैरे होते ते साष्टीस रवाना केले आहेत हे लौकरच जाऊन पोहचतील. हे व विसाजी कृष्ण वगैरे जथलयावर इंग्रजास उधळून देतील. तुम्ही किल्याचे वगैरे माणूस वरचेवर रवाना करणें. नवाबाकडील गाडदी मागोन घ्यावयाची सोय नाहीं व आणखी फौज पाठवावयाची नाहीं. फार करून फौज हरि बल्लाळ याजबराबर पुढें गेली आहे. येथें भरणा थोडाच आहे यास्तव दीड हजारच पाठविले आहेत. आरमारावरील लोक सोय पडल्यास खाली उतरून मोर्चे उधळावयास घ्यावे; नाहीं तर बाहेरून मारगिरी त्याचे आरमारावर करून ताण द्यावा. याअन्वयें सोईस पडेल तसें करवावें. विसाजी कृष्ण व इकडील फौज व माहादेवाकडे भोसले वगैरे जमा होतील ते आणऊन रवाना करावे, म्हणजे पांच हजाराचा भरणा होईल. जाणिजे छ २१ सवाल सा खमस सबैन मया व आलफ हें विनंती.

¶*Naro Appaji is informed by the ministers of fresh contingents being despatched to Salsette to fight against the English.*

No. 91] [25-12-1774

श्री.

अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राजमान्य राजश्री
नारो आनंदराव गोसावी यांसी

सेवक माधवराव नारायण प्रधान नमस्कार. सुा खमस सबैन मया व अलफ. इंग्रज मुंबईकर व मोगल सुरतकर याणी सरकारचे तहांत अंतर करून गैरराहा वर्तोन् साष्टीस मोर्चेबंदी केली आहे. त्याविसी शहर सुरत वगैरे येथील बंदोबस्ताची कलमें :

इंग्रज व मोगल यास तिकडे पायबंद जरूर पोचला पाहिजे. यास्तव गायकवाड याची फौज तुम्हाजवल आहे त्यासुधां सुरतेजवल राहाणें. कदाचित गायकवाड याची फौज नसली तरी सरकारची फौज तुम्हाजवल आहे व पावप्यादे नवे ठेवाल याणेच बंदोबस्त होईल. गुंता नाही. आधी हा बंदोबस्त करणें. कलम १.

सुरतेबाहेर माहालात मोगलाचा अमल आहे त्याची जफ्ती करून ऐवज वसूल घेणें. येविसी कमावीसदारांस व राजश्री फतेसिंग गायकवाड यांस आलाहिदा पत्रें सादर केली आहेत. तरी तुम्ही सदरहूप्रों करणें. कलम १.

शहरात जंबूसर व आमोद व घोगें वगैरे खाड्यांतून ज्यलमार्गें जिनस येतो; त्यास, बंदरांस कारकून व प्यादे पाठऊन खाड्या बंद करणें. कलम १.

शहरांत सरकार चौथाईचा अमल आहे, तो इंग्रज व मोगल याणी

शहर मजकूर येथील बंदी करणें म्हणोन पेशजी तुम्हास निकडीची पत्रें सादर जाहालीं आहेत. त्याप्रमाणें बंदी केलीच असेल. हालीं रा बहिरो रघुनाथ यांस तुम्हांकडे रवाना केले आहेत. तरी यांचे माहितगिरीनें बंदी चांगली करणें. तिकडे पका पायबंद बसल्यानें तिकडील कुमक मुंबईकरास येणार नाहीं. यास्तव फारच निकडीचा बंदोबस्त करून सुरतकराचे पारिपत्य करणें. कदाचित तुम्ही तापीपार गेलेत असाल अथवा राजश्री फतेसिंगराव गायकवाड याजकडील मदतीविसीं जलदीची बोलावणी येत गेली तिकडे गेलेत असाल, तरी तिकडून जलदीनें येऊन हा बदोबस्त आधी करणें. कलम १.

तुम्हांजवल फौजेचें सामान फार आहे. पांवप्यादे बंदीस वगैरे लागतील ते तिकडील खबरदार माणूस इतबारी माहितगारीने ठेवावयाविसीं बहिरो रघुनाथ यास आज्ञा केली असे. तरी यांचे विद्यमाने ठेऊन त्यास

खर्चास ऐवज लागेल ती मोगलाई जफ्तीचे ऐवजी देत जाणें. कलम १.

शहरची बंदी सख्त करून तंबी पोहोचऊन रस्ता वगैरे लुटून पस्त करणें. कलम १.

उठविला आहे, त्याचा बंदोबस्त करून आमल बसवणें. कलम १.

येकूण सात कलमें लिहिली आहेत. याप्रमाणें निकडीनें बंदोबस्त करून हुजूर जलद लेहून पाठवणें. जाणिजे. छ २१ सवाल. आज्ञा प्रमाण.

¶The Peshwa issues orders to Naro Anandrao to effect a strict blockade at Surat so that the English should receive no provisions or succour from that part.

No. 92] *[25-12-1774*

पौ छ २४ सवाल सुा
खमस तीन प्रहर रात्र

श्री

श्रीमंत राजश्री पंत
प्रधान स्वामीचे शेवेसी

विनंती सेवक आनंदराव राम चरणावरी मस्तक ठेऊन साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. ताा छ २१ सवालपावेतों स्वामीचे कृपावलोकनेकरून येथील वर्तमान येथास्थित असे विशेष. काल संध्याकालपर्यंत दिनचर्येचे वर्तमान सेवेसी लिा. सा घटका आलीकडील वर्त(मा)न राा राम सावंत व रघ सावंत व राजश्री अंताजी सिवदेव वसईकर यांस सांगोन पाठविलें कीं आज इंग्रेज खामखा हला करणार; तरी तुम्ही निवडक बरकंदाज घेऊन येणे. लोक आणावयासी मातबर राजश्री आबाजी यादव व गोविंद गंगाधर व माहादाजी कृष्ण या लोकांजवल होते. त्याणी लिहिल्याअन्वये सदरहु सरदार व लोक रवाना केलें. हरदु सावंत वगैरे सरदार पुढें आले. मागाहून अंताजी सिवदेव लोक घेऊन आले तों रात्र प्रहर जाली. इतक्यांत इंग्रेजानी चरांत थैले टाकून सिड्या घेऊन सर्व येक जागां होऊन हला केली. अगोधर आमची पथकें विठल भास्कर व मानाजीराव खानविलकर व रामाजीराव घाटगे वगैरे कोटकरी व खासबारदार हवा(ल)दारानी व आरब जेजालदाज तटावर होते त्याणी गनीम पाहिला, मारामार करूं लागले,

इतक्यांत रघ सावंत व राम सावंत वगैरे तटावर गेले. राजश्री गोविंद हरि व अंताजी सिवदेव हे तेथें गेले. कोटकरी हवालदार व मातबर मातबर सर्व होते. सा घटका बरकंदाजी आमची त्यांची फार जाली. इंग्रेजाचे मर्दीची व आपले लोकांचे मर्दीची सीमा फार जाली. येक हला मारली, दुसरी केली; ते मारली तिसरी केली; ते मारली तथाप गनीम हटेना तेव्हां तोफात रेजगिरी भरून मार दिल्हा. बाण वीसपर्यंत मारले, तेव्हां हटला. गनिमाचे माणुसें सवासें जखमी ठार जाले. येका मातबराचें डोकें कापून आणिले. दुसरा मातबर पडिला, त्याचा मुर्दा त्याणी आणो दिल्हा नाही. आमचे लोकानी बंदुखा आणिल्या, गनीम साहासें करून मारून काढिला. आज फिरोन मोर्चेबंदी करितो. त्रिरेस पेटला आहे. किला लेश केला याजमुले त्यास बल पडिलें. राऊत हा कालवरी आलीकड आले नाही. खिजमतगार आले ते राहुब्या उपडतात; येतील तेव्हां खरं. मातबर मारगिरी जाली तेव्हां वसईकर वगैरे लोक झाडून मार संपल्यावर आले. आज ईस्वरइच्छा प्रमाण आहे. आपलेकडील जखमी फारच जाले व ठारहि जाले. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Anandrao Ram gives an account of a furious assault by the enemy which was repulsed with great bravery. He remarks that the English have become very aggressive as the defences have been shattered.*

No. 93] *[25-12-1774*

पौ छ २७ सवाल सुा
खमस मार्गसीर्ष मास
प्रात:काल च्यार घटका दिवस

श्री

श्रीमंत राजश्री पंत
प्रधान साहेबांचे शेवेसी

आज्ञाधारक जानराव धुलप मुा जंजिरे विजयदुर्ग चरणावर मस्तक ठेऊन दंडवत विज्ञापना. ताा छ २१ सवालपावेतो सेवकाचे व अरमारचे वर्तमान येथास्थित असे विशेष. छ १६ सवालचे आज्ञापत्र सादर जाहालें तेथे आज्ञा कीं इंग्रज साष्टीस मोर्चेबंदी करून मारगिरी करीत असतां अरमारसुधां कुमकेस न गेला म्हणोन सेवकास शब्द लाऊन लिहिलें. यैसियास साष्टीस इंग्रज उतरला ही बातमी येतांच तीन गुराब व दोन पाल व पांच गलबते देऊन तीर्थस्वरूप राजश्री कृष्णाजी धुलप याची रवानगी केली. तीन पाल व पांच गलबते तयार

करून गोव्यांत फिरंगी तयार आहे, हा कोणीकडें जातों ही बातमी राखून होतों. इतकेंयांत छ ११ सवालचे आज्ञापत्र सादर जाहालें तेथें आज्ञा कीं गोवेकर फिरंगी तयारी आहे. टोपीकर दुरबुधीत आहे; तरी तुम्हीं आरमारचा बंदोबस्त राखोन गोव्याची बातमीवर सावध राहून फिरंग्याचे पिछावर विजेदुर्गानजीक राहाणे व कांही गुराब व पाल मुंबईकडे रवाना करणें म्हणोन आलें, व गोव्यातील बातमीस माणसे ठेविली आहेत तेथीलहि बातमी तयारीचीच येते; यास्तव सेवक राहून कांही अरमार पुढे रवाना केलेंच होतें. हाली आज्ञापत्र आलें त्याजवरून तीन पाल व पांच गलबतें घेऊन छ २२ सवाली निघोन जातो. मागील व हालीचे मिलोन पांच पाल व तीन गुराब व दाहा गलबतानसी इंग्रजाचे तरांडियाची गांठ घालून; सेवाचाकरी करून दाखवावयाचे दिवस प्राप्त जाहाले. सेवेचा मजुरा होणे भाग्याचें पुण्य समर्थ आहे. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Janrao Dhulap in answer to the Peshwa's letter writes that he has already despatched Krishnarao Dhulap with a part of the fleet to resist the English attack and assures that precautions have also been taken to watch the movements of the Portuguese.*

No. 94] [*25-12-1774*

पौ छ २४ सवाल सुा खमस
मध्यरात्र रुजू तीन प्रहर रात्र

श्री

श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान
स्वामीचे शेवेसी

विनंती सेवक बाजी गंगाधर मुकाम तळोजे चरणावर मस्तक ठेऊन सिर सां नमस्कार विज्ञापना. तागाईत छ २१ माहे शवाल रविवार मध्यरात्रपावेतो सेवकाचे व किले बेलापूरचे वर्तमान येथास्थित असे विशेष. राजश्री त्रिसाजीपंत पुणेयाहून स्वार जाले ते आजच संध्याकाली तळोजियास आले. चंदरोदये जालियानंतर येथून कूच करून सास्टीस गेले. सोमवारी सूर्योदई तेथे दाखल होतील. सास्टीचे बातमीचे वर्तमान शनवारी रात्रीस गनिमाने मारगिरी फारच केली. नंतर किल्यासी जाऊन ठेपला. सिड्या लावाव्या इतक्यात किलेकरी यानी व बाहेर किलेह्ायेचे लोक व हुजूरचे गाडदी होते त्यानी साफी करून गनिमाचे लोकावर चालोन घेतले. त्यांचे ह्याचे युध्य चांगलेच जाले. दाहा वीस माणूस सरकारचे कामास आले व इंग्रजाचे दीढशेपावेतो ठार जाले. मुरदे किलेकरी याणी नेऊ दिल्हे नाहीत. याप्रमाणे सिपाई आला त्याणे तोंडची

बातमी सांगितली. पत्र आले त्यांत मोघम लिहिले होते त्यावरून तोंडची बातमी प्रमाणात आली नाही. परंतु आईकले वर्तमान लिहिले असे. मागाहून येथास्थित बातमी आणविली आहे. आली म्हणजे सविस्तर लेहून पाठऊ. शनवारी संध्याकाली गनिमाचे लोक पलीकडेस आहेत. त्यांपैकी दोनसे माणूस आलीकडेस बेलापूर तालुक्यात कसबे कळवे येथे आले. इतक्यात सास्टीचे बातमीचे तथ्य वर्तमानाचे पत्र राजश्री गोविंदपंत दिवाणजी याचे आले तेच बजिनस सेवेसी पाठविले आहे. त्यावरून विदित होईल. रविवारचे रात्रीस फिरोन इंग्रजाचा हला होऊन जिवादारभ्य करणार आहे. त्याचे बातमीस दोन सिपाई राजश्री विसाजीपंताबरोबर पाठविले आहेत. रविवारचे रात्रीची बातमी येथास्थित आली म्हणजे लेहून पाठवितो व दोनसे माणूस कळव्यास उतरले आहे त्याची बातमी लेहून पाठवितो. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना. राजश्री विसाजीपंतानी राजश्री राघोजी आंगरे वजारतमाब सरखेल यास व राजश्री गंगाधरपंत तालुके विज्यदुर्ग व राजश्री मोरो बापूजी तालुके सुवर्णदुर्ग व रा जानोजी धुलप व बाबूराव सालेकर व आनंदराव सिंदे यास पत्रे लेहून दिल्ही. आरमार जलदीने येऊन पोचावे येविसीची पत्रे सेवकाजवल दिल्ही ती सुवर्णदुर्ग विजयदुर्ग येथील बातमीच्या माहागिऱ्या आल्या होत्या (त्या)जबरोबर रवाना केलीं. राजश्री विसाजीपंत दादानी आज्ञा केली आहे, आपले जाग्याचा बंदोबस्त करून दोहा दिवसी सास्टीस येणे. त्याप्रमाणे किल्याचा बंदोबस्त करून मारनिल्हे दादा याजकडेस जातों. श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Baji Gangadhar from Taloje to the Peshwa reports how the English were foiled in their attempt to scale the walls. He further says that Visaji Krishna has arrived at Taloje and is proceeding to Salsette. He has asked Dhulap and Angria to send their fleets to Salsette without any delay.*

No. 95] [*25-12-1774*

पौ छ २ जिलकाद खमस
सबैन मार्गेश्वर.

श्री

अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राज-
मान्य राजश्री नारो आनंदराव
गो

सेवक माधवराव नारायण प्रधान नमस्कार सुा खमस सबैन मया व अलफ. इंग्रेजाचा व सरकारचा सलूख आजपावेतो चालत होता. हाली इंग्रेजाने

बदमस्ती करून जंजिरे साष्टीस येऊन मोर्चे किल्यास दिल्हे आहेत. तेव्हा बिघाड जाला. त्यास नतिजा देणे जरूर जाहालें. याजकरिता तुम्हास पत्र सादर केले असे; तरी तुम्ही फौजसुधा जाऊन सुरतेची बंदी करून इंग्रेजाच्या व मोगलाच्या नेमणुका सुरत प्रांती आहेत, त्यांचा ऐवज घेऊन सरकारचे माहालचा ऐवज चिंतामण हरि सरसुभेदार याजकडील कारकून याजकडे देणे. गायेकवाड याजकडील माहालचा ऐवज फौजेचे खर्चास घेणे. कदाचित सुरतेचा मोगल इंग्रेजाचे लक्ष सोडून सरकारात रुजू राहून सरकारचा अमल सुरलीत चालऊन बाकीचा व सालमजकूरचा ऐवज सुरलीतपणे देऊन सरकारचे लक्षात राहावे याप्रों त्याजकडील अन्वये ध्यानास आला, तर बहिरो रघुनाथ कादार बंदर मारचें याजकडील गोविंद रघुनाथ फडनीस व दताजी नारायेण दिवाण तेथें आहेत, त्याचे विद्यमाने करारात आणने. मोगलाशी रहश राखून इंग्रेजाचे नेमणुकेचा ऐवज वसूल करून घेणे. सुरतेत रस्त मोगलाकडील रहश न जाले तर जाईल. मुंबईस मोगलाने जिनस जाऊ न द्यावा याप्रों बंदोबस्त करणें. पहिली सुरतेची बंदी येक दोन वेला थोडे सरंजामाने जाली होती. तुम्हाबरोबर तर पोख्त सरजाम आहे. तेव्हां बदोबस्त चांगला करून वरचेवर वर्तमान लिहीत जाणें. जाणिजे छ २१ सवाल आज्ञा प्रमाण.

¶*The Peshwa suggests to Naro Anandrao to settle amicably the management of the Surat Mahals with the Mughal if the latter promises to dissociate himself from the English.*

No. 96] *[25-12-1774*

पौ छ २८ सवाल ख-
मस दोन प्रहर दिवस

श्री

सेवेसी गोविंद गंगाधर व बालाजी माहादेव मुा परसीक चेरणावर मस्तक ठेऊन साा नमस्कार विज्ञापना. ताा छ २१ सवाल प्रात:काल दोन घटका दिवसपर्यंत वर्तमान येथास्थित असे विशेष. रात्रीस पंधरा घटका रात्रीस चंद्रोदई इंग्रजानी हला करून कोटास फांज पडिली आहे तेथे सिड्या लाऊन केली. लोकानी फारच मर्दुमी करून येक प्रहर लडाई घेतली. इंग्रजानी गर्नाला व हात गरना(ला) व होके याची मारगिरी अग्नीचे प्रजन्यप्रमाणे केली. याप्राा सूर्योदय होये तो (तीन) वेला हला मारून काढली. स्वामीचे पुण्येप्रतापे करून येश आलें. तटाखाली इंगरजाचे माणूस दीढसेपर्येंत ठार जाले. किलेयातील

लोकानी बाहेर जाऊन, बंदुखा व हातेरे आणिली. आपले कडील पंचवीस तीस माणूस कामास आले. काही जखमीहि जाले. सेवेसी श्रुत होय, हे विज्ञापना.

¶*The writers describe a night attack led by the English against Salsette.*

No. 97] [*26-12-1775*

पैवस्ति छ २४ सवाल तीन प्रहर रात्र.

श्रीशंकर

सेवेसी गोविंद गंगाधर व बालाजी माहादेव चेरणावरी मस्तक ठेऊन सांष्टाग नमस्कार विज्ञापना. तागाईत छ २२ सवाल संध्याकाल सा घटका दिवसपर्यंत वर्तमान येथास्थित असें विशेष. श्रीमंत राजश्री अंनदरावजीनी पत्र सेवेसी लिहिलें आहे तें पाठविलें असें, त्यावरून विदित होईल. आजचें वर्तमान परवा रात्रीस इंग्रजानीं हला केली त्याचें वर्तमान सेवेसी लिहिलेंच आहे. काल मारगिरी कालचे दिवसांत व रात्रीस कमीच होती. आज पाहाटेचे सा घटका रात्रीं-पासोन मारगिरी फारच निकडीची करून, गगनबुर्जाचे पूर्वेस दारूखानेयाजवळ तोफांचे गोलेयानें दुसरे खिंडारे पाडिले. जमीनदोश केले. दारूखाना उघडा पाडिला. यास्तव पाणी घालून भिजविली. आज इंग्रजानें सांगोन पाठविलें कीं आज हला करितों; त्यावरून कोटांत लोकांचा भरणा करून. बाहेरून राजश्री विसाजी कृष्ण आले. याची फौज आज दोन प्रहरीं पलीकडे उतरली. खासा जागां आंतील सारे लोक येक जागां केले आहेत. त्याणें हला केलियास इकडून पाईचे माणूस व राऊताचा लगट करून. स्वामीचे पुण्येप्रतापेंकरून शत्रूचा पराजये होईल. प्रात:काळीं सविस्तर लिहू. सेवेसी श्रुत होये. हें विज्ञापना.

¶*Visaji Krishna is reported to have arrived at the fort with succour. Several breaches are reported to have been effected in the fort-walls by the enemy's guns.*

No. 98 [*26-12-1774*

पौ छ २४ सवाल
खमस सबैन बुधवार
संध्याकाल

श्री

राजश्री राऊ पंडित
प्रधान गोसावी यासी

(शिक्का) सकलगुणालंकरण अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राजमान्य श्रो राघोजी आंगरे वजारतमाब सरखेल रामराम विनंती. येथील कुशल जाणोन स्वकीय कुशल

लेखन करावयासी आज्ञा केली पाहिजे विशेष. छ २० शौवालचे पत्र पाठविले तें छ २२ मिनहू संध्याकाली येऊन पावलें. साष्टीचे कुमकेस अतिसत्वर जाऊन टोपकराचे पारिपत्य करावें, मोर्चे उधलोन टाकावे, म्हणोन आज्ञा. ऐशास शत्रूचे पारिपत्यास स्वामीचे पत्रापूर्वीच दरमजल कूच करून जात असों. यापूर्वीच जाऊन पोहचावें, परंतु वारंवार आज्ञा होत गेली, त्यांत मुख्यार्थ धुलपाकडील अरमार व तुम्ही आपले अरमार घेऊन साष्टीचे कुमकेस जावें; व साष्टीचे किल्यातोनहि हाच संकेत होता, यास्तव प्रतीक्षा करावी लागली; व दोन तीन माहागेऱ्या गेल्या, परंतु अद्याप नाही तेव्हा कोठपर्यंत मार्ग लक्षावा; व पुन्हां पत्र आले त्यांत अविलंबें जाऊन साष्टीस पोहचावेच पोहचावें. यास्तव त्वरेने दरकूच जात असों. राजश्री बालाजीपंत व पिलाजी भिलारे समागमे आहेत. आज छ मारी मौजे कादले नजीक पेण येथे मुकाम जाहाला. परवां संध्याकाळीं अनमान साष्टीस दाखल होऊं. नसरुडाचे पारिपत्याचा विचार तरी स्वामींचा पुण्यप्रताप थोर आहे. अल्पयासेच पारिपत्य होऊन, स्वामीसेवा घडोन येईल तें खरें. विस्तरें विनंती काय ल्याहावी. सर्व जाण स्वाम आहेत. रा छ २२ माहे शौवाल बहुत काये लिहिणें कृपा करावी हे विनंती.

¶*Raghoji Angria as desired by the Peshwa reports that he is proceeding to Salsette with his fleet. He was delayed as he had to wait for the arrival of the fleet of Dhulap.*

No. 99] [*26-12-1774*

पौ छ २९ सवाल सन
खमस सबैन प्रहर
रात्र सायंकाल

श्री

राजश्री राऊ पंडित
प्रधान गोसावी यासी

॥ सकलगुणालंकरण अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राजमान्य श्री राघोजी आंगरे वजारतमाब सरखेल रामराम विनंती. येथील कुशल जाणोन स्वकीय कुशललेखन करावयासी आज्ञा करीत असिले पाहिजें विशेष. मुंबैकर इंग्रेज याणी साष्टीवर जाऊन मोर्चेबंदी केली आहे, त्याचे पारिपत्याबद्दल धुलपाकडील अरमार सिद्ध होऊन कोरलेचे बाऱ्यावर गेले आहे व आपणाकडीलहि आरमार सिद्ध आहेच; तरी अरमाराचे जडावानसी जाऊन खुशकीचे लोकास

संकेत करून त्याप्रां मोर्च्यावर जाऊन घालावें म्हणोन कितेक विस्तारें आज्ञा. ऐशास आज्ञेचे अन्वयें धुळपाकडील आरमाराची प्रतीक्षा करून, जासूद व हुजरे यांस ठेऊन घेतले. हेट प्रांतीचे आरमार येतांच येथील अरमार सामील होऊन जासूद व हुजरे याची रा करावी, त्यास तें आरमार आले नाही, यास्तव हालीचे पत्रान्वयाप्रा खुशकीचे मार्गे स्वार होऊन दरकूच जात असो. जासूद व हुजरे याची रवानगी मौजे कादलें तर्फ पेण येथील मुकामीहून केली आहे. सविस्तर मुखोतरें निवेदन करितां विदित होईल. रा छ २२ माहे शौवाल बहुत काय लिहिणे, कृपा करावी हे विनंती.

¶*Raghoji Angria reports to the Peshwa that Dhulap's fleet has not yet made its appearance and that he has therefore sent his men by land to Salsette against the English.*

No. 100] [*26-12-1774*

पौ छ२९ सवाल सन
खमस सबैन मार्गसिरष
मास

श्री

राजश्री बाळाजीपंत
गोसावी यांसीं

अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राजमान्ये श्री रा... ...र वजारतमाब सरखेल रामराम विनंती उपरी. येथील कुशल जाणोन स्वकीयें कुशल लिहीत असिले पाहिजे विशेष. अलीकडस आपणाकडून पत्र येऊन संतोषवृत कळत नाही तरी असे नसावे. सदैव पत्र पाठऊन सानंदवीत जावे. यानंतर मुंबैकर इंग्रेज याणी शोखी करून साष्टीस जाऊन मोर्चेबंदी केली आहे, त्याचे पारिपत्यास आरमार सिद्ध करून आम्ही रेवसाकडून खुशकीने स्वार होऊन गेलो. धुळपाकडील आरमार आले म्हणजे हेहि आरमार सामील होऊन जाईल. टोपकरासी गाठ-प्रसंग दुर्घट; आणि हे समयात मागे सरता नये, येविसीचे व अवंतर कितेक बोलणेयाची आज्ञा राजश्री महादाजी प्रभु यास केलेअन्वये आपणांपासी बोलतील. चितारूढ करून मनोदयानुरूप होऊन येई तें करावें. येथील मनसबियास आपण पूर्ण वाकीफ आहेत. विस्तारे ल्याहावे ऐसे नाही. रा छ २२ माहे शौवाल बहुत काये लिहिणे हे विनंती.

¶*Raghoji Angria informs Nana Fadnis that he himself was going by the land-route while his fleet which he had kept in readiness would proceed to Salsette as soon as joined by that of Dhulap.*

No. 101] [26-12-1774

पो छ २४ सवाल सन
खंमस बुधवार संध्या-
कालचा प्रहर दिवस

श्री

राजश्री राऊ पंडित
प्रधान गोसावी यासीं

सकलगुणालंकरण अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राजमान्य श्रो राघोजी आंगरे वजारतमाब सरखेल रामराम विनंती. येथील कुशल जाणोन स्वकीय कुशललेखन करावयासी आज्ञा करीत असिले पाहिजे विशेष. पत्र पाठविले तें पावलें. साष्टीचे कुमकेस सत्वर जाऊन पोहचावें म्हणोन आज्ञा. ऐशास आमची स्वारी पेसजीचे पत्रान्वयाप्रा धुलपाकडील अरमाराची प्रतीक्षा न करितां दरकूच जाहाली. अविलंबेच जाऊन साष्टीस दाखल होऊ. निवेदन व्हावें. येथील अरमार तयार करून खांदेरीचे बान्यावर ठेविले आहे. धुलपाकडील अरमार. येऊन सामील होतांच तुम्ही सामील होऊन शत्रूचे पारिपत्यास जाणे म्हणोन निक्षूण ताकीद आहे. विदित होये. रा छ २२ माहे शौवाल बहुत काये लिहिणें; कृपा करावी हे विनंती.

¶*Raghoji Angria writes to the Peshwa that he himself is proceeding to Salsette as ordered and that he has left instructions to his fleet to join Dhulap's when it comes and to proceed jointly to Salsette.*

No. 102] [26-12-1774

पो छ २९ सवाल सन
खमस सबैन प्रहर
रात्र सायंकाल

श्री

राजश्री राऊ पंडित
प्रधान गोसावी यासीं

ℐ सकलगुणालंकरण अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राजमान्ये स्नो राघोजी आंगरे वजारतमाब सरखेल रामराम विनंती. येथील कुशल जाणोन स्वकीये कुशललेखन करावयासी आज्ञा करीत असिले पाहिजे विशेष. मुंबईकर इंग्रेज साष्टीस जाऊन लढाई करीत आहे, त्यास आपण आपले तालुकियांत गावगना

गला व लाकुडफाटें वगैरे जिनस साहुकार मुंबईस विकावयास नेतील व मुंबईत जावयाच्या तरी असतील त्यादेखील बंद करावे म्हणोन आज्ञा. त्याजवरून बंदरोबंदरी ताकीद करऊन मुंबईस जावयाचें सारे बंद केले आहे. निवेदन व्हावें. रा छ २२ माहे शौवाल बहुत काये लिहिणे कृपा करावी हे विनंती.

¶*Raghoji Angria complies with orders to effect a blockade of trade against the English and stops any supplies being taken to Bombay from the neighbouring coast.*

No. 103] [*26-12-1774*

पो छ २७ सवाल
प्रात:काल खमस

श्री

मंत राजश्री . पंत
ान साहेबांचे सेवेसी

आज्ञाधारक आनंदराव धुलप मुकाम जंजिरे विजयदुग चरणावरा मस्तक ठऊन दंडवत विज्ञापना. ताा छ २२ सवालपर्यंत सेवकाचें व अरमारचें वर्तमान येथास्थित आहे विशेष. लोकांच्या वाटणीस दाहा हजार रुपयाची हुंडी रा बाल माहाजनी गोखले धांलवलीकर यांजवर वीस माहाजनी गोखले यांची पाठविली. ते मारनिले याणी सकारून हुंडीप्रमाणे ऐवज दिल्हा. सेवेसी विदित व्हावें. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Anandrao Dhulap receives a cheque sent by the Peshwa cashed at Mahajani's and pays his troops.*

No. 104] [*Date of receipt 26-12-1774*

पो छ २२ सवाल सन ख-
मस सबैन मार्गसिरष प्रहर
दिवस प्रात:काल.

श्री

श्रीमंत राजश्री नारोपंत नाना
स्वामीचे शेवेसी

विनंती सेवक गंगाधर गोविंद मुकाम जंजिरे विजयदुर्ग साष्टांग नमस्कार विज्ञापना ताा छ माहे सवाल पर्यंत तालुके मजकूरचे वर्तमान यथास्थित असे

विशेष. फिरंगियाचा काफला च्यार थोर तरांडी सरया व लहान पंचवीसतीस असी गोव्याहून निघोन आला. जंजिरे मजकुरच्या बाऱ्यावर दोन तीन रोज होता; आणि उपरांस[१] जावयासी गेला. रत्नागिरी जयगडच्या बाऱ्यावर नांट[२] गेला. उपर मुंबई, दवण वगैरा बंदरी जाणार म्हणौन बातमी आहे. आम्ही नेहेमी माहागिऱ्या व गलबते बातमीस ठेविलीं आहेत; व जंजिरे मजकुरीं सर्व सामान सरंजाम लडाईचा करून खबरदार आहो, चिंता नाहीं. धण्याच्या पुण्यें-करून गनिमास नतिजा पोहोचोन जाईल. विदित होय. येथील अरमार तीन पाल व तीन गुराबा व दाहा गलबतें काफल्याच्या पिछावर गेले आहे. गांठ पडल्यास घालावयासी चुकणार नाहींत. येथील किल्याकोटाचा बंदोबस्त करून सावध आहे. कोण्हे गोष्टीची चिंता स्वामीच्या कृपेकरून नाही. येथील ब्राम्हण रयत यामुले कोण्ही तेथे येऊन गैरवाका समजाऊन ताकीदपत्रे मागित-ल्यास न देविजे. विनंती करितील त्यास आज्ञा करावी कीं तेथील मामलेदाराची बखर आल्याविना देत नाही. हे विनंती माझी आहे. दोघे वादी ताकीदपत्रे आणितात. कोण्ही पुरधराहून आणितात. उभयता वादी पंधरा दिवसा आड आाणतात. तेव्हां कोणत्या वाद्याचे पत्र मानावे? न मानावे तर सरकारची पत्रे. असा शेवकास पेच पडतो म्हणौन विज्ञाप्ति लिा आहे. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञाप्ति.

¶*Gangadhar Govind (Bhanu) sends his fleet in pursuit of Portuguese ships coming from Goa.*

No. 105] *[26-12-1774*

पौ छ २४ सवाल.
मध्यरात्र

श्री

सेवेसी गोविंद गंगाधर बालाजी माहादेव मुा परसीक चेरणावरी मस्तक ठेऊन साा नमस्कार विज्ञापना. ताा छ २२ सवाल दोन प्रहरपर्यंत वर्तमान येथास्थित असे विशेष. राजश्री विसाजी कृष्ण फौजेसुधा आज प्रात:काली येथे येऊन आताच खाडी उतरून पलीकडे जाऊ लागले आहेत. उरणाहून बातमीचे पत्र आले ते सेवेसी पाठविले आहे त्यावरून विदित होईल. राजश्री राघोजी आंगरे वजारतमाब सरखेल आबटेयासी आले म्हणोन वर्तमान आहे. आज प्रात:काली येतील. सेवेसी शृत होये हे विज्ञापना.

¶*Govind Gangadhar reports that Visaji Krishna arrived at Salsette and was crossing the creek.*

---

१ उत्तर दिशेस. २ Out to Sea दर्यात.

No. 106] [*27-12-1774*

पौ छ २५ सवाल
सन खमस प्रहर रात्र
सायंकाल

श्री

सेवेसी गोविंद गंगाधर व बालाजी माहादेव मुा पारसीक चेरणावरी मस्तक ठेऊन सा नमस्कार विज्ञापना ता छ २३ सवाल दोन प्रहरपर्येत वर्तमान येथास्थित असे विशेष. सेवेसी काल त्रितीये प्रहरी विनंती पत्री लिा होते की इंगरज हला करणार; परंतु कालचे रात्रीस हला केली नाही. नित्यापेक्षा दोन तोफा आणखी लागू करून मारगिरी करितो. राऊत काल उतरलेच आहेत. काल डाकेबरोबर ताकीदपत्रें * * * * * * त्यास दिली. अद्याप राजश्री राघोजी आंगरे वजारतमाब सरखेल आले नाही. राजश्री धुळपाचे व सुवर्णदुर्गचे अरमार जंजिरे याचे बारेयावर आले आहे म्हणोन बातमी आहे. सर्वाही येकदील होऊन मोर्चेयावर घातल्याविना पारपत्ये होत नाही. फौजा व लोक येतच आहेत. आणि तोहि दिवसेदिवस ऊब जिंकतो. लोकाचा नेट होऊन त्याजवर शह बसत नाही. श्रीमंत रामरावजी कल्याणाहून आज येतील. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*The writers Govind Gangadhar and Balaji Mahadev suggest a combined naval attack on the English, with the fleets of Dhulap and Angria when they arrive.*

No. 107] [*27-12-1774*

[पहिल्या तीन चार ओळी फाटल्या.]

सवालचे व राजश्री आनंदराव राम या(चे) छ २३ सवालचे पत्र आले ते पाठविलेत ते पावले. राजश्री विसाजी कृष्ण यास येथून लेहून पाठविले की तुम्ही व राजश्री राघोजी आंगरे याणी बेजरब मोर्चे याजवर घालून मारून काढावे म्हणोन लिा आहे. साष्टीचे मसलतीस पैका मुबलग लागत चालला व साहुकारास ऐवज येथून देविला तो द्यावयास ऐवज नाही. न दिल्यास त्याची स्थित राहात नाही. तेव्हा मुबदल्या (स) सिलकेच्या नाण्यापैकी लाख रुा नाणे * * * * * बले रामचंद्र नारायण व लक्षुमण हरि
दीड लक्ष रुपये नाण्याचा ऐवज अद्याप आला नाही. कारकून पाठविला आहे व कल्याणचे जकातीबाा पौष मासचे पनास हजार व वसईचे दरकदाराबाा ऐवज

दग्यामुळे ते देत नाहीत व रास्ते याजकडील ऐवज करार होऊन येत नाही. किल्याचे देणे तूर्त लाख रुो आहेत ते मागतात; व राजश्री विसाजी कृष्ण याजबाा फौजेस वगैरे पंचवीस हजार रुपये दिल्हे; अनखी पंचवीस हजार रुपये पाठविले पाहिजेत. कर्ज तो मिळत नाही. खर्च तो चालला पाहिजे. येविसीची तर्तूद कसी करावी ते लिहिले * * * लिहिले ते * * * कळले. ऐसिया (स) मसलतीस खर्च कार्यकारण पाहून केला पाहिजे खराच. त्यास ऐवज पाहिजे. त्यास हतेबंदीचा ऐवज येणे. त्याच्या मुदती भरत आल्याच आहेत. तो ऐवज व जफ्तीबाा ऐवज कादाराकडे येणे तो वसूल करणे; व पाा बेलगीबाा कापड किंवा ककणवाडी व रुलीबाा ऐवज रसदेचा घेणे व मुकासा नदुरबारेबाा सत्रा हजार रुो येणे तो ऐवज व्याज हुडणावळ देऊन आगोधर घेणे, व दि * * * रामचंद्र नारायण व लक्ष्मण हरि याजबाा (अपूर्ण)

¶*The writer of this fragmentary paper complains of the difficulties of raising money to meet the heavy expenditure for the defence of Salsette.*

No. 108] [*27-12-1774*

श्री

सेवेसी विसाजी कृष्ण साा नमस्कार विनंती. ताा छ २३ सवाल मागसीर्ष वाा १० दशमी भोमवार तिसरा प्रहरपावेतो मुाा नजीक साष्टी वर्तमान येथास्थित असे विशेष. आम्ही खालापूरच्या मुकामीहून सेवेसी विनंतीपत्रे पाठविली आहेत. यैशास रविवारी तळोजियासी जातो, इंदुवारी प्रात:काळी साष्टीस दाखल होतो म्हणोन लिा होते, त्याप्रो काल सोमवारी प्रात:काळी च्यार घटका दिवसास साष्टीस दाखल जाहालो. येताच साा * * * * * कडे टापूमध्ये उतरून दिल्हे. आगोधर मावले लोक पलीकडे गेलेच होते. काल राऊत पलीकडे उतरल्या उपरी टापूमध्ये जमेत चांगलीच जाहाली. तिसरा प्रहरपावेतो राऊत उतरावयासी लागला. उपरांतिक कलब्याकडे जाऊन चेहूकडील लाग-भाग पाहिला. दोन आंगे साष्टीस इंग्रजाचे मोर्चे काईम जाहाले. पूर्वेकडे तरी खाडीच आहे. उतरेकडील आंग मोकळे होते त्या मार्गे किल्यात जावयासी मार्ग होता. यैशास काल सोमवारी दिवसास इंग्रजानी मोर्चा बांधावयासी प्रारंभ केला. तोफ आणून ठेवावी आणि आतील जाण्यायेण्याची बंदी करावी यैसे होते; परंतु काल रात्रीस तो मोर्चा पायदळ व राऊत मिळोन उधळून टाकिला. वाट बंद करू दिल्ही नाही; परंतु दोन आंगे त्याचे मोर्चे काईम होऊन तोफा गरनाळाचा मार जबरदस्त बसविला आहे. कलब्याकडून मोर्चा बांधोन तोफा लाऊन मोर्चा उधळून द्यावयाची सोये आहे; परंतु तोफा नाहीत. मोर्चे

बांधावयासी खाणावयासी बेलदार कामाठी तबलदार नाहीत. गावगनाचे बेगारी आणावे तरी साष्टीचीं रयेत झाडून इंग्रजास मिळाली. आलीकडील रयेत झाडून पळून कल्याणास गेली. गांव झाडून वोस जाहाले आहेत. याजकरितां बेगारी मिलत नाही ऐसे आहे. या बेलदार, कामाठी, तबलदार मिळोन से दोनसे माणूस चाकर ठेऊन पाठवावे. राऊत वगैरे लोक पाठऊन द्यावयाची तरतूद करावी. प्रेत्न मोठा केला पा.

[पुढील बंद गहाळ.]

¶*Visaji Krishna writes how a vantage ground was selected by the English to fix their batteries on, and also how artizans have become scarce as the ryots have gone over to the enemy.*

No. 109] [*27-12-1774*

पौ छ २५ सवाल सन
खमस सबैन प्रहर रात्र
सध्याकाल गुरुवार

श्री

श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान
स्वामीचे सेवेसी

विनंती सेवक बाजी गंगाधर मुकाम किले बेलापूर चरणावर मस्तक ठेऊन सिर साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. तागाईत छ २३ माहे शवाल भोमवार पावेतो स्वामीचे कृपावलोकनेकरून सेवकाचे व किले मजकूरचे वर्तमान येथास्थित असे विशेष. राजश्री विसाजीपंत बाबा इंग्रजाचे पारिपत्यास हुजुरून आले ते कालच छ २२ सवाली सोमवारी तिसरे प्रहरी सडी स्वारी करून, फौजसुधा पलीकडेस साष्टीस उतरोन गेले. रणछोड कृष्ण याची पत्रे मुंबईहून आली. त्याच्या नकला राजश्री विसाजीपंत बाबाकडेस पाठविल्या. असल पत्रे सेवेसी पाठविली आसेत, त्यावरून सविस्तर विदित होईल. राजश्री राघोजी आंगरे वजारतमाब सरखेल व राजश्री दुर्गाजी सिंदे अद्यापि आले नाहीत. येण्याचे तयारीत आहेत. अरमारहि अद्यापि आले नाही. अरमार लौकर येऊन पोचते तरी फार उपयोगी पडते. अरमारची सलाबत टोपीकरांस विशेष आहे. मुबईत इंग्रजांजवळ सिपाई कार्याकारण आहेत. या समई अरमार असते तरी मोठे कार्य होते. सेवेसी श्रुत व्हावे हे विज्ञापना.

¶*Baji Gangadhar informs the Peshwa of the arrival of Visaji Krishna at Salsette and regrets the dilatoriness of Angria in not attacking Bombay with his fleet.*

No. 110] [27-12-1774

पौ छ २३ सवाल सन

खमस

श्री

सेवेसी नारो आपाजी कृतानेक सां नमस्कार विज्ञापना. साष्टीचे कुमकेस लोक जिकडून तिकडून रवाना जाहाले; परंतु किरकोल येऊन जमा होतात. विना भारी भरणा आल्यासिवाय जमाव होऊन दबाव पडत नाही. त्यास राजश्री वासुदेवबावा यांजवल दोन हजार । त लोक कांगोरीस जमा आहेत. तें तूर्त बेदील, येके जागा गुंज असल्याने ठीक नाही, हे जाणोन राजश्री सदासिव रघुनाथ खाडीलकर यास बोलाऊन आणून सांगितले की, तुम्ही या कामात पडोन, पंतास लिहून, हजार माणूस साष्टीस त्वकर जाऊन पोंहचे ते करावे. त्याजवरून ते बोलिले की, आपण या कारभारांत सिरणार नाही येविसी शपत केली आहे. असे म्हटल्याउपर युक्ती प्रयुक्तीने बहुत प्रकारे त्याची खातरजमा करून पाच हजार रुपये तूर्त खर्चास देऊन, त्यास येक पत्र लिहून देऊन लोकाची रवानगी केली. आजपासून साहा दिवसात लोक साष्टीस जाऊन पोहचावे याप्रो करार करून, माारनिलेकडील कारकुनाबाा सरकारचे खिजमतगार देऊन रवाना केले. येविसी तेथे कोण्ही मनस्वी आपल्यास समजाऊन संशय चितात आणील तरी माारनिलेविसी दुसरा अर्थ चितात आणू नये. आमच्या सांगण्यावरून माारनिले सिरले. त्यांजकडे दोष नाही. पंतास पत्र लिहून पाठविले, त्याची नकल करून पाहावयास पाठविली आहे त्याजवरून कलेल. येसमई त्यास खातरजमेचे पत्र न पाठवावे तर त्वरेमुले येका जुटाचे हजार माणूस मिलावयास दिसगत लागेल. काम जलदीचे याजमुले करणे प्राप्त जाणौन, पत्र लिहून त्यांजकडे पाठविले. * सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना

¶*Finding that petty reinforcements were not of much use Naro Appaji persuaded Vasudeo Baba to send a force of 1,000 strong maintained by him at Kangori and remits him money for his expenses. Who is this Vasudeo Baba?*

(See letter No. 77.)

No. 111] [28-12-1774

पौ छ २९ सवाल

सन खमस सबैन

श्री

सेवेसी नारो आपाजी कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. येथील वर्तमान तागाईत छ २४ सवालपावेतों येथास्थित असें विशेष. इंग्रजांचा आजपावेतों

सल्लख होता. हाल्ली दगाबाजी करून साष्टीस मोर्चे लाविले, तेव्हां बिघाड करणें प्राप्त जाहाला; सबब बाणकोटचे गांव माहाड तालुक्यांत वगैरे आहेत ते जफ्त करून वसूल घ्यावा; व मुंबईस लोक चाकरीस जाऊन जे राहिले असतील त्यांचे ठिकाण लाऊन त्यांचीं घरें जफ्त करवणें. मुंबईस लांकुडफांटें (वगैरे) हरजिन्नस सरकार तालुक्यांतून जातो तो त्यास देऊं नये. त्यांसीं ताकीद करवावी, व बाणकोटचें ठाणें मसलत * * सता हस्तगत जाहाल्यास घ्यावें. इंग्रजाचे लोकांचे तरांड्यांस वाटेस जाऊ नये याप्रमाणें करार होता. त्यास तो करार राहिला. हाल्लीं कोळी तरांडीं सांपडतील तीं धरून आणावीं येविशी धुलपास लिहावें. साष्टीस कुमक गाडदी तीन साडेतीनशें व त्रिंबकराव शिवदेव व पवार यांजकडील स्वार हजार बाराशें पावेतों रवाना करावयाची तरतूद केली आहे. लौकर रवानगी होईल म्हणोन स्वामीचें पत्रीं आज्ञा. त्यास बाणकोटचे गांव जफ्त करावयाविशी व मुंबईस लोक चाकरीस गेले असतील त्यांचा शोध लाऊन त्यांचीं घरें जफ्त करावीं येविशी, मुंबईस सरकार तालुक्यांतून भात वगैरे जिनस जातो तो जाऊं देऊ नयें व सरखेल याजकडील तालुक्यांतूनहि कांहीं जाईल तर जाऊं देऊ नयें येविशी तालुकदारांस पत्रें व राघोजी आंगरे यांस पत्रें स्वामीचें पत्रांपूर्वीच गेलीं आहेत. मुंबईची बंदी जाली. याजमुळें मुंबईत पंधरा रुपयांनीं भात होतें तें पंचावन रुपयांनीं खंडी याप्रमाणें जालें, अशी बातमी आजच आली. दिवसेंदिवस तेथील निरख बंदीमुळें वाढतच आहे. बाणकोटचे ठाणें मसलत न वाढतां हस्तगत करावें. * * * कीं इंग्रजाचा सरकारचा तह असतां त्यांणें बदमामली करून साष्टीस येऊं लागला आहे; त्यास तुम्ही सरकारचे दोस्त तुम्हास कळावें म्हणून लिहिलें आहे. याप्रमाणें येक पत्र गेलें. त्याजवर त्याचे मुलकांतील येक शिबाडावर दाहा गुरें व लांकूडफांटे वगैरे सामान भरून जात होते तें रेवदंडकरांनीं धरून आणून गुरें व सामान उतरून घेऊन, त्याचा आपला बिघाड माहीं सबब त्याची शिबाड माघारी लाऊन दिल्ही, म्हणोन रेवदंडकराचे येथें लिहिलें आल्यावर, येथून आणखी शामलास पत्र लिहून पाठविलें, कीं इंग्रजाशीं बिघाड जाहाला, याजमुळें मुंबईची बंदी सरकारांतून केली आहे. तुमची सरकारची दोस्ती, याजकरितां तुमच्या तालुक्यांतून सामान वगैरें कांहीं जाऊ नये; गेल्यास सरकारचे अरमारकरी धरून आणितील, याजकरितां आपल्या तालुक्यांत बंदी तिकडे जावयाविशीची करावी म्हणोन लिहिलें असे; व धुळप अरमारसुद्धा लवकर येऊन मुंबईची जाळपोळ करून साष्टीकडे पावे येविशी लिहिलें आहे. ते अद्यापि आले नाहींत. याजकरितां मुंबईची जाळपोळ करावयाची पैरवी सरकार तालुक्यांतील कोळियाची पाठ थोपटल्यास कांहीं द्यावयाचें करून माहागिऱ्य

* * * येविशीची पैरवी करविली आहे. स्वामीनीं गाडदी व राऊत रवानगी करितों म्हणोन लिहिलें त्यास ते लवकर जाऊन पोहचतें केलें पाहिजे. सांडणी स्वार छ १८ सवालीं रवाना केला, त्याबराबर तपशीलवार पत्रें लिहून पाठविलीं आहेत म्हणोन स्वामीचे लिहून काल आलें, परंतु तो सांडणीस्वार अद्याप आला नाहीं. साष्टीचें पत्र छ २१ सवालचें आलें तें काल रवाना केलें तें पावलेंच असेल. आज बातमी आल्यावर मागाहून लिहून पाठऊं. सेवेसी श्रुत होय हें विज्ञापना.

¶*Naro Appaji to Nana Fadnis, recapitulates the various measures taken by the writer to repulse the English attack on the fort of Thana and to starve the English at Bombay by a complete blockade of the coastal trade.*

No. 112] *[28-12-1774*

पौ छ २६ सवाल
च्यार घटका दिवस

श्री

श्रीमंत राजश्री पंत
प्रधान स्वामीचे शेवेसी

विनंती सेवक आनंदराव राम चरणावरी मस्तक ठेऊन नमस्कार विज्ञापना. ताा छ २४ सवाल दोनप्रहरपावेतों येथील वर्तमान येथास्थित असे विशेष. आजच्या दिनचर्येचे वर्तमान तरी इंग्रेज कोट पाडितो. आम्ही सर्व तमासा पाहतो. राजश्री विसाजीपंताजवळ किल्याची हकीकत क्षणक्षणा जे होते ते आपले मुतसदी पाठऊन सांगतो. ते आज्ञा करितात कीं च्यार दिवस दम धरावी. मागाहून दुसरे फौज येते व सरखेल येतात; आले म्हणजे पलीकड उतरतो. दर्याबुरजापासून गंगाबुरजापर्यंत त्रेतालीस तोफा आहेत, त्या लटक्या पडिल्या. अडिचसे हात तट पाडिला. पाईरी जाली. चर भरला. आम्ही दोन हला मारून काढिल्या, याजकरितां त्यांचे वस्तु हा कालवर हला जाली नाही. आज उद्या हला करील. कोटांत माणूस पनास पाऊणसे नित्य जखमी होते. नवं जुने करावे, बाहेरील घ्यावें तरी ते श्रम लिहिता येत नाही. स्वामी आमचा तर अयेत्न, मातबर फौज येऊन तमासगीर, पांचंसासे राऊत आंत उरले त्यास विसाजीपंती कांही गडबड करावयासी सांगितली आहे. कोट पडला याजमुळें तो

हावभर जाला. आतां घटका किला घेतो म्हणोन मार करितो. विसाजीपंत तरी च्यार दिवस दम धरावयासी सांगतात. सविस्तर बयाजी नाईक सांगता श्रवण होईल. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Anandrao Ram writes to the Peshwa describing the distressing plight of the garrison of Salsette after the English had destroyed all the ramparts. He laments the dilatoriness of Visaji Krishna who has been all along advising them to wait till the arrival of Angria. "We have been reduced to a mere condition of helpless onlookers of our own ruin," says the gallant defender of Salsette.*

No. 113] [*28-12-1774*

श्री

अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राजमान्य

राजश्री नारो आनंदराव गोा यासीं

सेवक माधवरांव नारायण प्रधान नमस्कार. सुाा खमस सबैन मया व अलफ. इंग्रेजाचा तह सरकारात चालत आला असतां त्याणें लबाडी करून साष्टीस मोर्चे लाविलें तेव्हा त्यासी सहजच बिघाड करणे लागला. याजकरिता सुरतेची बंदी करून सुरत आठाविसीचे माहाली इंग्रेजाचा व मोगलाचा नेमणुकेचा यैवज आहे तो बंद करून वसूल घेणे, येविसी पेशजी पत्र तुम्हांस सादर जालेच आहे; तरी सुरतेची बंदी पकी करून येकंदर सामान सरंजाम माणूस बाहेरून आंत व आतून बाहेर जाऊं येऊं न पावे ऐसे करणे. दोघांचा नेमणुकेचा ऐवज माहाली असेल तोहि बेजरब वसूल घेणें. तुम्हांबरोबर फौज शहर मारची बंदी करावया व वसूल घ्यावयापुर्ती आहे. जर मोगल सरकारात रहस्य राखून असिल्यास त्यासी विरूध दाखऊ नये. त्याचे नेमणुकेच्या ऐवजास अडथला न करणें. इंग्रेजासी मिळून असिल्यास वसूल घेणे. इंग्रेजाचा तर परिछिन्न यैवज घेणेच. जाणिजे छ २४ सवाल.

¶*The Peshwa orders Naro Anandrao to confiscate the shares of the English and the Mughal of the revenue of Surat. He asks the addressee to be friendly with the Mughal Subhedar if he does not side with the English.*

No. 114] [*28-12-1774*

पौ छ २६ सवाल चार
घटका दिवस

श्री

सेवेसी बालाजी विश्वनाथ कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना ताा छ २४ सवाल मुाा नजीक साष्टी वर्तमान यथास्थित असे विशेष. आज्ञा घेऊन आलो

की, फौजेची कुमक साष्टीस होऊन इंग्रजाचे पारिपत्य व्हावे. त्यास फौज म्हणावी तर निमे विसाजीपंत व निमे हुजूरचे. त्यांत पंचवीस पथके येकमुठीचे करोली सामान नाही. खाडीचा वेढा बहुत कठिण. यामुळे बुनगे सडी स्वारी व मोर्चे मिळोन जी फौज आहे त्याचे तीन विभाग जाहाले. टापूमध्ये पाचशें स्वार सारे फौजे मिळोन गेले आहेत. त्यात सरदार आपाजी गोविंद, ते सारे सिपाई आणि बहुतच युक्तिवंत, यामुळे विचारांतच असतात. हशम लोक म्हणावे तर कुमकी लोक आधीच हुजूरचे लोक होते त्यांचाहि नाश जाहाला. तेव्हा त्यांत सरदार राजश्री दादोपंत त्याचाहि आला बसत नाही. किला तो पाडून बिछाऊन दिल्हा आहे. लोक आत छातीचा कोट करून आहेत. फौजेचे बलावर येकादा मनसबा करावा तर येक जिवाचे करोली सामान पाच सातशे जाहल्यास हरयेक मनसबा कर्ता येईल असे आहे. श्रीमंताचे पुण्यप्रतापेकडून यश येईल तर न कळे. वरकड येथील मनसबा सटक पावलीत (?) आम्ही असतो. येविसीचा मजकूर सविस्तर राजश्री बापूजीपंतानी लिहिल्यावरून कळेल. विस्तार लिहिता नये. शेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Balaji Vishvanath writes how difficult it is to prevent Salsette falling into the hands of the English.*

No. 115] [*28-12-1774*

श्रीगणपति

रा नारो आपाजी गोसांवी यांसी

विनंती उपरी. इंग्रज साष्टीस मोर्चे देऊन बसला आहे. त्याचे पारपत्याचा उपराला चांगला जाला पाहिजे. ऐशास :

फराशिसाचे अनुसंधान घेऊन आपाशास्त्री पुणियात रा विनायक भट थते यांचे घरी आले आहेत, त्यास त्याजकडील अनुसंधान कसे आहे ते चांगले मनास आणून लेहून पाठवणे. तुम्ही मनास आणिल्यांवर उपयोगी गैरउपयोगी सहजच दृष्टीस पडेल तसे लिहिणे.

सावंत यासी पत्रे लेहून कुमकेस आणावे.

येशवंतराव सिंदे यासी लेहून त्यांचे तर्फेने गोवे प्रांती धामधूम करून फिर्गी इंग्रजांचे संमतात असल्यास त्यास पायबंद बसे असें त्याच्याने जाल्यास त्यानी करावे म्हणून पत्र ल्याहावे.

सोंधे व फोंडे व गोवे प्रांती फौज जमा जाली तरी, फिरंगीयासी पायबंद बसेल.

सदरहू लिहिल्याअन्वये मनास आणून उतर पाठवणे. जाणिजे. छ २४ सवाल खमस सबैन मया व अलफ. हे विनंती.

¶*The writer Purushottam Krishna communicates to Naro Appaji plans of checking the English in other quarters so as to force them to raise the siege.*

No. 116] [*29-12-1774*

पैवस्ति छ १ जिल्काद

सन खमस

श्री

सेवेसी नारो आपाजी कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. येथील वर्तमान तागाईत छ २९ सवालपावतों मुकाम पुणे येथास्थित असें विशेष. साष्टीहून छ २२ सवाल सायंकालचे साहा घटिका दिवसाचें पत्र आलें तें पाठविलें आहे, त्याजवरून तिकडील मजकूर कळों येईल. राजश्री राघोजी आंगरे खुष्कीनें आपट्यास आले. छ २३ सवालीं साष्टीस जाऊन पोहचतील. सेवेसी श्रुत होय हें विज्ञापना.

¶*Naro Appaji reports that Raghoji Angria has arrived at Apta.*

No. 117] [*29-12-1774*

पैवस्ति

छ २९ सवाल सन खमस सबैन

श्री २

पुरवणी सेवेसी विज्ञापना. साष्टीस इंग्रेज मोर्चेबंदी करीत आहे, येविशीचीं पत्रें दररोज आज साहा दिवस स्वामीकडे रवानगी करितों, परंतु अद्याप पत्र पावोन उत्तर येत नाहीं. लष्करांतून साष्टीस फौज रवाना जालीच असेल. किती फौज, कोणाची रवानगी जाली, तें लिहिलें पाहिजे. धुळपास अरमारचे नेमणुकेचा ऐवज कल्याणचे दरकदारांवर माघमासीं सत्तावीस हजार देविला आहे, व वरकडहि ऐवज अरमारास लाविला तो साष्टीचे वगैरे दरकदाराचा फार करून लागला आहे. त्यास ऐवज खर्चास जरूर लागेल हें जाणोन मुबदला तूर्त येथून दाहा हजार रुपयाची हुंडी करून त्यांजकडे पाठविली; आणि त्यास लवकर

साष्टीकडे येण्याविशी लिहिलें आहे. साष्टीकडे आल्यावर आणखीहि खर्चास लागल्यास यैवज पावता केला जाईल. तुम्ही लवकर येणें म्हणोन त्यास विस्तारें करून लिहून पाठविलें आहे. सेवेसी श्रुत होय हें विज्ञापना.

¶*Money is remitted to Dhulap to accelerate his departure for the relief of Salsette.*

No. 118] [*29-12-1774*

पौ छ २६ सवाल
सन खमस सबैन

श्रीगणपति

राजश्रिया विराजित राजमान्य
राजश्री नारोपंत नाना स्वामीचे शेवेसी

पोष्य पुरुषोतम कृष्ण साष्टांग नमस्कार विनंती उपरी. येथील वर्तमान ता। छ २५ सवालपरियेत येथे असो विशेष. आपण श्रीमंतास पत्र लिहिले ते प्रविष्ट जाहाले. राजश्री विसाजीपंत दादा गेले. सोमवारचे झुंज जाहालेचे वर्तमान कलले. आता बल चांगले जाहाले. वरचेवर आपण कुमक रवाना करीत आहेत. फार चांगली बंदोबस्ती आहे. काल रात्रौ श्रीमंत सौ मातोश्री बाईनी आपणास ल्याहावे म्हणून मजला आज्ञा. त्यावरून लिहिले आहे. आणि आताहि लिहिले आहे. साष्टीपासून पुणेपरियेत डाक ठेवात्री म्हणजे वर्तमान लवकर ये(ई)ल. आपण ठेविलीच असेल. तट साष्टीचा पडला, सबब आतील गलबलले होते. परंतु वरचेवर सामान जाऊन पोहोचले यामुले आतल्यास अवसान भारी आले म्हणून लिहिले. येथार्थच आहे. राजश्री गोपालपंत बिवलकर काल पुणेस आले. यामुले सरकारचे पत्राचे उतर न आले. उदईक आले म्हणजे उतरहि येईल. बहुत काय लिहिणे. कृपा लोभ करीत जावा हे विनंती.

¶*Purushottam Krishna asks Naro Appaji to send to Purandar constant communications about Salsette.*

No. 119] [*29-12-1774*

पौ छ १ जिल्काद सन खमस.

श्री

सेवेसी नारो आपाजी कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. आजच छ २९ सवालीं साष्टीहून छ २३ सवालचीं पत्रें आलीं तींच पाठविलीं आहेत, त्यांजवरून

कळों येईल. राजश्री विसाजी कृष्ण यांस पत्र लिहून पाठविलें कीं तुम्ही लवकर टापूंत उतरून बेजरब शत्रूचे मोर्चे यांजवर चालोन जाऊन घालावें. दिवस-गतीवर घातलें असतां शत्रु ऊब जिकतो. [यापुढें अर्धा बंद फाटला आहे.] तेहि येत नाहीं. त्याविशीं येक दोन पत्रें मिरजेस गेलींच आहेत. हाल्लीं कारकून तिकडे गेला त्यास हेहि काम सांगितलें आहे. वसुलास येतील तेव्हां खरें. कल्याणचे जमीनीचा हता पौष अखेरचा पंनास हजारांचा येणें, त्यास त्याचीं पत्रें एव्हापासून येऊं लागलीं कीं मुबईची बंदी जाली यामुळें आम्हास ऐवज परिछिन्न मिळणार नाहीं असें म्हणतात. याप्रमाणें ऐवजाचा मजकूर आहे. वसईचे दरकदाराचा ऐवज तूर्त तिकडे दंगा, यामुळें कोण्ही देत नाहीं. व रास्ते यांजकडील ऐवज करार होऊन येणें तोहि येत नाहीं. येथें तों खर्चाशीं गांठ; किल्ले हायचा ऐवज [अपूर्ण]

¶*Naro Appaji informs the Peshwa that he has written to Visaji Krishna to attack the enemy's batteries immediately. Otherwise the moral effect which is so far holding the enemy in check would be lost.*

No. 120] [*31-12-1774*

पो छ २८ सवाल
सुा खमस सबैन
पौष मास.

श्रीगणपति

राजश्री नारो आपाजी स्वामी गोसावी

विनंती उपरी. साष्टीचा किला इंग्रजानें हल्ला करून गुरुवारीं घेतला म्हणून तुम्ही लिहिलें तें कळलें. जाणिजे छ २७ सवाल सुा खमस सबैन मया व अलफ हें विनंती.

¶*Receipt of the news of the fall of Salsette on Thursday 29th December sent by Naro Appaji is acknowledged.*

No. 121] [*31-12-1774*

पौ छ २९ सवाल सुा खमस.

श्री

श्रीमंत राजश्री बाळाजीपंत दादा लेले
स्वामीचे सेवेसी

विनंती सेवक संक्राजी सिवराम निसबत चंदन व मोरो लक्षुमण निसबत वंदन कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. ता।गायत मार्गसीर्श वद्य १४ शनवारपर्यंत मुकाम साष्टी आलीकडे तीन कोसावर सुखरूप आसों विशेष. इकडील वर्तमान

जें जाहालें तें स्वामीस सरकारच्या पत्रावरून कळतच असेल, याजकरितां लिहिलें नाहीं. आजचें वर्तमान तरी राजश्री बाजीपंत मेंदले याणी लेहून पाठविलें कीं वरुण किला इंग्रजानें घेतला यैसें वर्तमान त्याणीं लेहून (पाठविलें आहे हें) तहकीक वर्तमान आहे. वरकड जें वर्तमान होईल तें सेवेसीं वरचेवर लेहून पाठवीत जाईन. वरकड येथून श्रीमंत राजश्री विसाजीपंत दादा याणी आज प्रातःकालीं चंदनकर वंदनगडकरी या दो पतकास बोलाऊन नेऊन सांगितलें कीं, तुम्हीं उभयेतां लोक सुधा कोकण बाधाटीच्या किल्यास नेमतो. त्यास आपण शब्द लावितील याजकरितां कबूल केलें आहे. लोक किलेयांत आकरा आसामी दोन किल्याच्या मिलोन होत्या. त्याचे हत्यारे व चिरगुट पांगरूण होतें. जे समई किल्यावर हला इंग्रजाने केला, तेव्हां गर्दी जाहाली. त्या समई प्राणानसी बाहेर आले. हत्यारें व चिरगूट पांघरुणें गेलीं यैसे वर्तमान जाहालें. त्यास येथे विसाजीपंत दादाहीं हत्यारे व चिरगूट पांघरूण जें गेले असेल तें देतों म्हणून कबूल केलें आहे. दिल्यास उत्तम आहे. न दिल्यास आपणांकडे तपसीलवार लेहून पा॥ बहुत काय लिहिणें. कृपा लोभ करीत जावा हे विज्ञापना. आपल्या लाखोट्यांत पत्रें आहेत ती ज्याचीं त्यास द्यावीं. कळावें हे विज्ञापना.

¶Shankaraji Shivram and Moro Lakshman communicate to Balajipant Lele the news about the fort Uran being captured by the English. They further write that they have consented to send their men to the Konkan forts as desired by Visajipant but complain about the shortage of provision and clothes from which the men in the camp suffered.

No. 122] *[31-12-1774*

नकल

श्री

राजश्रिया विराजित राजमान्ये राजश्री
विसाजीपंत दादा स्वामीचे सेवेसीं

पो विसाजी केशव कृतानेक सां नमस्कार विनंती उपरी. येथील कुशल ता॥ छ २७ सवालपावेतों यथास्थित असें विशेष. काल आपणास दोन पत्रें पाठविली ते पावली असतील. हाली आपले पत्र रा॥ येसाजीपंताचें पत्र पोहोचोन उतर आलें. त्यात बंदोबस्ताचा मजकूर आपण लिों तो कलला, व फौजेचा आर्थ व आपल्या येण्याचा विचार समजला. यैशास लस्करातून पाच राऊत समागमे दिल्हे नाहीत. सर्व भरवसा आपले फौजेचा, हा मजकूर स्वामीस ठावका नाही; तर उरण व बेलापूर व परसिक हे जागे वसई सारिखें नाहीत. काम पडिल्यास

उरणास फौजेचा उपराला होणार नाही. पाईचे लोकाचा भरणा असावा. बेलापुरास काही राऊत ठेऊन बंदोबस्त करवावा. इंग्रज रयतेच्या वाटेस जात नाही. थोरले काम करितों. थोरल्या कामात लघु कामे येतात. फिरंगी व इंग्रज याचा मनसबा येक. त्यास इंग्रज हात्रभरी जाहाला आहे ; तर त्वरा करून आपण यावे. कोंकणचे लोक बहुत मनसबे तुम्हास सांगतील ते न ऐकावे, जरूर यावें. दादा, भेटीनंतर कोंकण लोकांची रीत मी सांगेन ; ध्यानांत येईल. तुम्ही फौजसुधा येथे न या तर मी येथून निघोन तुम्हाकडे येईन. भेऊन येतो यैसे न समजावे. सरकारच्या कामाचा दरकार, यास्तव विस्तारे लिा आहे. साष्टी वसईमध्ये दर्म्यान खाडी हे पुर्ते समजावें. पाहिल्यानें ध्यानांत येईल. बहुत काये लिहिणे लोभ करावा हे विनंती.

¶*Visaji Keshao asks Visaji Krishna to come and confer with him for taking measures to save coastal places like Belapur, Uran, Parsik.*

No. 123] [*31-12-1774*

पौ छ २८ सवाल

सुा खमस

श्रीगणपति

राजश्री नारो आपाजी स्वामी

गोसावी यांसी

विनंती उपरी. बाणकोट इंग्रजाने हबशास दिल्हा. तेथून हबसी आंजणवेलीस येणार म्हणून आंजणवेलीस बातमी राजश्री चिमाजी माणकर याणी लिहून पाठविली. त्यास ही जागा नाजूक, येथील बंदोबस्त चांगला राखिला पाहिजे, यास्तव पंनास राऊत रवाना करावयाविसी राजश्री कृष्णाजी विस्वनाथ याणी लिहिले आहे, त्याजवरून तुम्हास लिहिले असे ; तरी तालुके आंजणवेल येथे माारनिले याजकडे राऊत आसामी पंनास पुरुषोतम सदासिव यांचे पथक पुणियांत आहे ते रवाना करणे. ते नसिल्यास आणखी दुसरे पथकाचे पाहून जरूर रवाना करणे. जाणिजे छ २७ सवाल सुा खमस सबैन मया व अलफ हे विनंती.

¶*Naro Appaji is asked to send reinforcements to Anjanwel which is threatened by the Sidi.*

No. 124] [Dec. 1774

श्री

पुा सेवसी सा नमस्कार विनंती. साष्टी घेतल्या उपरी हावभारी इंग्रज जाहाला, त्यामध्ये उरण, साष्टी, येशवंतगड ही तीन स्थले मुंबई लगती आहेत ही घ्यावी म्हणौन त्याच्या बोलण्यात मनसब्यात होते. यैशास साष्टी, येशवंतगड घेतल्याउपरी दाहा गलबते भरून, उरणच्या बान्यावर गेला; तेव्हा त्याणी अवसान सोडून, आम्हास व जवलच्या ठाण्याठुण्यास न लिहितां कौल घेऊन, छ २६ सवाली भृगुवारी बाहेर निघोन आले. उरण इंग्रजाने घेतले म्हणौन बेलापुराहून राजश्री बाजी गंगाधर याचे पत्र आले त्याजवरून सेवेसी लिहिले आहे. यैप्रकारे लोकानी हिंमत सोडिली. कालगती म्हणावी. पुढे आपणास काये मनसबा करणे ? मसलत भारी. जागे फार. कोठे लोकाची भरती नाही व सामानसुमान नाही. पुसावे तरी बेहडे दाखवितात. आता तो या प्रकारचा प्रसंग येऊन घडला आहे. श्रीमंतांच्या तालीयाने ठाणी राहिली तरी राहूत. परंतु पोख्त सामान सरंजामाने व कोणी हिंमतीने राखतील यैसे दिवस नाही. जाले वर्तमान लिहिले आहे. पुढे होईल ते लिहून पाठऊ. सेवेसी शृत होये विज्ञापना.

¶*Visaji Krishna reports to the Peshwa that Uran capitulated to the English. The people have taken a fright since their success at Salsette.*

No. 125] [22 Dec. 1774

श्री

अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राजमान्य
राजश्री नारो आनंदराव गो यासी

सेवक माधवराव नारायण प्रधान नमस्कार सुा खमस सबैन मया आलफ. मुंबईकर इंग्रेज साष्टीस येऊन मोर्चेबंदी करीत आहे. त्यास सुरतेहून कुमक जाणार सबब सुरतचे बंदीविसी पेसजी तुम्हास पत्र सादर केले आहे. त्याप्रो तुम्ही आपले व गाईकवाडाचे फौजेसुधा पत्र पावताच सुरतेवर जाऊन शह चांगला देऊन, बाहेरील रस्त वगैरा जिनस शहर मजकुरी जात असेल ते मना करून शहरास उपद्रव बेलाशक देऊन, बाहेरील बंदीचा बंदोबस्त चांगला करणे. तुमचा शह शहरावर चांगला पडला म्हणजे तेथील कुमक साष्टीस येणार नाही; तर तुम्ही

---

१ पत्र विसाजी कृष्णाचें.

बहुत जलदीने गाईकवाड याच्या व सरकारच्या फौजेसुधा जाऊन सुरतेची बंदी करणे. कदाचित तापी उतरोन गेला असला तऱ्ही मार्गे फिरोन सुरतेस येणे. जवल उतरोन बंदी आगोभर करणे. येविशी फार जलदी करणें; आणि सदरहू प्रों करून हुजूर लेहून पाठवणे. जाणिजे छ १८ सवाल. आज्ञा प्रमाणे शहरची बंदी करून बाहेर जे सापडल ते लुटून पस्त करणे. मुख्य गोष्ट सुरतचा बोभाट मुंबईस येई. तुमचे उगद्रवामुले तेथील मदत साष्टीस न ये ते करणे. जाणिजे छ मजकूर.

¶The Peshwa asks Naro Anandrao to effect an immediate and complete blockade of the English at Surat with the help of Gaikwad's forces.

No. 126] *[December 1774*

श्री

विनंती विशेष. मेस्त्र माष्टिन इंग्रज वकील पुणियास होता. त्यास श्रीमंतानी पुणियास लुटोन घेऊन घालविला, याप्रमाणे यथे वर्तमान मोगलाकडेस व इंग्रजाकडेस आले; व मुंबईहून पाच हजार माणुसे जाहाजातोन येथे येणार यैसे पत्र इंग्रजाकडेस मुंबईहून आले. कितेक म्हणतात की नरोतमाचे मदतीस येतात. कितेक म्हणतात की, श्रीमंत राजश्री दादासाहेब याचे मदतीस जाण्यास मुंबईस जाहाजात लोक चढत आहेत. यास्तव जलदीने, नरोतमाचे सामान थोडके आहे तो पारपत्य होऊन येईल तर उतम आहे. कललें वर्तमान ते आपणास लिहिले आहे; मग आपली मर्जी. वर्तमान दोहीतीहीकडून आलें, त्यावरून लिहिले आहे. नरोतमाचे पारपत्यास पाचसे राऊत पो आहेत म्हणून आपण लिहिले. त्यास, हसोटाहून माणसे येथे येतात; परंतु पारपत्याचे फौजेचे वर्तमान कोणी सांगत नाही. मग फौज कोठे आहे ते न कले. तथाप नरोतमाने भिताडाचा आश्रे धरून बसला असल्यास्तव, राऊताचा उपाये चालत नसेल, तर हतीची रवानगी करून; ठाण्याचे भिताड कचे आहे. हती लाऊन भिताड पाडऊन, येथास्तित पारपत्य करावे. हसोटास फौज गेली आहे. तिकडून काही आपणास वर्तमान येत असेल ते कृपा करून लेहून पाठवावे. बहुत काय लिा लोभ असो दीजे, हे विनंती. हसोटचे ठाण्यास विटाची भित चुणेगची आहे. पहिलीहि दारूगोली त्याने समागमे नेली आहे; व हालीहि इंग्रज दारूगोली पाठवीत आहे. इंग्रजाने व बक्षीने नरोतमास लिहिले की हसोट जागा लडाई नाही; तुम्ही शहरात येणे. त्याचे उतर आले की, आम्ही ठाणे दोन मास लडऊ, चिंता नाही. इतकियात मदतहि येईल. हे त्याची हिमत

आहे. ज्याप्रो वर्तमान येतें त्याप्रो लेहून पाठवितो. हे विनंती. आताच वर्तमान आले. इंग्रजाचे लोक येथे येणार होते; त्याणी साष्टीस उतरून साष्टी घेतली, आणि वसईवर आले. वसईस लडाई होत आहे, याप्रो वर्तमान आले ते लिहिले आहे. आपण जलदी करून इतकियात नरोतम यास धरावे हे उतम आहे. आम्ही नरोतमाचे लिहितो म्हणोन रागास न यावे. वसई साष्टीचे वर्तमान तथ्य आहे म्हणून दोहीकडून वर्तमान रात्रीसच आले होते; परंतु सत्यमिथ्य न कले यास्तव लिा नाही. हाली फिरून आले ते लिहिले आहे. कलावे आपण आलियासारिखे इतके तऱ्ही कार्य करावे हे विनंती.

¶*The writer reports to the Peshwa the news circulated in Surat about Mostyn being plundered in Poona and driven out and about the embarkation of English troops for Surat. The writer further requests that Narottam of Hasot should not be spared and that every step should be taken to punish him.*

No. 127] [*December 1774*

[पहिला बंद गहाळ.]

२

आज्ञा जाहाली. ते धोडपेस आलेसे यैकिले; परंतु आद्याप न आले, येतील. आरमारे आसावी. पाणियातून शह इंग्रजास असावा. पायेदल असावे. फौजानी कुमक करावी. चहूकडून येलगार करावा, तेव्हा काम होईल. त्यास राजश्री उभयेता विसाजीपंत करितीलच; परंतु सुचले आर्थ लिहिले. सरकार आज्ञेस उजूर नाही. तिकडील वर्तमान राजश्री नाना व बापूकडील नवल विशेष ल्याहावयास आज्ञा करीत जावी. आम्ही येथे येऊन पावलो हे आज्ञापत्र नानास व बापूस लेहून पाठवावे. बहुत काये लिहिणे हे विज्ञापना.

¶*The writer suggests ways to meet the English successfully at Salsette.*

No. 128] [*Dec. 1774*

श्री

पुा सेवेसी साा नमस्कार विनंती. राजश्री आनंदराव राम याचे कोठे ठिकाण नाही म्हणौन पेशजी विनंती पत्र पाठविले होते. यैशास राजश्री आनंदराव यासी, गलबल जाहाली त्या समई मारनिलेच्या जवल माणसे होती त्याणी, किल्यात सोडून आली. तदनंतर आनंदराव यासी बाहेर पडावयासी अवसान जाले नाही.

दिंडीपावेतो आले होते; परंतु लाहाने मूल सेवटी त्याच्या हातास लागले. दोन रोज साष्टीमध्ये होते. प्रस्तुत मुंबईस रवाना केले. भवानजी कदम हवालदार याणी आगोधर फितूर केला. सेवटी फितूर कचा जाहला. याजकरितां भवानजी किल्यामध्ये होता त्यास गोल्या मारून ठार मारिला. त्याचा पुत्र किल्यामध्ये होता त्यास मुंबईस रवाना केले. सिपाई लोक जखमी व आणखी दोन आडीचशे होते, ते प्रस्तुत साष्टीसच ठेविले आहेत. केशवराव कोतवाल गलबल जाहाली त्या समई बाहेर पडोन गलबतावर चढोन वसईस गेले म्हणौन बातमी आली. किल्यात आगोधर फितूर होता; परंतु बाहेरील लोक आत घातले त्याजउपरी च्यार रोज किला झुंजला. उपरांतिक कौल आल्याउपरी स्वस्थ जाल्यावर भवानजीस रुबरू इंग्रजाने नेऊन लबाड म्हणोन गोल्या देऊन, मारून टाकिला. याप्रमाणे तहकीक बातमी आली. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶ *Visaji Krishna reports the casualties at Salsette and adds that Anandrao Ram, the head of the garrison, was taken captive by the English and sent to Bombay; that the Killedar Bhawanji Kadam was shot by them for his treachery in not fulfilling the promise he had made to the English.*

No. 129] [*December 1774*

श्री २

[पहिला बंद गहाळ.]

पुा सेवसी विज्ञापना. तूर्त लाख रुा पावेतो देणे तो मागतात. त्यास कोठून ऐवज द्यावा. नित्यकृत्य खर्च असता तरी च्यार दिवस हरकसे चालवावयास येते. साष्टीकडे लोक व फौज रवाना होते त्यास पैका द्यावा लागतो. राजश्री राघोजी आंगरे सरखेल यांस पंचवीस हजार रुा रोख साल मजकूरचे नेमणुकेसिवाय जाजती देऊन, त्यास उमेद चढऊन, तयारी करून आणविले. हे पंचवीस हजार व साष्टीकरानी बहुतच निकडीचे लिहिले, त्यास पंचवीस हजार रुा पाठविले व * * * * दाहा हजार व कागोरीस पाच हजार रुा राजश्री वासुदेवबावाकडून लोक साष्टीस रवाना केले त्यास दिल्हे. याप्रो पासष्ट हजार रुा थोकच दिल्हे. यावितरिक्त फौजेस व लोकास पाईच्या देतो तो निराला. याप्रो येथील सविस्तर अर्थ स्वामीस कलावा म्हणौन लिा आहे. ऐवजाची तरतूद कसी करावयाची ते लिहिले पाहिजे. विसाजी कृष्ण याजबा[1]

---

१ पत्र विसाजी कृष्णाचें.

पंचवीस हजार रुा दिल्हे. त्याखेरीज आणखी पंचवीस हजार लष्कर पाठवावे म्हणौन मारनिलेनी लिा आहे. त्याजकडे ऐवज पाठविलाच पाहिजे. ऐवज तो कर्जाखेरीज नाही. कर्ज तेहि कसे मिळते हा प्रकार स्वामीस विदितच आहे. ऐवजाचा थोक थोक तपसील लिहिला आहे. मागाहून जमाखर्चाचा तालेबंद आकारून पाठऊन देऊ. ऐवजाची तरतूद जाहल्याविना काम चालेल कसे? याचा प्रकार स्वामींनी ध्यानात आणून लिहून पाठवावयास आज्ञा करावी. सेवेसी[१] श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶Naro Appaji mentions the various sums that he had remitted to several persons for the forces sent to Salsette.

No. 130] *[Dec. 1774*

[आरंभीचें दोन बंद गाहाळ.]

रवाना केली. वरकड जागा जागा पांच सातशे राऊत रवाना केले. आम्हाजवळ से दोनसे राऊत मात्र राहिले आहेत. इतक्या सामानाने साष्टीचा शह कसा होतो? येशवंतगड उरण काईम आहे. त्यास दोन हजार माणूस वसईच्या खाडीतून टापू मध्यें उतरणे म्हणोन आज्ञा. त्यास येशवंतगडकरी याणी साष्टीच्या अगोधर एक रोज कौल घेऊन ठाणे त्याचे स्वाधीन केले. उरणकर याणी गोली वाजविलीच नाहीं. दहा गलबते उरणास इंग्रेजाची येताच पळून गेले. ठाणे इंग्रजाच्या स्वाधीन केले. याप्रमाणे स्थलाची अवस्था आहे. तेव्हां वसईच्या खाडींतून माणसे टापूमध्यें कसी उतरतात? घोडबंदर पावेतो खाडी इंग्रेजाचे स्वाधीन जाली, तत्रापि दोन हजार माणूस कोठून आणावे? वसईची अवस्था त्या रीतीची. किल्यामध्ये माणसाचा भरणा नाहीं. ऐन प्रसंग येऊन बनला आहे. राजश्री विसाजी केशव परभारे वसईस गेले, येथें आले नाहीं. राजश्री राघोजी आंगरे साष्टी घेतल्या उपरी दुसरे दिवशी से दोनसे माणसानी आम्हास येऊन भेटले. एक रोज होते. दुसरे दिवशीं निरोप मागो लागले. म्हणाले जे आमच्या स्थलाचा बंदोबस्त करावयाचा व सरकारची स्थले रेवदंडा उरण उंदेरी वगैरे आहित, ऐशास आम्हास निरोप द्यावा. आम्ही जाऊन आपल्या स्थलाचा बंदोबस्त करून, सरकारच्या स्थलास कुमक पाठवून देतो; परंतु जरूर निरोप द्यावा यैसे त्यानी आग्रह केला. तेव्हां त्यास निरोप देणे जाले;

---

१ पत्र नारो आपाजीचें.

ते निरोप घेऊन गेले. विसाजी केशव येथे आले नाहीं. त्याचे त्यास भारी जाले आहे. चहूंकडे येकोनेक गलवले आहे.

(अपूर्ण.)

¶*The writer of this fragmentary letter expresses his anxiety as to how succour should be obtained in face of the English who had occupied the whole of the province round about Salsette and Bassein.*

No. 131] [*14 December 1774*

श्री

पुा सां ना विज्ञापना. आपण कूच करून पुणियास गेल्याचे वर्तमान रा पुरोषातमराव दाजी यासी सांगितले. त्यास त्याणी सांगितले की आम्हास हा मजकूर रा नारोपंत नानानी काल दोन प्रहरा लेहून पाठविला. त्याजवरून दोनसे राऊत येथून आजी रवाना केले; व जाब लेहून दिल्हा कीं, विसाजीपंत यास साष्टीकडे पाठविणार. त्यास त्याचा शह दक्षणेकडे आहे. निशाण माहादेवावर आहे; आणि त्याजपासी सामानहि पुरते नाही; व त्या योग्यहि तिकडे जाणे नाही, याजकरिता राऊत पाठविणे जाले तरी दोन च्यारसे पाठवावे. विसाजीपंतास पाठविल्याने इकडील शेह सुटलासा जाला. हैदर नाईक इकडे येण्याविसी आलस करणार नाही. दुसरे उभयेता कारभारीहि तापीतीरास गेले, तेव्हा इकडे आवघे मोकले पडते यास्तव न पाठवावे या प्रो लिा आहे. त्यास याचा विचार न करिता दादा कूच करून कसे गेले? त्यावरून आम्ही सांगितले की पहिले पत्र आले ते समई विचार केला होता की श्रीमंत बलवंतरावजीस फौजेत मुकामी ठेऊन आपणच सडे सेपनास राऊत घेऊन पुणियास जावे, याप्रो विचार होऊन सकाळी (प्र) स्थाने केली, तो रातोरात दुसरे पत्र आले की फौज घेऊन यावे, यैसे नानाचे व सरकारचे पत्र आले. ते निकडीचे यैसे पाहून त्यावरून कूच करून जावे लागले. त्यास त्याणी सांगितलें की गेले तरी चिंता नाहीं; परंतु या उपरी तरी रा बलवंतरायानी गोट घेऊन माघारे यावे. दादानी येक दोन रोज राहून, तिकडील रवानगी करून माघारे गोटात यावे हे उतम आहे. दादानी कोकणात जाऊन कार्य करावे यैसे सामानहि नाही; व साष्टीत आतील फितूर व केशवराव तेथे आहेत. उगेच शाहास गुंतोन माघारे फिरावेसे होईल यैसे न करावे. येक

+ पत्र बहुधा विसाजी कृष्ण याचें असें.

शाहाणा आपाजी गोविंद याजसारखा माणूस व दोनसे राऊत देऊन रवाना करावे. आपण जाऊ नये. माहादेवाकडे लौकर यावें. आपल्या ढाला माघाऱ्या पुणियास गेल्या यैसी बातमी दक्षणेकडे हैदरनाइकास कलल्यावर तो इकडे चाल देईल, यास्तव जावयाचे करू नये यैसे सांगितले. कलावे; व काल लस्करची बातमी सुध द्वादसी बुधवारीची पत्रें आली ती साईकाली पावली. त्यांत मजकूर की श्रीमंत दादासाहेब सरदारास सोडून पुढे मजल दरमजल थालनेरावरून तापी उतरून, तडका चालिले आहेत. आज कारणे नर्मदातीरास गेले असतील; व सिंद्या होलकरास व श्रीमंतास आठरा कोसाचे आंतर आहे; व हरिपंतास व सरदारांस वीस कोस अंतर आहे. उभयेता कारभारी बापू व नाना कासारबारी उतरून खाली गेले. बामनराव व रास्ते वगैरे पथके मागून दाहा हजाराची रवाना जाली आहेत. पाठीमागे बापू नाना आहेत त्याचे पाठीमागे नवाब तीन कोसांवर आहेत. आद्याप भेटी जाल्या नाहींत. दिन सुध पाहून भेटी होतील म्हणोन लिा होते. सारांश सरदारानी बलाऊन सेवटी परिणाम हा केला, हे सर्वांचे प्रातियास आलें यैसे तिकडील पत्रावरून भासते. पत्र श्रीमंत बापूचे त्याचे चिरंजीवास आले, व त्रिंबकराव फरासखान्याचे याचे पत्र बाजीपंतास आले, ती दोनी पत्रे मी पाहिली, त्यातील आर्थ समजला तो लिहिला आहे. बापूनी लिहिले आहे कीं आम्ही तापीतिरास जाऊन मग मुकाम करू, पुढे जात नाही. मग पाठीवर फौजा गेल्या आहेत, त्या जेथेपर्यंत दादा जातील तेथेपावेतो जातील. सिंदे होलकरहि सडे जाले आहेत त्या प्रो लिहिले आले. विदित जाले पाहिजे. सारांश येथील रा दाजीचे व जनोबादादाचे विचार आपण साष्टीकडे जाऊ नये. माघारे यावे. सदरहू लिा आहे हे आर्थ नानास समजाऊन सांगोन रावताची रवानगी करावी. सेवेसी श्रुा होय हे विा. रा बाबानी पत्र दाजीस पाहावयास माचीस पाठविले होते, तेच पत्र मी पाहिले. दाजीनी आपणास पत्र लिा ते पाठविले आहे, त्यावरून विदित होईल. हे विा. पुरुषोतमराव पत्र देत नवते. तुम्हीच लिहिणे म्हणोन सांगितले होते. त्यास आम्ही सांगितले कीं वरकड मी लिहीन. उगीच सूचनेची चिठी इकडे येण्याची लिहून द्यावी, त्यावरून चिठी दिल्ही ती पा आहे कलावे.

¶*The letter gives news about Dadasaheb being pursued by the two Sardars and also by Nana and Bapu. The writer discusses the possibility of hostilities being declared by Haider in the south as Visaji Krishna who was to proceed to the south was asked to proceed to Salsette.*

5862

No. 132] [December 1774

[आरंभीचा मजकूर फाटला.]

लयास करविली आहे. त्याचे उत्तर आलें तें * * पाठवीत आहेत; व त्याजकडें लोकांचा भरणा करून दिल्हा आहे. धुळपास आरमार लवकर घेऊन * * * मुंबईची जाळपोळ करावी; व त्याची कोली तरांडी धरावी येविशी लिहिलें आहे; व वाडीकर सावंत यासहि पत्र पाठविलें आहे कीं इंग्रजाकडे तुम्हाकडून वेंगुर्लें गांव तहत तुम्ही त्यास दिल्हें आहे तें सरकारांत त्याणें बदमामली केली सबब जप्त करणें म्हणोन लिहून पाठविलें असें. व सुरतेस तंबी पोंहचली असतां इंग्रज जाळ्यांत येईल. याजकरितां नारो आनंदराव सरकारची फौज राजश्री फत्तेसिंग गाईकवाड यांजकडे कुमकेस जात आहेत. ते सुरतेचे सुमारें आहेत म्हणोन ऐकल्यावर त्यांस सुरतेचे बंदीविशीं लिहून पाठविलें आहे; व मागाहून सुरतेचे कमाविसदार राजश्री बहिरो रघुनाथ येथें होते त्याचीहि रवानगी तिकडे केली. त्यास जाऊन आज तीन दिवस जाहाले. सुरतकर मोगलांकडे व इंग्रजाकडे सुरत अठाविशीचे माहालांत ऐवजाची वगैरें नेमणूक आहे. त्याजवर जप्ती करण्याविशी नारो आंनदराव यास व गाईकवाडाकडील मामलेदारास पत्रें लिहिलीं आहेत. * * *

¶*This fragmentary letter mentions the efforts made to hold the English in check at Surat.*

No. 133] [December 1774

[आरंभीचा मजकूर फाटला.]

...... ? करितां सरखेल जाऊन पोचले असतील. ते व तुम्ही जलदी करून मोर्चे मारावे, येविसीं त्यास बहुत प्रकारें लिहिलें आहे. स्वामीस कळावें म्हणोन लिहिलें असें. साष्टीचे मसलतीस पैका मुबलक लागत चालला. येथील ऐवजाची बेगमी आहे ती स्वामीस विदितच आहे. आला दिवस तो ढकलीतच आहों. साहुकारांपासोन आपण ऐवज लस्करात घेऊन वराता येथें करितात. ऐवज तों द्यावयास नाहीं. साहुकारास न दिल्यानें त्यांची स्थित राहात नाहीं, तेव्हा सिलकेच्या नाण्यापैकीं मुबदल्यास लाख रुपये पावेतों अजमासें नाणें खर्च जाहालें. येविसींचे ऐवजाचे मजकुराचें पत्र आलाहिदा लिहिलें आहे, त्याजवरून सविस्तर कळों येईल. रामचंद्र नारायण याणी लाख रुपये याचें नाणें पाठवावयाचे

केलें तें आद्याप आलें नाहीं. त्यांजकडे कारकून पाठविला आहे, वमुलांत येईल तेव्हां खरें. याप्रमाणेंच लक्ष्मण हरि लागु यांजकडीलहि पनास हजार रुपयाचें नाणें येणें * [पुढील मजकूर फाटला आहे.]

¶*The writer asks for money to meet the expenses at Salsette.*

No. 134] [December 1774

[आरंभींचा मजकूर फाटला.]

पत्रें लिहितां भागलों * * * * * * दिवाण त्यास जाऊन दाहा अकरा दिवस जाले. घरींच होते. वरकडहि कारकून याप्रमाणेंच तरतूद आणि कशासाठीं करावी सर्व भिडेवर चालतें. रदबदल्या करणार फार, आरमारची तयारीच नाहीं. निमित्य दरखदारांचा यैवज पावला नाहीं आसे बाहाणे; परंतु कोणी तर मुद्या माणूस नाहीं. मेहनत करावयाची नाहीं, या प्रकारचें त्या आरमाराची अवस्था. इंगरेजाचा कारभार, किलेकरी यानी फार दम धरला, व पुढेहि धरतील. जेथवर त्यांच्यानें होईल तेथवर करतील; फौज हजारपावेतों कालव्यास जाऊन पोंहचली आहे, टापूंत कोणी जात नाहींत. नानाप्रकारच्या दिकती सांगतात. दाणा व वैरण आंत आहे. रावतास बेट थोर; जावयास चिंता नाहीं असें असतां न गेले. त्याजबरोबरच बापूजी हरि व हशमी लोक रवाना केले ते त्यांजदेखता टापूंत गेले. आम्ही विचार करून उदईक येऊं म्हणाले. येविसींचा मजकूर साष्टीहून लेहून आला त्याजवरून येथे सरदार गेले त्यांस [फाटलें.]

¶*The writer discusses the relative strength of the Maratha and the English positions at Salsette.*

No. 135] [1775

श्री

रतन वाणी अगरवाला याजकडून पांचशे रुपयांचे गोले साष्टीचे मुकामी सरकारांत घ्यावे लागतात. त्यास कारखान्यांत कोणते फर्म्याचे गोल्याचे प्रयोजन असेल त्याप्रो किती सेरी गोले पाहिजेत, त्याचे दोन फर्मे लेहून पाठवावे.

¶*Ammunition is requisitioned for Salsette from Ratan Bania Agarvala and an inquiry is made as regards the particular kind required.*

No. 136] [1-1-1775

आा बा नकल

पौ छ १९+ सवाल सन
खमस पौष मास

श्री

सेवेसी विसाजी कृष्ण कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनंती विशेष. रा सयाजी गा व राणाजी गायकवाड व मुकुदजी गायेकवाड व सायाजी गा मिलोन च्यार पथके सिलेदार याचे स्वाराची पुण्याचे मुकामी गणती घेऊन, छ १६ सवालीचा रोजमुरा देऊन, सास्टीचे स्वारीस रवाना जाहाले. ते येथे छ २६ सवाली येऊन पोहचाले. कलावे रा छ २८ सवाल मुा खमस सबैन मया आलफ. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Visaji Krishna reports that the contingents under Sayaji and Ranaji Gaikwad arrived at Salsette.*

No. 137] [1-1-1775

पौा छ १ जिलकाद सुा
खमस पौष मास

श्री

सेवेसी बाळाजी विश्वनाथ कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनंती विज्ञापना. ताा छ २८ सवाल मुा नजीक साष्टी तीन कोस देसाई दावले ताा बेलापूर वर्तमान यथास्तित असे विशेष. छ २६ सवालचे आज्ञापत्र सादर जाहालें ते छ मजकुरी मुा मुजकुरी येऊन पावलें. साष्टीचे कामकाजाविसी फौजेचा व हशम लोकांचा वगैरे कोणे तऱ्हेने हरयेक हिकमतीने येकदीलता होय ते करणें म्हणौन आज्ञा. त्यास येथील मजकूर साष्टीचा वगैरे कलोन आलाच असेल. आतां विस्तारें काय लेहू? तात्पर्य स्वामीकडून साष्टीचे कुमकेविसी कोणत्याहि पदार्थेकडून न्यून पडोन विलग जाहालें ऐसें केलें नाहीं; परंतु ईस्वरी इछेस उपाय नाही. माणूस फारच नासले. त्याचीहि क्षित फारच जाहाली, असे आईकल्यांत आहे. परंतु येश टोपीकराने नेले असे जाहालें. पुढेंहि कठिण दिसतें. उरणचाहि मजकूर तसाच आईकतों. पकी बातमी आली नाहीं. आजच कलवियास आलीकडे दोन तीनसे माणूस साईकालीं उतरले आहे म्हणौन आवाई आली. जासूद

+ पैवस्तीच्या तारखेंत कांहींतरी चूक दिसते. ह्या साली सव्वालांत पौष फक्त २९ सव्वालपर्यंतच तेवढा आहे. तेव्हां १९ च्या ऐवजीं २९ असावी.

निवेदन [पुढील बंद गहाळ.] फौज म्हणावी तर अद्यापि मागाहून येतच आहे. प्रथम आपली फौज सोमवारी येथे आली. मंगलवार येक दिवस जाऊन बुधवारीं दोन प्रहरीं हला जाली. तीच काईम होऊन जागा गेली. अत:पर वसईचीहि कुमक जाहाली पाहिजे व बेलापूर, उरण, पनवेल, आपटे, पेण, उंदेरी, रेवदंडा, बिरवाडी तहद विजयदुर्गपावेतों येकच गत आहे. त्यांत हशाम लोकांचे काम बंदरकिनारेयाचे जाग्यास बहुत दरकार लागती. त्यामध्ये गाडदी कडवें माणूस असावें ते किमपि राहिलेच नाही. मावले लोक येथे नामजादी आले ते फारच हलाखीत जरबेमुळें आले. त्यामध्यें येक सरदार राम सावंत व रघ सावंत हेहि नासले. येक जखमी आला. येक राम सावंत आलाच नाही. लोक तमाम आले त्यापौ चौथाई राहिले. बाकीची वाट काय जाली न कले. असे कर्ता तिनकशें जागां जागां पाठविले. फौजेचा मजकूर तर काही वसईस गेली व जागां जागा ठेविली. त्याची याद आलाहिदा आहे त्यावरून ध्यानास येईल. आंगरे सरखेल हे काम होऊन गेले मग आले. धुलप आलेच नाही. तात्पर्य ठिकाण जाणार तशासारिख्या हिकडे येणार त्याच्या बुधी गेल्या. वसईस राजश्री विसाजीपंत आले आहेत. ते ठिकाण यापेक्षा नाजूक आहे. तेहि याच फौजेची वाट पाहातात. येथे तों अवसान कशाचे यैवजी राहावे येविसीं स्वामीनीच बंदोबस्त केला पाहिजे. सेवेशी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Balaji Vishvanath describes the heavy losses suffered by the Maratha garrison at Salsette and asks for further efforts to defend the remaining places on the coast, e.g. Bassein, Belapur, Uran, etc.*

No. 138] [*1-1-1775*

श्री

सेवेसी विसाजी कृष्ण सां नमस्कार विज्ञापना. येथील वर्तमान ता। छ २८ सवालपावेतो सुखरूप असो विशेष. राजश्री शाहाजी भोसले याजकडील पथक पाठविले ते छ २७ सवाली मुकाम नजीक साष्टी येथे येऊन पोहचले. त्याची रवानगी आजच वसईकडे केली असे. त्याचे पथकातील स्वार कांही मागाहून येयाचे आहेत. ते आलियावर त्याचे पथकाची हजरी घेऊन लेहून पाठऊ. साडे तीनसे च्यारसे राऊताचा नजर माजना आहे. गणती घेऊन मागाहून लिहून पाठऊ. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Visaji Krishna communicates to the Peshwa the arrival of the contingent of Shahaji Bhonsle at Salsette numbering about 350*

No. 139] [1-1-1775

पौा छ २९ सवाल
सायंकालचा घटका दिवस

श्री

सेवेसी विसाजी कृष्ण साा नमस्कार विनंती. ताा छ २८ सवालपावेतो मुाा नजीक परसीक वर्तमान येथास्थित असे विशेष. स्वामीनी दोन च्यार आज्ञापत्रे पाठविली ते वरचेवर पावत आली. उतरे वरचेवर पाठऊन द्यावी म्हणौन आज्ञा. यैश्यास साष्टी गेल्याचें वर्तमान सेवेसी लिहून पाठविलेच होते. त्याजउपरी पत्र लिहून पाठवावे तरी काये ल्याहावे ? ज्या गोष्टी न व्हावयाच्या त्या होऊन त्याचे नाकारेपण आम्हावर आले. त्यापक्षी पत्र ल्याहावे यैसे चितास येत नाही. असो. (गो)ष्टी कालगतीवर आहेत. साष्टी गेल्याउपरी इंग्रज हावभारी जाहला. याजउपरी तोंड कोणीकडे टाकील हे न कले. याजकरिता चहूंकडे गलबल जाली. तले, घोसाले हिकडे काही राजपुरीकर शामल याणे जमाव केला, यैसी बातमी आली. त्याजवरून तले, घोसाले, रेवदंडा, उरण, पेण, पनवेल, बेलापूर, आपटे; कल्याण चहूकडे से से पनपनास राऊत पाठऊन खबरदारी करावी यैसी योजना. त्यास काल मंदवारी राजश्री विसाजी केशव याचें पत्र वसईहून आले जे, वसईच्या नस्तावर इंग्रजांची गलबते आली. यैशास किल्यामध्ये माणसांचा भरणा नाही; तरी आपण फौजसुध्धा जलदीने येणे म्हणोन पत्र आले. यैशास आम्ही झाडून फौजसुध्धा वसईस जावे तरी कल्याणपासून तले, घोसाले पावेतो गलबल होईल. याअर्थी फौज पुढें पाठवावी, आम्ही येक दोन रोज येथे राहून चहूकडील राउताची रवानगी करून विशेष निकड असल्यास वसई जावे, यैसे राा रामराव त्र्यबक व राा बाबाजीपंत वगैरे सर्वत्राच्या विचारे जाहाले. त्याजवरून आम्ही आपल पथक व शाहाजी भोसले, जोत्याजी जाधव मिळोन दीढ हजारपावेतो फौज आज प्राथःकाली राजश्री आनंदराव गणेश व आबा देवधर याजबाा रवानगी केली. आज मधी राहावे, उद्या वसईस दाखल व्हावे यैसे सांगितले आहे. जाऊन दाखल होतील. राजश्री विसाजीपंत याजबाा लस्करातून फौज रवानगी जाहाली होती; परंतु फौज आद्याप येऊन पावली नाही. विसाजीपंत सडे मोठ्या मोठ्या मजली करून आले. फौज मागाहून येत आहे. आज उद्यां येईल. असो. याजउपरी येक दोन रोजामध्ये इकडील राउताची रवानगी करून विशेष बातमी आलियास आम्ही वसईस जातो. राजश्री राघोजी आंगरे सरखेल येकादसीच्या दिवसी येऊन भेटले. येक रोज येथे होते. उपरांतिक त्याणी म्हटले जे, तूर्त चहूकडे गलबल जाली.

च्यार स्थले आम्हांस रक्षावी लागतात. याजकरिता निरोप द्यावा. पुढे ज्या-समई जसी मसलत श्रीमंतास करणे असेल त्याप्रो आम्ही सिधच आहो; परंतु आज निरोप द्यावा यैसे म्हणो लागले. त्याजवरून दोन तीनसे माणसानी आले होते. साष्टी गेली याजउपरी ठेऊन व्यर्थ. रेवदंडा वगैरे तिकडील सरकारचे जागे आहेत त्याच्या उपराळा करावा म्हणोन त्यास सांगोन त्यास निरोप दिल्हा. ते कुलाबियास गेले. वरकड कुमकी मावले होते ते झाडून आपले आपले स्थलास न पुसता गेले. से दोनसे राहिले आहेत ते बेलापूर वगैरे जागा पाहून पाहून रवाना केले. गारदी तो येक राहिला नाही. आम्हास व बापूजीपंतास न पुसत उठोन गेले. या प्रकारचे वर्तमान आहे. जाले वर्तमान कळावे म्हणोन लिहिले आहे. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना. राजश्री विसाजी केशव याची पत्रे वसईहून बातमी व जलदीने येण्याविसीची आली. त्याच्या नकला करून सेवेसी पाठविल्या आहेत. त्याजवरून विदित होईल; व राजश्री बाजी गंगाधर याणी उरण गेल्याविसीची बातमीचे पत्र आले त्याची नकल करून पा। आहे, त्याजवरून विदित होईल. हे विज्ञापना.

¶Visaji Krishna reports to Poona the situation subsequent to the capture of Salsette by the English—especially the necessity of defending the other coastal places against the English and the Sidi. The writer further informs that he has sent some of his forces to Bassein as desired by Visaji Keshav and that he has also allowed Raghoji Angria to return and defend his places.

No. 140] [*1-1-1775*

पौ छ ३० सवाल सुा
खमस सबैन प्रहर
दिवस प्रातःकाल
पौष मास

श्री

सेवेसी विसाजी कृष्ण कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनंती. ता। छ २८ सवाल पावेतो वर्तमान यथास्थित असे विशेष. राजश्री विसाजीपंत लस्कराहून फौजेसह-वर्तमान रवाना जाहाले ते वसईस आले. लांब मजला करीत आले, जलदीने यामुळे बा। थोडी फौज आली म्हणौन मा।रानिलेचे पत्र आले की फिरंगी व इंग्रेज दोघे येक विचारे जमोन वसईचे बारेयावर आरमार आले आहे. इंग्रेज हावभरी जाहाला आहे, याजकरितां कोणे समई काय होईल न कले. आपले फौज थोडी याजकरितां आपण फौजेसुधां यावे म्हणोन लिहिले त्यास आम्हाजवल फौज होती

ती फार करून वाटणीप्रमाणें जागांजागां पाठविली व काही फौज वसईस रवाना केली. इंग्रेजानें चोहोकडे गडबड मांडली आहे, यामुलें पथकें जागांजागां रवाना केली आहेत त्याची याद आलाहिदा पाठविली आहे त्यावरून कलेल. हशाम लोक हुजूरचे व किले हायचे साष्टीचे कुमकेस आले होते; त्यापौ काही मेले, काही जखमी जाहाले, काही परभारे निघोन गेले; कांही थोडेबहुत येथे बलात्कारे जमा केले, त्यापैा बेलापुर परसिक वसईस तीन ठिकाणी थोडे थोडे पाठऊन दिल्हे, व आपटे यांस कांही पाठविले त्याचा तपसीलवार झाडा मागाहून लिहून पाठवितो, त्याजवरून विदित होईल. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना. राजश्री विसाजी केशव याची पत्रे वसईहून आली त्याच्या नकला करून पाठविल्या आहेत, त्याजवरून विदित होईल. हे विज्ञापना.

¶*Visaji Krishna reports having posted several of his contingents at various places to check the English.*

No. 141] [*2-1-1775*

श्री

राजश्रिया विराजित राजमान्य
राजश्री विसाजी केशव स्वामी
गोसावी यासी

पो माधवराव नारायण प्रधान नमस्कार विनंती उपरी. येथील कुशल जाणून स्वकीये लिहीत जाणे विशेष. राजश्री खेम सावंत भोसले सरदेसाई प्रांत कुडाल याजकडील लोक ठाणे साष्टी येथे कुमकेस रवाना केले आहेत. त्यास पोटास दरमाहा द्यावयाची कलमे.

लोक आसामी २००० दोन हजार यास दरमाहा दर आसामीस (से)रा अडीच, व लोकातील सरदार येतील त्यास दर आसामीस दरमाहा रुा ३॥ साडे तीन प्रमाणे देत जाणे. कलम १

मातबर सरदार खाशापैकी कोणी येतील त्यास दरमाहा रुपये ३०० तीनसे देत जाणें. कलम १

खाशाबरोबर स्वार चालीस पनास येतील त्यास पंधरवडा दर स्वारास रुा ४ च्यार रुपये प्रमाणे दरमाहा दोन आठवडे देत जाणे. कलम १

येकूण तीन कलमे करार करून दिल्ही असेत; तरी लोकाची हजरी घेऊन हजिरीप्रमाणें दरमाहाचा दरमाहा सदरहू लिहिल्याप्रमाणे प्रांत वसईपैकी देत

जाणे. जाणिजे छ २९ संवाल सुा खमस सबैन मया व आलफ बहुत काय लिहिणे हे+ विनंती.

बार.

¶*The Peshwa orders payment to the men sent to Salsette by Khem Savant and informs Visaji Keshav accordingly.*

No. 142] [*2-1-1775*

पैवस्ती छ ३० सवाल

पौष सन खमस

प्रहर दिवस प्रात:काल

श्रीगणपति

राजश्री नारो आपाजी स्वामी गोसावी

विनंती उपरी. साष्टी इंग्रजानें हला करून घेतली त्याचें वर्तमान सविस्तर मागाहून लिहून पाठवितो म्हणून तुम्ही लिहिलें असतां अद्याप लेहून पाठविलेत नाहीं; तरी हल्ला किल्यावर जाला ते समयीं किल्यांत कोण कोण होते व बाहेर कोण होते? किल्यांतील हवलदार व आनंदराव राम मामलेदार हे कोठें आहेत व राजश्री विसाजी कृष्ण व राजश्री रावोजी आंगरे व हुजूरची फौज व हशम गाडदी वगैरे व किलेहायचे लोक आणविले होते ते कोण कोठे आहेत व पुढें मनसबा काय केला आहे हें साद्यंत वर्तमान लिहून आलेंच असेल; तरी पत्र पावतांच लिहिल्याअन्वयें लेहून पाठवणें; व आरमार आणविले होते तें कोणे ठिकाणीं आहे तेंहि लिहिणे. जाणिजे छ २९ सवाल सुा खमस सबैन मया व अलफ हे विनंती.

¶*Naro Appaji is asked to supply details of the capture of Salsette by the English.*

No. 143] [*2-1-1775*

पौ छ १ जिल्काद सुा सन खमस

श्री

सेवेसी विसाजी कृष्ण साष्टांग नमस्कार विज्ञापना, ऐसीजे. येथील वर्तमान तागाईत छ २९ सवाल पावेतों येथास्थित असें विशेष. बहीरजी यादव प्यादा याजबराबर छ २४ सवालचें पत्र पाठविले तें छ २६ मिनहूस येऊन पावले.

\+ यापुढील मजकूर सखाराम बापूंच्या हातचा.

स्वामीनीं साष्टीचे तरतुदेविशी विस्तारें लिहिलें. त्यास इंग्रजानें किल्यास तोफा लाऊन तट जमीनदोज बराबर करून छ २४ सवालीं किला घेतला, हें पेशजीच डाकेबराबर पत्र लेहून पाठविलें आहे. आम्ही बेविसावे तेरिखेस परसिकास आलो तेच दिवशीं सात आठशें राऊत पलीकडे उतरले. राऊत गावाजवळ गेले तो निवडुंगाच्या बाड्यां[1] येका घोडियाची वाट, त्याजवर वाटेवर त्याणें मेढे[2] पुरलें होते. ते दिवशीं चौकीच च्यार प्रहर केली. दुसरे दिवशीं किलेकरी यानीहि पलीकडे जावे, चेंदनीच्या तळ्याकडे गेलियानें त्यास दहशत बसेल, म्हणोन सांगितलें. ते दिवशीं रात्रीं च्यार प्रहर चौकी करविली. चोविसावे तेरखेस डोंगराशेजारून चेंदनीच्या तळ्याकडे गेले. मावले लोकहि पुढें घालून नेले होते. त्याची याची गोलागोळी जाली. च्यार घटकां किल्यावरी मारगिरी कमी जाली होती. दोन गोळे त्याचे येऊन पडले; येका मावळियास तुकडा लागला तेव्हा मावळे याणी पळ काढून निघोन किल्याच्या पूर्वेस आले. फौज च्यार साहा घटिका उभा होती. मग रात्रीचा ताटकला जेवावयास पूर्वेकडे आली, तों संधी पाहून त्याच वेळेस हला केली. चालून जायाजोगी वाट जाली होती, वरतेंच चढोन गेले; याप्रमाणें जाले. राउताचा जाण्याचा येत्न नाहीं. वाट नाहीं. मैदान असतें तरी खामखां घोडे घालिते. याप्रमाणें मजकूर जाला. सेवेसी श्रुत होये हें विज्ञापना.

¶*Visaji Krishna describes the final attack of the English on the fort of Salsette and explains why the Maratha cavalry could not act.*

No. 144] [*2-1-1775*

पैवस्ति छ ६ जिल्काद
सन खमस सबैन.

श्री

सेवेसी नारो आपाजी कृतानेक सा। नमस्कार विज्ञापना. येथील वर्तमान तागाईत छ २९ सवालपावेतों येथास्थित असें विशेष. कोंकणांतील वर्तमान तरी साष्टी इंग्रजानें घेतल्यावर बहुत सेर जाला आहे. या समईं त्याचें पारपत्यच व्हावें असा समय होता; परंतु त्याणें साफी करून सरकारची कुमक गेली असतां हल्याचे लगट करून जो होईल बंदोबस्त तितका करितो आहों म्हणोन याणी लिहिलें आहे. अरमारसुद्धां घेऊन सुवर्णदुर्गापुढें आले आहेत. जंजिरे जाग्याचे उपयोगी कांहीं पडतील तर नकळे. धुलपास पत्रें लिहितां भागलों. आतासें येतात आहेत राजश्री राघोजी आंगरे खुसकीनें विसाजी कृष्ण यांजवळ आले.

---

१ कुंपण. (2) Stockades.

तो साष्टी गेली तेव्हां विसाजीपंताचा निरोप घेऊन आपलें स्थलास खबरदारीस गेले. फिरंगी गोवेकर याचा चलचलाव आजपावतों दिसत नाहीं; परंतु टोपीकराचा भरवसा येत नाहीं. साष्टी घेतली व येशवंतगड साष्टी तालुक्यांतील तो बंदरकिला त्याचा तो तेव्हाच घेतलान. साष्टीवर हला जाली. भवानजी हवालदार किल्यांत कामास आले. राजश्री आनंदराव राम किल्यांत शत्रूचे हातीं लागले व भवानजी कदम याचा लेकहि त्यास सांपडला. त्या उभयतांस मुंबईस रवाना केलें. केशवराव केतकर गलबलीमध्यें बाहेर निघोन गेला म्हणतात. या प्रकारें तेथील [पुढे किती मजकूर गहाळ आहे ते कळत नाहीं. नंतर पत्राचे पाठीवरील मजकूर.]

परिणाम नाहीं. पैक्याची हाव (या)च पत्राच्या उतराची वाट पाहून करीन म्हटल्यास दिवसगत फार लागते, याजकरितां सेवेसी विदित व्हावें याजकरितां विनंती लिहिली आहे. फलदाता ईश्वर आहे; पुढे आज्ञा येईल त्याप्रमाणें करूं. तूर्त साष्टी गेल्यावर लोक जिकडील तिकडे गेलें. त्यांसहि ताकीदपत्रें पाठऊन जमा करविले आहेत; व आणखीहि जमा होतील, तें करितों. विसाजीपंतहि आले तें माहीत आहेत. त्यांचे विचारें जसें होईल तसें समजून करतो. त्यांचें उत्तर यावयाचें आहे; परंतु शह सोडतां येत नाहीं. यांत जशी मर्जी असेल तसें करीन. पैक्याची तजवीज एखादी तऱ्हा काढून त्याहावें, अथवा मातबर कोणी असतील त्यांनीं कर्ज दिल्हे नसेल त्यांजवळ घ्यावयाचा करार करावा. अथवा पेस्तर सालच्या रसदा ज्यांनीं दिल्या नसतील त्यांजपासून कांहीं घ्यावें, अथवा आणखी तजवीज करावयाची ते करावी. जैसें करावयाचें असेल तैसी आज्ञा करावी. पूर्वी बंदी केली त्यामुळें मुंबईत माहागाई जाली आहे. सुरतेकडे नारो आनंदराव यांस बंदीविशी लिहिलें. उत्तर आलें नाहीं. सेवेसी श्रुत होये हें विज्ञापना.

¶*News is sent to Naro Appaji from Salsette after it was captured and taken possession of by the English. The writer complains that succour did not come in time from Dhulap and Angria.*

No. 145] [*2-1-1775*

पौ छ १ जिलकाद.

सुाा खमस.

श्री

सेवेसी विसाजी कृष्ण साां नमस्कार विज्ञापना ऐसिजे. येथील वर्तमान ताा छ २९ सवालपावेतो सुखरूप असो विशेष. सरकारचे जासुदजोडीबराबर पत्र

5872

छ २६ सवालचे पाठविले ते छ २८ मिनहूस येऊन पोहचले. स्वामींनी साष्टीचे तर्तुदेविसी विस्तारे लिहिले. त्यास इंग्रजानें किल्यास तोफा लागू करून किल्याचा तट जमीदोज करून छ २४ सवाली दोन प्रहरी हला करून किला घेतला, हे पशाजी सविस्तर डाकेचे जासुदाबराबर लेहून पाठविलेच आहे. पुढे जसी आज्ञा येईल त्याप्रा वर्तणूक करू. वसईचे कुमकेस दीड हजार फौज रवाना केली. पाचसासे बेलापूर वगैरे किले येथे पाठविली. दोनतीनसे मात्र आम्ही आपलेजवल ठेविले आहेत. येका दो रोजी कल्याणास जाऊ. वसईची बातमी आली म्हणजे तिकडेच निघान जाऊ. येविसीचे सविस्तर वर्तमान कालच लिहिले आहे. वसईची व बेलापुरची पत्रे आली त्याच्या नकला करून पाठविल्या आहेत, त्याजवरून विदित होईल. चहूकडे गलबल फारच आहे ते वर्तमान लिहिले आहे. पुढे येईल वर्तमान ते लिहून. पुढे जसी आज्ञा येईल त्याप्रा वर्तणूक होईल. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Visaji Krishna asks for more reinforcements as Bassein and other places are threatened by the English.*

No. 146] *[2-1-1775*

पौ छ ९ जिलकाद

सन खमस सबैस

श्री

सेवेसी विसाजी कृष्ण कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनंती विशेष. पुण्याचे मुकामीहून छ २० सवाली सिंदे पोर्गे आा १२ पाठविले ते छ २७ सवाली देसाई दामडे येथील मुकामी येऊन पावले रवानगी बारा पौ तिघे पुण्यासच राहिले. बाकी नव येऊन पावले. यांस बसावयास घोडी पाहिजेत. ज्या कार्याकरितां पाठविले तो प्रकार राहिला. तेव्हा दुसरे ठिकाणी बेलापूर, वसई उंदेरी रेवदंडा येथें जागां जागां दोनदोन तीन तीन पाठवावे तर तेहि कबूल न करीत. स्वारी बाा ठेवावे तर घोड्याविना निभाव नाही. वरकड यांस सिधा पावतो त्याप्रा यांस येथे पावेल. वरकड घोडे मिलणे कठिण. तेव्हां येथें ठेऊन उपयोग नाही. याजकरितां माघारे सेवेसी पाठविले असेत. येथे कोणत्याहि उपयोगावर पडावे ते काहीच नाही. रिप रिप मात्र वोझे. भाडेकरी टाकून गेल्यावर रोज वोझे चालावयाचे कठिण. याजकरिता पाा आहेत. राा छ २९ सवाल. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Visaji Krishna sends the Shinde boys back to Poona as they were of no use to him. The boys (porgas) appear to be illegitimate progeny of the Peshwas or the Sardars.*

No. 147] [3-1-1775

नकल

श्री

राजश्री राघोजी आंगरे वजारत-
माब सरखेल गोसावी यासी

॥ संकलगुणालंकरण अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राजमान्ये श्री विसाजी कृष्ण आसीर्वाद विनंती उपरी. येथील कुशल जाणून स्वकाये कुशल लिहीत गेले पाहिजे विशेष. ते प्रांती शामलानी व इंग्रजानी गडबड मांडली आहे; सबब तिकडील बंदोबस्ताकरिता मौजे देसाई[1] डोमडे[1] येथील मुकामीहून आपली रवानगी केली आहे. त्यास जंजिरे रेवदंडा व जंजिरे उंदेरी वगैरे आणखी किले असतील त्या त्या स्थली कुमक चांगली पाठऊन स्थलाचे सौरक्षण होये तो अर्थ करावा. आपलेकडीलहि तालुकियातील किल्याकोटाचा बंदोबस्त येथास्थित उतम रीतीने असो द्यावा. यानंतर मुंबईचे बान्यावर धुलपाचे अरमार वायावर आले आहे; तरी आपले अरमार तयारीनसी तेथें रवाना करावे. दोन्ही अरमार येक होऊन मान्यावर उतरून त्याची पाले व तरांडी लाहान सिलसिला जेथे आढलतील ती पाडाव करावी. मुंबईत चहूकडील जिनस येत असेल तो मना करून बंदी पड, ते गोष्ट करवावी. सरकारचे पत्र पुण्याहून छ २७ सवालचे तुम्हास आले ते पाठविले असे; त्यावरून सविस्तर कलेल. धुलपास सरकारची पत्रे पाठविली आहेत ती माहागेरियावरून जलदीने त्याजकडे पाठवावी. रा छ ३० सवाल. सुवर्णदुर्गचे आरमार धुलप याजबरोबर जावयास पेसजी लिहिले आहे, तेहि आरमार आले असेल. तिन्ही अरमारे येक जाहाल्यावर शत्रूचे पारपत्य होईल, यात संशय नाही. तर लिहिले अन्वये करावे. छ मजकूर बहुत काये लिहिणे लोभ असो दिल्हा पाहिजे हे विनंती.

¶*Visaji Krishna gives Raghoji Angria directions for the defence of Rewdanda, etc., and asks him to join with Dhulap and to stop supplies reaching Bombay.*

---

१ हीं गांवें कल्याण तालुक्यांत आहेत.

No. 148] [*Date of Receipt 3-1-1775*

पौ छ ३० सवाल

संध्याकाल सुा खमस

श्री

सेवेसी आनंदराव धुलप मुकाम बोऱ्या नजीक जैगड चरणावरी मस्तक ठेऊन दंडवत विज्ञापना. जंजिरे विजयदुर्गाहून स्वार होऊन किले मजकुरी आलो. उदैक निघोन साष्टीस जातो. सेवकाचे जाण्यापूर्वी तीर्थस्वरूप राजश्री कृष्णाजी धुलप व जानराऊ धुलप अरमार घेऊन साष्टीस गेलेच आहेत. सेवकहि येका दोहों दिवसी दाखल होईल. समागमें सारे सामान पांच पाल व तीन गुराब पंधरा गलबतें आहेत. इंग्रजाचे तरांडियासी गांठ पडल्यास धण्यांचे पुण्येंकरून जे होणे ते होईल. वसईचे बाऱ्यावर जाऊन थोर पाल व गुराब तेथें ठेऊन लाहान माहागिऱ्यावरून साष्टीचे टापूत उतरोन जावें येैसे मानस आहे. दिवसगत गोव्याकडील बातमी येत असें म्हणोन लागली. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Anandrao Dhulap reports that he is proceeding to Salsette and tha Krishnaji and Janrao Dhulap have already gone there before him. He is toc late to avert the disaster.*

No. 149] [*3-1-1775*

श्री

अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राजमान्य राजश्री

नारो आनंदराव गोसावी यांसीं

सेवक माधवराव नारायण प्रधान नमस्कार. सुा खमस सबैन मया व अलफ. शहर सुरत येथील बंदी करावयास पेसजी तुम्हास पत्रें सादर केलीच आहेत. त्यास हाली इंग्रेजानी साष्टी घेतली म्हणौन तुम्ही सुरतेची मोकलीक कराल तर न करणें; शहरची बंदी चांगली करणे; जेव्हां येथोन मोकलीकचे पत्र सादर होईल तेव्हा मोकलीक करणे, तोपर्यंत शहर माारची बंदोबस्ती, आंत काहीं जाऊ देऊ नये; शहरावर शह चांगला द्यावा, याप्रो पेसजी लिहिले आहे त्याप्रोाच करून बंदी करणे. साष्टीस फिरोन सरकारातून मोर्चेबंदी करावी लागते; तर तुम्ही सुरतेची बंदी करणे. जाणिजे. छ ३० सवाल. आज्ञा प्रमाण. बंदीविशीं येकदोन पत्रें तुम्हास सादर जाहाली आहेत, त्याप्रों तुम्ही बंदी केलीच असेल; व नरोत्तम किसोरदास यास तुम्ही धरून बेडी घालून ठेविला आहे म्हणून कललें, परंतु तुम्ही काहीच लिहिलें नाहीं;तरी सविस्तर तपशीलवार लिहिणें. जाणिजे. छ मजकूर

¶*Naro Anandrao is asked by the Peshwa not to relax the blockade of Surat even though Salsette has been lost to the English as it is contemplate to renew attacks for the recapture of the place.*

No. 150] [29-12-1774

पौ छ ३० सवाल खमस
प्रात:काल सा घटका दिवस

श्री

राजश्री नारो अपाजी स्वामी गोसावी यांस

विनंती उपरी. साष्टीस तुम्ही लोक वरीचेवरी जमाव करून पाठवितां, त्या लोकांनीं रात्रौ जपून जाऊन बेजरब इंग्रजाचे मोर्च्यावरी घालून मारून काढावे. दिवसा जाऊन गांठ घालीन म्हटल्यास त्याचे आगीचे बल भारी, याजकरितां रात्रीची गांठ घातल्यास फार उपयोगी पडेल असे आहे; तरी लेहून पाठवून याप्रमाणें करवणे. जाणिजे छ २९ सवाल. मोर्च्यावरीं दोहीकडून हगामा रात्रीचा करीत जावा म्हणजे त्याची सलाबत आपणावरी पडणार नाहीं. आपले लोक शाबूत राहातील हे जरूर जरूर करवावे. रावोजी आंगरे याजकडील लोकहि पायेउतारा करवावे. बरकंदाज माणूस फार करून ठेवावे. रवाना गुरुवार प्राथ:काल प्रहर दिवस हे विनंती.

¶Naro Appaji is asked to give precise directions to the men he is sending to Salsette that an attack by night is more effective and that therefore the English batteries should be attacked rather by night than by day.

No. 151] [3-1-1775

श्रीगणपति

शेवेसीं पुरुषोत्तम कृष्ण कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. येथील वर्तमान तागायत छ २० सवालपर्यंत यथास्थित असे विशेष. साष्टीचा किला इंग्रजाकडे गेल्याचा मजकूर पूर्वी लिहिलाच आहे, व पुण्याहून सविस्तर लिहिलें गेलेंच असेल. मोष्टीन इंग्रजांकडील पुणियांत होता, त्यास पत्र राजश्री आनंदराव जिवाजी याणी मुंबईस पाठविलें, त्याचे उत्तर मशारनिलेस आलें. त्यांत मजकूर कीं साष्टीवर फिरंगीयाचीं जाहाजें विलातेहून आलीं. त्यास सरकारची व आपली दोस्ती असतां फिरंग्यास साष्टी कसी घेऊन द्यावी, याकरितां जनरालांस साष्टी घ्यावयासी कारण जाहलें म्हणोन पत्रीं लिहिलें आहे व जनरालाचीं पत्रें याच अन्वयें मुत्सदियांस पाठविलीं म्हणोन लिहिलें आहे. तेव्हां त्याणी पत्रें लस्करांत रवाना केलीं असलीं तरी स्वामीकडे येतील; परंतु दुष्ट जातीचें, करणे येक आणि लिहिणे येक! याजवरून अपूर्व वाटलें, यास्तव विनंती लिहिली आहे, व राजश्री आनंदराव जिवाजी

+ यापुढील मजकूर बापूंच्या हातचा.

यांचे पत्राची नकलहि पाठविली आहे, त्याजवरून पत्रान्वये ध्यानास येईल. सेवेसी कळावें म्हणून विनंती लिहिली आहे. आतील माणूस ठार किती जाहालें, जखमी किती, पळाले किती, त्याचे हातीं सापडले किती, याचा तपसील राजश्री नारोपंत नानानी लिहिलें असेल. बसालतजंग याजकडील थैली आली आहे. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶Purushottam Krishna writes how deep laid were the plans of the English regarding the capture of Salsette. Inquiries about casualties in the fort are made.

No. 152] [*3-1-1775*

श्री

सेवेसी विसाजी कृष्ण सा। नमस्कार विनंती. ता। छ ३० सवालपावेतो वर्तमान यथास्थित असे विशेष. स्वामीनी छ २७ सवालचे आज्ञापत्र पाठविले ते छ २९ रोजीं पावले. तेथे आज्ञा कीं, याजउपरी तुम्ही सारी फौज व लोक जमा करून कळवे, पारिसीक येथे जाऊन राहाणे. बेलापूर, उरण वगैरे जागा माणसाची भरती जाहाली पाहिजे; याजकरितां तुम्हाजवळ रेवदंडेकर भंडारी आले आहेत. ऐशास दोनसे बेलापुरास व दोनसे उरणास पाठऊन द्यावे. येसवंतगड व उरण काईम आहे. त्यापक्षी साष्टीची * * * * याची नाही. वसईच्या खाडीतून दोन हजार माणूस साष्टीच्या टापूमध्ये उतरणे, आणि मुंबईची बंदी करणे. राजश्री विसाजी केशव लस्करांतून रवाना जाहाले. तुम्हाजवळ आले असतील. ते तुम्ही मिळोन पोख्त विचार करणें. रा। धुळप यास पत्रे रवाना जाहाली आहेत. त्याजकडून मुंबईस ताण देवणे. राजश्री राघोजी आंगरे यासी तुम्ही आपणाजवळ आणून ठेवणे. साष्टीचे माहीत गोविंद हरि आहेत. त्यांस हुजूर पाठऊन देणे. सारांश साष्टीचा शह न सोडितां कळवे परिसीक येथे जाऊन राहाणे म्हणोन विस्तारें आज्ञा. ऐशास याचा अर्थ पेसजी डाकेबराबर तपसीलवार सेवेसी लिहून पाठविला आहे त्याजवरून विदित जाहालेच असेल. कळवे पारिसीक येथे राहाण्याविसीं आज्ञा. ऐशास तेथे राहणे तेव्हां पाच हजार हशम, पाच हजार फौज असावी. आगोधर मोर्चेबंदी करून पेव्या बांधोन वर तोफा ठेऊन, किल्यावरील गोले बंद करावे तेव्हां कळवेयासी राहावें. उगेच थोडे जमावानसी राहीन म्हटलेयासी ठीक नाहीं. कळवेयासी गोले येतात. पारसिका-जवळ फतेबुरुजाचे गोले येतात. ऐशास फौजेचा व हशम लोकाचा प्रकार तरी बुधवारी साष्टी इंग्रजानी घेतली त्या दिवसी वसईकडील वगैरे जागा मिळोन हजार

5877

बाराशे माणूस जमा जाहाले होते ते पलून आम्हांस न पुसतां उठोन आपले आपले जागा गेले. रेवदंडेकर भंडारी आलेच नाहीं. आम्हाजवल पांच माणसे म्हटली तर राहिली नाहीं. से दोनसे किरकोल राहिल होते. ऐशास बेलापूर, आपटे वगैरे जागां थोडे थोडे रवाना केले. येक माणूस तूर्त आम्हाजवल राहिले नाहीं. फौजेचा प्रकार तरी साष्टी घेतल्या उपरी चहूकडे गलबल जाहाली. तले, घोसालेपासून कल्याणपावेतो गडबड जाली, तेव्हां जागां जागां राऊत पाठऊन द्यावें म्हणोन पत्रें आली; तेव्हा राऊत न पाठवावें तरी ठीक नाहीं हे समजोन तूर्त नाजूक जागे होते तेथे जागां पाठऊन पेण, पनवेली, बलापूर, आपटे, कल्याण येथें राऊत रवाना केले. आंम्ही पारसी(क) (अपूर्ण.)

¶*Visaji Krishna narrates the difficulties as to why he could not execute the Peshwa's orders regarding the defence of Kalve, Parsik and other places. "Everything is disorganised since the capture of Salsette by the English," says he.*

No. 153] [*4-1-1775*

पौ छ ९ जिलकाद सन
खमस सबैन पौष मास
सायकाल प्रहर रात्र.

श्री

शेवेसी बालाजी मल्हार कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. ताा छ १ जिल्कादपावेतो यथास्थित असे विशेष. स्वामीनी भोमवारी रवाना केले ते सोला सोला कोशाच्या मजली करून, गुरुवारी राजश्री विसाजीपंतबावाजवल दाखल जालो. तेच दिवसी राजश्री रावोजी आंगरे वजारतमाब सरखेल सैन्यात पंत मारनिलेसनिध दाखल जाले. सरखेल याचे दर्शन जाले ते समई हुजूरचे आज्ञेचा अर्थ सांगितला. त्यावरून विजयदुर्ग, रत्नागिरी, साष्टी येथील पत्रे दाखविली. त्यात अर्थ की आरमारची स्वारीतून मुंबैस उपद्रव करावा, सरकारचे अरमार सामील होऊन दोनी आरमार येकदील होऊन हात पावेल तिकडून शत्रूचे पारपत्य करावे ऐसी तालुकदाराची पत्रे दाखविली. यास्तव आमचे येणे साष्टीस न जाले. साष्टीस जावे येविसी हुजूरची निकडीची पत्रे आली त्याजवरून साष्टीस जलद येऊन दाखल जालो. तो येथील वीध काल बुधवारीच उरकला. याप्रमाणे जाबसाल जाला. शेवकाने आज्ञेप्राा फौजेसमागमे पलीकडे जावे तोहि स्थल शत्रूचे हस्तगत जाले. जलदीने आज्ञेप्रमाणे आलो परंतु स्थल विपरीत जाले. फिरोन मोर्चेबंदी करावी येविसी पंतबाबा मारनिलेस विनंती केली.

त्यावरून सांगितलें जे हुजूर लेहून पाठऊ; तेथून आज्ञापत्र येईल तेव्हा जो अर्थ करावयाचा तो होईल. रा सरखेल यास शनवारी निरोप दिल्हा. तेहि जंजिरे कुलाबियास गेले. त्यास मी विनंती केली कीं, पुढे विचार कोणता करिता? त्यानी उतर केले कीं मोर्चेबंदी जे समई करणे ते प्रसंगी आम्ही सिध असो. शत्रु सांप्रत सेर जाला आहे. तो कोठे तोंड टाकील न कले. जंजिरे, कुलाबा व खांदेरी दोन स्थले समुद्रातच आमची आहेत. तेथील बंदोबस्त राखावा लागतो; व सरकार तालुका उंदेर जयेदुर्ग येथीलहि उपराला करू ऐसे ते बोलिले, तेव्हा पंतबावानी निरोप त्यास दिल्हा. मी विनंती केली की, मोर्चे देणे तरी जलदीने दिल्हास शत्रूस जरब प्राप्त होईल. त्यास सवड फावली म्हणजे बंदोबस्त करील. सेणा-मेणा-लोखंडाचे स्थल होईल. वारंवार विनंती केली; परंतु त्याचे लक्ष जे हुजूरने पोख्त सरंजाम होईल तेव्हा जे करणे करू. वरकड सविस्तर राजश्री बापूजी सांगता विदित होईल. शेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना. हुजूरने तरतूद फारच चांगली होत आहे. तसेच येथे झटावे फिरोन बसावे येविसी विनंती करितो; परंतु पंतबावाचा विचार फिरोन सरंजाम पत्रे येतील तेव्हा करावीसी (इछा) हे विज्ञापना.

¶Balaji Malhar communicates to the Peshwa that Salsette has been lost to the English and that Visaji Krishna does not think himself equal to its recapture.

No. 154] [*4-1-1775*

पौ छ ८ जिलकाद
सन खमस पौष

श्री

श्रीमंत राजश्री पंत
प्रधान साहेबांचे सेवेसी

आज्ञाधारक आनंदराव धुलप चरणावरी मस्तक ठेऊन दंडवत विज्ञापना. ताा छ १ माहे जिलकाद पावेतो सेवकाचे व अरमाराचे वर्तमान येथास्थित आहे विशेष. छ २२ सवालचे आज्ञापत्र छ २९ सवाली सादर जाहाले, तेथे आज्ञा कीं येकंदर अरमारसुधा साष्टीस इंग्रजाच्या पारपत्यास निघोन जाणें म्हणोन. त्यास पेशजी इंग्रज साष्टीस लागला, हे बातमी येताच तीर्थस्वरूप राजश्री कृष्णाजी धुलप दोन पाल व तीन गुराब व सात गलबते घेऊन निघोन गेले. बाकी

5879

अरमार बंदरात होते, ते निकडीने तयार करून तीर्थस्वरूप राजश्री जानराव धुलप व हरबाजीराव व सेवक यैसे छ २३ सवालीं निघोन गेलो. सेवेसी विदित व्हावे सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Anandrao Dhulap informs the Peshwa that Krishnaji and Janrao Dhulap have already left for Salsette with their fleets*

No. 155] [*5-1-1775*

पौ छ ९ जिलकाद सन ख-
मस सबैन पौष मास बारा,
घटका दिवस प्रात:काल.

श्री

श्रीमंत राजश्री पंत प्रधान
साहेबाचे शेवेसी

विनंती शेवक जानराव धुलप मो बारा रेवदंडा कृतानेक दंडवत विज्ञापना. ताा छ २ जिलकाद जाणून सेवकाचे व अरमारचें वर्तमान यथास्थित असे विशेष. पेसजी आज्ञापत्र सादर जाहाले तेथे आज्ञा जे, साष्टीचे कुमकेस कांही आरमार रवाना करावें. त्याजवरून तीर्थस्वरूप राजश्री कृष्णाजी धुलप दोन पाल व तीन गुराबा व साहा गलबते रवाना केली. मागील शह राखोन तीन पाल च्यार गलबतानसी होतो. त्यावर साहेबांचे आज्ञापत्र सादर जाहाले. तेथे आज्ञा जे, मागील शाहास न राहता साष्टीस निघोन जावें. त्याजवरून तेच क्षणी निघोन गेलो. ते रेवदंडेच्या बारेवर साष्टीचे वर्तमान कळलें, त्यामुळें परम क्लेष जाहाला तो कोठवर ल्याहावा. तीर्थस्वरूप अरमारसुधा इंग्रजाची गांठ पडोन जुंज होत होत झोंबी मालवणांत बाहीर गेले. आम्हावर साहा तरांडीं तिर्कती पाल येक ऐसी आलीं होती. त्यास नसयेत[१] व्हावी हा मानस सेवकाचा होता; परंतु आम्ही दमानाखाली होतो, यास्तव गाठ पडोन आली नाही. तूर्त गांठ घाल्हन नसयेत पोहचवावी हा लक्ष सेवकाचा आहे. सेवा होईल तो सुदिन. सर्व वर्तमान पिराजी हुजुरे सांगतां विदित होईल. सेवेसी श्रुत होय हे + विज्ञापना.

¶*Janrao Dhulap expresses his sorrow at the disaster of Salsette.*

---

१ नसयेत = शिक्षा. + यापुढील मजकूर निराळ्या वळणाचा असून बाळबोधींत आहे.

No. 156] [5-1-1775

नकल

पौ छ ३ जिल्काद शुध शुक्रवार
अडिच प्रहर रात्र

श्री

सेवेसीं विसाजी कृष्ण कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनंती. तागायत छ २ जिल्कादपावेतों वर्तमान येथास्थित असे विशेष. छ २९ सवालचें आज्ञापत्र सादर जाहालें तेथें आज्ञा कीं, साष्टीचे कुमकेस राजश्री राघोजी आंगरे वजारतमाब सरखेल यास सालमजकूरचे नेमणुकेसिवाय पंचवीस हजार रुपये खर्चास देऊन बोलाविले. त्यास दोनतीनसें लोकांनसीं साष्टीस गेल्यावर तुम्हांस भेटून लागलाच निरोप घेऊन गेले. पूर्वीपासून सांप्रदाय सरकारकाम जेथें पडेल तेथें चाकरीस यावें ते यासमई न केले. यास्तव त्यांचे मनांतील भावगर्भ काय असेल तो बारकाईनें शोध करून, हुजूर लेहून पाठवणे म्हणोन आज्ञा. त्यास मशारनिलेची भेट जाहाली ते समई आम्हांजवळ निखालसपणें बोलिले कीं यासमई आम्हीं चाकरी बजाऊन दाखवावी तो प्रकार घडला नाहीं. अत:पर मागती साष्टीवर शह देऊन मसलत करावयाचा विचार घडला तर पत्रदर्शनी आपणाजवल येऊन दाखल होतों. येक साष्टीचा किला इंग्रजानें घेतला, तेणेंकडून आणिखी सरकारचीं स्थलें रेवदंडा व उंदेरी उरण याखेरीज आमची आहेत तीहि त्यास नजीक; आणि तोहि हांवभरी जाहाला आहे, यामुळें दुसरे ठिकाणास अपाय करूं पाहील. याजकरितां पुढील मनसबा कर्तव्य असेल त्याप्रमाणें सिध होय तोपावेतों, आम्हांस निरोप देऊन रवानगी करावी. आपले ठिकाणी गेल्यानें सरकारचीं ठिकाणे सनिध आहेत. तेथें लबाडी केल्यानंतर शेवा घडेलच. आरमार आपले सिध होऊन खांदेरीचे बाऱ्यावर ठेविलेच आहेत. सरकारचे आरमार आल्यावर त्याजबराबर होईल जाईल त्याप्रमाणें बोलणें जाहालें. त्याचाहि दूम खामखा टोपकर यास येक वेले तंबी पोंहोंचवावी असी उमेद बोलण्यावरून दिसते. मनांतील प्रकार कशानें समजेल? वरकड बोलणें किलाफी किमपि दिसत नाहीं. माणसाच्या मनांत काय आहे हें कलत नाही; परंतु आम्हांजवल निखालस आण-शफत वाहून बोलिले कीं श्रीमंतांनी आम्हांस आजपावेतों राखून वाढविलें, त्या घरासी दुसरा विचार चित्तांत आणिली तरी आम्हास ईश्वर आन देणार नाही. याप्रमाणें निखालस बोलून गेले; व त्याचें आरमार सरकारच्या आरमाराजवल येऊन पावले म्हणोन राजश्री विसाजी केशव याणी लिहिलें आहे. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Visaji Krishna reports there was nothing treacherous about the attitude of Raghoji Angria. He has avowed his intention of sending succour when efforts for the capture of Salsette will be renewed.*

5881

No. 157] [Recd. 5-1-1775

पौ छ १ जिल्काद सन
खमस

श्री

सेवेसी नारो आपाजी कृतानेक साष्टांग नस्कार विज्ञापना. साष्टीचा किल्ला इंग्रेजानें घेतल्याचें वर्तमान राजश्री विसाजी कृष्ण याणी लिहून पाठविलें तेंच पत्र पाठविलें आहे, त्याजवरून कळेल. जाहालें वर्तमान हें जाहालेंच. पुढें वरकड जागांचा वगैरे बंदोबस्त कसा काय करावयाचा ते आज्ञा जाहाली पाहिजे. साष्टीस राऊत व पायींचे लोक बहुत गेले असतां शत्रूनें दोन प्रहरा दिवसास किल्ला घेतला. याप्रकारें वर्तमान जाहालें. सेवेसी कळावें म्हणून लिहिलें असें. सेवेसी श्रुत होय हें विज्ञापना.

¶*Naro Appaji writes the news received from Visaji Krishna about the capture of Salsette and solicits further orders regarding the defence of other places.*

No. 158] [6-1-1775

पौ छ १८ जिल्काद

श्री

श्रीमंत राजश्री पंत
प्रधान साहेबाचे सेवेसी

आज्ञाधारक आनंदराव धुलप मुा जंजिरे विजयदुर्ग चरणावरी मस्तक ठेऊन दंडवत विज्ञापना. ताा छ ३ माहे जिल्काद पावेतों साहेबाचें कृपाद्रिष्टीकरून सेवकाचे वर्तमान यथास्थित असे विशेष. हुजूरचे आज्ञापत्र छ २१ शौवालचे सादर जाहालें तेथे आज्ञा कीं अरमारसुधा साष्टी प्रांती जाऊन इंग्रजास तंबी पोंहाचवणें. त्यास आज्ञेप्रमाणे अरमार जंजिराहून साष्टीस छ २३ शौवाली तीर्थस्वरूप राजश्री जानराव काका निघोन गेले व सेवकहि निघोन गेलो. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Anandrao Dhulap reports having started for Salsette with his fleet as instructed by the Peshwa.*

No. 159] [*7-1-1775*

पौ १९ जिल्काद सूा खमस सबैन.

श्री

श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान स्वामीचे सेवेसी

विनंती सेवक चिमाजी माणकर कृतानेक विज्ञापना. तागाईत छ ४ जिलकाद-पर्यंत स्वामीचे कृपाअवलोकनेकरून शेवकाचें व राजपूर प्रांताचें वर्तमान येथास्थित असें विशेष. आज्ञापत्र छ १ जिलकादीचें रवाना तें छ ३ मिनहूस भृगुवारीं अस्तमानीं पावलें. तेथें आज्ञा कीं प्रांत मजकूरपैकी दोनशें माणूस साष्टीस पाठवणें म्हणून पेशजी तुम्हांस सनद सादर जाहाली असतां कांहीं लोक गेलें होते ते माघारें आले म्हणून विदित जालें. ऐशास साष्टी इंग्रजानें घेतली; परंतु शह सोडितां न ये, सबब राजश्री विसाजी कृष्ण व राजश्री विसाजी केशव यांसी आज्ञा केली आहे; तरी प्रांत मजकूरपैकी पेशजीचे सनदेप्रमाणें दोनशें माणूस सत्वर मशारनिलेकडे रवाना करणें; हैगय केल्यास परिछिन्न कार्यास येणार नाहीं म्हणून आज्ञा. ऐसियासी पेशजीचे आज्ञेप्रमाणें दोनशें माणूस पनवेलीस दाखल जालें. तेंच दिवशीं साष्टीकडील गुंता उरकला; यामुळें लोक सरसुभाहून माघारें तळोज्यापासून फिरविले. लोक येथें दाखल जाले तेंच दिवशीं आज्ञापत्र सादर जालें कीं शंभर माणूस सुवर्णदुर्गास रवाना करणें. यैसी आज्ञा येतांच शंभर माणूस सुवर्णदुर्गास रवाना केलें. हाली आज्ञा दोनशें माणूस साष्टीस पहिलें नेमिलें तें पाठिवणें. त्यासी शंभर माणूस सुवर्णदुर्गास गेले. शंभर नेमणुकेपैकी राहिले ते आज साष्टीस रवाना केलें. येथील भरणा आहे तो विदितच आहे. शत्रूचा शेजार हा मजकूर स्वामीचे ध्यानांत असवा. सांप्रत शामलाचे तर्फेनें आपाभट दामले म्हसेल्यास जदीद लोक ठेवितात, हा मजकूर सेवेसी मुजरत लेहून गेला आहे. जंजिरकर गलबतें भरून तयारींत आहे. मग काय मतलब हा समजत नाहीं. सेवेसी श्रुत होये हें विज्ञापना.

¶*Chimaji Mankar reports to the Peshwa that he has sent men to Panvel and Suvarnadurg as ordered.*

No. 160] [7-1-1775

पौ छ ७ जिलकाद. सुा
सन खमस सबैन
पौष मास.

श्रीभवानीप्रसन्न

सेवेसी विज्ञापना. तागायत छ ४ माहे जिलकाद वर्तमान येथास्थित असे विशेष. श्वामींचे पत्र आले तेथें आज्ञा जे साष्टीस पेशजी लोक रवाना केले होते ते किल्ला इंग्रजानी घेतला म्हणोन माघारे आले आसिले तर त्यास राजश्री विसाजीपंत याकडे पाठविणे म्हणोन; तर आमचे लोक फिरून आले नाहींत. आम्हास येथें साष्टीचे वर्तमान कलले. त्यावरून स्वामींच्या पत्रापूर्वीच माणूस लोकाकडे पाठविले आहे कीं तुम्ही फिरोन याल तर न येणे. राजश्री विसाजीपंत याकडे जाणे. ते सांगतील त्याप्रमाणें वतर्णूक करणे. आमचे लोक उगेच येणार नाहींत. हजार लोकांपैकीं बाकीचे लोक आणाखी रवाना करावयासी आज्ञा केली. त्यास सुवर्णदुर्गास आमचे लोक गेले आहेत. वरचेवर लोक रवाना केलेयानें निभाव पडणार नाहीं. त्यास लोकांची समजाविसी पाहून रवानगी करून देतो. खर्चाचा जाबसाल पेशजी स्वामीस लिहिला होता त्याची विनंती राजश्री सदाशिवपंत याणी केलीच असेल. बंदोबस्त करून देणार स्वामी समर्थ आहेत. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*The writer reports having sent back his men to Visaji Krishna as ordered.*

No. 161] [8-1-1775

श्रीराम

श्रीमंत राजश्री तात्या
सेवेसी

सेवक बापूजी सिंदे मुा जंजिरे वसइ विज्ञापना. ताा छ ९ माहे जिलकाद पावेतो सेवकाचे व जंजिरे मजकूरचे वर्तमान येथास्थित असे विशेष. इंग्रेजाची तरांडी मोठी व बोतिले माहागिऱ्या मिलोन सेसवासे बाऱ्यावरी आली आहेत. सुरतेहून पायेमार्गे पांच हजार गाडदी व च्यालीस तोफा व हजार स्वार निघोन किले पारनेरा येथे आले, दरमजल येतच आहेत. याजकरिता त्याचे शहास हुजरून फौज वख्तसीर व कोली जव्हार वगैरा संस्थाने मिलोन इंग्रेजाचे फौजे-भोवती जालपोल केलियासी इकडे येणार नाही; आणि इकडे तूर्त आठदाहा

तोफा व बाण लडवई सरंजाम व तीन हजार गाडदी वगैरा पाईचे माणूस व दोन हजार राऊत चांगले तूर्त त्वरेने बेग्रासनीप येऊन पोहचलेयासी उपराला हिंमत अधिक होईल. येथील लोकास सालमजकुरी हाली येक रोजमरा पावला आहे; बाकीचे ऐवजाविसी लोक हैराण आहेत. याजकरिता बाकीचा लोकाचा ऐवज रुपये हुजुरून रवाना करावयासी आज्ञा केली पा. टोपीकर शत्रू दगलबाज. युध्यप्रसंगसमये लोकास रोजमरे दिल्हे पाहिजेत. ऐवज येऊन पोहचे तो अर्थ करणार स्वामी समर्थ आहेत. तालुके तालुकेयाचे अरमार झाडून सरंजाम सामानसुधा तयारी जलदी करून वसईचे बाऱ्यावरी यावयासी निक्षूण आज्ञा केली पा. अरमारासिवाये टोपीकरास तंबी पोहचणार नाही. जंजिरे मजकुरी किल्यावरी तोफा सरंजाम आहे; परंतु गोलंदाज कमी आहेत. टोपीकरासी लडाईची गाठ प्रथम तोफाची पडेल. याजकरिता गोलंदाज आा शंभर व बाणदार दाहा लौकर रवाना करावयासी आज्ञा केली पा. व कामाठी पा आज्ञा केली पा. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Bapuji Sindia reports the news of fresh English contingents being sent from Surat and proposes measures to resist them. Request is made by the writer for money to pay off the arrears due to the army.*

No. 162] [*9-1-1775*

पौ छ १० जिलकाद
सन खमस सबैन

श्री

राजश्री बालाजी पंत
गोसावी यासी

अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राजमान्य श्नो राघोजी आंगरे वजारतमाब सरखेल रामराम विनंती उपरी. येथील कुशल जाणून स्वकीये कुशल लेखन करीत असिलें पाहिजे विशेष. आपणांकडोन कागदपत्र येऊन संतोष वृत्त कलत नाहीं, तरी ऐसें न करावें. निरंतर पत्र पाठऊन सानंदवीत जावे. यानंतर खासा स्वारी साष्टीचे कुमकेस होऊन पुन्हां स्वस्थलीं येणे जाहालें, याचें परस्परें कललेच असेल. इकडील बंदोबस्ताकरितां राजश्री विसाजीपंत बिनीवाले यांहीं रवाना केल्यावरून येऊन बंदोबस्त करविल्याचें सविस्तर राजश्री माहादाजी प्रभु आपणांपासीं बोलतील. सांप्रत प्राप्त प्रसंगानरूप स्वामी सेवा होऊन यावी हाच दढोत्तर विचार आहे. राजश्री विसाजीपंत बावाचें मानस आधी रेवदंडा उंदेरी येथील बंदोबस्त करावा;

व शामलानी गडबड मांडली आहे तेव्हां कोणता अर्थ करावा? श्रीमंतापासीं कोण काये समजावीत आसतील तें न कले. आपणांस कलावें म्हणोन लिहिले आहे. रवाना छ ६ माहे जिलकाद. बहुत काय लिहिणे हे विनंती.

¶*Raghoji Angria informs Nana Fadnis of his desire to execute faithfully whatever duties were entrusted to him.*

No. 163] [*9-1-1775*

पौ छ १० जिलकाद नकल

सन खमस पौष मास

सायंकाल

श्री

सेवेसी विसाजी कृष्ण व विसाजी केशव कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. येथील कुशल ताा छ ६ जिलकादपावेतो वर्तमान यथास्थित असे विशेष. आज्ञापत्रे राजश्री बालाजीपंताबराबर सादर जाहाली ते पावली. इकडील मजकूर साष्टी गेल्याचा मजकूर विदित जाहलाच आहे. शत्रूस नतीजा पोहचोन गेले स्थल फिरोन घ्यावे हाच * * * * * * * टोपीकरासी समध * * * * * * तरच टोपीकराची खातरजमा होऊन काम होईल. मईदानची लडाई आसती तर जी फौज स्वामीनी रवाना केली तेच काम करते. पाण्यामुले रावतास पेच, पाईचे लोकाचे काम फार, पुढे मोर्चेबंदीस वगैरे साहित्य असावे, त्याची याद यथाज्ञाने लिहून सेवेसी पाा आहे; व इकडील माहितगारी राजश्री बालाजीपंतास केली; व गोविंदपंत हशमनीस माहीत मर्द माणूस पाा आहेत; सर्व निवेदन करतील. स्वामीनी शत्रूचे पारपत्य सेवकाचे हातून करवावे. या कामास जिवापारते श्रम करू, ही उमेद फार आहे. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*"Salsette was lost because the cavalry could not act with effect in a country surrounded by watery marshes. Had it been a land-fight, these very men would have been quite enough to defeat the enemy," say the writers—Visaji Krishna and Visaji Keshav.*

No. 164] [*9-1-1775*

पैवस्ति छ १० जिल्काद.

सन खमस सबैन पौष नकल

मास सायंकाल

श्री

सेवेसी साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. येथील कुशल तागायत छ ६ जिलकाद-पावेतों यथास्थित असे विशेष. राजश्री बालाजीपंताबरोबर पत्र पाठविलें तें पावलें

व मशारनिलेनी मुखजबानी स्वामीनी सांगितल्याप्रमाणें सविस्तर सांगितलें. ऐशास साष्टीचा शह सोडीत नाहीं. वसईचा उपराला चांगला करितों. पुढील कर्तव्यता पकी येत निचय करून धनीपणा करून जे येतील त्याचे आज्ञेत रात्र-दिवस जपोन सेवा करून दाखऊं; नाना विचारें करून विनंती लिहिली आहे. लस्करचा जावसालहि साष्टीस गेल्याचा कलोन आला असेल, अगर येईल. सविस्तर मजकूर राजश्री बाळाजीपंत सागतां विदित होईल. लस्करचे विचारे पका विचार करावा. कचेपके सविस्तर मशारनिले सांगतील तें अर्थ वेगले बसून समजावे. दुरंदेसी करावी. मोठेपण कोणास नको असें नाहीं; परंतु सरकारचें काम होय आणि आपलें मोठेपण जतन होय, असी गोष्ट समजल्यास नकोसी नाहीं; परंतु आतां धंन्यावांचून दुसऱ्याचा येथें परिणाम नाहीं. राजश्री विसाजीपंत इकडील माहित. त्यास त्याच्या गळा येक वसई बांधिली आहे. मी तो इकडील गैर-माहित, याजकरितां धण्यावाचून सेवट व्हावयाचा नाहीं; हें आज आपल्या प्रत्ययास यावयाचें नाहीं; परंतु परिणामी प्रत्ययास येईल. बहुत काय लिहिणें कृपा लोभ असों दिल्हा पाहिजे हे विनंती.

¶*The writer probably Visaji Krishna depicts the disorganised condition of Maratha forces at Salsette and asks for some important personage to come and control the situation.*

No. 165] [*10-1-1775*

श्री

श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान स्वामीचे शेवेसी

विनंती सेवक बाजी गंगाधर मौ किले बेलापूर चरणावर मस्तक ठेऊन सिरसाष्टांग नमस्कार विज्ञापना. तागाईत छ ७ माहे जिलकादपावेतो स्वामीचे कृपावलोकनेकरून किले मजकुरचे व सेवकाचे वर्तमान येथास्थित असे विशेष. हाली साष्टीचे बातमीस शिपाई कारकून पाठऊन बातमी आणावी तरी त्यांचा प्रवेश होत नाहीं. याजकरिता शुकुरवारी गुजराथी वाणी येथून मुजरद बातमीचे कामास पाठविला. कळव्याचे मार्गे गेला. तेथे कोलियाचे होडींत बसोन पलीकडेस संपालचे बंदरी जाऊन लागला. तेथे गेलियावर त्याची चौकसी करावी, कोठून आला कोठे जातो, ही कोणी केली नाही. शनवार, रविवार, सोमवार, तीन दिवस तेथे होता. आवघे शेहरांत फिरोन तेथील मजकूर सविस्तर पाहिलान. इंग्रजाने मोरचेबंदीस सरंजाम आणिला होतान तो झाडून गलबते भरून तोफा वगैरा दारूगोळे होते ते नेलेन; व हाली राहिले साहिले नेतच आहे. सरकारचे भात किल्यांतील कोठ्या भरल्या होत्या ते रविवारापासून भरून नेत आहे. ढोरे म्हसरे

शहरामध्ये विप्रमंडळीची वगैरा रयेतीची बहुत होती त्यांचा फार करून ती नाशच केलान. काहीं राहिली आहेत ती सापडतात, त्याप्रमाणे गलबतांत घालून मुंबईस रवाना करितो. किला मारगिरीने जायां जाला आणि गवाक्ष पडोन मोठा मार्ग जाला आहे. तेथे साहीली सोव्यांचा मेढा तूर्त घातलान आहे. किल्याचा मारगिरीने थोडा चुना पडला आहे तेथे मजूर लाऊन चुना धोंडा निवडून वेगळाल्या रासी करीत आहे. अद्यापि बांधावयाचे काम लाविलेन नाही. दोन मातबर माणूस सास्टीचे बंदोबस्तास आले आहेत. येक किल्याचे व येक मुलकाचे, दोन मुख्य मुंबईहून आले. किल्यांत माणूस तीनशे साडेतीनशेपावेतो आहे. बाहेर शहरांत दीडशे माणूस आहे. जागे येणेप्रमाणे लोक असामी सुमार:

थोबानची पेढी रस्त्यांत रोज्याजवल किल्याचे दक्षण भागी आहे तेथे चवकीस लोक आहेत. आा
७५

श्रीकोपनेस्वराचे देवालयाजवळ दारूगोळी वगैरा सरंजाम होता तो नेलान; परंतु तेथे चवकीस लोक होते ते आहेत. आसामी सुमार
१५

चेंदणीत चवकीस सिपाई आसामी दोन
२

फते बुरुजावर लोक आहेत आसामी
१५

सरकारचे वाड्यांत जखमी लोक आहेत तेथे चवकीस लोक आहेत आसामी
सुमार
२०

संपालचे कोठीजवल चवकीस आहेत. लोक आसामी सुमार
४

बंदरावर रिबेरीत चवकी आहे, सिपाई आसामी च्यार
४

बंदरावर मांडवी आहे तेथे चवकीस आहेत. सिपाई पांच
५

सदरहूप्रमाणे दीडशे माणूस किल्याबाहेर आहे. याखेरीज घोडबंदरास दीडशे माणूस गलबते भरून शनवारी मुंबईहून गेले. राऊत उतरून पलीकडेस जावयाचा मार्ग आहे. तेथे दमदमा रचून तोफा ठेवावयाचा मजकूर केला होतान; परंतु तेथे दमदमा रचला नाही व तोफा होत्या त्याहि नेल्या. सरकारचे भात शहरांत फडावर होते ते माहागिऱ्या भरून नेत आहे. गावांत रयतीची वस्तभाव आहे ती भलत्याची भलत्याने न्यावी. दाद फिर्याद नाही. कोणी फिर्याद गेला तरी मालधन्याचेच पारपत्य करतो. मरोळचा बाजार शुकुरवारी भरला होता तो पारशानी व सिपाई लोकानी लुटून टाकिला. यांप्रमाणे तेथे बंदोबस्त आहे. चकाकडील

तिन्ही बुरूज थोस आहेत; तेथे वस्ती नाही. किला घेतलान; परंतु भरवसा नाही. घाटावरून फौजा व गाडदी साश्टीचे वेढ्यास येतात, या धास्तीने र्‍येत वाणी वगैरा शहरांत आहेत ते, थांगा पाहून जात आहेत- इंग्रजाचा भरोसा र्‍येतीस काडीइतका नाही. याप्रमाणे बातमी वाणी आला त्याणे सांगितली. धुलपांचे अरमार मुंबईचे नस्तावर आले या सलाबतीनें मुंबई शहरांतील लोक कोटाबाहेर आहेत. त्याणी तमाम वस्तभाव कोटांत नेली आणि फार गडबडले आहेत. कोटांत मोठे मोठे गुजराती वगैरा वाणी उदमी आहेत ते वस्तभाव गलबते भरून, ज्याची जसी सोई आहे त्याप्रमाणे सुरतेस दिवास वगैरा जागा न्यावयाचे तरतुदीत आहेत. गलबते बंदरात भरून सिध होत आहेत; परंतु वलाव्याखेरीज ती गलबते जाणार नाही. पूरवी येक दुसरे गलबत वलाव्यास दिल्याने कार्यास येई. आता धुलपांचे सलाबतीनें वलावा चांगला पाहिजे तो द्यावयासी इंग्रजास प्रस्तुत सोई पडत नाही. तेव्हा तेथील साहुकार लोक पेचातच आहेत. तेथे सर्वांचे मते मुंबईत राहाणे होत नाही; आणि इंग्रजहि आपले जागा फारच हलकलला आहे. धुलपांचे अरमार आले व फौजा गाडदी येतच आहेत, याची सलाबत फारच पडली आहे. हाली मुंबईस बातमीकरिता शाहाणा माणूस पाठविला आहे. तेथून येथास्थित बातमी आलियावर सेवेसीं लेहून पाठवीन. राजश्री विसाजी कृष्ण व राजश्री विसाजी केशव कल्याणनजीक तीन कोस मुकाम करून आहेत, त्यांचे भेटीस गेलो होतो. तेथे राजश्री बाळाजीपंत ठोसर हुजुरून आले त्यांचीहि भेट जाली. मारनिल्हे बाळाजीपंत व राजश्री गोविंद हरि गोखले सेवेसी आले आहेत, ते येथील सविस्तर वृत निवेदन करितील; व मोहिमीवर सरदार आले आहेत त्याचेहि पुढील तरतुदीचा मजकूर सविस्तर श्रुत करितील. राजश्री विसाजी केशव इंदुवारी निघोन कल्याणास गेले. तेथून वसईस जातील. किले येसवंतगडास इंग्रजाचे शंभर माणूस व येक इंग्रज कपितान आहे. सरकारचे लोक किल्याचे हल्यासमई कोटांत राहिले होते. त्यांची आणभास करून घेतलीन कीं तीन वरशे इंग्रजावर तरवार धरू नये. याप्रमाणे आण करून, दर आसामीस नख्त दोन आणे व येक सेर तांदूल देऊन, लोकास निरोप दिल्हान. किले बेलापूर येथील कुमकेविसी राजश्री विसाजी कृष्ण यास लिहिले. त्याणी सुधागडकरी लोक आसामी १०० शंभर पाठविले होते ते किल्यापासून अर्ध कोश पलीकडेस होते. त्यास किल्यात बलाविले; परंतु त्याची सोई यावयाची पडली नाही. दोन रोज होते; तिसरे दिवसी येथून पळोन परभारे विसाजीपंताकडेस न जाता भोरपेस गेले. नंतर विसाजीपंतानी दोनशे राऊत पाठविले ते किल्यापासून दीढ कोश पलीकडेस राहिले. तेहि किल्यात येत नाही; आणि र्‍येतीस उपद्रव बहुत करू लागले.

समई कुमकेस उपयोगी पडतील याअर्थ राऊत आणावे तरी त्याचा प्रकार दीढ कोश पलीकडेस. तेव्हा विचार कलतच आहे. आणि रयेतीस दंगा; याजकरिता आजच त्यांस लस्करांत जावयासी निरोप दिल्हा. आम्ही गेलो तेव्हा लोकाविसी विनंती केली आहे. दोनशे दीढशे माणूस पाठवितो म्हणोन रा। विसाजी कृष्ण याणी मान्ये केले आहे. येईल तेव्हा खरे. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶Baji Gangadhar sent a special man to Salsette to obtain correct news and furnish it to the Peshwa. The news is that the English have posted guards at the chief centres of the place and are sending back to Bombay the remaining men and ammunition and also the spoils from the fort. Both Visaji Keshav and Visaji Krishna have encamped some six miles away from Kalyan. Bombay is in a state of panic since the arrival of the fleet of Dhulap. Maratha soldiers taken prisoners in the last attack were let off by the English on condition that they would not take up arms against them at least for three years to come.

No. 166] *[10-1-1775*

पौ छ ९ जिलकाद सन
खमस सबैन दाहा घटका
दिवस प्रात:काल बंद दोन

श्री

श्रीमंत राजश्री नाना साहेब
स्वामीचे सेवेसी

आज्ञाधारक पिराजी भिलारे खिजमतगार मो किले उंदेरी चरणावरी मस्तक ठेऊन विज्ञापना. ता। छ ७ जिलकादपावेतो साहेबाचे कृपेकरून येथास्थित असे. गनीम जंजीरकर शामल येऊन, च्याली(स) गलबतानसी येऊन बाऱ्यावरी किल्याचे दाखल जाहाला. अरमार इतके दिवस खांदेरी उंदेरी कुलाब्याचे बाऱ्यावरी होते, ते नाट गेले. कोणीकडे गेले त्याचा शोध नाही. गनिमास सुसाट सांपडले. येथील भरती याचा विचार धन्यास सर्व ठाऊक आहे. बंदोबस्त तरी चागला. दारू गोला जकिरा सामान लोकाचा दिलदिलासा रोजमरेयाची वांटणी सर्व येथास्थित जाहाली आहे. 'सावकारी ऐवज उभयेंतानी या समई काढून वाटणी केली. भात विकत नाही. लोकाचा भरणा नाही. जंजिरे जागा अश्या जागा भरणा सासे सातसे माणसाचा निदान असावा. मजला राजश्री दादोपंत सुभेदार याजबा। रवाना साष्टीस केले. त्यास तेथील प्रकार तसा जाला. तिकडून निघोन रेवदंडा व उंदेरीचे देखरखीस आलो.

5890

उदेरीहून गलबत घेऊन धुलपाचे अरमारावरी गेलो होतो. राजश्री जानराव भेटले. त्याही कागद दिल्हा तो पा। आहे. आज धुलपाचे अरमार तीन दिवस नाट जाले. कोणीकडे गेले न कले. इतर तालुक्याहून लोक आणवावे तरी सारे तपसील ज्याचे तेच लावितात. राजश्री दादोपंत सुभेदार याही साठ माणूस सारे पा। आहे. काही आत (आज?) आले, काही उद्या येणार. गनीम तर येऊन टेकला. जंजिरे जागा आत भरतिया असावा. यास्तव रातचा दिवस करून, चिरंजीव देवजी भिलारे यास * * * ज तीनसे माणूस देऊन आत किल्यात येऊ * * चा दिवस करून लोक येऊन पोचत ते करणार धनी आपण आहेत. दोनसे राऊत बाहेर तडीस उपराळ्यास असावे. पाचसे माणूस चांगले बरखंदाज मर्द माणूस खातरजमेचे असे आधी आधी रवानगी करावी. गनीम भारी, जाग्यात लोक कमी, बरचिला जाग्याहून कुमक येऊन पोचणे कठिणच गोष्ट आहे; व पाच हजार रुा रोख धन्याने पाठवावे. येथे सावकारी ऐवज उभयेतानी काढून वाटणी केली आहे. कोणी सावकार पैसा देई(सा) नाही. वरातील सर्व भरीस घातले. यास्त [पुढील बंद गहाळ.]

¶*Piraji Bhilare to Nana Fadnis, writes about the condition of Underi and asks money and reinforcements for its defence.*

No. 167] [10-1-1775

पौ छ ११ जिलकाद सुा

खमस पौष

श्री

श्रीमंत राजश्री पंत प्रधान

स्वामीचे सेवेसी

विनंती सेवक विसाजी केशव कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. ता। छ ७ जिलकादपर्यंत स्वामीचे कृपावलोकनेकरून वर्तमान येथास्थित असे विशेष. आज्ञापत्र सादर जाहालें तेथें आज्ञा. राजश्री राघोजी आंगरे वजारतमाब सरखेल यांस सरकारातून साल मजकूरचे नेमणुकेसिवाय पंचवीस हजार रुा खर्चास देऊन, साष्टीचे कुमकेस जाण्याची आज्ञा केली. त्यास साष्टी गेल्यावर दोनतीनसें लोकानिसी येऊन लागलेच माघारे गेले. सरकारांत कामकाज पडेल तेथे त्याणी चाकरीस यावे ऐसा त्यांचा करार असतां साष्टीस चाकरी केली नाही. यास्तव त्यांचे मनातील विचार काय त्याचा बारकाईने शोध करून लेहून पाठवणे म्हणौन

आज्ञा. त्यास मारनिलेकडील कारकून आला होता त्याजवर रागे भरोन बोलाविले आहेत. मनातील विचार चाकरीचे अंती कलेल. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

हे विज्ञापना.

¶In reply to Peshwa's order asking him to enquire as to why Raghoji Angria did not render any material help at Salsette though ordered to do so, Visaji Keshav says that his clerk had been sent for and that he would report what he says.

No. 168] *[10-1-1775*

श्री

राजश्रिया विराजित राजमान्य

राजश्री विसाजीपंत दादा

स्वामीचे सेवेसी

पो विसाजी केशव कृतानेक सां नमस्कार विनंती. येथील वर्तमान छ ८ जिलकाद येथास्थित आसे विशेष. आज्ञा घेऊन निघालो ते दुसरे दिवसी वसईस पावलो. आज मंगलवारी संध्याकाली च्यार घटका दिवस आसता इंग्रजी तरांडी थोर सात व मध्यम प्रत व लाहान प्रत साठपर्यंत येऊन वसईचे बाऱ्यावर नांगरवाडा केला. संध्याकाली इशारती तोफ येक मारावी ते न मारिता तीन तोफा मारिल्या त्या इशारतीवर बेसाव्याच्या दोन जाहल्या त्या होताच साष्टीच्या दोन जाहाल्या. त्याजवरून वसईच्या पाच केल्या, तेव्हा काही दगाबाजी आहे यैसे दिसते. त्यास हशमी माणूस जे जमा जाहालें आसेल ते, व कांगोरीकर व गाडदी यैसे झाडून पत्रदर्शनी पाठऊन द्यावे; व राऊत मानासिंग खलाटे वगैरे पागा आसतील त्या झाडून पाठवाव्या. दोनसें राऊत आपणाजवल ठेवावे. जागा जागा राऊत पा आहेत ते जमा करावे. राघो नारायेण दोनसे माणूस घेऊन पणवेलीस आले आहेत. त्यास लोकसुधा इकडे पा. हे जागा मजबूत जाली पा. घडीचा भरवसा नाही. रावतास दोन दिवसानी पोहचावे यैसी ताकीद करावी. पाईचे माणसाबो नारोपंत राजू, भास्करपंत, त्रिंबकपंत मराठे यास पा द्यावे. येक माणूस पाईचे आपणाजवल ठेऊ नये. जागा जागा गेले ते आणवावे रा मंगलवार दीढ प्रहर रात्र हे विनंती.

¶Visaji Keshav hears some unaccountable gunshots and suspects treachery from the English round about Bassein, and requests Visaji Krishna to despatch fresh contingents.

श्रीशंकर

सेवेसी सिवाजी विठल साष्टांग नमस्कार विनंती विज्ञापना. येथील कुशल ता। छ ७ माहे जिलकादपावेतो मुकाम वज्रजोगणी प्रांत वसई सेवकाचे वर्तमान यथास्थित असे विशेष. स्वामीनी कृपा करून छ २ जिलकादचे पत्र पाठविले ते छ ७ जिलकादी संध्याकाली मु॥ मजकुरी पावले. लिहिला मजकूर सविस्तर कलला. यैसियासी राजश्री विसाजीपंताची व तुमची लस्करातून कोकणात रवानगी जाहाली. त्यास मारनिले वसईस येऊन पोहचले. तुम्ही अद्याप येत नाही म्हणऊन लिहिले. त्यास आमच्या अगोदर पांच दिवस राजश्री विसाजीपंत पुढे आले. आमची रवानगी तुवरखेड्याकडे माधवराव बांडे याणी मवासगिरी करून गडीत राहिले होते करिता पाठविले; त्याचे पारपत्य करून गडी सर करून त्याच्या मागाहून पाचवे दिवसी मार्गषीर्ष वद्य अष्टमीस सोमवारी राजश्री बापूचा व राजश्री नानाचा निरोप घेऊन निघालो, ते दरकूच लांबलांब मजला करून, धोडप उजवी टाकून भोगुरावरून तलघाटाने मुकाम मजकुरी आलो. येका दो दिवसी रा॥ उभयेतां विसाजीपंताची भेट जाहाल्यावर त्याच्या विचारे होईल त्याप्रमाणे सेवेसी लिहोन पाठऊ. आपण लिहिले की वसईस जावे व राजश्री उभयेता तो कल्यां(णा)सच आहेत. येथेच आज मुकाम करून उभयेतास पत्रे पाठविली. ते लिहितील तिकडे जाऊ. दोनी शहाजवलच आहोत. हा मध्य आहे. बारा कोस वसई, बाराच कोस कल्याण आहे. संध्याकालपावेतो पत्र येईल तिकडे जाऊ. इकडील मनसबियाचे माहितगिरीने राजश्री विसाजीपंत उभयेता लिहीतच आसतील त्यावरून सर्व कलत आसल. आम्हास काये ? सरकारआज्ञा मात्र प्रमाण. आम्ही तापीतिराहून नानाची व बापूचे आज्ञेवरून निघालो तो तेथे साष्टी आगोधरच घेतली. आसो ; स्वामीचे पुणेकरून फिरून घेऊ ; चिंता नाही. सर्वांची येकवाक्यता व सरंजाम पायेदलाचा आसला म्हणजे सर्व होईल. फौज काम करील चिंता नाही. सरकारची पत्रे मात्र वरचेवर येत आसावी. मनसबा करणे तो माहित व येल्तवी आसतील ते सांगतील ते सर्वानी करावे. आमचे बराबर रायाजी पवाराचे पथक व राघोजी पठारे पागा व लक्षुमण त्रिंबक पागा आहेत. राजश्री आपाजी हारीस आमचेच बराबर (अपूर्ण)

¶Shivaji Vithal writes to the Peshwa, explaining why he was aeiayea in going to Konkan along with Visaji Krishna. He was sent against Madhavrao Bande, he says and arrived as soon as possible.

No. 170] [14-1-1775

पौ छ २९ जिल्काद

सन खमस सबैन

पौष मास.

श्री

श्रीमंत राजश्री नारोपंत नाना साहेबांचे सेवेसी

विनंती सेवक येशवंतराव म्हसके नामजाद जंजिरे विजयदुर्ग कृतानेक दंडवत विज्ञापना. तागाईत छ ११ जिलकादपर्यंत साहेबाचे कृपेंकरून सेवकाचें व जंजिरे मजकुरचें वर्तमान यथास्थित असे विशेष. हुजुरून छ २० सवालचें आज्ञापत्र सादर जाहालें तेथें आज्ञा जे. राजश्री गंगाधर गोविंद मामलेदार हे व तुम्ही येकविचारें राहून लोकांस दिलदिलासा देऊन खबरदार राहाणें. गनीम आल्यास त्याचें पारिपत्य होय तें करणें; मारून कापून काढणें म्हणोन आज्ञा. त्यास जंजिरे मजकुरीं लढाईचें सामान चांगलें करून खबरदार आहो. मशारनिले व आम्ही सर्व लोक येकविचारें आहों. गनीम टोपीकर हावभरी जाहला आहे. लबाडी करावयासी चुकणार नाहीं, हें खरेंच; परंतु येथें आम्ही सर्व लोक येकदिल आहों. गनिमास नतिजा द्यावयासी चुकत नाहीं. आजपर्यंत साहेबांचें अन्न भक्षून निष्ठेनें सेवा करीत आलों. त्याचें सार्थक करून दाखवावें. धण्याची कृपा होऊन उर्जित करून घ्यावें हेंच मानस आहे. कोणे गोष्टीचा वसवसा धरीत नाहीं. सरकारकाम करावें यापेक्षां दुसरी जोड किमपि नाहीं. राजश्री गंगाधरपंत सुभेदार यांणीं सविस्तर लिहिलें असेल त्यावरून श्रुत होईल हें विज्ञापना.

¶*Yashvantrao Mhaske assures Naropant Nana of his readiness to execute the Peshwa's orders and defend the place against the English.*

No. 171] [7-1-1775

पो छ २१ जिल्काद

सन खमस सबैन.

श्री

राजश्री नारो आपाजी स्वामी गोसावी यांस

विनंती उपरी तुम्हीं पत्र पाठविलें तें पावलें. साष्टी इंग्रजानें दोन प्रहरीं हला करून घेतली येविसी बिसाजी कृष्ण याणें * * * ले ते पाठविले ते पावलें. त्याजवरून सविस्तर मजकूर कळों आला. फौज व लोकभरणा

भारी असतां हे गोष्ट जाहाली अपूर्व आहे. जाहाल्यास उपाये काये ? याजउपर विसाजी कृष्ण वगैरे पथके याणी साष्टी भोंवताली जालपोल करून, सामान आंत जाऊं देऊं नये. शह त्याजवर असों द्यावा. याजउपर वसई व विजेदुर्ग याजवर तोंड टाकील यास्तव तेथील बंदोबस्त असला पाहिजे ; तर तेथील बंदोबस्तास फौज व आपाजी हरि यांजबरोबरचें माणूस आहे त्यास जेथें ठेवावयाचें असेल तेथें ठेवणें. अरमारी याजकडून मुंबईस शह द्यावी. जालपोल करवावी. त्याचा पिछा साष्टी घेतली म्हणोन सोडूं नये. दुसरे लोक व फौज़ रवानगी करावयाची आहे तीहि करितो. साष्टी गेल्यामुळें (सर्व) सोडावयाचें नाहीं. साष्टीभोंवताली फौज वगैरे ठेऊन बंदोबस्त करणें. विजेदुर्गास पांचसें माणूस आपाजी हरि याजबराबर देऊन, तिकडे रवानगी करणें व बेलापुरास हुजूरचे लोक बापूजी हरि याजबराबर गेले आहेत ते तेथें ठेवणे. वसईस विसाजी केशव आहेत त्याजवळ सिवाजी विठल फौजसुधां व अनखीं पाईचे माणूस भरतीस द्यावे. विसाजी कृष्ण यानी परासिकाजवळ लोक वगैरे ठेऊन, बंदोबस्त करावा. व कलव्यापासून बेलापूरपर्यंत फिरती स्वारी राखावी ; व कल्याणची भिवंडीची बंदोबस्ती लोक पाठऊन करावी. रेवदंडा व उदेरीची भरती करणे. जाणिजे. छ ४ जिल्काद सुा सन खमस सबैन मया व अलफ. तीर्थस्वरूप राजश्री दादासाहेब भडोचेकडे इंग्रजाचे विद्यमाने करून येणार असी बातमी आली आहे कळावें. साष्टीसिवाय दुसरे येकाधे जागा इंग्रज अथवा फिरंगी गला पडूं लागल्यास तेथेंच सारी कुमक नेणे पडेल, याअन्वयें तर्तूद असावी हे विनंती.

¶*The Peshwa expresses his regret at the capture of Salsette by the English and issues orders to Visaji Krishna to be on the alert to defend the surrounding country and harass the enemy.*

No. 172] [*14-1-1775*

पौ छ ११ जिलकाद सुा खमस
सबैन पौष

श्री

सेवेसी गोपाल गंगाधार चरणावरी मस्तक ठेऊन साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. ताा छ ६ जिल्कादपर्यंत मुाा कुलाबा येथें स्वामीचे कृपावलोकनेकरून वर्तमान येथास्थित आहे विशेष. सेवक कुलाब्यास पावल्या आगोधर दोन दिवस राजश्री जानराव रेवदंड्याचे बाऱ्यावर तिही पालानसी होते. ते इंग्रेजाची सात तरांडी मातबर अंरमारावर आली. त्याजवरी मारामार होत होत बाहीर नाटे[1] गेले.

१ समुद्रावर निघून गेलें.

त्याचे कुमकेस राजश्री कृष्णाजी धुलप वरकड आपले व राजश्री सरखेलींचे यैसे अरमार घेऊन वसईचे बाऱ्यावर इंग्रेजाचे बातमीकरितां गेले होते. तेहि येऊन नाट गेले. च्यार पांच दिवस त्याची वाट पाहोन समाच्यार माहागिऱ्या पाठऊन रोजचे रोज बातमीस आणितां कोठे थांग न लागे. तेव्हां आज बाहीर निस्तावर भांडी जाहाली म्हणौन त्या सुमारानें माहागिरी घेऊन गेलों आहे. राजपुरीचे हबशाने पंनास पचावन गलबतें सामान सरंजाम पोख्ती सिपाई यांची भरती करून मुंबैस निघोन गेला. न कले मनसबा काय आहे तो. जाहालें वर्तमान सेवेसी कळावें म्हणौन लिहिले आहे. श्रुत व्हावी हे विज्ञापना.

¶*Gopa' Gangadhar reports a naval skirmish between the English and Janrao Dhulap. "The Sidi of Rajpuri has made every preparation and left for Bombay," adds the writer.*

No. 173] [*14-1-1775*

पो छ १३ जिलकाद

खमस.

श्री

सेवेसी विसाजी कृष्ण कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनंती. ताा छ ११ जिलकाद. पावेतो वर्तमान यथास्थित असे विशेष. आज्ञापत्रें छ ९ जिलकादचीं खास जिलीबीच्या माणसांबाा सादर जाहालीं व छ १० जिलकादचें डांकेबाचे ऐसी तीन पत्रे सादर जाहालीं, ती छ मजकुरी दोन प्रहरां च्यार घटिकांचे अंतराने येऊन पावली. तेथे आज्ञा कितेक प्रकारचे बंदोबस्ताचा मजकूर व श्रीमंत राजश्री दादासाहेब गुजराथ प्रांते आले, पाठीवर मातबर फौजा सिंदे होलकर व राजश्री हरिपंत फडके जात आहेत. सिंदे होलकर यांच्या व हरिपंत यांच्या भेटी जाहाल्या कलावे म्हणून आज्ञा व उंदेरीस शामल तयार होऊन आला म्हणून पत्रे आली त्यावरून तेथील बंदोबस्त करण्याविसी आज्ञा. त्यास, आज्ञेप्रमाणे उंदेरीस पाईचे माणूस शंभर व स्वार शंभर दीडसे पाठवितो. कोलवणचे बंदोबस्ताचा मजकूर राजश्री विसाजी केशव यांसी पत्रें लिहिली होतीं की इंग्रेजाची तरांडी लाहान मोठी साठ वसईचे नस्तावर आली होती, तीं सुरत भडोज येथें जात असेल, हा उलेख पत्रीं लिहिला हेच खरे असेलसे दिसते. कोलवणचा बंदोबस्त पार च्यार किले वसई तालुक्याचे आहेत. तेव्हां तिकडील बंदोबस्त विसाजीपंत यानी केलाच आहे आणि नित्यानित्य खबरदारीत आहेतच. येक साष्टी तालुक्याचा गंभीरगड आहे तो आलीकडेच आहे. इंग्रेजाचे आरमार ज्यापक्षी दुसरीकडे गेले

तेव्हां वसईस कोणे गोष्टीचे मय दिसत नाही. फौजहि भरणा व पाईचे लोकाचाहि भरणा मातबर जाहाला आहे. येथून पांचशे माणूस कांगोरीकर पाठविले आहेत. याजकरितां कोलवणचा बंदोबस्त विसाजीपंतच करितील. आज्ञापत्रेंहि येविसी मारनिलेस सादर जाहाली आहेत; आणि आम्हीहि पत्रे लिा आहे. पुण्यास पांचशें स्वार मानसिंग खलाटे व हैबतराव शंकर वगैरे मिलो(न) पाठवावे म्हणौन आज्ञा. आज्ञेप्रो पांचशे स्वारांची रवानगी करितो. येऊन पावतील. आम्हाजवल पाईचे लोकांचा भरणा नाही. फौजेपौ दीड हजार फौज आम्ही वसईस पाठविली. बाकी हजार बाराशे पौ पाचशे पुण्यास पाठवितो. कलावे खर्चास यैवज दाहा हजारांची हुंडी व व (दा)हा हजारांचे होन रवाना जाहाले म्हणौन पत्री आज्ञा; परंतु अद्यापि यैवज व हुंडी येऊन पावली नाही. मागाहून आल्यानंतर पावल्याचा जाब विनंतीपत्री लिहू. मुंबईकडील बातमीची पत्रें राजश्री बाजी गंगाधर यांजकडे आली तीच बजिनस सेवेसी पाठविली म्हणोन मारनिलेनी लिहिले, त्यास तेथील बातमी त्या पत्रांवरून निवेदन होईल. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Visaji Krishna writes to Nana Fadnis about his own preparations for the defence of Bassein and adds that Bassein does not appear to be the objective of the enemy as their fleet cruising there sailed away towards Broach.*

No. 174] [*15-1-1775*

नकल

श्री

तीर्थरूप राजश्री आबा वडिलांचे सेवेसीं

बालक गोविंदरायानें चरणावर मस्तक ठेऊन साष्टांग नमस्कार विनंती. येथील कुशल ताा पौष शुाा १४ चतुर्दसीपर्यंत मुकाम सांवताची वाडी वडिलांचे आसीर्वादेंकरून क्षेमरूप असो विशेष. इकडील वर्तमान तरी पेशजीं फिरंगियाचे मोहिमेचा लेखन केला होता कीं विजयदुर्ग वसई येथें करावी तों प्रकार त्याची मागाहून जाहाजे थोर येणार त्यास्तव तूर्त अटकलला असे. दुसरें इंग्रजाने श्रीमंत राजश्री दादासाहेबांच्या सनदा साष्टीच्या आणून साष्टी घेतली; परंतु साष्टी इंग्रजासी लढत होती तो दो चौ रोजांत सांवताचे वकील याजला फिरंगी म्हणू लागला, आमची साष्टी वसई ऐसा प्रकार असतां त्याणे तेथें मन घालावें, येणेकरून आमचे त्याचे सख्य राहणार नाही. तेव्हां वकील बोलला जे आपण श्रीमंतांचे येसमई कुमकच करावे. इंग्रजाचे पारिपत्य आपले मनांत करावें असे असेल तर

होऊन येईल, ऐसे जाबसाल जाले; परंतु त्यानें हामी भरली नाहीं. येथें वर्तमान लेहून पाठविलें कीं ऐसें इंग्रजाचें याचे आले असें. त्याजवरून येथून कारकून त्यांजकडे पाठविला असे. श्रीमंताचे साहित्यावर पडेसे असोन कार्यास येत असल्या त्याचे मतलब घेऊन मागाहून लेहून पाठवितों. दुसरे वर्तमान फिरंगी व त्याचा सेनापति अडरेकर या उभयतांत पेच पडला असे. याचे कारण असे आहे की जिवबा सबनीस व अडरेकर याचें सख्य बहुत असे. याजला सबनीस यानीं आज दोन महिने राजकारण घालून सदासिव रामचंद्र यांची पत्रे फिरंगियास व अडरेकर याजला आणून दिधली आहेत कीं तुम्हीं वसई घ्यावी ऐशा सनदा श्रीमंत दादासाहेबाच्या देतो. कोणी भला माणूस मातबर येथें पाठऊन देणें. त्याजवरून अडरेकर याने राजियास सांगितलें कीं हे काम करावें, तेव्हां राजियाच्यानें काहीं नाहीं म्हणवेना. यांजसीं अन्युतर करावें तरी पुरतकाळी लेहून पाठविल कीं ऐसें करीत होतों याजला याने न केले. त्यास अडरेकर याणे नारायेण सेणवी माज्यां तयार करून खर्चायास व पालखी सरंजाम देऊन रवाना केला असे. तो राजियाचा बहुत आप्त असे. त्याने सांगितले असे की अडरेकराने हें उपस्थित केलें आहे; तर हा वकील पेचांत पडेसें करावें. त्याजवरून वडिलांस हे पत्रलेखन केले असे; तरी त्या वकिलाचा शोध लस्करात आला तर उतम; नाहीं तर जेथें नाके तेथे चौकियांस ताकीद करून हस्तगत होय असें करावें. राजियाचे मनांत आहे कीं जो जाबसाल श्रीमंताकडील करणे ते तुमचे मारफातीने करावी. हे ग्रहस्त सिदियांचे, तेथे सिदियांची मातबरी भारी; तेव्हां याचे हातें आपले काम करीत जावें. दुसरे अडरेकर लटके मसलतींत पडतो हे उतम नाहीं. हा फजीत पाडला म्हणजे दुसरे कामांत मन घालणार नाहीं ऐसे प्रकार आहेत. हा वकील तेथे पेचांत या जाबसालाकरितां आणावा. लस्करांत वकील आला तर; नाही तर नाकेबंदी करऊन धरावा लागेल यास चुकूं नये. सनद वसईची श्रीमंत दादासाहेबीं दिधली तरी मग या राजियासुधां सर्वांस लढावयास जावें लागेल. या पेचांत आला म्हणजे सहजच सर्व राहिले. लस्करांत वकील नाहीं, तथापि आला तरी त्याजला जाबसाल दोन तीन आहेत. मर्दनगड तालुका आमचा घ्यावयासी कारण काय? सोडून द्यावा. आजपर्यंतचा वसूल द्यावा; दुसरा दांडी राजपुरी घेऊन देतों म्हणोन फिरंगियाने लाख रुपये घेतले असेत. राजपुरी काही घेऊन दिल्ही नाही. मधूनच फिरला. इंग्रजाने निशाण लाविलें म्हणाव त्यास ते स्थल माघारें मागावें हे जाबसाल आहेत. वडिलांस कलावें. गडींहि पत्र राजश्री नारोपंत नाना याजला लेहून पाठऊन वकील पुढे न जाये तो प्रकार करिता येथून चुकला तरी पुढे तेथें चौकसी वडिलीं करावी.

5898

इंग्रजाने तर श्रीमंताची साष्टी घेतली. फिरगी अनकूळ जाला तर पाहात आहांत. मागाहून सत्वर लेहून पाठवितों. कळलें पाहिजे. बहुत काये लिहिणे हे विज्ञापना.

येथील कितेक वर्तमान राजश्री नारायेणराव भास्कर याचा पत्रार्थावरून ध्यानास येतील. पत्र श्रीमंताची नावांची आहेत. कळले पाहिजे हे विनंती.

¶*The writer, one Govindrao, writes about certain developments in connection with some documents about Salsette issued by Dadasaheb in the name of the English which the Portuguese resented and complained about it to the Vakeel of the Raja of Savantwadi. The Vakeel promised that he would persuade Dadasaheb to transfer the documents to the Portuguese. The writer therefore requests the addressee to stop the Vakeel doing this.*

No. 175] [*15-1-1775*.

पौ छ १४ माहे
जिलकाद

श्री

राजश्री राऊ पंडित प्रधान
गोसांवी यांसी

सकलगुणालंकरण अखंडितलक्ष्मीअलंकृत राजमान्य स्नेहांकित राघोजी आंगरे वजारतमाब सरखेल राम राम विनंती. येथिल कुशल जाणून स्वकीय कुशल लेखन करीत गेले पाहिजे. विशेष. स्वामींनीं पत्र पाठविलें तें प्रविष्ट जाहालें. आपण राजश्री विसांजी कृष्ण यांचा निरोप घेऊन स्वस्थळास गेलां. आपण साष्टीस गेल्यापूर्वी इंग्रेजांनीं स्थळ हस्थगत केलें. त्यास साष्टीचा पिच्छा सोडावयाचा नाहीं म्हणोन कितेक विस्तारें आज्ञा. ऐशास स्वामींनीं लिहिलें तें प्रमाण आहे; परंतु साष्टीची मसलत होण्यास मास पक्ष लागेल, व शामल व इंग्रेज तयार होऊन उरण उंदेरी येथें जातो. निकडीची बातमी चहुकडून आली. आमचे जागे जंजिरे संनिध, बंदोबस्त येथास्थित जाहाला पाहिजे. यास्तव सर्व मतें विचार होऊन, आमचे स्वारीचें कूच होऊन, आमचें कूच होऊन अडीच तीन कोंश लष्करा अलीकडे आली, तों इंग्रेजांस उरण दिल्याचें वर्तमान आलें. उरण घेऊन उंदेरीवर गेला हे बातमी कळतांच, रात्रीचा दिवस करून सारे लोक माघारें टाकून सडे स्वारीनें स्वस्थलास दाखल होऊन, उंदेरींत लोक पाठऊन बंदोबस्त करविला. आमचें अरमार धुळप अरमार सुद्धां आले. त्यांस सामील जाहालें. धुळपास आज्ञा असेल त्याप्रमाणें वर्तणूक करितील. आमची स्वारी

स्वामीचे आज्ञेप्रमाणें साष्टीचे मसलतीस निघाली. येकादो रोजीं जाऊन दाखल होईल. कळावें रवाना छ १२ माहे जिलकाद बहुत काय लिहिणें कृपा करावी हें विनंती.

¶Raghoji Angria writes to the Peshwa, describing the efforts he made to hold the English in check at Underi after their capture of Uran.

No. 176] [*16-1-1775*

पौ छ १२ (?) जिलकाद सन
खमस सबैन पौष मास

श्री

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री
बाळाजीपंत लेले दादा स्वामीचे सेवेसी

पौष्य बाळाजी विश्वनाथ फाटक कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनंती. येथील कुशल ता। छ १३ जिलकाद पावेतो वर्तमान यथास्थित असे विशेष. आपणाकडून पत्र येऊन सांभाळ होत नाही यावरून अपूर्व वाटतें. वरकड सरकारकाम पुढील व्हावयाचा प्रकार साष्टीची मसलत थोर. यांतच सरसुभ्याचा व विसाजीपंत वसईकर यांचा पेंच. किलोकिलीयाचे बंदोबस्ताचा अधिकार सरसुभे यैकीकडे ठेऊन तिकडे लाविला आणि खर्चास पैका सरसुभ्याकडून देविला, येणे कडून सरसुभाहून पैका कोणास कोणच्या भिस्तीवर पावेल? लस्क(रा)तूनहि फौज लोक रवाना जाहाले. त्यांच्या वराता सरसुभ्यावर होतात. आणि ता। हाय याजवर सता दुसरियाची असा प्रकार. येणेकडून काम कसे होईल? याचा अर्थ सर्व आपले ध्यानांत येत असेल. फौजेचा प्रकार तर आमचे सरदार आहेत याचा मनसबा येक प्रकारचा. विसाजी केशव याचा मनसबा एक प्रकारचा. उभयतां एकत्र होऊन मनसबा जाहला तें बालणे राजश्री बाळाजीपंत ठोसर यांनीं आईकोन यादी ठराऊन दिल्या आहेत. त्या व राजश्री बालाजीपंत पुण्यास जाऊन पावले त्यावरून सर्व समजलें असेलच. आम्हांस मनसबा एक दिसतो. सेवटी असे होईल कीं, साष्टी जाऊन बाकीचा बंदोबस्त जाहला तर उत्तम आहे, हेच होईल. परंतु ठिकाण गेले मागती घेणे हे गोष्ट घडणें कठिण. एकदिल कोणी नाहीं. कोणी कोणाचा विश्वास धरीत नाहीं. श्रीमंत तेहि गुजराथेकडे सरले. ते लोटत लोटत इकडेच आले तर वसईचा भरवसा काय? श्रीमंत राजश्री रावसाहेबांचे पुण्यप्रतापेंच काय होणे ते होईल, इतर भरवंसा कोणे गोष्टीचा नाहीं असें भासते. वरकड हूडपणानें लोकाचे बळकटीनें साष्टीचे काम व्हावे असे आहे. येरवीच आयुर्भात्र केल्याने कांही होत नाहीं.

शरीरद्वारें मेहनत करून, टापूत उतरोन, लोक जमाऊन दररोज मुंबईवर हूल पाडली तर हाय खाऊन ठिकाण येरवीच टाकील असे वाटतें. येविसीची जलदी अशात केली तर होईल तर होईल. नाही तर मग मजबुदी त्याणे केलियावर होणे कठिण आहे. चौहूकडून एकच घोळ करून घाबरा होईल असे केले तर कार्याचे होईल. कळावें. एक वेळ आपले पत्राची इच्छा आहे. कृपा जाली तर उत्तम आहे. बहुत काय लिहिणे. कृपा लोभ कीजे हे विनंती.

¶*The writer expresses doubts about the success of the project for the recapture of Salsette as the various commanders are divided among themselves. He however thinks that a threatened invasion of Bombay may possibly relieve Salsette.*

No. 177] [*16-1-1775*

पौ छ १७ जिलकाद

संध्याकाळ खमस

श्री

श्रीमंत राजश्री नाना

स्वामीचे सेवेसी

आज्ञाधारक राणोजी बलकवडे ताा उंदेरी चरणावरी मस्तक ठेऊन विज्ञापना. तागायत छ १३ जिलकादपावेतों सेवकाचें व तालुके मजकूरचें वर्तमान येथास्थित असे विशेष. जंजिरकर शामल पस्तिस गलबते लाहान मोठीं, लोक दोन अडिच हजार माणूस भरून दुरबुधीनें आला होता, येविसींचें वृत्त पेशजींच विनंती पत्रीं लिहिलें होतें. त्यास जंजिरकर पस्तीस गलबतानसी आला. तो उदरीचे बाऱ्यावरी येऊन गोळ्याचे मारणीबाहेर नांगरला. तेथून मुंबईस गेला. इंग्रजाचे कुमक करावी हा करार; त्यास तूर्त कुमक करीत नाहीं. साष्टी घेतली ती फिरोन मोर्चे लाऊन मागती घेणार. त्याचे कसकसे होते ते पाहातों. उपरांत करणें ते करूं, याजप्रमाणे च्यार दिवस बोलोन तकूब जालें आहे. त्याजवरून फिरोन हाकारून दोन तीन दिवस राहून जंजिरेयास लोक सुधा गेला. सामान सरंजाम करीत आहे. लोक नवे राहावयास येतात ते ठेवीतच आहे. टोपीकरास येक वेळ नतिज्या बसतो तरी बरी गोष्ट आहे. साष्टीसारिखी जागा घेतलेन त्याचाहि नाश बराच जाहाला. दोन तीन चांगलेच माणूस पडिले. साष्टींतील सामान तोफा चांगल्या व वस्तु चांगली तितकी मुंबईस नेत आहे. सावकाराही अड घातली आहे कीं श्रीमंतासी लावल्यानें सावकारी पडली. सिबाडा गलबतें बंदरांत राहिलीं, पुढें काये करावें? याजप्रमाणें जाऊन इंग्रजाजवळ बजीद होतात. जंजिरकर या जाग्यावरी फार दुरबुधीनें आहे यांत संशये नाहीं. निजध्यास

5901

उंदेरीचा जंजिरकरास लागला आहे. इंग्रेजाचे कुमकेविना येऊन परिणाम लागणे कलतच आहे. हे जागा जंजिरे लोकांची भरती पांचसें सासें निदान असावी म्हणजे चिंता नाहीं. संभर माणूस जदीद ठेवावयाची हुजूरची आज्ञा. त्यांत पंचवीस येक माणूस सारे ठेविले आहे. रोजमरा रोख हातावरी देतो परंतु या जाग्यांत राहावयास येत नाहीं. इतर तालुक्यांत पाहिजे तितके मिळतात. येथें नामजादी लोक आले आहेत. अवचितगडपैकीं आसामी पनास व राजश्री दादोपंत सुभेदार यांही पाठविले आहेत पनास, व राजश्री राघोजी आंगरे वजारत-माब सरखेल याजकडील पनास येकूण दीडसें माणूस आले आहे. वरचिल येथील नेमणुकेचा बेहेडा सर्व धन्यास विदितच आहे. भातास निरख दर खंडीस सोला रुपये प्रमाणे बेहेड्यास लाविला आहे. त्यास भातास कोणी पुसत नाहीं. सावकार घेऊन नेतील कोठें? दाहा रुपयानी खंडी रयेत घावयास राजी, परंतु सावकारच कोणी घ्यावयास मिलत नाहीं. येथील लोकांस वाटणी शाईसिंग त्यास तीन रोजमरे रोख व सेत सनद येकमांही दिल्ही, व दर्यावर्दी कोली यास सासा रोजमरे रोख दिल्हे. जेजालंदाज गोलंदाज खासदार वगैरे लोक यास च्यार च्यार रोजमरे दिल्हे. याजप्रमाणे वाटणी रोख दिल्ही. लोक येक दील चांगले आहेत. जाग्याचा बंदोबस्त उत्तम प्रकारें आहे. कांहीं चिंता न करावी. लोकांची भरती या जाग्यांत पांचसें सासें माणूस निदान असावें. याची तरतुद धन्यानें करावी. दोन हजार रुपये सोलापूरकर लोक पनास हुजूरून रवाना केले ते येऊन अद्याप पावले नाहींत, त्या लोकांस येथें राहावयाची आज्ञा असावी. हे जंजिरे जागा गनिम कोणे वेळेस येईल याचा भरवसा नाहीं. मुंबई जवल, जंजिरकर जवल, सर्व हरद्र पिलाजी भिलारे हुजरे व जारबोजी हुजरे सेवेसीं आले आहेत. सविस्तर निवेदन करितील. इंग्रेजास येक वेळ चांगला नतिज्या बसल्याविना बरी गोष्ट नाहीं. फिरंगी याची सराई येक व तिरकती येक न गलबतें तीन येकूण पांच मुंबईस आज आली म्हणोन वर्तमान आहे. काल बन्यावरून हाकारोन जात होते तेव्हां पांढरी निशाणे लाविली होती, त्याजवरून फिरंगी असा ओलखिला. बातमी पकी आणावयास मुंबईस माणूस पाठविला आहे. उद्यां पर्वां येईल. आला म्हणजे काय बातमी ते सेवेसीं लेहून पाठवितों. तल्याहून संभर माणूस भरतीस देविले आहे, ते यावयाची आज्ञा असावी. सेवेसी श्रत होये हे विज्ञापना.

¶Ranoji Balkavde writes to Nana Fadnis about the Sidi of Janjira planning secretly to capture Underi with his own fleet and with help from the English if possible.

5902

No. 178] [17-1-1775

पौ छ १६ जिलकाद
सुाा खमस सबैन

श्री

राजश्रिया विराजित राजमान्य
राजश्री बालाजीपंत लेले स्वामीचे सेवेसी

. पो बालाजी विश्वनाथ व केसो कृष्ण कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनंती. येथील कुशल ताा छ १४ जिलकाद जाणून स्वकीये कुशल लिहीत आसिले पाहिजे विशेष. साष्टी इंग्रजाने घेतली. त्याचे वृत सविस्तर आपणास राा बापूजीपंत व राा बालाजीपंत याणी सांगितलेच आसेल. त्यावरून * * * * * कळले. त्या आलीकडे फिरोन साष्टी ध्यावयास प्रकार तरी लस्करातून राा विसाजी केशव व फौज व पायेदल घेऊन आले ते जाऊन वसईस बसले आहेत. इंग्रजाचा काफला मुंबईहून जातो येतो. त्याची गलबते देखोन किल्याची बलकटी करीत असतात. त्यांस दुसरे कामाची तरतूद सुचत नाही. राा विसाजीपंत दादानी काही मसलत करावी तरी याजवल पाईचे माणूस नाही व राऊतहि नाहीत. दोनसे माणूस पाईचे व राऊत पाच साहासे आहेत. याच जमावानसी हे जातील न जात हे आपणास समजलेच आहे. आरमारकरी याणी आरमार घेऊन दर्यात उंदेरीच्या बारियावर येऊन इंग्रजाचा काफला बंद करून त्यास तंबी पोचवावी ते त्याच्याने होऊन येत नाही. साष्टी वसईचे खाडीतून इंग्रजाची तरांडी फिरतात. त्यांची बंदी आरमारकरी याणी करावी. गलबत दर्यात फिर्को देऊ नये. आसे होईल तरी काही जम बसेल. साष्टीचे टापूत उतरोन रयेत लुटून दाणा जाळून टाकावा; व मुंबईस दाणा जाऊ देऊ नये यैसे जाले पाहिजे. यास विना हेटकरी आगर गारदी माणूस चांगले च्यार हजार आल्याखेरीज हे होत नाही. कांगोरीकर पांचसे माणूस आले. त्यात झाडून सेतकरी कुणबी आहेत. तरवार धरावी कसी हे देखील ठाऊक नाही. मग मारावयाचे तरी गत कलतच आहे. येथे गाडदी आले आहेत. हे भटारी कुजडे यांच्याने काम होत नाही. उगीच सिबंदी मात्र वाढवावी. लस्करचे लोकास खर्चास सरसुभेदाराकडून देविले आहे. त्यास सरसुभेदाराचे व वसईकर ग्रहस्ताचे सूत नाही, हे आपणास ठाऊकच आहे. आपण तरी मसलतीचा कारभार त्याजकडे लाविला असे वाटते. याचे कारण तरी सरसुभेयाचे तालुकियातील कोट किले यांचा बंदोबंदरीं कागदपत्रे पाठऊन बदोबस्त करवितात

त्याजवरून सहजच दिसोन येते. याजवरून येवज द्यावयास सरसुभेदार मागे-पुढे पाहातात. तिरस्तली दिसते. कोणात कोणी मिळत नाही. तेव्हा ठिकाण हस्तगत होणे कठिण दिसते. अशेले काम येक संतेविना होणे कठिण; आणि जिवाच्या उदार सरदार असिल्याविना कोणेक काम शेवटास जात नाही. या कामास जातीचा हूडपणा व माणूस कडवे असल्याविना, अशा जमयतीस खर्च करणें व्यर्थ. यात पाहिला पदार्थ लिहिला असे. आपण बंदोबस्त करणे तो पाहून करीतच आहेत. येथे विस्तार लिणे कशास? मुंबईची बातमी बेलापुराहून आली. त्यातील मजकूर फिरोन इंग्रजाने अरमार व सरंजाम लढाईचा भरून तयारी करून सिध्ध जाहाला आहे म्हणौन बाजीपंतानी सरदारास लिहिले आहे. येथे तंधिस्त लिहिले आहे कीं, येक तर अरमारावर जाऊन पडावे, येक तर बंदर कैनारियाचे किल्यास दगा करावा याप्रो आहे. साष्टीचे काम तर आलीकडून * * * * ची मारगिरी आणि * * * * * गाडदी हशम चांगले त्यांत फूट कार्यास नये. असे जाहाल्यास आपण ज्यास आज्ञा करितील तो काम करील, चिंता नाही. कनिष्ट पक्ष येकादा कारकून श्रीमंताचे घरचा हे काम बज्यावील. मोठे मोठे सरदार तर मोठी मोठी कामे कर्तात, तसेच हे समजतात, परंतु तसे नव्हे. हें पाईचें लोकांचे काम, याची तऱ्हे येक प्रकारची आहे. तेथे मोठेपणाचे काम नाही. जातीचे मर्दुमीचे काम आहे. कलावे बहुत काय लिहिणे. कृपा लोभ कीजे हे विनती.

¶*Balaji Vishvanath and Keso Krishna narrate the difficulties they experience in the way of recapturing Salsette from the English. "It is the pluck of an individual leader and not so much the strength of the force that will be useful", say the writers.*

No. 179] *[19-1-1775 ?*

पो छ १८ जिलकाद

श्री

सेवेसी विसाजी कृष्ण कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. ताा छ १६ जिलकादपावेतो सेवकाचे वर्तमान यथास्थित असे विशेष. स्वामीनी छ *

रोजचे आज्ञापत्र सादर केले ते छ मजकुरी पावले. राजश्री आनंदराव[1] जिवाजी याचे पत्र इंग्रेज माष्टीन यास जात होते, ते तुम्हाजवळ आहे ते पत्र हुजूर पाठवावे म्हणून आज्ञा. ऐशास ते पत्र जेव्हा राजश्री बळवंतराव जिवाजी याजवळ आले तेव्हा त्याणी आणून आम्हास दाखविले, ते पत्र मुंबईस पोहोचवावयाविसी पुरंदराहून पत्र आले होते तेहि दाखविलें. दोन्ही पत्रे राजश्री बिसाजी केशव व बाळाजी कृष्ण ठोसर यांज देखत वाचून पाहिले. तूर्त पाठवावयाचे नाही, ऐसे सांगोन त्या पत्राची नक्कल करून घेऊन बळवंतराव याजवळ दिल्हे. माघारे पाठवावे म्हणोन सांगितले. ते बोलले जे, माघारे पाठवावयाचे प्रयोजन काय? फाडून टाकितो. त्याजवर हली आज्ञा आली, तेव्हा त्यास बोलाऊन आणून विचारिले. त्यांणी जाबसाल केला जे तेव्हाच फाडून (टा)किले. म्हणोन आम्हाजवळ नकल होती तेच सेवेसी पाठविली असे. बेलापुरास एक तोफ सातशेरी चांगली मोर्चाचे उपयोगाची आहे. याजकरितां सुतार लोहार तेथे पाठऊन गाडा करऊन, तोफ गाड्यावर चढवावी, म्हणोन आज्ञा. त्यास दर्यावर्दी खलाशी व गोलंदाज व सुतार लोहार पेशजी वसईस पाठविले होते, त्यास ते हुजूर पाठवावयाविसी आज्ञा आली होती. तेव्हा ते येथे पाठवावया(वि)सी विसाजी केशव यांस आम्ही लेहून पाठविलें. त्याणी गोलंदाज व दर्यावर्दी खलासी ठेऊन घेऊन सुतार व लोहार मात्र दोन दोन असामी सदरहूपैकीं येथे पाठविले, ते राजश्री आनंदराव माधव तोफाचा मार्ग नीट करावयास घाटास गेले त्याज बो दिल्हे. खलाशीहि वसईहून कालच आले. तेहि आज मारनिलेकडे रवाना केले. सुतार लोहार येथें नाहीत. असते तरी बेलापुरास पाठऊन तोफेचा गाडा करावयास येता. कोळवणचे बंदोबस्ताविसी आज्ञा, त्यास येविसी पेशजी सेवकास व विसाजी केशव यास आज्ञा आली होते, ते त्यास येथून लेहून पाठविले. त्याचे उत्तर कालच आले जे, कोळवणचा बंदोबस्त आम्ही पका केला, आपण स्वार प्यादे कांही न पाठवावे, म्हणोन, व हली आज्ञा आली त्याजवरून आज आणखीहि लेहून पाठविले असे. सुतार तेथून पाठविल्यास येथे गाडा करऊं. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Visaji Krishna writes to Nana Fadnis, saying that he could not send the required letter written by Anandrao Jiwaji to Mostyn as it was destroyed. He requests the addressee to give instructions to despatch the big gun lying at Belapur.*

---

१ लिमये खासगीवाले, दादाचे पक्षांतील आनंदराव व बळवंतराय हे भाऊ.

No. 180] [22-1-1775

पैवस्ति छ २३ जिल्काद
सुा खमस पौष-
बारा घटका रात्र
आवसीची.

श्री

राजश्री नारो आपाजी स्वामी गोसावी

विनंती उपरी. तुम्ही छ ११ जिलकादचें पत्र पाठविलें तें पावलें. साष्टी गेल्यापूर्वी फौज गेली असतां कामावर न पडलें, उपेक्षा केल्यामुळें साष्टी गेली, याजउपरहि उपेक्षा करतां नये, केल्यानें शत्रु बळावोन दुसरे स्थलास अपाय करील, यास्तव विसाजी कृष्ण व विसाजी केशव यांस पत्रें पाठविलीं होतीं त्यांचीं उत्तरें आलीं तीं व पुढें मसलतीस पोख्त सरंजाम पाहिजे त्याची याद उभयतांनीं लेहून पाठविली आहे; त्याजप्रमाणें सरंजामाची पैरवी जाहल्यास विसाजी केशव ■जवर काम सोंपल्यास करितील, त्यास येविशी लिहिलें पाहिजे म्हणोन लिहिलें तें सविस्तर कळलें. ऐशियास विसाजी कृष्ण व विसाजी केशव यांणीं याद पाठविली ती पावली. त्यांतील प्रकार पाहतां दाहा हजार गाडदी व पाईचे माणूस व दाहा तोफाच्या सरंजामास खर्च भारी लागेल; व सदर्हू सरंजामा * * * मोर्चेबंदी वगैरे हल्ले होऊन जरब पोंहचणार नाहीं. त्यास तूर्त चहूंकडे मसलत पडली आहे, पैका भारी लागतो याची तर्तुदी जाहाली पाहिजे. यास्तव तूर्त साष्टीचे टापूंत वगैरे दोन हजार पायीचें माणूस व दोन हजार फौज उतरोन साष्टींत जिनस वगैरें लोक आंत जाऊं न पावत व सभोंवतीं जाळपोळ करून राहावें ऐसें रीतीची बंदोबस्ती करावी. गाडदी वगैरे भारी खर्च तूर्त करावयाचा प्रकार करूं नये. इकडील बंदोबस्त जाहल्यावर शत्रूस नतीजा पोहचावयाची पैरवी करणें लागेल. वसई वगैरे जाग्याची बंदोबस्ती राखावी. सदर्हू अन्वयें विसाजी कृष्ण व विसाजी केशव वगैरे यांस लेहून पाठऊन करवावें. आपाजी हरि यास तूर्त विजेदुर्गास पाठवीत नाहीं म्हणोन लिहिलें. त्यास विसाजी कृष्ण व विसाजी केशव यांचे विचारें जेथें ठेवावयाचा विचार घडेल तेथें ठेवणें. दोन हजार फौज व दोन हजार पायीचें माणूस साष्टीचे टापूंत उतरोन बंदोबस्त होत असल्यास उत्तम. इतक्यानशी उतरल्यानें टिकाव न होये यैसें असल्यास बाहेरून स्वारी करून जाळपोल करून बाहेर राहावें; सामान वगैरे येऊं देऊं नये. याजप्रमाणें तूर्त करावें, त्याचें पारपत्याची योजणूक केली आहे, लौकरच घडोन बंदोबस्त होईल. गणेश राम याची रवानगी केली व सदाशिव रामचंद्र याचीं

माणसें रायगडास पाठविलीं. उत्तम केलें. साष्टीस लोक रवाना केल्याची याद व सनदा सुभ्यास दिल्याची याद पाठविली ती पावली. नारो आनंदराव यास बंदीविशी पत्रें पाठविलीं आहेत ते बंदी करितील. जाणिजे छ १९ जिलकाद. मोर्चेबंदी करितों याची आवई जी घातली ती तशीच असों द्यावी. लौकिकांत मातबर पारपत्य होतें याचाच प्रकार असों द्यावा, आंतून मात्र सदर्हूप्रमाणें करावें. हें विनंती.

¶*The Ministers ask Naro Appaji to maintain a defensive position with the army and money that have so far been supplied to the commanders. No more men or money could be spared for a great drive against the English.*

No. 181] [*23-1-1775*

पौ छ २५ जिलकाद

सुा खमस.

श्री

सेवेसी विसाजी कृष्ण कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. ताा छ २० जिलकादपावेतों वर्तमान यथास्तित असे विशेष. स्वारीसमागमे गाडदी आहेत त्यांच्या चापाच्या बंदुखा आहेत. तेव्हां गारांविना काम चालणे कठिण. याज-करितां पांच हजार गारा स्वारी बाा सिलकेस असाव्या. त्यापौ पांच गारा नाही. रो बापूजी हरि याजबाा पेशजी साष्टींचे मुकामी पुण्याहून गारा दिल्हा होत्या त्या सरल्या. हालीं माारनिलेकडील गाडदी बेलापुरास रवाना केले असेत. त्यास गारा जरूर पाहिजेत. त्यास तोफखानापौ तूर्त दोन हजार गारा पाठवावयाची आज्ञा जाहाली पाहिजे. तेथे सिलकेस गारा नसतील तर अवरंगाबादेहून अगर ज्या ठिकाणी मिलत असतील तेथून आणावयाची तरतूद जाली पाहिजे. तूर्त ज्या असतील त्या पाठवावयाची आज्ञा जाली पाहिजे. आणिखी गाडदी यांची रवानगी तिकडूनच होणार. तेव्हां गारा व तोटे यांची बेगमीची पैरवी पुण्याहूनच जाली पाहिजे. या प्रांती काही येक मिलतच नाही. तेव्हां अगोधर तर्तूद जाली असावी. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Visaji Krishna asks flint-pieces for muskets.*

No. 182] [23-1-1775

पौ छ २९ जिल्काद

सन खमस सबैन

माघ

श्री

श्रीमंत राजश्री नारोपंत नाना
स्वामींचे सेवेसी

पोष्य गंगाधर गोविंद मुा जंजिरे विजयदुर्ग साष्टांग नमस्कार विनंती. येथील कुशल तागायेत छ २० माहे जिल्कादपर्यंत तालुके मा।रचे वर्तमान यथास्थित जाणौन स्वकीय कुशल लेखन करावयासी आज्ञा केली पाहिजे विशेष. टोपीकर याचा काफला साहा तरांडी थोर व लहान पंचवीस तीस पर्यंत असा हेटहून आला. तो जंजिरे मा।रच्या बाऱ्यावर दोन तीन दिवस होता. त्याची बातमी आणितां इंग्रजी काफला कालिकोटाहून मुंबईस जातो असी बातमी आली. त्याजवरून पिछावर येथून गलबतें रवाना केलीं आहेत; व सुवर्णदुर्गास व राजश्री जानराव धुलप यांसी उपर लिहून पाठविले आहे. गांठ पडल्यास गनिमास नतिजा पोहचेल. येथील बंदोबस्तास जदीद लोक ठेविले; व राऊत व लोक हशाम सातारकरी, सिंहींगडकरी हुजुरून आले, त्यासी रोजमरेयाचा ऐवजाचा झाडा आकारून पेशजी पाठविला होता, त्याप्रमाणे बेगमी जाहालीच असेल. जरूर ऐवज येईल तें केले पाहिजे. सविस्तर वर्तमान सरकारच्या पत्रीं लिहिले आहे त्याजवरून कळेल. आम्ही जंजिरा जागा जागा खबरदारी करून हुशार आहों. राजश्री येसवंतराव म्हसके नामजाद जंजिरे मा।र व राजश्री गिरजोजी बर्गे व राजश्री गोविंदराव माणकर व आम्ही जो बंदोबस्त करावयाचा तो येकविचारें करून स्वामी सेवेस सादर आहों. गनिमासी गांठ पडल्यास ठेचगा बसोन जाईल. येथील बंदोबस्तास अंतर किमपि नाही. चांगलाच केला आहे. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञाप्ति

¶*Gangadhar Govind informs Naro Appaji of some ships having been despatched to pursue the English fleet which he learnt was proceeding to Bombay from Calicut.*

5908

No. 183] [*24-1-1775*

पौ छ २२ जिल्काद सूर खमस

पौष सा घटिका रात्र आत्रसीची

श्री

सेवेसी विसाजी कृष्ण कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. तागायत छ २१ जिल्कादपावेतों सेवकाचे वर्तमान यथास्थित असे विशेष. स्वामीनी छ १८ जिलकादचें आज्ञापत्र सादर केलें तें छ १९ मिनहूस पावले. बेलापूरचे तोफेचा गाडा करवावयाविसीं आज्ञा. त्यास राजश्री अनंदराव माधव यांजवळ सरकार कारखान्याचे दोन सुतार व दोन लोहार आहेत ते आणविले असेत, आलियावर बेलापुरास पाठऊन गाडा तयार करवितों. राजश्री राघोजी आगरे वजारतमाब सरखेल यांचे नेमणुकेची सनद अलाहिदा पाठविली आहे म्हणून आज्ञा. त्यास सनद येऊन पोहोंचली नाहीं. रवाना जाहाली असल्यास उत्तम. नसली तरी सत्वर रवाना करावयाची आज्ञा जाहली पाहिजे. इंग्रेजास रस्त (रसद ?) चोरून जाते, त्याचे बंदोबस्तास तालुके यांचे अमलदारांस पत्रें लेहून खिजमतगार पाठविले आहेत. याउपरी बंदोबस्त उत्तम होईल. तुम्हीहि बारकाईनें बातमी राखोन बंदोबस्त करीत जाणें. त्यास पेशजी बंदी करावयास व रखवालीस स्वार व माणसे पाईची पाठविली होतीं. त्यास सरकारची आज्ञा स्वार आपणांजवळ आणावे म्हणून आली. त्याजवरून स्वार आणविले. प्यादे व गाडदी जागां-जागां ठेविले आहेत, ते तसेच आहेत. बंदीची चौकसी येथून करावयाची त्या रीतीनें करीतच आहों. राजश्री विसाजी केशव याजकडील कारकूनहि चौकसीस नेहमी फिरत आहेत. अमलदारास वरचेवर ताकीद करीत आहों. हालीं हुजुरची पत्रे व खिजमतगार आले. फार उत्तम आहे. चौकसी करितील; आम्हीहि आज्ञेप्रमाणें बारीक रीतीनें चौकसी करून, बंदोबस्त होईल तो करितो. टापूंत जलद उतरावयाविसी आज्ञा. त्यास राजश्री विसाजी केशव व सिवाजी विठल व आपाजी हरि यास येथें यावयाविसी पत्रें लेहून पाठविली आहेत. ते आलियावर सर्व येके जागा होऊन जो विचार कर्तव्य तो आज्ञेच्या लक्षानें करून, सेवेसी लेहून पाठवितों. सेवेसीं श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶ *Visaji Krishna makes arrangements for the repairs of a gun-carriage at Belapur. He also makes a request to the Peshwa to issue orders to Raghuji Angria and asks him to prohibit supplies reaching the English.*

No. 184] [25-1-1775

श्री

सेवेसी विसाजी कृष्ण कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. ताा छ २२ जिलकादपावेतो यथास्थित असें विशेष. स्वामीनी छ २० जिलकादचे आज्ञापत्र सादर केले ते छ मारी पावलें. विजेदुर्गाकडे फिरंगियाची गडबड जाहाली आहे, याजकरितां धुलप परभारें आरमारसुधां तिकडे गेले. त्यास ते सडेच गेले किंवा सारें आरमार घेऊन गेले ते बातमी आणऊन लेहून पाठवावें म्हणोन आज्ञा. त्यास कालच राजश्री राघोजी आंगरे वजारतमाब सरखेल यांजकडून बातमी आली जे, धुलपाचे आरमार काही सुवर्णदुर्गास जाऊन लोकाची अडसेरी भरींत आहे; व काहीं तरांडी कुंभारूचे बंदरी येऊन फाटी व पाणी भरीत आहे म्हणोन. त्याजवरून सारे आरमार घेऊ(न), वसईचे व मुंबईचे बाऱ्यावर येऊन राहावयाविसी राजश्री जानराव धुलप यांस पत्र लेहून वजारतमाब यांचे माहागिरी बेाा पाठविली आहे, व आणिखीहि आज्ञेप्रमाणे मुजरद सरकारचे जासुदा बेाा लेहून पाठऊन बातमी आणऊन सेवेसी लेहून पाठवितो. राजश्री कृष्णाजी धुलप काही आरमार घेऊन सुवर्णदुर्गास आहेत, व जानराव धुलप कुंभारू नजीक जंजिरा राजपुरी येथे आहेत. त्यास सुवर्णदुर्ग व कुंभारू दोन्ही जागाचे आरमार घेऊन येऊन वसईचे बारेयापासून मुंबईचे बाऱ्यापर्यंत हेरेबोर[१] करून राहावे म्हणोन निकडीने पत्र लेहून पाठविलें आहे. आणखीहि लेहून पाठवितों. कोलवणांत काल राऊत तीनसे, परकाले व चासकर व पनास माणूस हशमी कोहिजेस भिकाजी गोविंद याजकडे पाा आहे; त्या तालुकियांतील काहीं पाईचे माणूस भिकाजी गोविंद व हे राऊत यैसे माहितगिरीनें नेऊन कोल्याचे पारपत्य करितील. वर्तमान येईल ते वरचेवर लिहीत जाऊ. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*[Visaji Krishna, as desired by the Peshwa, supplies news about Dhulap and his fleet proceeding to Vijaydurg to quell the disturbance created there by the Portuguese.*

No. 185] [27-1-1775

पैाा छ २९ जिलकाद सन
खमस सबैन माघ मास

श्री

सेवेसी विसाजी कृष्ण कृतानेक साा नमस्कार विज्ञापना. ताा छ २४ जिलकाद पावेतो सेवकाचे वर्तमान येथास्थित आसे विशेष. वसईहून राजश्री विसाजी

---

१ टेहेळणी.

केशव याचे पत्र आले. त्यात लिहिले होते की, श्रीमंत राजश्री दादासाहेब याजकडून मुजरद जोडीबराबर पत्र आले होते. त्यास तें जोडी व येथून पत्र लिहिले आहे हे तुम्ही पुणियास पावते करावे. त्यास राजश्री सिवाजी विठल यास पत्र होते ते काही पाठविले नाही. जोडी आणि रा विसाजी केशव यांचे पत्र आहे ते येथून जासूद जोडीबरोबर देऊन पाठविले आहे. त्यास श्रीमंतांकडील जासूद जोडी व विसाजी केशव याचे पत्र सेवेसी येऊन पोहचले. उतर द्यावयास आज्ञा करावी. सेवेसी शृत होये हे विज्ञापना.

¶*Visaji Krishna sends to Poona the letter which he had received from Visaji Keshav.*

No. 186] [*28-1-1775*

श्रीगजानन

श्रीमंत राजश्री नारोपंत नाना
स्वामीचे सेवेसी

विनंती सेवक बहिरो रघुनाथ मुकाम कामरेज कृतानेक सां नमस्कार विनंती विज्ञापना. ता छ २९ माहे जिलकादपावेतो आपले कृपेकरून वर्तमान येथास्थित असे विशेष. आपली आज्ञा पुणियाहून घेऊन स्वार जाहालो. तो छ १२ मिनहूस मुकाम मजकुरी पावलो. श्रीमाहालक्ष्मीचे मार्गे आलो, आणि दाखल होताच शेवेसी पत्रे लेहून कासीद रवाना केला. त्यास माहालक्ष्मी रानात मार्गी कोल्याचे आवडावीमुळें कासीद लुटला. कागदपत्र सर्व गेले. याजकरिता कासीद फिरोन मागा आला. त्याजवरून हे पत्र हाली शेवेसी लिहिले आहे. यैसियासी आपले आज्ञेप्रा सुरत शहरची बंदी करावी येविसी राजश्री नारोपंत केसकर यासी आज्ञापत्रे होती. त्यास मारनिले आमचे येण्यापूर्वीच फौजसुधा येथोन श्रीमंत राजश्री दादासाहेब बडोदियासी आले हे वर्तमान ऐकोन मारनिले गेले. भेट जाली नाही. याजकरितां सरकारचीं आज्ञापत्रे कारकुनासमागमें बडोदियासी रवाना केली आहेत; व राजश्री हरिपंत तात्या यासीहि विनंतीपत्र लिा आहे कीं शहरची बंदी विना फौज असल्याखेरीज होत नाही. यास्तव मारनिलेची रवानगी पत्रें पावताच केली पाहिजे. फौज आली म्हणजे बंदी आज्ञेप्रा करितो. त्यास फौज बडोदियाहून महिकाव्यापावेतो गेली आहे. त्याचा मजकूर सविस्तर पुरवणी पत्रीं लिा आहे त्यावरून सेवेसी अवगत होईल. वरकड इकडील वर्तमान तरी मुंबईस व साष्टीस कुमक वगैरे सरंजाम पोख्ता असावा यानिमित्ये शहरांत रवानगी करावयाचे साहित्यें इंग्रज करीत आहे. छ २८

जिलकादी जलेमार्गे गलबतात गाडदी लोक सातशे व तांदूळ व डाल व तूप वगैरे सरंजाम होणार. हे बातमी शहरातून तहकीक आणून राजश्री विसाजीपंत दादा सुभेदार यांसी पत्रें लिहिली आहेत की, मुंबईस आंकरी(?) आणि महर्गता बहुत जाली आहे. व लोकाचा भरणा असावा याअर्थी इंग्रेज बंदर सुरत येथोन रवानगी करणार, यास्तव आपले अरमारास सूचना असावी म्हणजे त्याचे ज्याहाजासी गाठ घालावी आणि जाऊ न द्यावें. पारपत्य येक वेल जाले म्हणजे जेलमार्गे सरंजाम पोहचणे हे कलतच आहे. हेसका पडेल म्हणौन वसईस लिहिले आहें. त्याचे व आपले अरमारासी गाठ पडल्यास जे होणे ते होईल. वरचील * * ती त्याची ठिकाणें दोन सुरत व भडोच. त्यांत सुरत जागा मातबर, याजकरिता हरदू ठिकाणाची बंदी येथास्थित जाल्यास पायेबंद पुरता त्याजला लागेल. येविशीचा मजकूर राजश्री हरिपंत तात्यास लिहिला आहे व राजश्री नारोपंत केसकर यासी पत्रें लिहिली आहेत. यैसियासी आपणहि हुजुरून पत्रे ल्याहावी आणि कासिदाबराबर पाठवावी म्हणजे उभयेताकडे रवाना करितो. व दुसरे वर्तमान इंग्रजाकडील मदराज व बंगाला येथोन पाच हजार गाडदी व दोन हजार गोरे कातडीचे ढोणे वगैरे कितेक लढाईचा सरंजाम आणविला आहे. त्याच्या पत्येमान्या गेल्या आहेत. त्यास आज पाऊण मास होत आला; परंतु मदराज व बंगाला येथोन लोक गाडद वगैरे सरजाम जावयासी बहुत अवकाश आहे. याजकरितां लवकर इंग्रेजास तंबी पोहचल्यास उतम आहे, मुंबईची तों कोकण प्रांताकडोन बंदी जालीच आहे. तिकडील पेच नाही. सारावंश इकडील बंदी जाली पाजे तेंहि स्वामीचे आज्ञेप्रों होईल. इकडील बंदी जाल्याने मुंबैस फारच दाणादुण्याविशी अवघड पडेल. सांप्रत मुंबईस महर्गता बहुतच जाली आहे. हाली सुरतेहू(न) जिनस भरून काफला जात आहे. हा सरंजाम पोंहचल्यानंतर तूर्त त्यास बेगमी होईल. पाचसातसे गाडदी चांगली रवाना करीत आहे. कदाचित नारोपंत केसकर यावयासी न बने ऐसे जाल्यास हजार फौज आल्यास बंदी निक्षूण होईल. आणि साष्टीचे सद्या उपयोगी पडल म्हणौन विस्तारें हरिपंत तात्यास व नारोपत यासी लिा असे आणि आपणहि पत्रे लिहिल्यास फौज लवकर येईल. आज्ञेप्रमाणे येथील बंदी हजार फौज नारोपंत केसकराकडील आली तरी करून तेथील सरंजाम पोहचणार नाही. पत्राची उत्तरें लौकर पाा आज्ञा करणार स्वाम समर्थ आसेत. सेवेसी श्रुत होय (हे विज्ञापना.)

¶*Bahiro Raghunath informs Naropant Nana from Kamrej that he could not effectively institute a blockade of Surat as he had not sufficient force with him. He further writes that Naropant Keskar marched with his forces as far as Baroda to meet Raghoba. Finally he refers to the expected arrival of English forces from Madras and Bengal.*

5912

No. 187] [31-1-1775

सेवेसी सां नमस्कार विज्ञापना ऐसी जे. दादोपंत व सेख हसन च्यार लाखोटे घेऊन येथून रवाना जाहाल्यापासून बंदीमुळे काहीच तिकडील वर्तमान कळत नाहीं; व इकडील नवीन बातमी लिहून पाठवत नाही. याजकरिता आज दिवसपावेतो मकूब जाले. हाली युक्तीनें हे विनंतीपत्र सेवेसी पाठविले आहे, की बंदी केल्याने इंग्रजाचा सूड उगवतो, हे किमपि होणेच नाही. निमित्य काय म्हणाल तर बाहेरून काफल्याचे काफले जिंनस * * * * येतात लाकूडफाटे जंजीरकर हबसी * * * * * * काल बंगाली व चिनाई साहुकारी जाहाजे * * * * * मार्गी मुंबईस दाखल जाली. येथून दोन तरांडी अरमारी सारे इंग्रजाचे वैभव व बनाम रेवजे[1] व बांबे गुराब नगदी घेऊन तालचरीस जात होती. त्यास उंबऱ्याहून धुलपाचे अरमार बाहेर निघोन खूब लढाई जाली. इंग्रेज वाऱ्यावर पडोन पुढे चाल केली. त्याचे पाठीमागे माघारे सदरहू अरमार आटोपीत गेले आहे. कोण जबरदस्त व जेरदस्त जाहाला असे तपसिले कळले नाही. वसईहून स्वारी येऊन साष्टीचे गाव लुटतात व जाळतात भाजितात त्यानी काय होते. इगरे * * * * * * * * कर्म मर्दीचे काम नव्हे * * * * * होतात. येकवेळ साष्टीस फौज सिरल्याखेरीज व तेथे बंदोबस्त करून माहीम व मुंबईपावेतो पाय लाविल्यासिवाय काही घडणार नाही; तरी असे केल्याने आज यामधे सामर्थ नाही की फौजेवर तुटून पडावे, व दवडून घालावी. येविसी वारवार विनंती केलीच आहे. पुढे सर्व बोलतात जे मदरास्ताहून दोन मनवर व काही कुमक आणविली आहे, ते येईल तेव्हा याची पुर्ती जबरदस्ती होईल. साष्टीत व मुंबईत दिवसाचा निर्भय कारभार करितात व रा(त्री) * *. * * जे भयाभीत होऊन हुली पडतात * * * * * चार असता अजपरयत कोणे अर्थे दिरंग लाविली आहे हे न कळे. कारनेल कीटिण तीन तोफा मोठ्या व तीस चालीस माणूस व साहा सुतार व दुसरा सरंजाम समागमे घेऊन काल येशवंतगडास गेला. तेथून धारावीस जाईल. त्याचप्रो येक तरांडे बनाम प्रम व तीन फतेमाऱ्या साष्टीस पाठविल्या. इटावे अथवा दोज्कारावर येथे रखवालीस ठेवणार. जंजिरकर हबसी याचे व इंग्रजाचे सूत्र जाले आहे की पेशजी मुलाकत दंगा व चोरधाड करीत होता आणि *. * * * * * * होता त्याप्रो आरंभ करावा व परभारे जंजिऱ्यास न्यावा. हे आतील वर्तमान आमचा मैत्र नौकर खुद इंग्रेज त्याणी गुह्यांत सांगितलें. ऐशास

१. रेवस व मुंबई जहाजांची नावें,

जंजिरकर खासा सांप्रत कबिल्यासुधा खोकरीस राहावयास आला आहे. स्वामीनी राजश्री दादोपंत गोडबोले यासी आज्ञा करून पुर्ती पालथ लाऊन छपा घालून धरून न्यावा म्हणजे सर्व गोष्टी उपयोगी पडतील. सूचनार्थ विदित केलें असे. इंग्रेज लढाईचे सामान दुहेरी तरेतरेचे पोख्त करितो. दो गोष्टीवर, श्रीमंत गोविंदराव (गाईकवा)ड याचे समागमे खुषकीचे मार्गा * * * * * आले तर इंग्रज आपले साहित्याने साष्टीहून वसईस जाऊन श्रीमंताचे चाकरीत रुजू असावे. असे न घडेल तर मनवर दोन व चार तरांडी बाहेर गेली आहेत ती आली म्हणजे विजयदुर्गावर हला करावा व आरमार बुडऊन घालावे आणि ते ठिकाणी तुलाजी आंगरे याचे पुत्रास बसवावे. अशा दोन मसलती कोसलात ठरविल्या आहेत. सुर्तेस व भडोचास कागदाची रेजगिरी इंग्रजाने लाविली आहे. हरयेक प्रेत्ने श्रीमंतास आप्त करून घ्यावे. सेवक * * * * * मुंबईस आहे. सरकारतर्फे * * * * * * * जाण्याचा निरोप देविला. वरकड राजश्री पांडू लकड्याहि सर्व मुखजबानी हुजूरकडील व वसईकडील सेवकास सांगितलें त्याजवरून फार समाधान जाले, व खूष जाले; तरी स्वामिच्या पायासिवाय दुसऱ्या कोणा येलमाचा धीर नाहीं. स्वामीची छाया समजोन येथे सांप्रतकाली विंचवाचे पेव जाणून कोणाचा डर बालगित नाही. रा छ २८ जिलकाद सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*This is a news-letter from Bombay reporting fighting between Dhulap and the English. It further says that succour is being received by the English from Madras and friendly relations have also been formed by them with the Sidi of Janjira and Raghunathrao.*

No. 188] [*January 1775*

[आरंभीचा मजकूर फाटला आहे.]

लिहिलें आहे. लस्करची फौज व गाडदी अद्यापि आले नाहींत. रवाना जाले असतील. येतीलच. साष्टीचा शह सोडूं नये, याअन्वयें राजश्री विसाजी कृष्ण व राजश्री विसाजी केशव यांस लिहिलें आहे. साष्टीचें बेट थोर आहे. आंत हशमी माणूस व गाडदी स्वामीनी पाठविले आहेत, ते व औरंगाबादेस हजार पांचसें मिळाले तरी तेहि धोंडो माहादेव यासी लेहून आणविले आहेत. फौज पहिली आहे; व स्वामीनी रवाना केली ते यैसें माणूस व राऊत टापूत उतरोन अरमारानें सामान येऊं देऊं नयें, याप्रमाणें तजवीज करावयाविशी विसाजी केशव यास लिहिलें आहे, त्यांचें उत्तर येईलच. लिहिल्याअन्वयें जाल्यास करून शत्रूचें पारपत्य होई ऐसें करावयाची तजवीज केली आहे.

मसलतीस पैका लागेल; परतु या समई सोडून दिल्यानें तहहि होणार नाहीं, व स्थळेंही राहाणें कठीण; याजकरितां विसाजी कृष्ण व विसाजी केशव यास बल देऊन लिहितच आहो. कौल पावतांच [यापुढील मजकूर किती फाटला कळत नाहीं.]

¶*This fragmentary letter, much of which is lost, shows the keenness of desire for the recovery of Salsette.*

No. 189] [*About 2nd January 1775*

क राजश्री विसाजी कृष्ण फौज व * * * * चे सुद्धां परसिखा नजीक राहिलें आहेत. राजश्री विसाजी केशव लस्करांतून रवाना जाहाले ते वसईस छ २७ सवालीं पोंहोंचले. वसईचे नस्तावर टोपीकराचें अरमार आलें म्हणोन विसाजी केशव याणी लिहिलें आहे. उरणकरांनीं कौल घेतला म्हणोन बेलापुराहून बाजी गंगाधर याणी लिहिलें आहे. या प्रकारें ठिकाणें शत्रू हस्तगत करितो. वसईस राजश्री शाहाजी भोंसले याचें पथक व जोत्याजी जाधव व विसाजी कृष्ण याणी आपले कांहीं राऊत मिलोन दीड हजार फौज वसईस छ. २८ सवालीं परसिखाहून रवाना केली ते छ २९ सवालीं वसईस दाखल होईल म्हणोन विसाजीपंतीं लिहिलें आहे. उरणकरानी च्यार दिवस तरी लढावयाचें होते, तो कांहींच प्रकार न केला. कौल घेऊन निघाले. याप्रमाणें मर्दुमी त्याची कोठवर ल्याहावी? पुढें बेलापुरावर येणार म्हणोन बातमी आहे. शामलहि जम करून तळें घोसाळें याचें रोखें आहे म्हणोन बातमींत आहे. विसाजी कृष्ण याणी जागां जागां [पुढील मजकूर गहाळ]

¶*This fragmentary letter gives news about the gradual advance of the English and the attempts made by some Maratha leaders to check it.*

No. 190] [*January 1775*

श्री

श्रीमंत राजश्री नाना स्वामीचे सौ

विज्ञापना. शहरची हकीकत मदराजेहून मुंबईस नवसे गारदी आले. मुंबईत फेरोई[1] फार जाली त्यामुळे अरधे शहर उज्याड जाले. वसईवर दमदमा तोफेचा बांधला होता तो वसईकरानी रद केला. कळव्याचे ठाणे दरबस्त जाळले आसे वर्तमान आहे. श्रीमंत दादासाहेबाचे भडोचचे बागात डेरे जाले. येथून चिलीब्याचे घोडे अरबी दोन विकत घेऊन, भडोचकर नजर करणार व येहि

---

१ जप्त्या ?

मेजवानीचा सरंजाम काकोबासुधा करितात. तस्मात थोड्याच दिवसांत सुरतेस येणार. परवा इंगरेजाने नवाबाच्या पुत्रासी करार केला होता कीं, ज्याप्रा तुमच्या मर्जीस येईल तैसे करू; परंतु त्याचे बोलणे प्रमाण न पडले. हेहि अविंध टोपीवाल्यावर बहुत श्रमी आहेत. आम्हीहि याजला कान उडोन गोष्टी सागितल्या की, पुढे तुमचा परिणाम काये? परंतु त्यांचा उपाये नाही. उपाये जालियास अंतर करतील असे दिसत नाही. दुसरे आपण सोवळ्याविषई आज्ञा केली होती, त्यास येथे कोणी उधारे लशकरापावेतो धीरत नाही. यास्तव येखाद्या साहुकारास पत्र लिहावे अथवा रुा पाठवावे. जितिकी अगत्य असेल तितके लेहावे. त्याप्रा घेऊन येऊ. पुन्हा बकसीने बोलण्याचा आक्षेप केला आहे. घडल्यास उतम. नाहीतर आज आथवा उद्या सेवेसी येतो. कृपा निरंतर आसो दीजे हे विनंती.

हेच राजश्री केशोपंत दाजीस सा। नमस्कार विनंती. सोवळयाविषई लिा; परंतु ऐवजावेगळा जिनस येत नाही. यास्तव ऐवज पाठवावा हे विनंती.

¶Nana Fadnis is informed of the arrival at Bombay of a contingent of 900 from Madras and the consequent disorder created there. The writer further refers to Raghoba encamping near Broach and also to some differences that had arisen between the English and the Mughal officer of Surat.

No. 191] [*January 1775*

श्री

पुा सेवेसी सां नमस्कार विनंती. आपण तो मोठ्या मसलतीचा डौल लिहून पाठविला. ऐशास ही मसलत म्हणजे सामाने[१] नाही.. लाखो रुा खर्च जाहाले पाहिजेत. पाच हजारपावेतों गारदी माणूस चांगले चांगले ठेविले पाहिजे. याखेरीज सावतांचे वाडीपासून चागले चागले नामी माणसे आणिली पाहिजेत. येकूण पाण्याप्रो पैका खर्च करून या कामास दाहा पांच चांगले कर्ते केलेले माणूस ऐसे पाहिजेत. आरमार सर्व झाडून मुंबईच्या बाऱ्यावर आले पाहिजे, तेव्हा मसलत सिधीस जाईल. आपण पंधरा हजाराची चिठी राजश्री रामराव त्रिंबक याजवर खर्चाबदल पाठविली. आम्हास ते येवज देत नाहीं. आम्हाजवल ऐवज मिलत नाही ऐसे म्हणतात. याप्रमाणे खर्चाची अवस्था, तेव्हा मोठी मसलत कसी होत्ये ऐसा विचार आहे. फौज रोजमरेयाखेरीज राहणार नाही. अता पुण्याहून पैका येईल तोंपर्यंत लोकास रोजमरा कोठील द्यावा? रोजमरा आठ दिवस नाही तरी लोक उठोन जातील, आम्हावर नाकारेपण येईल. आपण तरी

---

१ सामान=सामान्य.

कागदी तरतूद लिहितात. येथे तो त्या तरतुदेचा सरंजाम अगदी काही नाही. पैका नाही, लोक पाईचे नाहीत. सर सुभेदार याच्याने च्यार वाण्याची पाले देखील आणवली नाहीत. पाच माणूस नाही. पाईचे लोक व राऊत कल्याण राखावयास येथून द्यावे लागले. त्यास याचा पुर्ता विचार करून येथून लिहावे त्याप्रो करू. येथे काही येत्न नाही. सावकार वाणी उदमी कोणी नाही. फौजेस दाणा नाही. याप्रो आपण कमाविसदारा दाणा देणे म्हणौन चिठ्या पो, त्या कमाविसदारास दाखविल्या. त्याणे सांगितले की, गडबडीमुळे रयत गाव पळून डोंगरात गेले. बैल दाणा मिळत नाही. कोणी डोईवोझी देखील विकावयास आणीत नाही. घाटावरून दाणा येत नाहीं. फौजेचा मात्र भोग आहे. विना उभयता श्रीमंत बापू व नाना येऊन बसावे, दाहा वीस लाख रुा खर्च करावे; तेव्हा साष्टी येईल व शत्रूचे पारपत्य होऊन सरकारच्या जागांचा बंदोबस्त होईल. किरकोल तजविजीनें काही होत नाही. तूर्त वसई मातबर जागा सर्वांनी रक्षावी. फौजस वगैरे खर्चास अति सत्वर प[1] (अपूर्ण)

¶*The exact situation at Salsette has been properly gauged by the writer and concrete proposals put forth for retrieving the lost credit, stating the men and money that would be required for recapturing Salsette. The writer also suggests that both Nana and Bapu should be present on the spot with ample funds, in which case only there are chances of defeating the enemy. This letter seems to have evoked the orders in No. 181.*

No. 192] [*January 1775*

श्री

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री
नारोपंत केसकर स्वामीचे सेवेसी

पो नारो आपाजी सां नमस्कार विनंती उपरी. येथील कुशल जाणोन स्वकीये लिहीत गेले पाहिजे विशेष. साष्टीस इंग्रेज बसला आहे याजकरितां शहर सुरत येथील बंदी करणें व मोगल व इंग्रज यांस तिकडे पायबंद जरूर पोहचला पाहिजे वगैर कितेक मजकुराचे पत्र सरकारचे तुम्हांस सादर जाहाले आहे. त्यास येथून राजश्री बहिरोपंत मेहंदले यास सरकारातून पाठविले आहेत; तरी तुम्ही फौजसुधा यांस कुमक चांगली करून सनदेप्रमाणे सरकारकाम करावें. सारांश हे माहीत आहेत. समयोचित सांगतील त्याप्राा पूर्ती बंदी करणे.

---

१ पत्र विसाजी कृष्णाचें.

गोविंदरायांकडील कामापेक्षा हे काम अधिक आहे. सर्व गोस्टी सांडून लिहिल्याप्रा आधी करावे. हे केले असतां श्रीमंत संतोशी होतील. कळावे, बहुत काये लिहिणे कृपा असो दीजे हे विनंती.

¶*Naro Appaji asks Naropant Keskar to hold the English and the Moghul in check at Surat so that they might find it difficult to conduct operations at Salsette.*

No. 193] [*January 1775*

श्री

सेवेसी विज्ञापना विशेष. सविस्तर मजकूर रा गंगाधरपंत निवेदन करितीलच. सारांश साष्टीस टोपीवाले याचे मातबर सामान लोक बंगाला वगैरे जागाहून लोक आणविले आहे, ते येऊन पोहचल्यानंतर मग भारी पडेल. जागा साष्टीसारखी बळकट आणि टोपीवाल्याचा बंदोबस्त हा सविस्तर अर्थ ध्यानांत आणोन सरकारची मर्जी साष्टीवर मोर्चेबंदी लौकर करोन ठिकाण हस्तगत करावे. फौजा गाडदी रा होतच आहेत. सांप्रत टोपीवाले यांचा सरंजाम सर्व पोहचणे तर या प्रांती त्याची ठिकाणे सुरत व भडोच. त्यांत सुरत मातबर शहर, जे समई जो सरजाम लागेल तो पोहचेल, याअर्थी येथील बंदी करोन पायबंद द्यावा. येणेकरोन येथोन लोक सरंजाम मदत इकडील वेधामुळे मुंबई साष्टीस जाणार नाहीं. याजविसीचा विस्तार पत्री कोठवर ल्याहावा. सर्व मारनिले गंगाधरपंत सांगता कळेल. या कामाची फारच निकड, याजपेक्षां तिकडील कामकाज आधिक पडल्यास आपण खासा झाडोन फौजनिसी यावयाचे न बने तर हजार स्वार चांगले देवावे. आम्हास आज्ञा करावी. इकडील बंदोबस्त होईल. आपण यावे हे तर आधिकच; परंतु सोई कामकाजामुळे न पडे तर हा विचार. सारांश मातबर फौजा त्या कामास आहेतच. इकडील काम निदानपक्ष पायबंदाचे हजार फौजेने होईसे, आणि जरूरीचे खामखा आपण यावे. तिकडेस हजार पांचशाकरितां भरणा कमी होत नाहीं; आणि येथील तर शह देऊन तूर्त साष्टीचे मसलतीस उपयेग पडतो. साष्टीचेहि मसलतीचे आगत्य. फौजा रा होत आहेत, त्यांतील हेहि काम, बडोद्याचा वेध चुकला. आत:पर आपण लौकर कूच करोन या प्रांती यावयास अनमान न करावा. विस्तारे किती लेहू; परंतु यांत सरकारकाम फार आहे. सविस्तर सरकारची पत्रे आहेतच. विदित होईल. जसी

आज्ञा कराल त्याजप्रो वर्तेन. लक्ष प्रकारे आपण यावे. नाही तेव्हा हजार राऊत तरी सत्वर रा करावयास आज्ञा करावी. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*The writer requests the Peshwa to arrange without any delay an attack on Salsette before the English receive reinforcements from Calcutta. He further advises a strict blockade of Surat and Broach so as to prevent the enemy firmly establishing himself at Salsette.*

No. 194] [*1775?*

[पहिले दोन बंद गहाळ.]

कापासून कोस दीड कोस मागे सरोन राहिलो होतो. तेथेच राहावे. जमयेत तेथेच पाडावी. शह सोडू नये यैसा विचार होता. ऐशास राजश्री विसाजी केशव यांची पत्रे येका दिवसी तीन आली. त्याच्या नकला करून पेसजी सेवेसी पाठविले आहेत. त्याजवरून विदित होईल. तेव्हा साष्टी व वसई दोन जागे नामी. येक जागा गेली. दुसरी गेल्याने ठीक नाहीं. सर्व प्रकारे वसईची कुमक करावी आणि येथीलहि शह सोडू नये ऐसा विचार करून विसाजीपंत याच्या जलदीवरून दीढ हजार फौज [अपूर्ण]

¶*This is a fragment of a long letter describing the movements of Visaji Keshav for defending Bassein.*

No. 195] *3-2-1775*

पो छ ११ जिल्हेज खमस

श्री

श्रीमंत रा पंत प्रधान
स्वामीचे सेवेसी

विनंती सेवक विसाजी केशव कृा सा ना विा ता छ २ जिल्हेजपावेतों स्वामीचे कृपावलोकनेकरून वर्तमान येथास्थित असे विशेष. छ २७ जिलकादचे आज्ञापत्र साष्टीचे टापूंत उतरावयाविसी सादर जाहालें त्यास येविसीची सविस्तर विनंती रा नारोपंत नाना याचे पत्री लेहून सरकारचे खिजमतगारासमागमे रवाना केले आहे त्यावरून विदित * होईल. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Visaji Keshav acknowledges the Peshwa's order to proceed to Salsette.*

No. 196] [*3-2-1775*

[पहिले तीन बंद गहाळ.]

मागे दोन चार वेल श्रीमंतांस पुण्यास लेहून पाठविले होते कीं पाच इंग्रेज कोसलदार सरकार ममतेचे आर्जवले आहेत, त्याजपासून सर्व हरद्र कलते. पौ द्रोम इंग्रेज बाहेर आहेत, तीन मुंबईस असतात. त्यास बहुमानाची पत्रे व भेट पाठविली पाहिजे. उपयोगास पडेल. ते मर्जीस न आले. हाली सेवकाचे शत्रू जाले. असो. सर्व प्रेत्न करून जजीरकर खोकरीस आहे त्याजवर छापा घाल्हून धरून न आणिल्यास मुलकी दंगा पुरवतप्रो होईल व गावची जाल भाज करील, असे सूत्र इंगरजाचे जाले आहे. हे बातमी आतील येक मुनसी * * कर खुद इंग्रेज आमचा पहिलेपासोन मैत्र व सरकारममतेचा याणी मजपासी गुह्यात सागितले आहे. यास्तव जलदी करावी. मारिनिले मुनसीस मुगसे व सेला किंमत रुो पंचविसाच आम्ही काल दिल्हे. पांडू लकडे यास ठाऊक आहे. मुनसी याणी गली पडोन सागितले आहे की, जुने भात गेले सालचे काला वरगल अथवा राजावल याचे तांदूल करून मण दाहापात्रेतो जरूर दोहो चौहो रोजात आणविले पाहिजेत. ऐशास कृपालु होऊन येविसीची आज्ञा केली पाहिजे. सेवकाकारणे से दोनशे घोडे व पाच सा मण चिव. साष्टीचे घाट खापरे पलीकडची रयत गरीब कुणार त्यास तसदी नसावी. पुडे सरकारची नुकसानी होईल. सुरतेचा काफला आला, त्यामध्ये वर्तमान चौलास आले आहे की, श्रीमंत काठेवाडात पलोन गेले. पाठीस सरकारची फौज लागली आहे. तेणेकरून इंग्रज श्रमी बहुत जाला असे. व लोक समजीवीस बोलतात की, श्रीमत फौजबंदी करावयास गेले. फिरोन येतील. राजश्री आनदराव सुभेदार व दौलतराव याजकडेस वेसावेकर कोली याचे सूत्र लागले आहे ऐसीजे. आपली मुले माणसे व वित विषय माहागिऱ्यामध्ये घाल्हून वसईस जावे. * गोष्टीचा पुर्ता भरवसा जाल्यास मागाहून सेवेसी विदित केले जाईल. सेवक अडचणीत आहे. कसा निभाव मुलामाणसाचा होईल हे न कले. येविसी पेशजी विनंती केलीच आहे. महमद सफी इंग्रजाचे समागमे साष्टीस गेला आहे. देखरेख व मुलकी चौकसी करून दाखवितो. इंग्रज उघडे बोलतात की, समर्थास प्रथम चालवावयाचे नव्हते हे घडून आले. आता जसी फूट फावेल व मर्दी होईल तसी दोही तिही ठिकाणावर हला करू. येशवंतगड व धारावी व साष्टी येथे चुन्याच्या माहागिऱ्या दररोज पाठवीत आहेत. किल्याची व बातेऱ्याचे कामाचे मरामतीस आरंभ केला असे. पांडू लकड्यास अश्वासन दिल्यानंतर काल त्याचे येक गलबत भरीत जाले होते; परंतु जाऊ दिल्हे नाही.

5920

मना केले व कांही माल जिंनस सावकारी डब्यात भरिला होता, तो मांडवीत अटकाऊन ठेविला. इंग्रजाजवल मारनिले पांडू लकडे पुसावयास गेले, हे काय? त्यांनी जाबसाल केला की, मुंबईचे बंदरीची पनवेलीस व नागोठणे यास पंचवीस गलबतें अटकाविली आहेत, त्यास दोन महिने जाले येत नाहीत. ती गलबते आणून दिल्ह्यास तुमच्या गलबता(स) जावयाची आज्ञा होईल. पुणेकराचे वित विषय पूर्वी गडबडीमुले मुंबईस आले आहेत. कोठे कोठे आहे त्याचा शोध करितात. दिवसानदिवस असा विचार घडतो. आज धारावीस दुसऱ्या तीन तोफा त्याच प्रतीच्या रवाना जाल्या; व उरणास सेख अली येऊन दुसरे पंनास माणूस मजबुदीस घेऊन गेला. छ २ जिल्हेज सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*In this mutilated letter the writer who appears to be a Maratha spy in Bombay reports news he gathered there. He refers to Dada's flight towards Kathiawar and the enemy's preparations for an attack on Dharavi and Yeshwantgad.*

No. 197] [*5-2-1775*

पौ छ ११ जिल्हेज खमस.

श्री

शेवेसी विसाजी कृष्ण कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. ताा छ ४ जिल्हेज वर्तमान यथास्तित असे विशेष. चापांचे बंदुकांच्या गारा पुण्याहून तोफखानापैाा सुमार २००० दोन हजार गारा वोझ्यास कामाठी देऊन परसोजी पदाजी जासूद जथे बाबाजी नाईक याजबराबर रवाना केल्या, त्या छ ३ जिल्हेजी स्वारीं मजकुरीं येऊन सदरहू दोन हजार गारा पावल्या असेत. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Visaji Krishna acknowledges the receipt of flint for firing guns.*

No. 198] [*8-1-1775*

पौ छ ८ जिलकाद

सुाा खमस पौष.

श्री

सेवेसी विसाजी कृष्ण साां नमस्कार विनंती. ताा छ ९ जिलकादपावेतो येथास्तित असे विशेष. स्वामीनी छ १ जिलकादचे आज्ञापत्र सादर केले ते

छ ३ मिनहूस पावले. पत्री आज्ञा जे, साष्टींचें ठाणे इंग्रेजानें घेतलें, त्याचें पारपत्य करून ठाणे सरकारात घ्यावें लागतें. यास्तव येथून मार्तंड तोफ व माहाकाली तोफ वगैरे तोफा पाठवाव्या लागतात. त्यास तुम्हाबराबर कारखान्याचे लोक दर्यावर्दी व खलासी वगैरे आहेत, त्यांपैकी खलासी व दर्यावर्दी व बेलदार व तबेलदार मिलोन तीस असामी पत्र पावताच पुण्यास रवाना करणे; व गाडदी नवे ठेवावयाचे, त्यास बापूजी हरि गाडद्याचे माहितगार. याजकरिता मारनिलेस जलद पाठवावे म्हणून आज्ञा. त्यास, मारनिलेची रवानगी गुरुवारी छ २ जिलकादी येथून केली आहे ते सेवेसी येऊन पोहचलेच असतील. वसईकडे गडबड जाली होती याजकरिता येथून दर्यावर्दी व खलासी व गोलंदाज व सुतार, लोहार वसईस पाठविले होते, ते हाली आपले आज्ञेवरून वसईस पत्र पाठऊन, गोलंदाज मात्र तेथे ठेऊन, वरकड माणसे येथे आणविली आहेत. येथे आली म्हणजे सेवेसी रवाना करितों. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Visaji Krishna sends according to Nana's instructions some men to Poona to take over the big guns Martand and Mahakali for recapturing the fort from the English.*

No. 199] [*10-2-1774*

पौ छ ९ जिल्हेज

श्री

श्रीमंत राजश्री नाना

स्वामीचे सेवेसी

पो आनंदराव राम मुा सास्टी सां नमस्कार विनंती. येथील वर्तमान ताा छ २८ जिलकादपर्यंत येथास्थित असे विशेष. आपले पत्र आले ते छ २७ जिलकादी पावले. पत्री लिहिले की श्रीमंत सो पार्वतीबाई व मातुश्री गंगाबाई पुण्याहून निघोन राजश्री सखारामपंत मिलोन किले पुरंधरास आलो. तुमचे तालुकेयाचा बंदोबस्त केलाच आहा, त्याप्रमाणे पका करणे. बंदर किनारे याचे नापडीक जागे आहेत. जागाजागाची सावधता करून हुशार राहावे. तुमचे वडिलानी येकनिस्टपणें सेवा करून आमरणापर्यंत येकनिस्टताच संपादिली; त्यांचे तुम्ही पुत्र असे जाणोन कैलासवासी श्रीमंतानी तुम्हाकडे सास्टी ठेविली. कारभारी लोक जुनेच आहेत. कोणेविसी चिंता न करितां स्थलाचा बंदोबस्त राखोन वर्तमान लिहीत जाणे म्हणोन लिा त्याप्रमाणे तीर्थरूपानी येकनिस्टता संपादिली तेच लक्ष धरून, किले कोटाचा बंदोबस्त केला आहे. इंगरजाकडील बातमी राखली आहे. अधिकउणे वर्तमान कलुलियास वरचेवर लिहून पाठऊ. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Anandrao Ram to Nana Fadnis, assuring him of his readiness to defend Salsette and the territory surrounding it to the last*

5922

No. 200] [15-2-1775

पौ छ १९ जिल्हेज

सुा सन खमस माघ.

श्री

राजश्री नारो आपाजी स्वामी गो

विनंती उपरी. तुम्ही पत्र पाठविले ते पावले. राजश्री विसाजी कृष्ण याणी आपले पथक मात्र घेऊन यावे, किंवा आणखी काही पथके घेऊन, कर्नाटकात जावयासी यावे हे लिहून अद्याप मारनिलेस गेले नाही; व बाळाजी विश्वनाथ कारकून फडणिसीकडील विसाजी कृष्ण याजसमागमे गेले आहेत, त्याणी यावे किंवा तेथे फौजेत सिवाजी विठल याजवळ राहावे, येविसीची आज्ञा होईल त्याप्रमाणे करून म्हणोन लिहिले ते कळले. त्यास विसाजी कृष्ण याणी निघोन यावें असे पत्र गेले नाही. क(र्नाटका)त जावे लागेल याचा विचार करून लेहून पा (पाहिजे) म्हणौन पत्र गेले आहे. त्याचा जाब आला नाही. आल्यावर तुम्हास काय ते लेहून पाठऊ. याप्रमाणे करणे. तूर्त फौज कोकणात आहे तसी असो देणे. जाणिजे छ १४ जिल्हेज सुा खमस सबैन मया व अलफ. +याचे उतर सकाळच लिहिले आहे. हे विनंती.

¶*Naro Appaji is informed that no communication has been sent to Visaji Krishna asking him to proceed to Karnatak. He should therefore stay where he is, adds the letter.*

No. 201] [22-2-1775

पौ छ २९ जिल्हेज

फाल्गुन खमस सबैन

श्री

पुा राजश्री नारोपंत नाना

स्वामीचे सेवेसी

विनंती उपरी. काल छ २० जिल्हेजी मुंबईहून बातमी आली जे, श्रीमंताचे सूत्र पेशजी इंग्रेजाकडे येऊन कररमदार जाहाला जे, इंग्रेजानी श्रीमंताची मदत करून पुण्यास नेऊन सर्व बंदोबस्त राज्याचा करून द्यावा; आणि श्रीमंतानी इंग्रेजास साष्टी वसई कोपीनीस जागा राहावयास द्यावी. त्यास प्र तुत साष्टी त्याणी घेतलीच आहे. श्रीमंतांस त्याची कुमक पोहचून पुण्यास आलियावर वसईहि त्यास द्यावी असा तह ठरोन, इंग्रेजानी पांचसातसे गोरे, व आणिखी

+ या पुढील मजकूर सखाराम बापूंच्या हातचा.

माणूस, व लाहान तोफा माणसानी उचलावयाच्या पंधरा वीस, व लाहान गरनाला दाहा पाच वगैरे सरंजाम गलबतात भरोन भडोचेकडे गेले म्हणोन लिहिले आले. त्यास प्रस्तुत वारा उतराण आहे. इकडून तिकडे गलबते लौकर चढत नाहीत. दाहा पंधरा दिवस भडोचेस पोहचावयास लागतील. तेथून खंबाईतवाले यांचे त्याचे येकसूत्र जाहे. खंबाईतकडून श्रीमंताकडे जाणार. तिकडे हे जाऊन पोहचल्यावर कांही जड पडेल त्याचा जमाव जथेल याजकरितां लिहिले असे; तरी इंग्रेज भडोचेस पोहचला नाही तो तुम्हांस जो बंदोबस्त होईल तो तुम्हीं करणें, व हरिपंत तात्यांस लेहून पाठवणे म्हणजे तेहि बंदोबस्त करितील. आम्ही येविसी त्यांस लिहिले आहे. कलावें; इंग्रेज श्रीमंतास मिलाल्यावर आपले मसलतीस जड पडेल याजकरितां लिहिले असे; तरी इंग्रेज कोठे उतरतो, कोण्हीकडून श्रीमंताकडे जावयाचे करितो येविसींची बातमी तुम्ही राखून, हरिपंत तात्या यांस लेहून पाठवावे. मुंबईकरानी फार लबाडीच्या गोष्टी आरंभिल्या आहेत. त्यास याची बातमी राजश्री हरिपंत तात्यास कलऊन त्याणी बातमी राखोन पायेउतारा जेथे इंग्रेज होतील तेथे खंबाईतापासी घालून लुटून मारून टाकावे. दीड हजार आहेत. इंग्रज पाठीवर घेऊन मागोन दोन टोल्या घालून मारावा. काम साधेल समोर जाल्याने त्याची कवाईद आगीपुढे आमचे माणूस टिकत नाही. तुम्ही तो जाणतच आहा याप्रो लिा पत्र उतर आणऊन पाा द्यावे. जासूद तुम्हाजवल कोणे ठिकाणी कितवे दिवसी पोहचतो, रवाना कोणे दिवसी कराल ते लिहावे. राा छ २२ जिल्हेज बहुत काये लिहिणे. लोभ कीजे हे विनंती.

¶*The writer reports news regarding secret negotiations between Dadasaheb and the English who offered to help the former to the Peshwaship in return for Salsette and Bassein. The writer therefore asks Naropant Nana to lose no time in stopping the English from proceeding to Broach and join hands with Dadasaheb.*

No. 202] [*23-2-1775*

पौ छ २८ जिल्हेज खमज सबैन.

श्री

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री नारोपंत-
नाना स्वामीचे सेवेसी

पाो विसाजी कृष्ण कृतानेक सां नमस्कार विनंती. उपरी, येथील कुशल जाणून स्वकीयें कुशल लिहीत जावे विशेष. आपण पत्राचे उतर छ ९ जिल्हेजचे बडोद्यानजीकचे मुकामचे पाठविले ते छ २० मिनहूस पावोन संतोष जाहाला. लिहिला माार सविस्तर कलों आला. आम्ही फौज सुधां गुजराथेत आलों.

नरोतम किशोरदास यांस धरिलें. सोनगड व्याहार दोन ठाणी राजश्री गोविंदराव गाईकवाड याजकडे होतीं ती घेतली. पुढे सुरतेची बंदी करावी तो श्रमिंत बडोद्यास येऊन, गोविंदराव गाईकवाड यांस भेटले. उभयतां मिलोन दाहाबारा हजार फौज आहे. पाठीवर राजश्री हरिपंत व होलकर सिंदे पंनास हजार फौज-सुधां येतांच महीपार जाऊन खल्या धरून बसले. सुरतेची बंदी करावयास राजश्री बालाजी खंडेराव पुरंदरे व पागा व बलवंतराव धोंडदेव व पांचसे स्वार गाईकवाड यांचे निसबतीचे ठेविले आहेत. आम्ही हरिपंतास भेटलों. दोनच्यार दिवस राहून माघारे फिरोन सुरतेस येऊन बंदीचा बंदोबस्त करून लेहून पाठवितों म्हणोन लिहिलें. त्यास, तुम्ही सुरतेस येऊन बंदीचा बंदोबस्त केलाच असेल. ऐशास कसकसा बंदोबस्त केला ते सविस्तर लेहून पाठवावे. राजश्री हरिपंत तात्या याचे पत्र घेऊन पाठविले ते पावले; व त्याजकडील तपसीलवार वर्तमान उभयता सरदाराचे स्थितिरीतीचे वगैरे तपसीलवार लिहिले ते कलले. ऐशास तात्या होलकरसिंदेसुधा महीआलीकडे होते व श्रीमंत पलीकडे होते. इकडून सुलतानजी लांबहाते मध्यस्त गेले होते व तिकडून सदासिव रामचंद्र व आबाजी माहादेव आले. सेवट तह न बनला. कृत्रिम पाहून त्यास लाऊन दिल्हे. तात्या सडी फौज करून दुसरे उताराने महीपार जाणार म्हणोन लिहिले. त्यास, फौजा महीपार उतरल्या न उतरल्या पुढे काय वर्तमान जाहाले असले ते लेहून पाठवावे. तुम्ही प्रस्तुत कोठे आहा, सुरतेनजीक येऊन बंदीचा प्रकार केला न केला, कसकसा बंदोबस्त केला, ते सविस्तर ल्याहावें व राजश्री हरिपंत तात्याकडील बातमी आणऊन आम्हास लेहून पाठवीत जावें. इकडे साष्टी घ्यावी हे मसलत होत आहे. पुढे होईल ते वर्तमान लिहीत जाऊ. रा छ २२ जिल्हेज. बहुत काये लिहिणे, लोभ आसो दीजे, हे विनंती

¶Visaji Krishna enquires of Naropant Keskar whether Sindia, Holkar and Haripant have crossed the Mahi, pursuing Raghunathrao, and whether the negotiations with Raghunathrao have been carried on with any success.

No. 203] *[5-3-1775*

पौ छ ९ मोहरम फालगून
मास खमस सबैन.

श्री

अखंडितलक्ष्मीआलकृत राज-
मान्य राजश्री नारो **आनंदराव**
गोसावी यासी

सेवक माधवराव नारायण प्रधान नमस्कार सुा खमस सबैन मया व अलफ. तुम्ही राजश्री हरि बलाल याजपासून निरोप घेऊन सुरतेस आला. उतम केलें.

सुरतेची बंदी केलीच आहे, ते पकी बंदी करून बंदोबस्त राखणें. भडोजची बंदी जाली पाहिजे. त्यास तुम्ही केली आसालियास उतमच आहे. केली नसली तर पत्र पावतांच भडोचची बंदी आधी करणे. दोन्ही ठिकाणची बंदी चांगली करून बंदोबस्त करणे. चोरून शहरातून माल बाहेर येईल जाईल याकरिता वरचेवर खबरदारी करीत जाणे. दोही ठिकाणास पायेबंद चागले तऱ्हेने बसे ते करणे. तीर्थस्वरूप राजश्री दादासाहेब जलमार्गे सुरतेस आले. बारा रोज जाहाले. त्यास कोठे आहेत, काय करितात, समागमे कोण कोण आले, पुढे कर्तव्यता काय, हे वर्तमान मनास आणून वरचेवर लिहीत जाणे. जाणिजे छ २ मोहरम

¶*The Peshwa orders Naro Anandrao to effect a blockade at Surat, and enquires about the movements of Dadasaheb.*

No. 204] [*6-3-1775*

पौ छ ११ मोहरम
सन खमस सबैन.

श्री

श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान
स्वामीचे सेवेसीं

विनंती सेवक मोरो बापूजी मुकाम जंजिरे सुवर्णदुर्ग कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. तागायत छ ३ माहे मोहरमपावेतों प्रांत मजकूरचें वर्तमान येथास्थित असे विशेष. स्वामीचें आज्ञापत्र छ २९ जिल्हेजचें छ २ मोहरमी सादर जालें. तेथें आज्ञा कीं तीर्थस्वरूप राजश्री दादासाहेब यांची व सरकारची फौज राजश्री हरि बलाल याची छ १९ जिल्हेजीं महीपार बडोद्यालगती लढाई फार भारीं जाहाली. तीर्थस्वरूपांचा मोड होऊन तीनसें स्वारानसीं निघोन भावनगरास गेले. तेथे घोडी व काहीं हती समागमे होते ते सोडून गलबतांत बसून सुरतेच्या बाऱ्यावरी येऊन पोंहोचले. सुरतकर इंग्रेजानी मुंबईस लेहून पाठविलें आहे. मुंबैहून जाब गेल्यानंतर सुरतेस आणितील किंवा मुंबईस आणितील. बहुताअर्थे मुंबईसच आणितील, याप्रमाणे लेहून आलें आहे; तरी तुम्हीं आपणाकडील जागे जंजिरे याची खबरदारी करून हुशार राहाणे. राजश्री जानराव धुलप यास पत्र पाठविलें आहे. हे तुम्हांजवळ पावते क्षणी माहागिरी देऊन मशारनिले धुलप जेथें असतील तेथें पोहचाऊन जाब आणून हुजूर पाठवणें. धुलप आरमारसुधां तुम्हांजवळ आल्यानंतर तुम्ही दाहाखंडी दारू आरमारास देणे. आरमारावर

दारूचें सामान माफक आहे सबब लिहिल्याप्रमाणें दारू देणे. वरकड आरमारचे बेगमीस दारू हुजरून तुम्हाकडे रवाना जाहाली आहे. जलदच तुम्हांजवल येऊन पोहोंचेल. त्यापैकीं तुम्ही अरमाराकडे दारू घ्याल तितकी मुबदला घेणे; परंतु आरमार पोंहचते क्षणी दारू देणे म्हणोन आज्ञा. ऐशास आज्ञेप्रमाणे जंजिरा आदिकरून प्रांत मजकूरच्या जागेयाचा बंदोबस्त उत्तम प्रकारें करून हुशार असों. राजश्री जानराव धुलप यांस आज्ञापत्र होतें ते येथें येतांच माहागिरी देऊन त्यांजकडे रवाना केलें आहे. जाब आला म्हणजे शेवेसीं पाठवितों. मशारनिले धुलप आरमारसुधां तुम्हांजवळ आले म्हणजे दारू देणे. हुजरूनहि आरमारास दारू तुम्हांकडे रवाना केली आहे ते जलद पाा येईल म्हणोन आज्ञा. तर येथील दारूचे सामानाचा मजकूर पेशजींच शेवेसीं लिहिला आहे. तथापि मशारनिले आरमारसुधां येथें आलियावर आज्ञेच्या अन्वये दारू देऊन रवानगी करितों. पत्रदरशनीं निकडीनें त्याणीं येथें यावें. नसेल सामान तें सर्व येथून घ्यावें म्हणून लिहिलें आहे. हरयेकविसीं येथें आहे त्यांतील त्यास लागला तो सरंजाम मागेंहि दिल्हा, हालीं आज्ञेप्रमाणे देतों. येथील आरमार धुलपांसमागमें आहे, त्याप्रमाणेच त्याजपासीं विजेदुर्गास आहे. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶Moro Bapuji Phadke informs the Peshwa of a skirmish between Haripant and Raghoba in which the latter was defeated. The writer further requests that Dhulap should be supplied ammunition when he joins with his fleet.

No. 205] *[19-3-1775*

पौ छ २१ मोहरम

फाल्गूण मास

श्री

अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राजमान्य राजश्री

नारो आनंदराव गोसांवी यांसी

सेवक माधवराव नारायण प्रधान नमस्कार. सुाा खमस सबैन मया व अलफ. तुम्ही छ ९ मोहरमचे पत्र पाठविले ते छ १९ मोहरमी पावल. लिहिले वर्तमान सविस्तर विदित जाहाले. सुरतकरानीं रात्रौ बाहेर येऊन छापा घातला; परंतु आपण बातमी राखोन खबरदार होतो. बातमी कलतांच सावध होऊन त्याचे बाजूस उभे राहिलों. मागे नदी, यामुले इलाज चालिला नाहीं. सारे सुखरूप आहो. बंदीमुले जागां जागां स्वार ठेविले होते ते सारे जमा करून येके जागा

होऊन, गनिमी करितां म्हणून लिहिले ते कळले. उतम आहे. जे करणे ते बातमी चांगली राखोन बहुत सावधतेने करीत जाणे. तुम्ही शहराजवळ होता, त्याचा छापा आला आसतां सावधगिरीने सारे संभाळून निघाला, फार चांगले केले. तुमचे सावधगिरीविसीं निशाच आहे. फार खबरदार राहाणे. बातमी चांगली राखणें. शहरची बंदी करणे आणि वर्तमान वरचेवर लिहीत जाणे. तुम्हांकडे फौज पाठवावयाविसी हरिपंतास लिा आहे. तुम्ही पत्र लेहून फौज आणवणे. खर्चास नाहीं, आज्ञेसिवाय उठोन येता न ये म्हणौन लिा. त्यास; उठोन यावयाचे नाहीं, तेथेच राहाणे. खर्चास पाहिजे त्यास, सुरतेभोवता इंग्रजाचे माहाल व मोगलाचा यैवज माहाली आहे व भडोचचा यैवज माहाली आहे तो तुम्ही घेऊन खर्च करणे. मोगलाचा यैवज माहालचा घेणे. कांणेविसी दिकत नाहीं. जाणिजे. छ १६ मोहरम

¶The Peshwa congratulates Naro Anandrao on his success in the counter-attack on Surat which he led and asks him not to leave the place on any account and to raise money from the English and Mughal districts for his expenses.

No. 206] *[30-3-1775*

पौ छ ११ सफर चैत्र
मास सन मजकूर मुा
नजीक उरपाड सायंकाल
रवाना कासीद.

श्री

अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राजमान्य राजश्री
नारो आनंदराव गोसांवी यांसी,

सेवक माधवराव नारायण प्रधान नमस्कार. सुा खमस सबैन मया व अलफ. तुम्ही छ १७ मोहरमचे पत्र पाठविले ते पावले. लिहिले वर्तमान विदित जाहाले. सुरतेचे बंदीचे वगैरे कितेक तपसिले लिहिले ते सर्व कळले. फौजेस खर्चास नाहीं, शहरची बंदी केलियास कमावीसदार चोरून माल शहरांत पोहचाऊन देतात, बंद केल्यास रसदा पुण्यांत भरल्या, सर्वस्वे बुडालो असे हाका मारितात, आइकत नाहीं, शहरांत जिनस मागेच त्याणी बेगमीचा नेला, जलमार्ग त्यास मोकळा, आतां बंदी करून फळहि नाहीं म्हणौन तपसिले लिहिले ते कळले. येशास, येथील शह सोडतां येत नाहीं. गायेकवाडाकडे सरकारचा यैवज येणे, त्याबदल त्याचे माहालची जप्ती तुम्हांस सांगोन जप्तीच्या सनदा पेसजी पाठविल्या आहेत.

त्याप्रमाणे गायिकवाडाचे माहालचा कुल आमल जप्त करून, यैवज जमा करणे. सरकारचे व सरंजामी याचे माहाली मोगल व इंग्रजाचा हिसा आहे तो जप्त करून तुम्ही घेणे असे पूर्वी तुम्हांस आज्ञा केलीच आहे. हाली माहालचे कमावीसदारास मोगलचा व इंग्रजाचा हिसा तुम्हांकडे द्यावयाविसीं पत्रे सादर केली आहेत. यैवजाची याद पाठविली आहे त्याप्रमाणे यैवज वसूल करून घेणे. तुम्ही यावयाची उतावली न करणे. न येणे. तेथे राहून पैका घेऊन बंदोबस्त करणे. राजश्री हरि बलाल याणी तुम्हांकडे चांगोजी कदम यास पाठविले आहेत ते आलेच आसतील. पहिली तुम्हांजवलची फौज व चांगोजी कदम मिलोन फौज फार जाहाली. तीर्थस्वरूप दादासाहेब सुरतेहून गेले. आतां इंग्रजाची जबरदस्ती विशेष नाही. तरी लिहिल्याप्रमाणे बंदोबस्त करून यैवज वसूल करणें. जाणिजे. छ २७ मोहरम

¶*The Peshwa orders Naro Anandrao to continue the blockade at Surat and to confiscate the Mahals of the Gaikwad.*

No. 207] [*March 1775*

नकल

श्री

अजम अनंदराव जिवाजी

सलाम हु

७ गुल हरते बेबन तब हमाजी गुलगुचे द द मे काम रानी बुलद आणिज खमस मोस्टीन इसकोइर सलाम महवल मकसूद अंकी येथील खैर अफीयेत कलमे कारत जावें. दिगर मोहिबी किताबत पाठविली ती खुशवख्ती पोहचून दिल हसल जाहला. मोहब्री आपली खातरजमा असों देणे कीं इजानेबाचें वचनास अंतर केले नाही. इजानेबाचे खात्रदाही * * म पाहती * * * * * * * * च जलदीनें निघोन येणे. त्यास मोहिबचाकरीचा मजकूर मोहीबास ठाऊकाच आहे. कदाचित हुकमाप्रमाणे हरयेक कलम याणें न जाहलें तरी धंध्यातून दूर करितात; त्याजकारतां मोहिबाची मिलाखत ध्यावया अनुकूल जाहलें नाहीं व लेवावयासी फुरसत जाहली नाहीं. साष्टीवर गेले याचा मजकूर सरकार कोपनीस अनुचित मार्ग धरावयासी अगत्य जाहलें. श्रीमंत पेशवे यास लूट करावी यैसें नाहीं. कसें म्हणाल तर फिरंगी येऊन घेणार त्यास दूर करावयास सदरहु जागा घेतों. मोहिबास सरकारात फिरंगी याचा मजकूर माल्रूम आहे; त्याजकारतां विलाथाहून फौजबंदी घेऊन या सालामधें पाठविले आहे.

आमची स्वारी स्वार जाहलियावर येक दिवस उपरांत फिरंगी याचीं जाहजें येथं, पोहचलीं. सदरहु जाहाजाचे सरदार आहेत त्यानी फार हरकत लावली होती, येसी जे ती जागा आम्ही घ्यावी नाहीं; याजकरितां हाच थोर दाखला असें. फिरंगी याचा मनसबा साष्टीवर होतो. इजानेबास मालुम आहे. मोहिबाचे चितामधें सारा वारा समजतील; परंतु असत्य नाहीं. जे मोहिबास लिहिलें तें खरेंच आहे. याकरितां मातुश्री गंगाबाई व पार्वतीबाईस सांगणे कीं हाणराबल कोपनीच्या हातात कीं श्रीमंत पेशवे याच्या राज्यासी दुस्ती चालावी, परंतु साष्टी घ्यावी. काये निमित्य फिरंगी याचा मनसुबा दूर करावा याकरितां अगत्य जाहलें आहे. अजम मुछदी यास किताबत * * * * * * * त्यास सदरहु साष्टीचा मजकूर विदित केला आहे. मोहबा मेहेरबानी करून कांहीं कामकाज असेल तरी फरमावीत जाणें, अंतर होणार नाहीं. इजानब मोहिबाचे जिवलग दोस्त आहेत. ज्यादा काय लिहिणें हे किताबत.

¶Mostyn explains to Anandrao Jivaji Khasgivale that it was to prevent occupation of Salsette by the Portuguese that the English were forced to capture it and thus act against the interests of the Peshwa. They have no motive of aggression beyond this.

No. 208] *[7-4-1775*

श्री

अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राजमान्य राजश्री
नारो आनंदराव गोसांवी यांसी

सेवक माधवराव नारायण प्रधान नमस्कार. सुा खंमस सबैन मया व अलफ. तुम्ही छ २६ मोहरमचे पत्र पाठविले ते पावले. लिहिले वर्तमान विदित जाहाले. सुरतकर मोगल व इंग्रज व भडोचकर याचा यैवज नेमणुकेचा फौजेचे खर्चास घ्यावयाविसीं आज्ञा जाली. त्यावरून सरकारचे व सरंजामी याचे माहालचे कमावीसदार आणविले आहेत. आज्ञेप्रमाणे यैवज बेजरब वसूल घेतो. येविसीं बोभाट सरकारांत आल्यास स्वामींनी मनास न आणावा. मुरवत केल्यास वसूल होणार नाहीं. येविसी पहिलीच विनंती लिहिली आहे. हाली निक्षूण आज्ञा जाहाली त्यावरून यैवज कोणाची मुरवत न धरितां घेणे प्राप्त आहे म्हणौन तपसिले लिहिले ते कळले. ऐशास, मोगल व इंग्रज याचा सालाबाद नेमणुकेचा यैवज सरकारचे व सरंजामी याचे माहाली आहे, त्यांत सालमजकुरी त्यांजकडे वसूल पावला असेल त्याची चौकशी करून बाकी राहिला ऐवज वसूल घेणे. मोगलाचे इंग्रजाचे दरोबस्त गांव माहाल आहेत, त्यांचा यैवज देखील भडोचचा

मुल्कू ऐवज वसूल घेणे. वर्तमान वरचेवर लिहीत जाणे. नेमणुकेच्यां ऐवज चौकसी करून घेणे. त्याचा बोभाट आलियास येथे आइकणार नाहीं. जाणिजे. छ ६ सफर. बहुत काये लिहिणे.

¶*Naro Anandrao is authorized by the Peshwa to collect revenue from villages under the jurisdiction of the English and that of the Mughal subha in the districts of Surat and Broach.*

No. 209] [*15-5-1775*

पौ छ २६ रावल खमस

श्री

श्रीमंत राजश्री नाना

स्वामीचे सेवेसी

विनंती सेवक येसाजी सिवदेव कृतानेक सा। नमस्कार विज्ञापना. ता। छ १४ रावलपावेतो स्वामीचे कृपावलोकनेंकरून सेवकाचे वर्तमान येथास्थित असे विशेष. आपण पत्र पा। ते पावले. तेथे लिहिलें कीं, तुमचे येकनिष्ठतेचा सविस्तर मजकूर राजश्री त्रिंबकपंत याणी लिहिल्यावरून सविस्तर कळला. खातरजमा जाली. तुम्ही श्रीमंत मातुश्री बाईसाहेबाजवळ करार केल्याप्रो। निष्ठेने वर्तणूक करावी. इकडून दुसरी गोष्ट होणार नाही. खातरजमा आसो द्यावी म्हणौन लिहिले. त्यास श्रीमंत बाईसाहेबापासी जे प्रमाण केले आहे ते प्रमाणच आहे. त्यात आन्यथा वर्तणूक केल्यास इहलोक परलोक उतम होणार नाही. विस्तारे काये लिहू ? स्वामीचीं खातरजमा सेवकाचे वर्तणुकेविसी जाली असतां चौकी उठत नाही, हे अपूर्व आहे. आसो रुणानबंध प्रमाण. सुखदुख ज्या समई जसे प्राप्त होईल तसे भोगिल्यावाचून सुटकाच नाही. सर्वज्ञास आज्ञान काये लिहिणे ? ऐवजाविसी त्रिंबकपंत लिहितील. निकड आहे म्हणौन लेख. त्यास ऐवजाच्या भरण्याचा प्रकार सर्व रा। त्रिंबकपंत बाबास लिहिला आहे. हे आपणास लिहितील त्यावरून विदित होईल. शेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Yesaji Shivdeo expresses regret as to why the guard posted on him had not been removed in spite of his good conduct.*

No. 210] [*About 1795*

श्री

श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान स्वामीचे सेवेसी

विनंती सेवक रामचंद्र माहादेव कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. तागाईत छ २ रमजानपावेतों सेवकांचे व प्रांत मजकुरचें वर्तमान येथास्थित असें विशेष. प्रांत

वसई इंग्रेजाकडून सरकारांत आली ते समयीं आनंदराव राम याजबराबर चिंतो बापूजी याचे निसबतीचे अबुदोला जमातदार वगैरे गाडदी असामी दोनशें हुजुरून चाकरीस नेमिले, त्या दिवसापासून जंजिरे मजकुरीं किल्ल्यांत पंधरा वर्षेपर्यंत इमानें इतबारें चाकरी करीत आहेत. व राजश्री सदाशिव रघुनाथ गद्रे कैद जालियाजवर त्याजकडून माहादाजी गणेश कुंठे सुभे याचे कारभारावर होते; त्यांणीं आपलीं मुलें माणसें व चीजवस्त न्यावयाचे बेतांत असतां सेवकास समजतांच त्याचा बंदोबस्त राखिला. त्या समयीं याचे लोकांस चौकी पाहारा ज्याप्रमाणें करावयासी सांगितला तसा करून सरकार लक्ष धरून रातविरात कामास आले असतां, हल्ली राजश्री वामनाजी हरि याजकडून येथें सुभाचे कारभारावर परशरामपंत मराठे आले तें कार्य समजोन मशारनिलेचे गाडदी किल्ल्यांतून बाहेर काढूं लागले. ते समई याविसी त्यास सांगितलें कीं हे लोक पेशजीं किले मलंगड प्रांत कल्याण येथें इंग्रेजाचा वेढा बसला होता तेव्हां किल्ल्यावर होते. तेवेळेस शर्थमर्दी करून सरकारचें ठिकाण स्वामीचें पुण्यप्रतापेंकरून रक्षिलें. मर्द माणूस इतबारी जाणोन येथें नेमणूक केली आहे; व लोकांचेंहि बोलणें कीं आमचे रिसालदार पुण्यास आहेत त्यांस लेहून श्रीमंत साहेबाचे कानावर घालोन आज्ञा होऊन येईल त्याप्रमाणें वर्तणूक करूं. यास पंधरा दिवसाचा अवकाश द्यावा; याप्रमाणें मशारनिलेचें बोलणें पडलें व सेवकानें बहुतप्रकारें समजाविलें. परंतु न ऐकतां त्याचा बाहेर काढण्याविशी बहुत नेट पाहिला व लोकांचाहि स्वामीची आज्ञा आल्याखेरीज न निघावयाचा विचार दिसोन आला. हें समजोन जमादार व कारकून व परशरामपंत यांस च्यार गोष्टी सांगोन विनंतीपत्र लिहिलें आहे, त्यास लोकांनीं चाकरी जेथील तेथें करावी, येविशी ताकीद राजश्री वामनाजी हरि मराठे यास होऊन सेवकास पत्राचें उत्तर द्यावयाची आज्ञा करणार स्वाम समर्थ आहेत. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Ramchandra Mahadeo complains to the Peshwa against the action of one Parashram Marathe, an agent of Vamanaji Hari, in removing the guards from the fort of Bassein and requests him to recognise their past services and reinstate them*

No. 211] [*19-11-1776*

पौ छ २५ सवाल सबा
सबैन कार्तिक

श्री

श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान
स्वामीचे सेवेसी

विनंती सेवक मोरो बापूजी मुकाम जंजिरे सुवर्णदुर्ग कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना. येथील वर्तमान तागायत छ ७ माहे रौवालपावेतों येथास्थित असे

विशेष. स्वामीचें आज्ञापत्र सादर जाहालें तेथें आज्ञा, कीं तालुके मजकूरचे अरमार जलदीनें तयार करून राजश्री विसाजी केशव यांजकडे वसई प्रांती रवाना करणें म्हणोन आज्ञा. ते सिरसा; ऐशास तालुके मजकूरच्या बंदोबस्तास सेवक येथे येऊन बंदोबस्त यथास्थित केला आणि बंदर किनारे जागे, गडबडीचे दिवस, या समई आरमारची तयारी सत्वर असावी हें समजोन अरमार सरंजामसुधां सिध करून राजश्री बाजी गोविंद रत्नागिरि प्रांताचे बंदोबस्तास खुसकीनें गेले आहेत, त्यांजकडे जलमार्गें अरमारी गलबतें रवाना केलीं असेत. त्यास स्वामीचे प्रतापें करून रत्नागिरीकडीलहि कार्य जालें. गलबतें तिकडेस आहेत तीं आणविलीं असेत. बंदरांत येतांच आज्ञेच्या अन्वयें अरमार वसई प्रातें रवाना करितों. सेवेसीं श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Moro Bapuji of Suvarnadurg agrees to execute the orders communicated by the Peshwa to send his ships duly equipped to Bassein.*

Index to Selection No. 35

The Capture of Salsette by the English

[N.B.—Figures denote Numbers of letters]

A

A—contd.

B

B—contd.

2

B—contd.

C

D

H

K

K—contd.

L

M

M—contd.

N

N—contd.

P

R

R—contd.

S

S—contd.

T

V

BOMBAY : PRINTED AT THE GOVERNMENT CENTRAL PRESS.